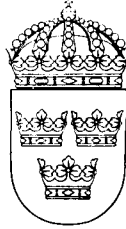

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

ALLMÄN
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD
1963

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1965

INLEDNING

TILL

Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

1911-1967 utgiven av Kungl. Medicinalstyrelsen.

1911-1950 med innehållsförteckning på franska. 1913-1950 med fransk parallelltitel: Hygiène et service sanitaire en Suède.

1951-1979 med innehållsförteckning och parallelltitel på engelska: 1951-1956: Public health and sick care in Sweden ;

1957-1979: Public health in Sweden . 1960-1979 även med sammanfattning på engelska.

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 1, Sundhetskolligii underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt, 1864-1912. - Sundhetskolligium ersattes 1879 av Medicinalstyrelsen.

Täckningsår: 1861-1910 = Ny följd 1-50.

Sinnessjukvården i riket /Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm, 1913-1939. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

Efterföljare:

Hälsan i Sverige: hälsostatistisk årsbok / Statistiska centralbyrån. – Stockholm : 1988–1992. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1987/88-1991/92.

Det civila veterinärväsendet / av Kungl. Veterinärstyrelsen. – Stockholm, 1918-1951. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1916-1949.

Översiktspublikation:

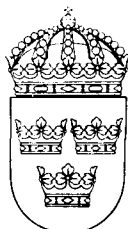
Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950 / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1960

Allmän hälso- och sjukvård. 1963. – (Sveriges officiella statistik).

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

Vid digitaliseringen har en tabellförteckning skapats och lagts till.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

ALLMÄN
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD
1963

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1965

OFFICIAL STATISTICS OF SWEDEN

PUBLIC HEALTH

PUBLIC HEALTH IN SWEDEN

1963

ANNUAL REPORT OF

THE NATIONAL BOARD OF HEALTH

CIVILTRYCK

Stockholm 1965

8401

*Till
Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet*

Medicinalstyrelsen får härmed överlämna »Allmän hälso- och sjukvård» för år 1963.

Liksom föregående år presenteras såvitt möjligt varje tabell med sin förklarande kommentar i omedelbar anslutning, varigenom tabellavdelning av vedertagen typ undvikits. Listan över sjukhusen (bilaga 1 i årgång 1960) har även denna gång utelämnats, emedan en dylik redan publicerats som Nr 1 i serien »Samling av författningar och cirkulär m. m. angående medicinalväsendet», år 1963. Alla större sjukhus förekommer emellertid namngivna i endera av bilagorna 1 eller 2.

Tidigare har styrelsen till landsting och övriga intressenter utsänt en tryckt detaljerad tabellarisk sammanställning över lasarettens och epidemisjukhusens personal och förvaltningsekonomi. En motsvarande, ehuru icke fullt så omfattande tabell har utarbetats för övriga sjukhus och förvaras i manuskript i medicinalstyrelsen. Liksom tidigare för åren 1947—1962 har avdelningen för mentalsjukhusens ekonomiska förvaltning sammanställt de statliga mentalsjukhusens förvaltningsstatistik för år 1963 i ett särskilt häfte (stencil).

Stockholm den 30 november 1964

ARTHUR ENGEL

AKE SJÖSTRÖM

/ Erik Salwén

INNEHÅLL

	Sida
Sammanfattning på engelska språket	IX
Kap. A. Hälsa- och sjukvårdens organ	1
a. Översikt av organisationen	1
b. Kroppssjukvården	14
c. Den psykiska sjukvården	36
d. Vissa fristående organ och verksamheter	41
Tjänsteläkarna	41
Distriktsvården m. m.	42
Den förebyggande mödra- och barnavården	43
Förlossningsvården	43
Lungsjukvården	46
Epileptikervården	47
Vården av veneriskt sjuka	49
Den abortförebyggande verksamheten	49
Skyddsympningarna	50
Karantänsväsendet	51
e. Folk tandvården	52
f. Apoteken	56
Kap. B. Hälsa- och sjukvårdens personal	59
Kap. C. Det allmännas kostnader för hälsa- och sjukvård	68
Kap. D. Hälsotillstånd, sjukdomar, förlossningar m. m.	74
a. Omgivningshygieniska förhållanden	74
b. Infektionssjukdomar	75
c. Maligna tumörer 1961 enligt anmälningar till cancerregistret	87
d. Skador genom våld	91
e. Karies hos sjuåringar	96
f. Förlossningar	97
g. Legala aborter, steriliseringar, kastreringar	102
h. Psykiska sjukdomar	106
Kap. E. Från nämndens för internationella hälsovårdsärenden verksamhet	111
Bilaga 1. Vårdplatserna inom den slutna kroppssjukvården fördelade efter vårdform	114
» 2. Specifikation av statens och storstädernas mentalsjukhus	124
» 3. Läkartjänster vid undervisningssjukhus, lasarett, sanatorier, epidemisjukhus och mentalsjukhus	129
» 4. Läkare med specialisttillhörighet	132
» 5. Befolkningsstatistik	134
Karta 1. Sjukvårdsområden: Allmänt, speciellt kroppssjukvården	30
» 2. Regionindelning för den specialiserade kroppssjukvården	31
» 3. Sjukvårdsområden: Mentalsjukvården	32
» 4. » Vården av psykiskt efterblivna	33

Alfabetisk innehållsförteckning

- Aborter 102, 103
 Abortförebyggande 49
 Anstalter för epileptiker 35, 36
 Anstalter för psykiskt efterblivna 34, 36
 Apotek 56
 Barnadödlighet 135
 Barnmorskor 44, 60, 67
 Barnsjukvård (översikt) 14
 Befintliga vid mentalsjukhus 106, 124
 Befolkningsstatistik 134
 Beläggning 18, 36
 Bäckkvoter 12, 20
 Cancerregistret 87
 Centrala sjukvårdsberedningen 1, 2
 Centraldispensärerna 48
 Dagkostnad, se Driftkostnader
 Diagnoser 108
 Dispensärer 46, 48
 Distriktsbarnmorskorna 46
 Distriktsköterskorna 42, 67
 Driftkostnader 27—29, 40, 69, 73, 124
 Dödsorsaker 136
 Ekonomipersonal 24, 38, 39, 60, 124
 Enskilda sjukhem 15, 18, 122
 Epidemiska sjukdomar 75
 Epileptikervård 47
 Familjevård 37, 124
 Folkmängd 134
 Folkvandvård 52, 96
 Födda 97—101, 135
 Födda, definitioner 97
 Förebyggande mödra- och barnavård 43—45
 Förgiftningar 92, 93, 95
 Förlossningar 97—101
 Förlossningsvård 43
 Förvaltningspersonal 24, 38, 39, 60, 124
 Gonorré 82, 83, 84
 Halvöppen vård 37
 Huvudmän 3, 10
 Infektionssjukdomar 75
 Intagna på nybörjarkurs 65
 Intagningar på sjukhus 7, 12, 18, 34, 124
 Intagningsområden, psykiskt sjuka 32
 Internationellt sjukvårdsarbete 111
 Karantänsväsen 51
 Karies 96
 Kastreringar 102, 106
 Kliniker vid sjukhus 114
 Kontorspersonal, se Förvaltningspersonal
 Konvalescenthem 17
 Kostnader, det allmännas 68—73
 Kostnader per vård dag, per intagning, se Driftkostnader
 Kroppssjukhus 14, 18
 Könsplikliniker 49
 Könssjukdomar 49, 82—84
 Lagstiftning 6
 Landstingsområden 30
 Lasarett 14, 18, 114
 Levande födda, se Födda
 Livslängd 135
 Lungsjukvård 46
 Långvarigt kroppssjuka (översikt) 16
 Läkare 24, 38, 39, 60—65, 124, 129, 132
 Läkartäthet 24, 40, 64
 Länsläkarorganisation 41
 Medicinalpersonal 60
 Medicinalstyrelsen 1, 2
 Mentalsjukhus 34, 110, 124
 Misshandel 91, 93
 Mödra- och barnavård 43, 44
 Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar 47
 Nämnden för internationella hälsovårdsärenden 2, 111
 Olycksfall 92
 Omgivningshygien (aktuella problem) 74
 Organisation, central, lokal 1, 2, 3
 Organisation, öppen vård 3, 5, 6, 17, 37
 Organisation, slutet vård 3, 5, 9, 14, 36
 Perinatal dödlighet 100
 Personal, allmänt 60
 Personal, kroppssjukvård 24
 Personal, mentalsjukvård 39, 40
 Platser, se Vårdplatser
 Polikliniker 6, 23
 Polio 77
 Polioympningar 51
 Provinsialläkarna 41
 Psykisk barna- och ungdomsvård 37
 Psykisk vård, slutet 36, 124
 Psykisk vård, öppen 37
 Psykiska sjukdomar 106, 108
 Psykiskt efterblivna 36
 Regionsjukvård 31
 Rättspsykiatriska avdelningar 128
 Röntgenarbeten 23, 48, 84
 Sekundärplatser 124, 128
 Sexualrådgivning 50
 Sjukgymnaster 60
 Sjukhus 5, 7
 Sjukhus av lasarettskaraktär 15
 Sjukhustyper — vårdformer 5, 9
 Sjukkassorna, kostnader 70
 Sjuksköterskor 42, 60, 66, 67
 Sjukvårdsområden 30
 Sjukvårdsstyrelser 2, 3
 Själv mord och självmordsförsök 93, 95
 Skador genom våld 91, 92
 Skyddsympning 50
 Skärmbildscentral, medicinalstyrelsens 46, 85
 Slutet vård 3, 5, 10, 12
 Specialister 132
 Stadsläkarna 41
 Statens bakteriologiska laboratorium 1, 2
 Statens institut för folkhälsan 1, 2
 Sterilisering 104
 Sömnmedel (förgiftningar genom) 92, 95
 Tandläkare 53, 60, 61, 64
 Tandläkartäthet 64
 Teckenförklaring XVI, 3, 30
 Tjänsteläkare 41
 Tjänster, barnmorske- 67
 Tjänster, läkar- 26, 129
 Tjänster, sjuksköterske- 67
 Trafikolycksfall 92, 94
 Tuberkulos 84—86
 Tuberkulosvård 46
 Utgifter, se Driftkostnader resp. Kostnader
 Utskrivna, mentalsjukhus 108, 124
 Utveckling i tiden, vårdplatser m. m. 12, 110
 Utveckling i tiden, personal 60
 Vaccination 50
 Vakanser 26, 39, 67
 Veneriska sjukdomar 49, 82—84
 Veterinärer 61
 Vård dagar 7, 12, 18, 34, 124
 Vårdformer — sjukhustyper 5, 9
 Vårdplatser 7, 18, 34, 114, 124
 Vårdplatser per 100 000 invånare 12, 20
 Öppen vård 3, 6, 17, 23, 37

CONTENTS

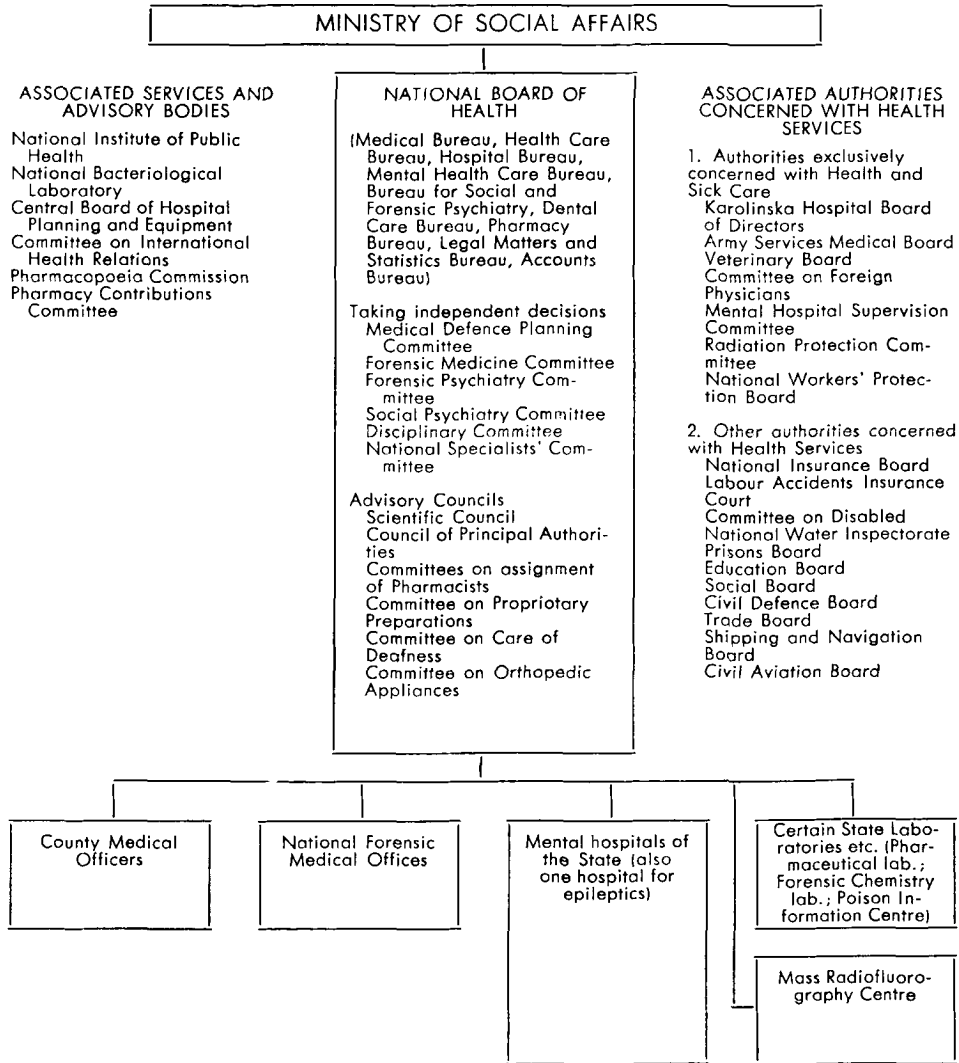
	Page
Summary in English	IX
Chapter A. Health and sick care	1
a. Organization of Health Services	1
b. Care of the physically ill	14
c. Mental care	34
d. Certain independent institutions and activities	41
Medical officers	41
Public Health Nurses	42
Maternity and Child Welfare	43
Maternity care	43
Care of lung diseases	46
Care of epileptics	47
Care of venereal diseases	49
Consultation bureaus for sexual hygien	49
Vaccinations and inoculations	50
Quarantine organization	51
e. Public dental care	52
f. Pharmacies	56
Chapter B. Health personnel	59
Chapter C. Expenses out of Public funds for Health and Medical care	68
Chapter D. Sanitary conditions, diseases, deliveries etc.	74
a. Environmental sanitation	74
b. Infectious diseases	75
c. Malignant tumours reported to the Cancer Registry	87
d. Accidents, poisonings, violence	91
e. Dental caries in seven year old children	96
f. Deliveries	97
g. Abortions, sterilizations and castrations on medical or legal indications	102
h. Mental diseases	106
Chapter E. International health relations	111
Annex 1. Beds in somatic hospitals according to type of care	114
» 2. Detailed information on the mental hospitals of the State and the three largest cities	124
» 3. Posts for doctors at teaching hospitals, general hospitals, sanatoria, epidemic and mental hospitals	129
» 4. Physicians with specialist competence	132
» 5. Vital statistics	134
Map 1. Districts for somatic care in general	30
» 2. Regions for specialized somatic care	31
» 3. Districts for the care of mentally diseased	32
» 4. Districts for the care of the mentally deficient	33

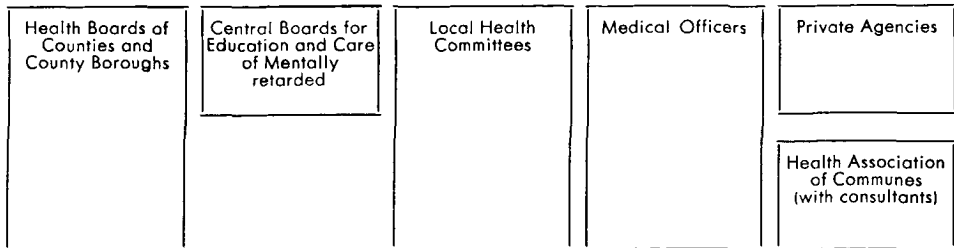
Alphabetical index

- Abortions XIV, 102, 103 (XII)
 Accidents 92, 95
 Admissions to hospitals 7, 12, 18, 34, 124
 Ambulatory care XII, 23

 Bed ratios 12, 20
 Births XIV, XV, 97—101
 Births, definitions 98 (foot notes)

 Cancer registry XIV
 Castrations XIV
 Causes of death 136
 Central Board of Hospital Planning and Equipment IX
 Central TB dispensaries 48
 City M.O.s, XII, 41
 Clinics at hospitals 114
 Convalescent homes X, 17
 County Council districts 30

 Days of treatment 7, 12
 Deliveries XIV 97—101
 Delivery care XII, 97
 Dental caries 96
 Dental surgeons 53, 60, 61, 64
 Dental surgeons density 64
 Discharges from mental hospitals 108, 124
 District midwifery XII
 Districts, health and sick care 30
 Districts, mental hospitals' 32
 Domestic staff 24, 38, 39, 60, 124

 Environmental sanitation 74
 Epidemic diseases XIII, 75
 Epileptic care XIII
 Expenses XI 27—29, 40, 69, 73, 124
 Expenses out of public funds XIII, 69

 Family planning XII
 Foster homes XV, 124
 Gonorrhoea 82, 83, 84

 Health Boards of local authorities VIII
 Homicide 91, 93
 Hospitals IX, 7, 12, 114
 Hospitals, chronic sick X, 16
 Hospitals, for children 14
 Hospitals, general IX, 18, 114
 Hospitals, mental X, 34, 124
 Hospitals, somatic X, 18
 Hospitals, type of X

 Infant mortality 135
 Infectious diseases XIII, 75, 76
 Injuries through violence 91, 92

 Life expectancy XV
 Live births, see Births

 Maternal deaths 98
 MCH XII, 44
 Medical officers XII, 41
 Medical students 65
 Mental care, ambulatory XII
 Mental care, in hospital XV, 124
 Mental diseases XV, 106, 108
 Mental hospital population 108, 110, 124
 Mentally deficient 36
 Midwives XII, 60, 67

 National Bacteriological Laboratory VIII, IX
 National Board of Health VIII, IX
 National Institute of Public Health VIII, IX
 Nurses 42, 60, 66, 67

 Occupancy 18, 36
 Office personnel 24, 38, 39, 60, 124
 Organization VIII, IX, X, XII

 Perinatal mortality 100
 Personnel 60
 Pharmacies 57

 Physicians 24, 38, 39, 60—65, 124, 129
 Physicians, density 24, 40, 64
 Physiotherapists 60
 Poisonings 92, 93, 95
 Polyclinics XII, 23
 Polio 77
 Polio, inoculations XIII
 Population XV, 134
 Posts at hospitals 24, 129
 Private nursing homes 18, 122
 Psychiatry, child and youth XIII
 Public Dental care 52, 96
 Public Health Nurses XII, 42, 67

 Quarantine organization 51

 Radiofluorography centre XIV, 84
 Ratio, hospital beds 12, 20
 Ratio, personnel 24, 40, 64
 Regional hospital care 31
 Responsible authorities 10, 30
 Running cost 27—29, 40, 69, 73, 124

 Self inflicted injuries 93, 95
 Sickness funds 70
 Soporifics (poisonings) XIV, 92, 93, 95
 Specialist doctors 132
 Sterilizations XIV, 104
 Stillbirths, see Births

 TB care X, XIV
 TB dispensaries XII, 48
 Trends, hospital beds etc. 12, 110
 Trends, personnel 60
 Tuberculosis 86

 Vacant posts 26, 39, 67
 Vaccinations XIII, 50
 Venereal diseases XII, 82—84
 Veterinaries 61
 Vital statistics 134

 X-ray activities XII, 23, 48, 84

Organization of public health in Sweden in 1963

Local, autonomous bodies

SUMMARY

Organization (chapter Aa)

All the activities in the field of Public Health in Sweden (including medical care) are either operated or controlled by public authorities.

Public health was in 1962 still under the *Ministry of the Interior*, the chief of which is a member of the Cabinet, but was, from July 1963, transferred to the Ministry of Social Affairs.

The *National Board of Health* is the principal instrument of the State for governing, superintending and promoting the activities and the work of the institutions pertaining to this field. The Board supervises the medical personnel, the hospitals and the pharmacies and has the direct control of the State mental hospitals, the State Pharmaceutical Laboratory, the State institutions for forensic medicine, a unit for mass radiofluorography etc.

The National Board of Health is concerned with the subsidies granted by the Government for special medical care, i. e. for the equipment and operating of hospitals for tuberculosis, hospitals for epidemic diseases, chronic diseases, paediatric diseases, mental diseases and establishments for mentally deficient.

The main part of the field work of the health and sick care rests with local authorities. The county councils, 25 in number, and the 4 county boroughs shall see to it that the sick receive the hospital care required. The county council districts correspond to the 24 counties, one of which is divided into two districts (see map 1, page 30). The main part of the care of the mentally diseased has, however, been taken over by the State all over the country; only the three largest cities (Stockholm, Gothenburg and Malmö) have their own independent organizations. The State is also the responsible authority for the Medical Officers' organization, whereas the county councils and county boroughs are responsible for the ser-

vices of the District Public Health Nurses, District Midwives, Public Dental Care etc.

The *National Institute of Public Health* is an independent body outside the jurisdiction of the National Board of Health. It conducts inquiries into health matters submitted by public authorities, corporations and private individuals, but is also engaged in independent research in the field of general, industrial and food hygiene. It is also engaged in teaching and in spreading of public health information. The *Central Board of Hospital Planning and Equipment* is another independent body engaged in standardization of hospital buildings and equipment. The *National Bacteriological Laboratory* is a third one.

The sickness insurance scheme is supervised by the *National Social Insurance Board* which is under the Ministry of Social Affairs. Insurance is compulsory. Benefits include free care for hospitalized patients, and doctors services and medicine at a reduced cost for out-patients. Dental care is not included.

Hospitals (chapter Aa—Ac)

A conspicuous feature of the Swedish hospital system is that the main part of the establishments are owned and operated by public authorities. 22,1% of the beds available belong to the State, 69,1% to counties or county boroughs, 2,0% to local authorities (small towns, parishes), 4,9% to private enterprises and 1,9% to funds, associations etc. (table A 3, bottom line). The last group may for practical purposes be added to the State institutions, the difference being merely formal since these enterprises are built up as foundations etc. but operated in close collaboration with the State authorities, which have representatives in their administrative committees and pay grants to cover their expenses. In some cases the State owns all the shares in the enterprise. Some childrens hospitals, orthopedic hospitals, hospitals for bone, joint and glandular TB and

*Survey of hospitals, showing combination of type of hospital and type of care.
(Cfr. table A 2)*

Type of hospital	No. of hospitals	Type of care (Figures show number of beds)								Total
		General hospital care and similar	Care of lung-diseases	Epidemic care	Maternity care	Care of chronic sick	Care of mental diseases	Care of mental deficiency	Care of epileptics	
University (teaching) hospitals	9	8 217	380	164	550	230	688	—	—	10 229
Other general hospitals . . .	103	25 934	615	1 633	2 428	4 327	1 296	^{b)} —	—	36 233
Maternity hospitals ¹⁾	3	132	—	—	204	—	—	—	—	336
Rheumatic hospitals	2	221	—	—	—	—	—	—	—	221
Orthopedic hospitals	4	372	—	—	—	—	—	—	—	372
Coast sanatoria ²⁾	2	436	—	—	—	—	—	—	—	436
Hospitals of National Social Insurance Board ³⁾	3	580	—	—	—	—	—	—	—	580
Certain private hospitals . .	7	448	—	—	—	29	25	—	—	502
Cottage hospitals	64	1 311	—	—	264	1 033	—	—	—	2 608
Maternity homes	7	4	—	—	28	—	—	—	—	32
Sanatoria for the lungs . . .	24	25	3 568	—	—	724	—	—	—	4 317
Epidemic hospitals	14	32	—	1 651	—	108	—	—	—	1 791
Homes for chronic sick . . .	276	153	—	—	15	14 327	297	—	—	14 792
Private nursing homes for somatic diseases	20	783	—	—	—	—	—	—	—	783
Mental hospitals	40	—	⁴⁾ —	—	—	—	27 206	2 400	—	29 606
» nursing homes	162	—	—	—	—	—	6 515	—	—	6 515
Institutions for mentally deficient	162	—	—	—	—	—	—	11 875	—	11 875
Hospitals for epileptics . . .	11	—	—	—	—	—	—	—	1 005	1 005
Total	913	38 648	4 563	3 448	3 489	20 778	36 027	14 275	1 005	122 233
Per 100 000 inhabitants	.	507	60	45	46	272	472	187	13	1 603

¹⁾ Included among general hospitals in other tables.

²⁾ Mainly orthopedic cases.

³⁾ Rheumatic (and nervous) diseases.

⁴⁾ 212 beds for lung diseases in mental hospitals are here classified as mental.

⁵⁾ One hospital with 140 beds for severely crippled, mentally deficient children is here classified as orthopedic (included in the group »General hospital care and similar«).

some hospitals for TB of the lungs belong to this category (code letter F, see annex 1).

A distinction is made between type of care and type of institution. As far as in-patients are concerned, the correlation between the two concepts is illustrated in the table above. The main part of the somatic care is concentrated in the general hospitals and similar institutions (i. e. rheumatic hospitals, orthopedic hospitals, coast sanatoria, hospitals of the National Insurance Board, certain private hospitals and cottage hospitals),

whereas independent hospitals for special kinds of diseases are becoming rare. On the other hand the general hospitals are more and more split up on specialized departments (clinics). The specialization of somatic hospitals is illustrated in detail by table A 6 and annex 1.

Table A 1 gives a survey of beds, admissions and bed-days of all hospitals, including establishments for the mentally deficient. Convalescent homes are not included in any tables, except the one on page 17.

The general increase of in-patient care, as measured by the number of beds, was 23,2% from 1950 to 1963 (page 13). For somatic care it was 22,4%, for care of mentally diseased 24,5% and of mentally deficient 25,0%. At the same time the number of admissions for somatic care rose by 22,3%, care in mental hospitals 129,4% and in psychiatric clinics in general hospitals 250,6%, to give some examples. Beds for chronic sick increased by 126,5% and admissions 117,5.

To return to table A 1, it will be seen that 102 836 in-patients were treated per day in all hospitals added together, which corresponds to 1,4% of the population of Sweden.

At general hospitals proper the number of in-patients per day was 34 663 (table A 5). The same hospitals were also visited by 2,5 million out-patients paying 5,9 million visits (patients at X-ray departments not included), (table A 7). These were treated at out-patients departments organized either by those responsible for the in-patients' care, which is often the case in the county boroughs, or by the physicians in accordance with an agreement between them and the authorities of the hospital, an arrangement which is prevailing in the counties.

The personnel of the somatic hospitals is calculated to be about 68 400 individuals, of whom about 4 200 were doctors (table A 8), and the personnel of the institutions for mental diseases, mental deficiency and epileptics about 23 500 individuals, whereof about 620 doctors (tables A 14 and A 15). Some of these doctors have been counted more than once, because, under certain circumstances the local medical officer may at the same time be the chief of a small cottage hospital, an epidemic cottage hospital or a home for chronic sick in his district. Similarly most of the doctors of homes for mentally diseased and "Other establishments for mentally diseased" have their main occupation in one of the large mental hospitals.

The density of the hospital personnel appears from the statement that 113 persons per 100 beds were employed at general hospitals, 72 at cottage hospitals, 50 at hospitals for TB of the lungs and 55 at homes for

chronic sick, physicians included (table A 8). These figures comprise all categories of personnel, even the administrative and domestic staffs. The nursing personnel, physicians excluded, amounted to 85 at general hospitals, and the physicians alone to 7,7. A concrete impression is derived from the fact that the personnel of all categories working at general hospitals amounted to 1,5 individuals per in-patient per day. It ought, however, to be kept in mind, that the same personnel also took care of a considerable number of out-patients.

The personnel density of the mental hospitals is lower than that of the somatic hospitals. Calculated per 100 beds the nursing personnel (physicians excluded) amounts to 42 at the State hospitals and to 47 at the hospitals of the three largest cities. These figures are found in table A 17, where also data for establishments for mentally deficient are published.

The total running costs of the Swedish hospitals for somatic diseases is estimated at 1 602 million kronor, 1 233 million of which are referable to the general hospitals proper (table A 10). The average cost per bed-day amounted to 96,6 kr at the general hospitals, 59,1 at the hospitals for TB of the lungs and 37,8 at homes for chronic diseases (table A 11). On the whole these figures signify that the cost per bed-day has increased about three times since 1950. The cost per admission has not risen in the same proportion. The running cost per patient-day in 1963 was 34,2 kr at the State mental hospitals and 42,4 kr at the mental hospitals of the three largest cities (table A 18).

Salaries constitute the predominant part of the running costs of the hospitals and is the main lever of the increase of this cost during the last years. The increase is partly due to a general raise of the wages partly to a shortening of the working day of the bedside personnel. The salaries are responsible for 73,1% of the running costs of the general hospitals.

Hospital care in a public ward is completely compensated by public funds and the health insurance. Also medicine and doctors

Survey of the local services for Public Health and medical, ambulatory care.

Service	Type of care	Number of units
County Medical Officers	Supervision of environmental sanitation and preventive and curative care	29 posts in counties and county boroughs
Medical Officers	Preventive and curative care	830 districts (urban and rural)
Public Health Nurses	» » » »	1773 districts (certain nurses in towns not included)
Out-patients departments at hospitals	» » » »	210 somatic and mental hospitals
Policlinics in certain cities	» » » »	12 policlinics
District midwifery	Maternal antenatal care; deliveries	406 districts for midwifery
MCH centres, stations etc.	Maternal and Child Welfare	1565 centres, stations and branch offices
TB dispensaries (central and district dispensaries)	TB ambulatory care	59 central and 645 district dispensaries
Policlinics for venereal diseases	VD ambulatory care	28 policlinics
Bureaus for Sexual Hygiene	Consultation on sexual matters including prevention of abortions	20 bureaus
Quarantine organization	Preventive epidemic care	9 main stations
Bureaus of the State mental hospitals for family care and assistance	Mental sick care and assistance to discharged patients	Bureaus at 23 hospitals
Centres for children and youth mental care	Child and adolescent psychiatric care	39 centres
Public Dental Service	Dental care	827 dental policlinics
Local Public Health Committees	Environmental sanitation; preventive epidemic care	1006 municipalities (local communes)

fees are thus covered. If the patient has a private room or goes to a private hospital, he is reimbursed for that part of the costs which corresponds to the price charged in a public ward at the hospital in his home district.

The adjoining table gives a survey of the local services for ambulatory care and environmental sanitation.

Public Health Services outside the hospitals (chapter Ad)

There were 698 rural *medical officers'* posts at the beginning of 1964, 125 of them, however, were vacant, the activity being maintained by the officer of an adjoining district. (In each county there is a senior County Medical Officer, appointed by the Government, and an assistant County Medical Officer. As there are 24 counties, these two categories make 48 doctors.) In the purely urban districts there were 243 posts

for medical officers. (Cf. also diagram, chapter Ad.)

There were 1 796 posts for *Public Health nurses* in general service in rural districts and small towns at the end of 1963 (table B 5), but 123 of these were vacant.

The *Midwifery districts* numbered 405 (47 vacant). The activity is concentrated on prenatal care of pregnant women, since over 99 % of all deliveries take place in hospitals. The midwives assist, however, to a considerable extent at deliveries in maternity homes, cottage hospitals etc.

The *maternity and child welfare* organization with 1 565 working units (clinics, centres and branches) is illustrated by table A 20.

59 central and 645 district *TB dispensaries* were working in 1963. In the former 533 000 X-ray examinations were made (table A 21).

Medical *treatment for venereal diseases* was given free of charge in 25 of the largest

towns at special polyclinics. The number of visits to these polyclinics, amounted to 188 000, 115 000 of which had reference to the disease in its contagious phase.

20 consultation *bureaus for sexual hygiene and abortion cases* subsidized by the State were in operation at the end of the year, the number of new visitors amounting to 4 787. At least one physician and two or three social workers were attached to each bureau.

About 305 000 persons have been vaccinated against *poliomyelitis* during 1963 bringing up the total number having received basic protection to 4,8 million persons (p. 51).

Mental care of children and youth was given at 39 child guidance clinics (20 clinics with beds for observation and care) (chapter Ac).

Of about 50 000 *epileptics* more than 95 % were treated in ambulatory care.

At the end of the year the *Public Dental Service* included all counties and county boroughs. The activity was carried on in 29 central polyclinics, mostly situated in the premises of a general hospital, and 760 district polyclinics (table A 22). 1 808 dental surgeons were employed in the service, i. e. 32% of the total number in the country. 1 638 dental surgeons attached to the district polyclinics worked in all 2 660 000 hours; 63 % of the time was reserved for children.

Medical personnel (chapter B)

A survey covering all kinds of medical personnel is found in table B 1. There were 7 970 active physicians at the end of 1963. The number includes 340 foreign physicians working in Sweden on a limited license. The number of physicians given in table B 2 refers to the fully licensed doctors, active and non active. The active dental surgeons were 5 600 in number. The number of fully licensed dental surgeons, active and non active, appears from the comment of table B 1. There were 21 160 active nurses 870 nurse-midwives and 910 midwives. The total of

the medical personnel amounted to 127 700, administrative and domestic staff at hospitals included.

Expenses out of public funds for health and medical care (chapter C)

The expenses of the State, the counties, the county boroughs for "general hospital care" were 1 457,5 million kronor in 1963 (table C 1). Reduced by 281,5 million, see table C 5, concerning investments, the remainder, 1 176,0 million represents the running cost.

The total of table C 1 amounts to 3 458 million kr, i. e. 455 kr per inhabitant (equivalent to about 30 English pounds). The share of the State in the total cost, including the expenses of the sickness funds, amounts to 39%, corresponding to 16% of the State income tax for the same year.

Expenses (investments included) of the State, public sickness funds, counties and county boroughs in 1963

Health and medical care, total . .	3 458 mill.kr
General hosp. care and maternity	42,1 %
Hospitals for TB	1,6 »
Epidemic care	0,9 »
Care of chronic sick	5,2 »
» » mentally sick	13,5 »
» » mentally deficient	3,7 »
» » epileptics	0,2 »
TB dispensaries	0,5 »
Public health nursing	1,8 »
Maternity and child welfare . . .	0,6 »
District midwifery	0,3 »
Public dental care	3,6 »
Other	11,0 »
Subtotal	85,0 »
Military medical care	0,5 »
The sickness funds for care of the sick	14,5 »
Total	100,0 »

Diseases, deliveries etc. (chapter D)

The 26 *epidemic diseases* with individual notification are listed in table D 1. The sum of cases amounted to 5 931 (78 per 100 000 inh.) in 1963. They are listed in the following table.

International Classification, number		Number of clinical cases
040	Thyphoid fever	19
041, 042	Other salmonella infections	897
044	Brucellosis	3
045	Bacillary dysentery	58
046,0	Amoebic dysentery	5
050	Scarlet fever	3 580
057,0	Meningococcal meningitis . .	138
059	Tularaemia	17
064,4	Listeriose	6
071	Relapsing fever	1
084	Smallpox	27
092	Infectious hepatitis	708
096,2	Psittacosis	9
096,9	Meningo-encephalitis	430
116	Malaria	11
571,0, 764,0	Gastro-enteritis	22
	Total	5 931

As regards salmonella infections, no difference is made, in the reporting, between paratyphoid A and B on one hand and enteritis salmonellosis on the other, but one can conclude from the result of the analyses made by the bacteriological laboratories that 96% refer to the latter and only 4% to paratyphoid fever. The laboratories' evidence refers to clinical cases and bacteria carriers added together. (There were 558 carriers reported.)

The amoebic dysentery and malaria were contracted abroad.

The *TB morbidity* is characterized by the figures 5,7 per 1 000 inhabitants, which stands for the number of persons suffering from the disease and registered at the TB central dispensaries, 0,3 which stands for persons with contagious TB of the lungs, 0,5 for new findings during 1963 of all forms of TB, and 0,06 for fatal cases of tuberculosis (all forms) (table D 9). Since 1946 the mass-radiofluorography unit of the National Board of Health has examined 7,3 million individuals, among whom positive findings were made in 2,5%, already known cases included (table D 8).

Starting 1958 new diagnoses of cancer have to be reported to the *Cancer Registry* of the National Board of Health. Notifiable are malignant neoplasms including leukæmia and malignant lymphoma, all intracranial

tumors and all neoplasms with endocrine activity.

The number of cases reported in 1961 (last figure) was 20 670, corresponding to about 272 per 100 000 inhabitants. A booklet called "Cancer incidence in Sweden 1961" has been issued on the subject by the National Board of Health.

The number of patients brought to hospital because of *poisoning by soporifics* was 4 736. This is much higher than ten years earlier (page 94; see also table D 12 for other accidents, suicides etc.).

Table D 14 shows that the percentage of permanent teeth with non treated *caries in seven-year-old children* was 25,3% in 1963, before treatment by the Public Dental Care. It would have been even higher, had not a number of counties introduced public dental care also for preschool children.

According to the population registers the number of *children born* in 1963 was 114 158. In the statistics of the National Board of Health, based upon the annual reports of the hospitals and midwives, 113 716 newborn children are reported. From table D 15 (see comments below table) appears that only 0,3 % of all deliveries took place in the patient's home with a midwife in charge. Furthermore 73,9% were attended to in establishments of type I, i.e. maternity wards under the care of a specialist obstetrician, 25,1% in establishments of type II by a general surgeon and finally 0,7 % in type III, i. e. small maternity homes supervised by the medical officer of the district or some other local practitioner. Table D 16 gives relative figures for mature and premature children, liveborn and stillborn respectively, dead during delivery etc. It ought to be observed, that the Swedish definition of live birth as from 1960 conforms with the international.

When *abortion, sterilization or castration for legal indications* has been accomplished, the operating doctor has to send a report to the National Board of Health within one month. During 1963 3 528 such reports on legal abortions were registered. In 1945, the year prior to an extension of the legal indications, the number was 1 623. The great ma-

majority of the abortions were authorized by the National Board of Health (3 100), the remainder being carried out on the responsibility of two physicians, not to mention the very small number of emergency cases. See tables D 19—D 20.

Exact data regarding the annual amount of individuals falling sick with *mental disease* are not available. At the mental hospitals of the State and the three largest cities — where the most effective and qualified treatment is given — 28 230 patients were on the files at the end of 1963, State mental hospitals for mentally deficient included (annex 2, line 19). Of these 94% were in the hospitals, 4% in private homes supervised by the hospitals and 2% conditionally released (annex 2). The distribution of the patients according to type of disease is given in table D 21.

Population (annex 5)

The *population* of Sweden amounted to 7 626 978 at the end of 1963, of whom 4 009 574 were living in cities. During the same year 114 158 children were born (112 791 live born and 1 735 stillborn) and 76 460 persons died. The general death rate was 10,06 per 1 000 of the mean population, the rate of live births 14,83. The infant mortality rate as measured by the number of dead during the first year per 1 000 live births was 15,0 and during the period 1956/60 the mean expectation of life was 71,23 years at birth for men and 74,72 for women. Vital statistics are not the concern of the National Board of Health, but some data on the subject are given in the annex. (Reference: Statistical abstract of Sweden — Statistisk årsbok.)

Policy

A tendency in the high level planning of health and sick care is to integrate, even more than before, the services under one authority, the county councils. In this connection the National Government handed over the Medical Officers' organization to these councils on 1 July 1963. The State mental hospitals are to be transferred in the same way on 1 January 1967. Naturally the county councils will take this opportunity for developing their ambulatory care, both the somatic and the psychiatric.

Following a Governmental decree the country has been divided into seven geographical areas, *hospital regions*, which are to be independent as regards in-patient care (see map 2, page 31). Thus the *regional hospitals* are being equipped with clinics under specialist doctors for diseases which are not frequent enough to support a specialist on the county level.

Training facilities for all kinds of medical personnel are being continually expanded in order to meet the ever-increasing demand. Thus the aim is to double the number of physicians to 1980.

Increasing interest in health activities on the part of the responsible authorities is promoting medical statistics both on the Governmental and local level.

Also attention has been drawn to the possibilities of preventing disease at an early stage through case finding campaigns. Thus the National Board of Health started a pilot study in 1962 in the county of Värmland, applying a screening method. It is going to be extended to the whole province depending upon the experience of the first year's activity.

Teckenförklaring Codes

- = Intet finns att redovisa. *Magnitude nil.*
- 0 eller 0,0 = Mindre än 0,5 (eller 0,05) av enheten. *Magnitude less than half of unit.*
- .. = Uppgift saknas. *Data not available.*
- . = Uppgift kan icke förekomma. *Category not applicable.*
- * = Preliminär uppgift.
- † = Riksplatser = vårdplatser upplåtna för samma kostnad oberoende av patientens hemort. *Beds available for same cost irrespective of patient's domicile.*
- MF = Samling av författningar och cirkulär m. m. angående medicinalväsendet.
- SFS = Svensk författningssamling.
- SOS = Sveriges officiella statistik.
- SOU = Statens offentliga utredningar.

KAP. A

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDENS ORGAN

a. Översikt av organisationen

Med allmän *hälso- och sjukvård* menas i denna publikation hälso- och sjukvårdande verksamhet, som bedrivs av det allmänna eller med dess sanktion och som är tillgänglig för allmänheten. Den militära hälso- och sjukvården, såsom huvudsakligen avsedd för militärpersonal, hör följaktligen icke till den *allmänna* sjukvården sålunda fattad, ej heller sjukavdelningar inom anstalter för fångvård, ungdomsvård o. dyl. Institut för blinda och döva är icke medräknade, enär de har huvudkaraktär av skola.

Hälsovården befattar sig med förebyggande verksamhet i form av t. ex. omgivningshygieniska åtgärder, hälsofostran och rådgivning riktad till allmänheten eller enskilda jämte profylaktisk individuell undersökning och behandling, medan *sjukvården* befattar sig med personer som vid sjukdom, skada, kroppsfel eller förlossning söker vård (diagnostik och terapi). I praktiken går dock dessa verksamheter ofta hand i hand och någon åtskillnad göres icke mellan dem i dispositionen av denna publikation.

Den centrala organisationen

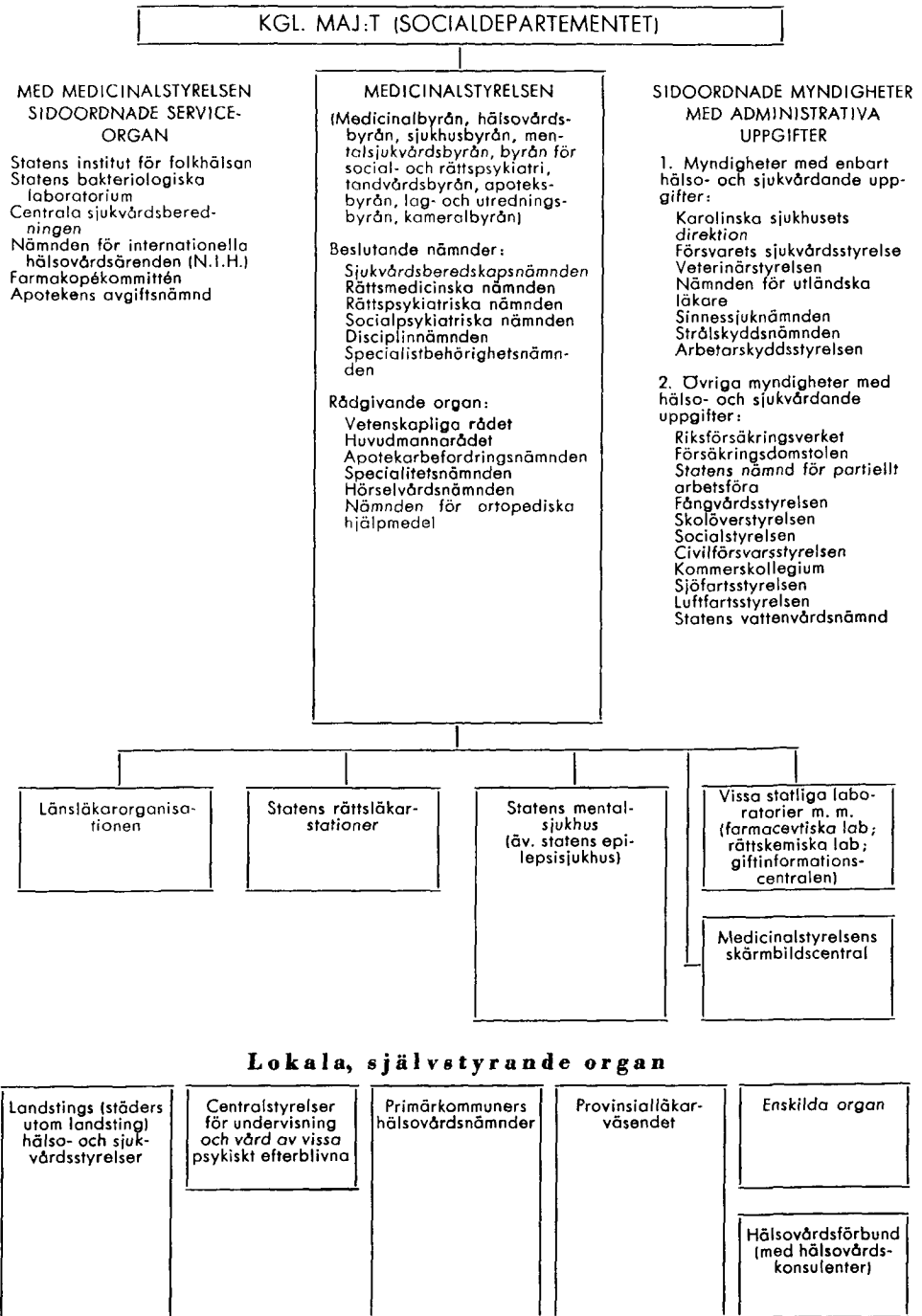
All för allmänheten avsedd hälso- och sjukvårdande verksamhet i Sverige är underkastad statlig kontroll. Övervägande delen bedrivs av eller understödes av det allmänna.

Medicinalstyrelsen, som sedan den 1 juli 1963 sorterar under socialdepartementet, är landets högsta administrativa organ på området. Dess uppgift är främst att utöva överinseendet över medicinalpersonalens, sjukvårdsorganens och apotekens verksamhet och att ha högsta ledningen av de statliga mentalsjukhusen m. fl. institutioner. Den är organiserad på nio byråer. Vid sin sida har medicinalstyrelsen diverse rådgivande organ och nämnder för speciella frågor. (Se diagrammet på nästa sida.)

Vid sidan av medicinalstyrelsen verkar vissa andra centrala institutioner på den allmänna hälso- och sjukvårdens område. En är *statens institut för folkhälsan* med huvudsaklig uppgift att utföra vetenskapligt-praktiska undersökningar och idka forskningsverksamhet på den allmänna hygienens, födoämneshygienens och yrkeshygienens områden och att därvid utgöra centralt undersökningsorgan för livsmedelskontrollen enligt livsmedelsstadgan. Institutet har också att meddela viss undervisning. En annan är *centrala sjukvårdsberedningen*, som har till uppgift att ge råd vid planläggning av sjukhusbyggnader och deras utrustning och att verka för standardisering och rationalisering av sjukhusens utensilier och drift. En tredje är *statens bakteriologiska laboratorium* med uppgift att inom den humana medicinens bakteriologiska, virologiska och epidemiologiska områden utreda, forska, framställa sera, ympännen m. m.

Slutligen må nämnas, att de statliga undervisningssjukhusen intager en i förhållande till medicinalstyrelsen relativt självständig ställning.

Översikt av medicinalväsendets organisation 1963

Den lokala organisationen

I sjukvårdslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1963 är stadgat, att landstingskommun och stad, som ej tillhör sådan kommun, har skyldighet »ombesörja såväl öppen som slutna vård för sjukdom, skada, kroppsfel och barns börd, i den mån icke annan drager försorg härom».

Med *öppen* vård menas vård av patient, som icke är intagen på sjukhus; med *slutna* vård avses vård av intagen patient. Beträffande begreppet sjukhus hänvisas till »Översikt av den slutna vården» nedan i detta kapitel.

Landstingskommunerna är 25 till antalet, vartill kommer 4 städer, som icke deltagar i landsting. Landstingens områden sammanfaller i regel med länens. Undantag utgör Kalmar län, som delats på två landsting (Kalmar läns norra och Kalmar läns södra landsting), och naturligtvis de län, ur vilka landstingsfri stad utbrutits. De fyra städerna är Stockholm, som icke ingår i något län, och de ur län utbrutna Göteborg, Malmö och Norrköping. (Se koden på karta 1.)

Varje landstingskommun och stad som ej tillhör landstingskommun utgör ett sjukvårdsområde. Ledningen av sjukvårdsområdets angelägenheter handhas av en hälsovårds- och en sjukvårdsstyrelse eller — vanligen — ett kombinerat organ, *hälso- och sjukvårdsstyrelsen*.

Att staten, landstingen och motsvarande städer uppbär huvudmannaskapet för den slutna vården och faktiskt är huvudmän också för betydande delar av den öppna, hindrar icke att även andra — primärkommuner, allmännyttiga stiftelser och enskilda personer — i viss omfattning svarar för delar av sjukvården, vilket framgår av följande översikt. De där förekommande bokstäverna S, L o. s. v. är huvudmännens kodbeteckningar.

(S) Staten är huvudman för:

Länsläkarorganisationen

Vissa undervisningssjukhus (Karolinska sjukhuset, Serafimerlasarettet, Akademiska sjukhuset)

Mentalsjukhusen, utom i Stockholm, Göteborg, Malmö och vissa landsting¹⁾

Epilepsisjukhuset Vilhelmsro

(L) Landstingen är huvudmän för:

Sjukhusvård i allmänhet (alltså för driften av lasarett, sjukstugor, förlossningshem, sanatorier, epidemisjukhus, sjukhem för långvarigt kropps-sjuka- mentalsjukhus¹⁾, sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka, anstalter för psykiskt efterblivna, konvalescenthem osv.). Även öppen vård vid sjukhus.

Provinsiälläkarväsendet

Förlossningsvård (öppen genom distriktsbarnmorskorna och slutna genom sjukhus)

Distriktsvård (distriktsköterskorna)

Förebyggande mödra- och barnavård

Abortförebyggande verksamhet

Familjerådgivning

Tuberkulosdispensärer

Psykisk barna- och ungdomsvård

Folktandvård

¹⁾ Landstingen beräknas komma att övertaga de statliga mentalsjukhusen år 1967. Under år 1963 bedrev endast Örebro och Gävleborgs län vård på egna mentalsjukhus (Mellringe resp. Hälsinge mentalsjukhus, som då började beläggas.)

- (U) Städerna utom landsting är huvudmän för i stort sett samma vårdgrenar som landstingen. Länsläkarna motsvaras hos dem närmast av förste stadsläkarna och provinsialläkarna av stadsdistriktsläkarna. Dessutom har dessa städer:
- Hälsovårdsnämnder
  - Fristående polikliniker
  - Viss anstaltstandvård i Stockholm
  - Skolhälsovård
- (K) Primärkommuner (andra än städer utom landsting) är huvudmän för:
- Hälsovårdsnämnd
  - Stadsläkare (kan förekomma i stad med minst 15 000 och skall förekomma i stad med minst 40 000 invånare) och kommunsköterskor
  - Sjukhem för långvarigt kroppssjuka i vissa fall
  - Polikliniker för könssjuka i städer med över 20 000 invånare
  - Skoltandvård ej tillhörande folktandvården (i några kommuner)
  - Smärre kommunala mentalsjukhus (ett fåtal)
  - Skolhälsovård
- (F) Föreningar, stiftelser o. dyl., i vilkas styrelser det allmänna är representerat, förekommer såsom huvudmän för:
- Vissa specialistsjukhus av lasaretskaraktär (barnsjukhus, reumatikersjukhus, ortopediska sjukhus, riks försäkringsverkets sjukhus)
  - Epileptikerhem m. m.
- (P) Privata personer eller företag förekommer såsom huvudmän för:
- Enskilda sjukhem
  - Epileptikerhem
  - Anstalter för psykiskt efterblivna
- Härtill kommer privatpraktiserande läkare och tandläkare.

En preciserad översikt av huvudmannskapet för den slutna sjukvården lämnas i tab. A 3 och bilaga 1.

Det har framgått av ovanstående, att riket är indelat i 29 sjukvårdsområden. Dessa är emellertid för små för vissa vårdformer, och därför inrättades enligt riksdagsbeslut år 1960 den s. k. regionsjukvården. Denna innebär, att man indelat riket i sju sjukvårdsregioner, så tilltagna, att var och en för sig lämnar, ett befolkningsunderlag stort nog att motivera kliniker för varje slag av specialistvård, även av mera sällsynta sjukdomar. Kartan på sidan 31 visar regionernas gränser, namn och läge för de s. k. regionsjukhusen, dvs. de sjukhus — ett i varje region — till vilket den mest specialiserade vården förlagts, befolkningsunderlaget m. m. Det framgår, att regionernas gränser i några fall korsar sjukvårdsområdenas.

Som komplettering till uppgiften om huvudmännen må nämnas, att stat, landsting och primärkommuner i viss utsträckning understödjer vård, för vilken de själva icke är huvudmän. Sålunda utgår på vissa villkor *statsbidrag* till driften, och i allmänhet också till anläggningen av sjukvårdsanstalter, där det bedrivs medicinsk barnsjukvård, radioterapi, tuberkulosvård, epidemivård, vanförevård, vård av långvarigt kroppssjuka, psykiatri, epileptikervård och vård av psykiskt efterblivna. Till folktandvårdens drift och utrustning utgår likaledes *statsbidrag*. För förlossningsvård utgår fr. o. m. år 1955 endast bidrag till anläggningen. *Landstingsbidrag* utgår till vissa primärkommuner och enskilda, som driver vård av långvarigt kroppssjuka, mentalsjukvård, epileptikervård och vård av psykiskt efterblivna m. m. Även bidrag till allmän kroppssjukvård förekommer, liksom till konvalescentvård.

Vårdformer och anstaltstyper

Man brukar skilja mellan vårdformer och typer av anstalter. Vårdformen bestäms närmast av de sjukdomar eller det klientel, som vårdas, så erhåller t. ex. tuberkulösa, psykiskt sjuka och gravida kvinnor resp. tuberkulosvård, mentalsjukvård och förebyggande mödravård. Man talar även om akut vård, vård av långvarigt sjuka osv. Anstaltens typ, däremot, avser den driftenhet, som lämnar vården, t. ex. lasarett, sanatorium, poliklinik osv.

Vårdformer och anstaltstyper sammanfaller vanligen men icke alltid. Tab. A 2 visar, hur dessa förhållanden för närvarande ställer sig inom den slutna vården. Man ser, hur kropps- och mentalsjukhusen i vissa fall griper över på varandras områden och vidare hur kroppssjukvården i det väsentliga bestrides av lasarett, men att sådan kroppssjukvård som avser lungsjukvård, epidemivård, vård av långvarigt kroppssjuka domineras av särskilda sjukhustyper. En mera ingående beskrivning av dessa förhållanden lämnas i kommentaren till tabellen och i textavsnitten b—d nedan i detta kapitel. Vad därefter angår den öppna vården, har specialorgan inrättats för förebyggande mödra- och barnavård, förlossningsvård, lungtuberkulosvård, könssjukvård och abortförebyggande verksamhet, vilket allt närmare beskrives i särskilda avsnitt under d nedan. Tjänsteläkarna (provinsiälläkarna och stadsdistriktsläkarna), liksom distriktssköterskorna, deltagar i dylik specialiserad vård i egenskap av anställda vid ifrågavarande organ, men ingår i övrigt i organ för öppen hälso- och sjukvård i allmänhet (tjänsteläkarväsendet resp. distriktsvården).

Utvecklingen går mot en minskning av antalet anstaltstyper men ökning av vårdformerna. Sålunda låter huvudmännen lasaretten överta de uppgifter som fyllts av de fristående sjukhusen för speciella vårdformer, antingen genom att öppna nya avdelningar eller genom att till sig ansluta de fristående sjukhusen. Detta har sedan länge skett med förlossningsvården, på senare tid med tuberkulos- och epidemivården, därefter med mentalsjukvården och under de senaste åren med vården av långvarigt kroppssjuka. Så länge man har specialsjukhus för visst klientel, är likväl distinktionen mellan anstaltstyp och vårdform nödvändig att upprätthålla.

Det må tillfogas, att även vårdformernas inbördes förhållanden ändras. Samtidigt som en allt finare uppdelning på specialkliniker inom lasaretten äger rum, utjämnas gränserna mellan vissa vårdformer, såsom mellan kropps- och mentalsjukvård och i viss mån också mellan akut och kronisk vård.

Översikt av den slutna vården

Sjukvårdslagen upptager följande typer av sjukhus (6 §):

Lasarett	Mentalsjukhus
Sjukstuga	Förlossningshem
Sanatorium	Sjukhem för
Tuberkulossjukstuga	a) långvarigt kroppssjuka
Epidemisjukhus	b) lättskötta psykiskt sjuka
Epidemisjukstuga	c) konvalescenter

Anstalter för psykiskt efterblivna utgör ytterligare en typ, som dock icke uppräknats ovan, och detta beror på att vårdformen icke innefattas i sjukvårdslagen, utan regleras genom särskild författning. (Se ytterligare beträffande anstalter för psykiskt sjuka och psykiskt efterblivna sidan 36.)

Översikt av den öppna vården

Den öppna hälso- och sjukvården regleras genom en rad specialförfattningar, vilka omnämnes i de olika textavsnitten nedan. Vårdorganen presenteras i korthet i nedanstående översikt.

Organ för öppen hälso- och sjukvård	Vårdform	Antal organ
Tjänsteläkarna	Hälso- o. sjukvård i allmänhet	830 provinsial- o. stadsdistriktsläkardistrikt
Distriktsvård på landsbygd och i städer	» » » » »	¹ 1 773 distriktsköterskedistrikt (på landsbygden)
Öppen vård vid sjukhus	» » » » »	ca 210 kroppssjukhus
Polikliniker i Stockholm o. Göteborg	» » » » »	² 12 polikliniker
Distriktsbarnmorskorna	Förebyggande mödravård. Förelösningsvård	406 barnmorskeområden
Mödra- och barnavårdscentraler, -stationer o. s. v.	Förebyggande mödra- och barnavård	353 centraler och 1 212 stationer o. filialer
Dispensärerna (central- och distrikts-)	Lungsjukvård	³ 645 distrikts- o. 59 centralsdispensärer
Medicinalstyrelsens skärmbildscentral med patruller	» (diagnostik)	13 patruller (för civilt klientel)
Polikliniker för könssjukvård	Vård av könssjukdomar	28 polikliniker
Byråer för sexualrådgivning	Abortförebyggande m. m.	20 byråer
Karantänsväsendet	Förebyggande epidemivård	9 karantänsstationer
Hjälpverksamhet o. familjevård knutna till de statliga mental-sjukhusen	Psykisk hälso- o. sjukvård	23 sjukhus
Centraler för psykisk barn- och ungdomsvård	Barn- o. ungdomspsykiatri	39 centraler
Folktandvården	Tandvård	827 tandpolikliniker

¹ Dessutom ett antal tjänster för likartade uppgifter i städer, jfr under Kap. A, d, distriktsvården m. m.

² Polikliniker som verkat under samma adress har räknats som en.

³ Uppgiften avser 1959.

Syftet med översikten är att redovisa de särskilda organ, som meddelar öppen hälso- och sjukvård, icke att ge en uttömmande beskrivning av hur olika vårdbehov tillgodoses genom öppen vård. Vad det sistnämnda angår, bör man observera, att de organ, som bedriver hälso- och sjukvård i allmänhet också kan lämna sådan vård som ett specialorgan. Beträffande privatpraktiserande läkare och tandläkare hänvisas till kapitel B.

Lagstiftning

Sjukvårdslagen av den 6 juni 1962 och den med stöd av denna lag den 29 mars 1963 utfärdade sjukvårdsstadgan trädde i kraft den 1 juli 1963. Lagen upptager, såsom framgår av föregående översikt av den slutna vården (sid. 5), vissa typer av sjukhus. I fråga om de på anstalter av olika typ förekommande vårdformerna innebär de nya författningarna betydelsefulla ändringar. Enligt de statsbidragsbestämmelser, som gällde t. o. m. 1959, skulle epidemiskt sjuka och långvarigt kroppssjuka vårdas på särskilda sjukhus — epidemivårdanstalter och anstalter för

Tab. A 1. Översikt av den slutna vården år 1963

Survey of in-patient services

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Sjukhustyp <i>Hospital type</i>	Antal sjukhus <i>No. of hospitals</i>	Vårdplatser (fast- ställt antal) <i>Beds</i>		Intag- ningar <i>Admis- sions</i>	Vård- dagar, 1 000-tal <i>Beddays, 1 000</i>	Patienter i medeltal per dag <i>No. of patients per day</i>	Belägg- ning, % <i>Occu- pancy, %</i>
		den ²¹ / ₁₂	i medeltal under året <i>Average during year</i>				
Kroppssjukhus och -sjukhem <i>Somatic hospitals</i>	538	73 232	72 767	1 029 712	20 566	56 345	77
Mentalsjukhus och -sjukhem ¹ <i>Mental hospitals</i>	197	33 721	32 682	37 284	11 848	32 461	99
Anstalter för psykiskt efterblivna <i>Establishments for mentally de- ficient¹</i>	167	14 275	14 006	2 047	4 770	13 069	93
Anstalter för epileptiker <i>Establish- ments for epileptics</i>	11	1 005	1 005	299	351	961	96
Summa <i>Total</i> 1963	913	122 233	120 460	1 069 342	37 535	102 836	85
1962	924	120 624	120 117	1 032 759	37 472	102 666	85
1961	955	119 609	118 181	1 013 135	37 080	101 590	86
1960	928	116 681	114 899	..	36 770	100 465	87
1959	926	113 361	112 633	993 739	36 095	98 890	88
1958	928	111 904	110 647	977 069	35 805	98 096	89
1957	946	109 389	108 438	957 251	35 864	98 257	91
1956	983	107 487	106 298	936 469	35 406	96 738	91
1955	963	105 108	104 703	916 784	34 861	95 510	91
1950	996	99 232	98 670	..	..	..	..

¹ Statens mentalsjukhus för psykiskt efterblivna har räknats till anstalter för psykiskt efterblivna.

Tabell A 1

Översikten omfattar samtliga sjukhus utom sjukhem för konvalescentvård, såvida dessa icke ingår som avdelningar av annat sjukhus. Se vidare angående slutna konvalescentvård sidan 17.

Vårdplatser. Uppgifterna om antalet platser i medeltal under året är beräknade som medeltal av antalen vid två på varandra följande årsskiften.

Intagningar. Patienter, som intagits mer än en gång, är dubbelräknade.

Vård dagar. In- och utskrivningsdagen har tillhoppa alltid räknats som en. Vård dagar för barn, i den mån de vistats på sjukhuset endast i egenskap av där nyfödda, är icke medräknade.

Patienter i medeltal per dag = antalet vård dagar dividerat med 365 (366). Antalet i medeltal per dag vårdade personer år 1963

motsvarar 1,3 % av medelfolkmängden, därav 0,7 % på kroppssjukhus, 0,4 % på mentalsjukhus och 0,2 % på anstalter för psykiskt efterblivna.

Beläggning = antalet patienter i medeltal per dag i procent av det fastställda antalet vårdplatser i medeltal under året. Om alternativt det tillgängliga platsantalet (efter avdrag av eventuellt stängda platser) får ingå i beräkningen, stiger beläggningstalen. Se här om kommentaren till tabell A 5. Det bör observeras, att ju kortare vårdtiderna är, desto svårare är det att hålla full beläggning.

Kroppssjukhus. Eftersom indelningsgrunden till denna tabell är sjukhustypen (icke vårdformen), har de psykiatriska lasarettsklinikerna räknats till lasarett, d. v. s. till kroppssjukhusen. Jämför tabell A 2.

För specifikation av tabellen se närmast tabellerna A 5 och A 13.

kroniskt sjuka — för att statsbidrag skulle kunna utgå. Detta hinder är numera undanröjt. Ett epidemisjukhus kan sålunda ersättas av en infektionsklinik på lasarett och långvarigt kroppssjuka kan vårdas på lasarett, antingen på särskild klinik för dylika sjuka eller ock på avdelning ansluten till befintlig klinik (vanligen den medicinska kliniken). Vidare kan sanatorium enligt de nya bestämmelserna införlivas med ett angränsande lasarett och ingå i detta såsom en lungklinik. »Sjukhem» har vidare fastställts såsom benämning på fristående sjukhus för långvarigt kroppssjuka, lättskötta psykiskt sjuka och konvalescenter.

Ledning av landstingskommuns sjukvårdande verksamhet skall enligt sjukvårdslagen (9 §) utövas av sjukvårdsstyrelse och detsamma gäller för stad som icke tillhör landstingskommun.

Vidare utfärdade Kungl. Maj:t den 22 april 1960 stadga angående enskilda sjukhem m. m., som trädde i kraft den 1 juli 1960. Enligt denna stadga förstås med enskilt sjukhem sådan anstalt med minst tre vårdplatser oavsett om det är fråga om vård för somatisk eller psykisk sjukdom eller förlossningsvård. De tidigare beteckningarna enskilt vårdhem för lättskötta sinnessjuka och enskilda förlossningshem har sålunda utgått.

Enligt Kungl. Maj:ts instruktion för länsläkarväsendet den 6 juni 1962 skall i varje län finnas en länsläkarorganisation. En redogörelse för denna återfinnes på sidan 41.

Tabell A 2

Lasarettsvård och liknande avser vård på lasarett, »andra sjukhus av lasarettskaraktär», sjukstugor och sådana enskilda sjukhem som huvudsakligen vårdar akut kroppssjuka. På dessa sjukhus har alla avdelningar räknats till vårdformen utom dem som avsetts speciellt för medicinsk lungsjukvård, epidemivård (infektionskliniker), förlossningsvård, vård av långvarigt kroppssjuka (även geriatrik) och mentalsjukvård. Några få avdelningar för konvalescenter ingår däremot, ehuru oegentligt, i gruppen (se kommentaren till tabell A 3). Se även under rubriken »Vård av långvarigt kroppssjuka» nedan.

Lungsjukvård avser vård på sanatorier, tbc-sjukstugor, kliniker (avdelningar) för thoraxmedicin och lungtbc på lasarett etc. Dock ingår thoraxkirurgin som lasarettsvård och tbc-avdelningarna på Ulleråkers, S:t Lars och Umedalens mentalsjukhus i mentalsjukvården. Vidare har platser på sanatorier, som reserverats för allmän kronikervård, räknats till vård av långvarigt kroppssjuka.

Epidemivård avser vård på epidemisjukhus, epidemisjukstugor, kliniker (avdelningar) för infektionssjukdomar vid lasarett och sjukstugor. Dock har platser, som reserverats för

allmän kronikervård, räknats till sistnämnda vårdform.

Vård av långvarigt kroppssjuka omfattar vård på fristående anstalter och avdelningar (även kliniker) på lasarett, sjukstugor, sanatorier, epidemisjukhus etc., som är avsedda för sådana sjuka.

Härutöver vårdas på vissa sanatorier och epidemivårdanstalter en del akuta lasarettfall och kroniska fall, som icke kunnat redovisas på lasarettsvård resp. vård för långvarigt kroppssjuka, därför att platserna varit endast tillfälligt upplåtna åt dem.

Mentalsjukvård omfattar vård på psykiatriska lasarettkliniker, statens, storstädernas, landstingens och mindre kommunala mentalsjukhus, sjukhem och skolhem för psykopatiska och nervösa barn, utom de statliga mentalsjukhusen för psykiskt efterblivna.

Vård av psykiskt efterblivna inbegriper även vård på de statliga mentalsjukhusen för psykiskt efterblivna. Kronprinsessan Viktorias kustsanatorium, där vanföra psykiskt efterblivna barn vårdas, har förts till »lasarettsvård o. liknande» (sjukhustyp »Andra sjukhus av lasarettskaraktär»). Se i övrigt bilaga 1 och tabell A 13 beträffande de sjukhus, som inbegripes i typpgrupperna ovan.

Tab. A 2. Översikt av de fastställda vårdplatserna den ³¹/₁₂ 1963 fördelade dels efter sjukhustyp, dels efter vårdform

Survey of hospital beds according to type of hospital and type of care

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Sjukhustyp <i>Type of hospital</i> (Talen inom parentes hänvisar till numreringen i tabellhuvudet i bilaga 1. <i>Numbers within brackets refer to head of annex 1.</i>)	Antal sjukhus <i>No. of hospitals</i>	Vårdform <i>Type of care</i>								Summa <i>Total</i>
		Lasa- retts- vård o. lik- nande <i>Gen. hosp. care and similar</i>	Lung- sjuk- vård <i>Care of lung dis- eases</i>	Epi- demi- vård <i>Epi- demic care</i>	För- loss- nings- vård <i>Mater- nity care</i>	Vård av lång- varigt kropp- sjuka <i>Care of chronic sick</i>	Mental- sjuk- vård <i>Care of mental dis- eases</i>	Vård av psy- ki- skt efter- blivna <i>Care of mental defi- ciency</i>	Epi- lep- tiker- vård <i>Care of epi- lep- tics</i>	
Undervisningslasarett <i>Uni- versity (teaching) hospitals</i> (1)	9	8 217	380	164	550	230	688	—	—	10 229
Övriga lasarett <i>Other general hospitals</i> (2—5)	103	25 934	615	1 633	2 428	4 327	1 296	—	—	36 233
Barnbördshus <i>Maternity hospitals</i> (4) ¹	3	132	—	—	204	—	—	—	—	336
Reumatikersjukhus <i>Rheu- matic hospitals</i> (6)	2	221	—	—	—	—	—	—	—	221
Ortopediska anstalter <i>Ortho- pedic hospitals</i> (6)	4	372	—	—	—	—	—	—	—	372
Kustsanatorier <i>Coast sana- toria</i> (6)	2	436	—	—	—	—	—	—	—	436
Riksförs.verkets sjukhus <i>Hospitals of National In- surance Board</i> (6)	3	580	—	—	—	—	—	—	—	580
Vissa enskilda sjukhus <i>Cer- tain private hospitals</i> (6) . . .	7	448	—	—	—	29	25	—	—	502
Sjukstugor <i>Cottage hosp.</i> (7)	64	1 311	—	—	264	1 033	—	—	—	2 608
Fristående förlossningshem <i>Maternity homes</i> (8)	7	4	—	—	28	—	—	—	—	32
Fristående anstalter för lung-tbc <i>Sanatoria for TB of the lungs</i> (9)	24	25	3 568	—	—	724	—	—	—	4 317
Fristående epidemivårdan- stalter <i>Epidemic hosp.</i> (10)	14	32	—	1 651	—	108	—	—	—	1 791
Sjukhus och sjukhem för långvarigt kroppssjuka <i>Homes for chronic sick</i> (11)	276	153	—	—	15	14 327	297	—	—	14 792
Övriga enskilda sjukhem <i>Private nursing homes</i> (12)	20	783	—	—	—	—	—	—	—	783
Summa kroppssjukhus <i>Total somatic hospitals</i>	538	38 648	4 563	3 448	3 489	20 778	2 306	—	—	73 232
Mentalsjukhus <i>Mental hosp.</i> Sjukhem för psykiskt sjuka <i>Mental nursing homes</i> . . .	40	—	2)	—	—	—	27 206	2 400	—	29 606
Anstalter för psykiskt efter- blivna <i>Institutions for mentally deficient</i>	162	—	—	—	—	—	6 515	—	—	6 515
Anstalter för epileptiker <i>Hospitals for epileptics</i> . . .	162	—	—	—	—	—	—	11 875	—	11 875
Anstalter för epileptiker <i>Hospitals for epileptics</i> . . .	11	—	—	—	—	—	—	—	1 005	1 005
Samtl. sjukhus <i>Grand total</i>	913	38 648	4 563	3 448	3 489	20 778	36 027	14 275	1 005	122 233

¹ Ingår bland lasarett i andra tabeller. — ² Se kommentaren.

Tab. A 3. Översikt av sjukhus och vårdplatser för slutna sjukvård den 31/12 1963 fördelade efter huvudmannakategori

Survey of hospitals and beds. Type of hospital and responsible authority

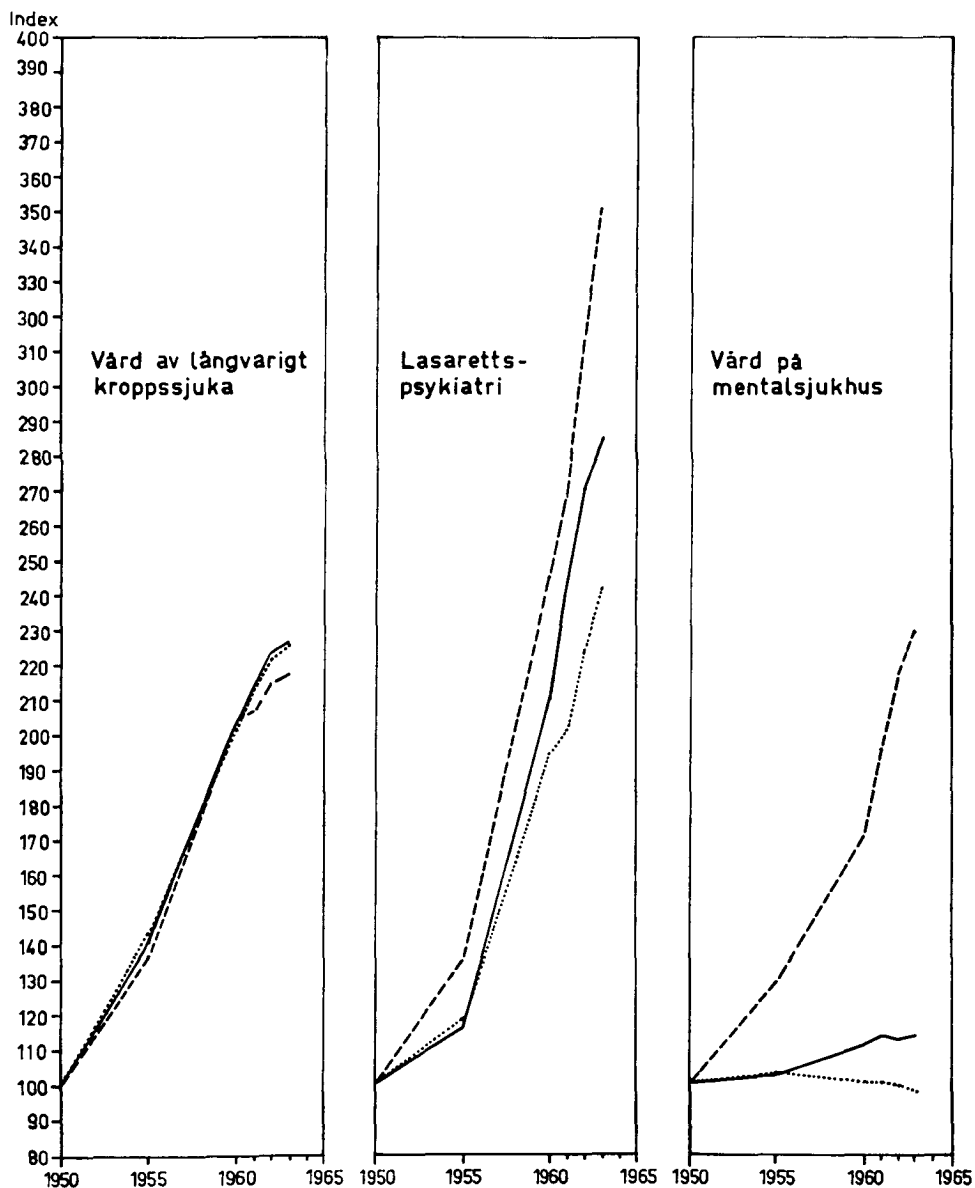
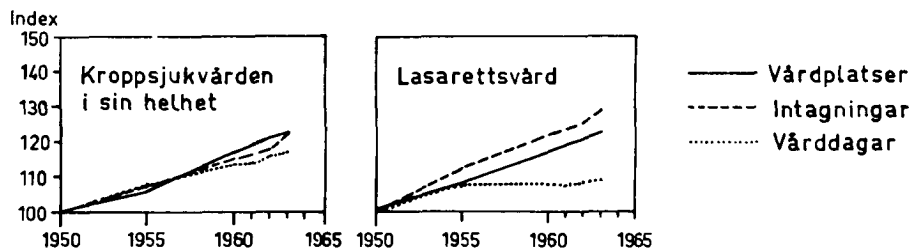
Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Sjukhustyp <i>Type of hospital</i>	Huvudman <i>Responsible authority</i>						
	Staten (S) <i>The State</i>	Lands- ting (L) <i>County councils</i>	Städer utom landsting (U) <i>County boroughs</i>	Övriga kom- muner (K, Kf) <i>Local author- ities</i>	Vissa fonder, stiftelser o. dyl. (F) <i>Funds etc.</i>	Privata företag (P) <i>Private</i>	Summa <i>Total</i>
Antal sjukhus <i>No. of hospitals</i>							
Kroppssjukhus <i>Somatic hospitals</i>	6	341 ¹ / ₂	29	72	17	72 ¹ / ₂	538
Mentalsjukhus o. -sjukh. <i>Mental hospitals</i>	23	71	19	3	2	79	197
Anstalter för vård av psykiskt efterblivna <i>Establishments for mental deficiency</i> ¹ . . .	9	101 ³ / ₂	12 ³ / ₂	—	—	42	167
Anstalter för vård av epileptiker <i>Estab- lishments for epileptics</i>	1	—	—	—	2	8	11
Hela den slutna sjukvården Total	39	515	61¹/₂	75	21	201¹/₂	913
Fastställt antal vårdplatser <i>No. of beds</i>							
Lasarett, sjukstugor m. fl. <i>General hospi- tals etc.</i>	3 845	36 535	9 265	—	1 498	1 189	52 332
Fristående anstalter för lungtb <i>Inde- pendent hospitals for TB of the lungs</i> . . .	—	3 513	668	—	136	—	4 317
Fristående epidemivårdanstalter <i>Inde- pendent epidemic hospitals</i>	—	822	969	—	—	—	1 791
Sjukhem för långvarigt kroppssjuka <i>Nursing homes for the chronic sick</i>	—	6 059	4 884	2 329	277	1 243	14 792
Summa kroppssjukhus Total (somatic hospitals)	3 845	46 929	15 786	2 329	1 911	2 432	73 232
Mentalsjukhus <i>Mental hospitals</i>	20 115	1 380	5 560	151	—	—	27 206
Sjukhem för psykiskt sjuka m. fl. <i>Mental nursing homes</i>	—	4 732	407	—	53	1 323	6 515
Summa mentalsjukhus och -sjukhem Total (mental hospitals etc.)	20 115	6 112	5 967	151	53	1 323	33 721
Anstalter för psykiskt efterblivna <i>Estab- lishments for mentally deficient</i> ¹	2 748	8 445	1 265	—	—	1 817	14 275
Anstalter för epileptiker <i>Establishments for epileptics</i>	244	—	—	—	356	405	1 005
Hela den slutna sjukvården 1963 Grand total	26 952	61 486	23 018	2 480	2 320	5 977	122 233
Hela den slutna sjukvården 1955 Grand total	25 590	46 422	22 237	1 741	2 668	6 450	105 108
Procentuell fördelning av vård- platserna 1963 <i>Beds, per cent</i>							
Kroppssjukhus <i>Somatic hospitals</i>	5,3	64,0	21,6	3,2	2,6	3,3	100,0
Mentalsjukhus o. -sjukh. <i>Mental hospitals</i>	59,7	18,1	17,7	0,4	0,2	3,9	100,0
Anstalter för vård av psykiskt efterblivna <i>Establishments for mentally deficient</i> ¹ . .	19,3	59,1	8,9	—	—	12,7	100,0
Anstalter för vård av epileptiker <i>Estab- lishments for epileptics</i>	24,3	—	—	—	35,4	40,3	100,0
Hela den slutna vården Total	22,1	50,3	18,8	2,0	1,9	4,9	100,0

¹ Inkl. statens mentalsjukhus för psykiskt efterblivna. Kommentar, se sid. 17.

Olika vårdformers utveckling 1950—1963 (diagram till indextalen sidan 13)

Development of certain types of care (see index figures page 13)

Tab. A 4. Översikt av den slutna vårdens utveckling åren 1920—1963

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

År Year	Kroppssjukvård <i>Care of somatic diseases</i>						Mentalsjukvård <i>Care of mental diseases</i>			
	Lasarettsvård o. liknande <i>General hospital and similar care</i>	Lungsjukvård <i>Care of lung-diseases</i>	Epidemi-vård <i>Epidemic care</i>	Förlossningsvård <i>Maternity care</i>	Vård av långvarigt kroppssjuka <i>Care of chronic sick</i>	Summa kroppssjukvård <i>Total, somatic care</i>	på psykiatriska lasarettskliniker <i>Psychiatric clinics</i>	på mentalsjukhus <i>Mental hospitals</i>	på sjukhem för lättskötta m. fl. <i>Mental nursing homes</i>	Summa mentalsjukvård <i>Total, mental care</i>
Vårdplatser (fastställt antal i slutet av året) <i>Beds (official number at end of year)</i>										
1920	¹ 16 084	5 162	6 327	² 599	..	..	—	..	..	..
1930	22 670	7 414	6 753	² 1 228	3 902	41 967	137	15 606	..	..
1940	27 002	9 286	6 779	² 674	5 332	51 073	407	21 865	2 401	24 673
1950	31 351	8 546	5 131	3 733	9 175	57 936	698	24 022	4 206	28 926
1960	36 755	5 528	3 524	3 532	18 647	67 986	1 468	26 586	6 354	34 408
1962	38 092	4 605	3 485	3 472	20 494	70 148	1 893	27 007	6 834	35 734
1963	38 648	4 563	3 448	3 489	20 778	70 926	1 984	27 206	6 837	36 027
Antal intagningar <i>Admissions</i>										
1920	¹ 175 363	11 649	33 203	² 31 100	..	..	—	..	..	..
1930	273 369	15 322	21 765	² 31 954	..	..	287	³ 6 867	..	..
1940	387 579	19 257	32 393	² 78 035	..	..	1 304	³ 7 112	⁴ (955)	..
1950	620 870	15 626	56 204	121 097	13 295	827 092	5 228	14 528	⁴ (1 320)	..
1960	760 082	15 730	42 769	111 353	27 151	957 085	12 818	24 785	3 983	41 586
1962	781 042	15 464	36 217	117 064	28 563	978 350	16 366	31 372	4 040	51 778
1963	804 672	16 022	36 026	125 612	28 912	1 011 244	18 331	33 331	4 090	55 752
Vård dagar (1 000-tal) <i>Bed-days (1 000)</i>										
1920	¹ 5 219	1 715	811	² 218	..	..	—	..	..	..
1930	7 201	2 546	1 010	² 387	1 219	12 363	48	..	..	..
1940	8 608	3 054	1 135	² 807	1 747	15 351	74	³ 9 307	⁴ (536)	..
1950	9 714	2 420	781	1 013	3 054	16 982	216	9 841	⁴ (1 224)	..
1960	10 499	1 160	660	850	6 139	19 308	420	9 885	2 141	12 446
1962	10 536	976	610	860	6 764	19 746	485	9 709	2 383	12 577
1963	10 617	940	603	885	6 893	19 938	522	9 584	2 370	12 476
Per 100 000 av folkmängden <i>Per 100 000 population</i>										
Vårdplatser <i>Beds</i>										
1920	¹ 272	87	107	² 10	..	..	—	..	..	..
1930	369	121	110	² 20	63	683	2	254	..	..
1940	424	146	106	² 42	84	802	6	343	38	387
1950	445	121	73	53	130	822	10	340	60	410
1960	490	74	47	47	249	907	20	355	84	459
1962	502	61	46	46	270	925	25	356	90	471
1963	507	60	45	46	272	930	26	357	90	472
Antal intagningar <i>Admissions</i>										
1920	¹ 2 970	197	562	² 391	..	..	—	..	..	..
1930	4 451	250	354	² 520	..	..	5	³ 112	..	..
1940	6 083	302	509	² 1 225	..	..	20	³ 112	⁴ 15	..
1950	8 811	222	797	1 718	189	11 737	74	206	⁴ 19	..
1960	10 136	210	570	1 485	362	12 764	171	331	53	555
1962	10 302	204	478	1 544	377	12 905	216	414	53	683
1963	10 550	210	472	1 674	379	13 259	240	437	54	731
Vård dagar (1 000-tal) <i>Bed-days (1 000)</i>										
1920	¹ 88,4	29,0	13,7	² 3,7	..	..	—	..	..	..
1930	117,2	41,5	16,4	² 6,3	19,8	201,2	0,8	..	..	..
1940	135,1	47,9	17,8	² 12,7	27,4	240,9	1,2	³ 146,0	⁴ 8,4	..
1950	137,9	34,3	11,0	14,4	43,3	241,0	3,0	139,7	⁴ 17,4	..
1960	140,0	15,5	8,8	11,3	81,9	257,4	5,6	131,8	28,6	166,0
1962	139,0	12,9	8,1	11,3	89,2	260,5	6,4	128,1	31,4	165,9
1963	139,2	12,3	7,9	11,6	90,4	261,4	6,8	125,7	31,1	162,6

¹ För de ingående enskilda sjukhemmen har samma platsantal, intagningar och vård dagar som 1930 insatta på avdelningen för psykiskt efterblivna på Källshagens sjukhus ingår här i mentalsjukhusens tal. — ⁴ Inbe-

Survey of development of in-patient care

Vård av psykiskt efterblivna Care of mentally deficient	Epileptikervård Care of epileptics	All sluten sjukvård All in-patient care
..	..	..
..	..	..
..	..	..
11 417	953	99 232
13 318	969	116 681
13 737	1 005	120 624
14 275	1 005	122 233

..	..	..
..	..	..
..	..	..
1 635	157	(849 960)
..	..	..
2 366	265	1 032 759
2 047	299	1 069 342
..	..	..
..	..	..
..	..	..
..	..	..
..	..	..
4 669	347	36 770
4 808	341	37 472
4 770	351	37 535

..	..	..
..	..	..
..	..	..
..	..	..
162	14	1 408
178	13	1 556
181	13	1 590
187	13	1 603
..	..	..
..	..	..
..	..	..
..	..	..
23	2	(12 061)
..	..	..
31	3	13 622
27	4	14 021

Tabell A 4

Vårdplatser, intagningar, vård dagar. Tabellen visar antalet platser, som enligt huvudmännens beslut avsetts för de angivna vårdformerna vid slutet av året. Uppgifterna om intagningar och vård dagar avser verksamheten under året och svarar alltså icke helt mot platsantalet. De relativa talen i tabellens undre del har samtliga beräknats på folkmängden vid slutet av året.

För beskrivning av vårdformerna hänvisas till kommentaren till tabell A 2.

Utvecklingen 1950—1963, åskådliggjord genom indextal beräknade på de absoluta talen i tabellens övre hälft, ställer sig sålunda.

Vårdplatser	1950	1960	1962	1963
Kroppssjukvård (summa)	100	117,3	121,1	122,4
Lasarettsvård o. liknande	100	117,2	121,5	123,3
Lungsjukvård	100	64,7	53,9	53,4
Epidemivård	100	68,7	67,9	67,2
Förlossningsvård	100	94,6	93,0	93,5
Vård av långvarigt kroppssjuka	100	203,3	223,4	226,5
Mentalsjukvård (summa)	100	119,0	123,5	124,5
D:o vid psykiatriska kliniker ..	100	210,3	271,2	284,2
» » mentalsjukhus	100	110,7	112,4	113,3
» » sjukhem för psyk. sjuka	100	151,1	162,5	162,6
Vård av psykiskt efterblivna ..	100	116,7	120,3	125,0
Epileptikervård	100	101,7	105,5	105,5
All sluten sjukvård	100	117,6	121,6	123,2

Intagningar

Kroppssjukvård (summa)	100	115,7	118,3	122,3
Lasarettsvård o. liknande	100	122,4	125,8	129,6
Vård av långvarigt kroppssjuka	100	204,2	214,8	217,5
Vård på psykiatriska kliniker .	100	245,2	313,0	350,6
» » mentalsjukhus	100	170,6	215,9	229,4

Vård dagar

Kroppssjukvård (summa)	100	113,7	116,3	117,4
Lasarettsvård o. liknande	100	108,1	108,5	109,3
Vård av långvarigt kroppssjuka	100	201,0	221,5	225,7
Vård på psykiatriska kliniker .	100	194,4	224,5	241,7
» » mentalsjukhus	100	100,5	98,7	97,4

Medelvårdtid Mean bed-days per patient

År	Las.-v. o. likn.	Lung-sjukv.	Epidemi-vård	Förloss-ningsv.	Långv. kroppssj.	S:a kroppssjukvård
1920	29,8	147,2	24,4	9,4	..	..
1930	26,3	166,2	46,4	12,1	..	..
1940	22,2	158,6	35,0	10,3	..	..
1950	15,8	154,8	13,9	8,4	229,7	20,5
1960	13,8	73,7	15,4	7,6	226,6	20,2
1962	13,5	63,1	16,8	7,3	236,8	20,2
1963	13,2	58,6	16,8	7,0	228,0	19,4

² Ett mindre antal platser för gynekologi har icke kunnat utskiljas här. — ³ Intagna och vård dagar griper icke enskilda anstalter.

b. Kroppssjukvården

Sluten vård

I direkt fortsättning av tabell A 1 ovan lämnas i tabell A 5 en mera detaljerad översikt av kroppssjukvården. För uppgifter om särskilda sjukhus hänvisas till bilaga 1, där de större sjukhusen redovisas individuellt.

Medicinalstyrelsen har med början år 1960 lagt upp register över sjukhusen i enlighet med 41 § Sjukvårdsstadgan och 4 § Stadgan angående enskilda sjukhem m. m., till vilket sjukvårdsanstalterna skall anmälas. Den senaste, tryckta förteckningen av registrets sjukhus utgavs i serien *Samling av författningar och cirkulär m. m. angående medicinalväsendet (MF) 1965: 1*. Samtliga rikets sjukhus ingår i registren och i den på dem grundade statistiken, som redovisas i denna bok.

Införandet av dessa officiella sjukhusregister har medfört viss inbördes omgruppering av sjukhusen jämfört med tiden före 1960 och uteslutning av några anstalter, som tidigare räknats som sjukhus i »Allmän hälso- och sjukvård». Vidare har åtskilliga andra anstalter, som förut icke räknats med i statistiken, fått erkännande som sjukhus och kommit med. Därav följer att en viss ojämnhet i de statistiska serierna över antal anstalter, vårdplatser, intagna, vård dagar m. m. inträffat, något som påpekas på flera ställen i det följande. Lyckligtvis inskränker sig de uteslutna lika väl som de på detta sätt helt nytillkomna anstalterna till en enda grupp, nämligen sådana sjukhem för långvarigt kroppssjuka, som lyder under socialvårdsmyndighet.

Även före 1960 har viss omflyttning av anstalterna mellan skilda grupper ägt rum och detta påverkar de tidstrender som framträder, vilket bör hållas i minnet, då man jämför utvecklingen från år till år. Exempelvis medförde på sin tid Sahlgrenska sjukhusets och Umeå lasarets överförande till undervisningssjukhusen att denna grupps dagkostnader m. m. påverkades.

Lasaretten har delats i fyra huvudgrupper: Undervisningslasarett, övriga delade lasarett (i sin tur delade efter huvudmännen på två grupper), speciallasarett och odelade lasarett. Som delade har räknats lasarett uppdelade på kliniker med egna specialläkare för åtminstone invärtes medicin och kirurgi. Speciallasaretten är specialiserade men antingen på endast ett slags klinik eller också på annat än medicin och kirurgi. En specifikation av lasarettens m. fl. kliniker återfinns i bilaga 1. Vid jämförelser av lasarettens samlade vårdplatsantal med tiden före 1960 bör ihågkommas, att barnbördshus och barnsjukhus nu inrangerats bland lasaretten, som därigenom undergått en skenbar ökning.

De barnsjukhus som upptages bland lasaretten, har kliniker för medicinsk barnsjukvård, kirurgisk barnsjukvård och barnpsykiatri. Specialsjukhus för barn med vissa kroppssjukdomar ingår bland »andra sjukhus av lasarettskaraktär», sanatorier m. fl. En sammanfattning av kroppssjukhus och lasarettskliniker särskilt avsedda för

Anstalter för barnsjukvård den ^{31/12} 1963

	Antal anstalter	Antal vårdplatser
Lasarettskliniker för barnsjukdomar (o. barnsjukhus)		
medicinsk barnsjukvård	42	2 451
barnkirurgi	4	277
barn- och ungdomspsykiatri	17	275
Eugeniahemmet (vanförestalt)	1	39
Kronprinsessan Viktorias kustsanatorium	1	140
Bräcke Östergård (för barn med cerebral pares)	1	62
Solstickgården, Täby (för astmasjuka barn)	1	20
Björboholmshemmet (för barn med medfödda missbildningar)	1	22
Rävlanda hemmet (» » » » »)	1	20
Summa	69	3 306

barn lämnades på föregående sida. Det bör observeras, att barnavdelningar (barnsalar) på lasarett utan egen specialläkare icke medräknats där och att även vuxna patienter förekommer på en del av de uppräknade sjukhusen.

Kronprinsessan Viktorias kustsanatorium i Vejbystrand vårdar psykiskt efterblivna barn med höggradig vanförhet. Det redovisas i denna publikation bland kroppssjukhusen.

Andra sjukhus av lasarettskaraktär är vanförestalter, kustsanatorier, riksförsäkringsverkets sjukhus, reumatikersjukhus och vissa av de större enskilda sjukhemmen. Även sjukstugorna kunde nämnas i sammanhanget, då deras klientel är av samma typ som lasarettens. De är emellertid enligt sjukvårdslagen avsedda för »mindre krävande vård» än lasarettens och har för den skull placerats i en särskild grupp.

Vanförestalternas och kustsanatoriernas huvudmän är föreningar, men staten, som bestrider större delen av kostnaderna, har ett avgörande inflytande på driften.

Riksförsäkringsverkets fristående sjukhus kan betraktas som statliga, ehuru formellt drivna av en privat organisation. Dessa anstalter har i bilaga 1 och tab. A 6 upptagits som anstalter för reumatologi. Det bör dock poängteras, att de delvis och tidvis övervägande är belagda med icke reumatiskt klientel, såsom psykiatriska fall, astmapatienter o. dyl. På dessa anstalter fanns 580 platser. Huvudmannaskapet för riksförsäkringsverkets till lasarettens anslutna avdelningar återigen får anses vara delat mellan staten och vederbörande landsting, men i tabellerna har avdelningarna helt tillräknats landstingen. På dessa avdelningar fanns sammanlagt 466 platser. De flesta av dessa mottager i första hand reumatiskt sjuka men även psykiatriskt klientel, om därtill finnes plats. I översikten i bilaga 1 har avdelningarna upptagits som reumatiska avdelningar utom en avdelning på 24 platser vid Lunds lasarett, som är ortopedisk.

Enskilda sjukhem. Under denna beteckning redovisas bland kroppssjukhusen i bilaga 1, dels 502 vårdplatser, som inrangerats bland »Andra sjukhus av lasarettskaraktär» (grupp 6), emedan vården ansetts jämförlig med lasarettens, och dels 783 under rubriken »Övriga enskilda sjukhem» (grupp 12). Dessutom finns emellertid ett stort antal enskilda sjukhem för långvarigt kroppssjuka (se nedan under rubriken »Anstalter för långvarigt kroppssjuka») och för konvalescentvård (se sidan 17). I stort sett är de enskilda sjukhemmen icke inriktade på speciella sjukdomar eller åldrar utan belagda med blandat klientel av huvudsakligen akut sjuka men med inslag av långvarigt kroppssjuka, stundom också av lättskötta psykiskt sjuka.

Epidemivårdanstalterna. I bilaga 1 (grupp 10) och tabell A 5 upptages de fristående epidemivårdanstalter, som föranlett huvudmännen kostnader under året och som deklarerat någon beläggning. Under denna rubrik ingår icke de epidemivårdanstalter, som uppgått i lasarett eller sjukstugor. För en fullständig redovisning av vårdplatserna hänvisas till tabellerna A 2 och A 6 och bilaga 1 (jfr också tabell A 4). En del platser har utnyttjats som reserver för intilliggande sjukstugor eller lasarett. På åtskilliga av dem har också vårdats långvarigt kroppssjuka. Om epidemisjukstugor gäller rent av, att de övervägande vårdat andra patienter än epidemiskt sjuka.

Anstalter för lungtuberkulos. En sammanfattande översikt ges på sidan 46.

Förlossningsanstalter. Se den sammanfattande översikten nedan (sidan 43). Jfr också tabell A 2 och bilaga 1.

Anstalter för långvarigt kroppssjuka. Förutom de fristående sjukhemmen finner man vid lasarett, sjukstugor m. fl. avdelningar för detta klientel, som framgår av tabellerna A 2 och bilaga 1. Sammanfattningsvis kan följande uppgifter lämnas. (Vårdplatsantalen är här renodlade från eventuellt förekommande andra vårdformer vid samma anstalter.)

Anstalter för långvarigt kroppssjuka	Antal anstalter		Vårdplatser	
	1962	1963	1962	1963
Specialkliniker vid lasarett (inkl. Vasa sjukhus, 1 092 vårdpl.) . . .	15	19	2 681	3 258
Avdelningar anslutna till lasarett	33	40	2 574	2 391
» » » sanatorier och epidemisjukhus	13	11	806	832
» » » sjukstugor	39	39	1 023	1 033
Sjukhem, under sjukvårdsstyrelse	144	146	7 039	6 986
under socialnämnd	83	79	4 867	4 761
enskilda (inkl. föreningars och stiftelsers)	52	51	1 504	1 517
Summa	379	385	20 494	20 778

Dessutom förekommer mera tillfälligt vård av långvarigt kroppssjuka på vissa tuberkulos- och epidemivårdanstalter, som icke kunna inräknas i statistiken. Intagna och vårdagar, svarande mot ovanstående summa vårdplatser, återfinnes i tabell A 4. Platser för psykiskt sjuka på hem för långvarigt kroppssjuka har här ovan frånräknats.

I tablån nedtill på denna sida finner man platsantalet fördelat dels efter anstalts- typ, dels efter landstingsområde. Avdelningar för långvarigt kroppssjuka på sanatorier och sjukstugor har här sammanförts med landstingens (sjukvårdsstyrelsernas) sjukhem.

Översikt av antal vårdplatser vid anstalter för långvarigt kroppssjuka.

	S j u k h e m					Summa
	Kliniker	Andra avd. v. lasarett	Sjukv.- styrelser	Social- nämnders	Enskilda	
Stockholms stad	365	—	660	2 467	520	4 012
Stockholms län	84	388	372	114	240	1 198
Uppsala län	—	—	392	134	—	526
Södermanlands län	408	—	46	239	32	725
Norrköpings stad	237	—	—	—	85	322
Östergötlands län i övrigt	88	215	194	224	—	721
Jönköpings län	—	157	456	110	72	795
Kronobergs län	100	—	259	42	9	410
Kalmar läns norra	—	—	273	—	—	273
Kalmar läns södra	—	103	185	59	15	362
Gotlands län	—	—	147	4	30	181
Blekinge län	—	80	205	102	—	387
Kristianstads län	—	—	392	15	41	448
Malmö stad	230	—	396	—	5	631
Malmöhus län i övrigt	—	97	587	180	169	1 033
Hallands län	118	—	267	72	—	457
Göteborgs stad	1 092	—	42	—	195	1 329
Göteb. o. Bohus län i övr.	—	263	212	62	—	537
Älvsborgs län	30	93	433	129	37	722
Skaraborgs län	—	196	226	22	—	444
Värmlands län	168	238	117	64	—	587
Örebro län	50	54	670	100	—	874
Västmanlands län	—	—	358	126	5	489
Kopparbergs län	—	86	453	125	—	664
Gävleborgs län	81	—	369	233	33	716
Västernorrlands län	60	78	423	125	29	715
Jämtlands län	—	44	180	—	—	224
Västerbottens län	62	30	319	13	—	424
Norrbottnens län	85	269	218	—	—	572
Summa	3 258	2 391	8 851	4 761	1 517	20 778

Vid jämförelse av de långtidssjukas vårdplatser, intagningar m. m. med uppgifter för år 1959 eller tidigare, bör effekten av de nya sjukhusregistrens införande år 1960 beaktas. Se härom i tidigare publikationer.

Konvalescenthemmen ingår icke i några här redovisade tabeller, i annan mån än de är avdelningar på lasarett och som sådana icke kunnat skiljas ut från den förvaltningsekonomiska enheten, med undantag av nedanstående tablå, som är komplett. Den avser slutet av år 1963.

Konvalescenthem	Antal anstalter	Antal vårdplatser	Antal intagningar	Antal vård dagar, 1 000-tal
Avd. vid lasarett (inkl. eftervårdsavd.)	8	250	4 197	62
Sjukhem under sjukvårdsstyrelse.....	27	1 056	9 440	273
» , enskilda.....	50	1 455	12 728	373
Summa	85	2 761	26 365	708

Öppen vård

En översikt av organen i öppen hälso- och sjukvård (kroppss- såväl som mental-) har lämnats ovan sidan 6. En sammanfattning av allt känt material, som hänför sig till öppen läkarvård tillhörande kroppssjukhus eller fristående organ för kroppssjukvård meddelas i tabell A 7. Förutom öppen läkarvård meddelas öppen sjukvård av distriktssköterskor, stadssköterskor, o. dyl. och öppen förlossningsvård av distriktsbarnmorskor, vilket allt nedan närmare beskrives i avsnitt d. Där redovisas också viss förebyggande vård, främst den som meddelas av mödra- och barnvårdsorganen (tabell A 20, sidan 44).

Tabell A 3 (se sidan 10)

Tabellen omfattar, liksom tabellerna A 1, A 2 m. fl., samtliga rikets sjukhus med undantag av fristående konvalescenthem. Dock ingår ett fåtal konvalescentplatser, som avslutits såsom avdelningar till andra sjukhus (se härom närmare i texten).

I en del fall har sjukhus två huvudmän, och då har halva antalet vårdplatser räknats till vardera huvudmannen. I övre delen av tabellen, där antalet sjukhus redovisas, har detta markerats med brutna tal (halvor). Exempelvis betyder 3/2, att det finns tre sjukhus, som delas med annan huvudman. Hän-syn har däremot icke tagits till förekomman-

de avtal, genom vilka viss huvudman fått använda vissa vårdplatser på annan huvudmans sjukhus.

Tabellen avser endast sjukhus som var i verksamhet vid årets slut. Vårdplatsantalet gäller det officiella, av respektive sjukhusdirektion fastställda, antalet.

I kolumnen »Städer utom landsting (U)» har upptagits 4 884 platser för långvarigt kroppssjuka, men endast 2 381 av dessa tillhörde sjukhus drivna av sjukvårdsstyrelse, medan resten drevs av socialnämnd och alltså var av samma typ som de anstalter, vilkas platser redovisas i kolumnen till höger där-om, d. v. s. anstalter tillhöriga primärkommuner inom landstingsområden.

Tab. A 5. Kroppssjukhusen år 1963, deras vårdplatser, intagningar, vård dagar och beläggning

Somatic hospitals, beds, admissions, bed-days and occupancy

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Sjukhustyp <i>Hospital type</i> (Tal inom parentes hänvisar till motsvarande grupp av sjukhus i bilaga 1 <i>Figures within brackets refer to corresponding group of hospitals in Annex 1</i>)	Antal sjukhus <i>No. of hospitals</i>	Vårdplatser (fastställt antal) <i>Beds</i>		Intagningar <i>Admissions</i>	Vård dagar, 1 000-tal <i>Bed-days, 1 000</i>	Patienter i medeltal per dag <i>No. of patients per day</i>	Beläggning, % <i>Occupancy, %</i>
		den 31/12	i medeltal under året <i>Average during year</i>				
Undervisningslasarett (1) <i>Teaching hospitals</i>	9	10 229	10 202	199 904	2 775	7 603	75
Övriga delade lasarett (2,3) <i>Other specialized gen. hosp.</i>	82	33 830	33 382	674 907	9 117	24 978	75
Speciallasarett (4) <i>Single clinic hospitals</i>	5	562	560	16 878	147	403	72
Odelade lasarett (5) <i>Non specialized gen. hospitals</i>	19	2 177	2 177	34 473	613	1 679	77
Summa lasarett <i>Total</i>	115	46 798	46 321	926 162	12 652	34 663	75
Andra sjukhus av lasarettskaraktär (6) <i>Other hospitals of equal character</i>							
Reumatikersjukhus <i>Hospitals for rheumatics</i>	2	221	221	1 583	81	222	100
Anstalter för vanföra <i>Hospitals for the crippled</i>	4	372	372	3 484	101	277	74
Kustsanatorier <i>Coast sanatoria</i> ..	2	436	449	952	88	241	54
Riksförsäkringsverkets sjukhus <i>National Insurance Board</i> ...	3	580	580	3 098	199	545	94
Vissa enskilda sjukhus <i>Private hospitals</i>	7	502	514	8 047	149	408	79
Sjukstugor (7) <i>Cottage hospitals</i> ...	64	2 608	2 631	34 347	784	2 148	82
Fristående förlossningshem (8) <i>Maternity homes</i>	7	32	37	804	5	14	38
Fristående anstalter för tbc-vård (9) <i>Independent TB hospitals</i> ...	24	4 317	4 348	10 604	945	2 589	60
Fristående epidemivårdanstalter (10) <i>Independent epidemic hospitals</i>	14	1 791	1 803	14 413	304	832	46
Sjukhus och sjukhem för långvarigt kroppssjuka (11) <i>Homes for chronic sick</i>							
Sjukvårdsstyrelses <i>under health authority</i>	146	8 440	8 332	11 402	2 810	7 699	92
Socialnämnds <i>under social authority</i>	79	4 832	4 852	4 715	1 667	4 567	94
Enskilda <i>Private</i>	51	1 520	1 522	2 222	532	1 458	96
Enskilda sjukhem (övriga) (12) <i>Private nursing homes</i>	20	783	785	7 879	249	682	87
Summa kroppssjukhus <i>Total</i> 1963	538	73 232	72 767	1 029 712	20 566	56 345	77
1962	548	72 305	71 637	994 838	20 327	55 693	78
1961	570	70 971	70 248	977 851	20 040	54 904	78
1960	569	69 454	68 061	969 903	19 728	53 902	79
1959	588	66 799	66 369	964 617	19 314	52 914	80
1955	644	62 390	62 143	892 638	18 527	50 760	82
1950	686	58 634	58 370	832 320	17 197	47 114	81

Tabell A 5

För begreppen *sjukhus, intagningar, vård-dagar och beläggning*, se kommentaren till tabellerna A 1 och A 2.

Tabellen avser sjukhustyper (icke vård-former).

Vårdplatser och beläggning. Jämte det av direktionen fastställda platsantalet den 31/12 rapporterar lasaretten m. fl. i sina årsberättelser det i genomsnitt under året tillgängliga platsantalet, varvid avdelningar (platser) som varit stängda på grund av reparation, personalbrist m. m. frånräknas. Hänsyn tages därvid till längden av den tid stängningen varat. Stängning på grund av normal s. k. »vädring» skall dock icke från dragas. Det kan vara av intresse att jämföra detta »tillgängliga» platsantal med det fastställda och

År	Platsantal i medeltal under året		Beläggning, % beräknad på	
	(a) fast-ställt	(b) till-gängligt	(a)	(b)
1950	28 940	28 188	85	87
1955	33 072	32 593	85	86
1956	34 030	32 973	84	87
1957	34 920	33 608	83	86
1958	36 094	34 829	82	85
1959	37 271	35 472	80	84
1960	40 187	37 926	78	83
1961	42 619	38 495	76	84
1962	44 695	40 257	75	84
1963	46 321	41 643	75	83

de beläggningsprocenttal, som kan beräknas härpå, som skett i ovanstående tablå. Den avser endast *lasaretten*.

Det i medeltal för året fastställda platsantalet är här ovan, liksom i tabell A 1 beräknat som medeltal mellan platsantalet vid två på varandra följande årsskiften. Det kan sålunda icke göra anspråk på att vara exakt. Det varnas mot att använda talen för att beläsa platstillgångens utveckling i tiden (se nedan).

Jämte de *fristående anstalterna för tuberkulosvård, epidemivård, förlösningsvård och vård av långvarigt kroppssjuka* finns också avdelningar för sådana vårdbehövande anslutna till lasarett m. fl. sjukhus. Alla platser på de fristående anstalterna har icke varit belagda med det klientel för vilket de ursprungligen avsetts. Se härom texten och tabellerna A 2 och A 4.

Förändringarna 1950—1963. Vid jämförelse med tidigare år bör observeras, att ändringar i platsantal, intagna o. s. v. för de särskilda sjukhustyperna delvis beror på ändringar i organisationen. Så har t. ex. lasaretten vuxit bl. a. genom att fristående anstalter anslutits som avdelningar till dem. Detta gäller särskilt ökningen mellan 1959 och 1960 men även till icke oväsentlig del ökningen mellan de senaste åren. En riktigare bild av hur lasarettsvården m. m. utvecklats erhålles av tabell A 4, som är gjord för bl. a. detta ändamål.

Tabell A 6

De absoluta talen motsvarande kolumnen »Hela riket» återfinnes i bilaga 1. Vid beräkningen av varje sjukvårdsområdes vårdplatser har samtliga anstalter medräknats, för vilka sjukvårdsstyrelse (landstings respektive stads utom landsting) varit huvudman, oavsett var de varit belägna, jämte inom området befintliga primärkommunala och enskilda anstalter. Dessutom har hänsyn tagits till avtal mellan sjukvårdsstyrelser om rätt för den ena att begagna den andras vårdplatser, eller mellan sjukvårdsstyrelse och rikssjukhus i sådant syfte, i alla de fall, då bestämt platsantal avtalats.

Riksplatser, som icke genom avtal disponerats av visst sjukvårdsområde, har av utrymmesskäl icke kunnat redovisas i egen kolumn i tabellen, men ingår ändå i kolumnen »Hela riket». De utgör 3 056 eller 40 per 100 000 invånare (därav 17 för reumatologi och 9 för ortopedi).

Vårdplatser för lättskötta psykiskt sjuka på kroppssjukhus (322 platser) har icke redovisats i tabellen för att överensstämmelse med tabell A 4 skall erhållas avseende totalsumma för kroppssjukvård och vård på psykiatriska lasarettskliniker.

Det mot totalantalet 956 i tabellen svarande absoluta platsantalet är 72 910.

Tab. A 6. Vårdplatserna inom den slutna kroppssjukvården per 100 000 invånare
Beds in somatic hospitals per 100 000 inhabitants according to type of care and principal

Vårdform <i>Type of care</i>	Hela riket <i>Total</i>	Landstingsområden <i>County councils</i>	Städer utom landsting <i>County boroughs</i>	Stockholms stad <i>A</i>	Stockholms län <i>B</i>	Uppsala län <i>C</i>	Södermanlands län <i>D</i>	Norrköpings stad <i>EN</i>	Östergötlands län i övr. <i>E</i>	Jönköpings län <i>F</i>	Kronobergs län <i>G</i>	Kalmar läns norra <i>Hn</i>	Kalmar läns södra <i>Hs</i>
Kliniker med egen specialläkare <i>Clinics with a specialist doctor of its own</i>	646	548	833	779	430	751	679	912	523	478	519	460	420
Invärtes medicin <i>Internal medicine</i>	128	124	139	173	92	150	126	98	106	129	125	109	90
Medicinsk barnsjukvård <i>Pediatrics (non-surgical)</i>	32	29	42	44	9	47	54	60	28	17	17	32	36
Medicinsk lungsjukvård <i>Non-surgical pulmonary diseases</i>	59	57	60	64	53	44	26	67	46	48	25	61	53
Epidemivård (infektionskliniker) <i>Epidemic care and similar</i>	42	37	65	63	25	57	56	77	51	29	60	—	29
Reumatologi <i>Rheumatology</i>	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hud- och könssjukdomsvård <i>Dermato-venereology</i>	11	5	29	29	9	13	—	30	9	3	2	—	—
Neurologi <i>Neurology</i>	4	2	10	12	—	14	—	—	—	1	2	1	1
Allergologi <i>Allergology</i>	2	—	8	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geriatrisk o. kliniker f. långvarigt kroppssjuka <i>Geriatrics and care of chronic sick</i>	43	22	125	46	16	—	175	256	33	—	62	—	—
Psykiatri (vuxen-) <i>Psychiatry (adult)</i>	22	19	28	21	19	56	30	42	16	24	—	—	23
Barn- o. ungdomspsykiatri <i>Child and adolescent psychiatry</i>	4	4	3	2	6	20	—	—	—	3	—	—	—
Kirurgi <i>Surgery</i>	138	138	133	133	104	152	136	129	111	139	139	112	73
Barnkirurgi <i>Child surgery</i>	4	1	14	15	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Ortopedi <i>Orthopedics</i> ²	27	15	31	23	—	23	—	30	22	18	6	35	7
Neurokirurgi <i>Neurosurgery</i>	4	1	8	6	—	14	—	—	—	2	4	3	3
Thoraxkirurgi <i>Thoracic surgery</i>	3	2	4	2	1	22	—	—	—	1	4	2	3
Plastikkirurgi <i>Plastic surgery</i>	2	1	1	3	—	20	—	—	—	—	—	—	—
Urologi <i>Urology</i>	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—
Obstetrik <i>Obstetrics</i>	30	25	51	59	40	17	11	40	33	21	18	34	28
Gynekologi <i>Gynaecology</i>	27	24	36	38	26	46	25	36	30	17	18	38	29
Ögonsjukdomar <i>Ophthalmology</i>	12	12	10	8	4	14	14	11	10	12	9	12	13
Öron-, näs- o. halssjukdomar <i>Oto-, rhino- laryngology</i>	20	19	19	19	14	27	23	36	18	10	18	16	18
Rehabilitering <i>Rehabilitation</i>	1	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Radiologi <i>Radiology</i>	8	7	8	7	1	15	3	—	10	2	7	3	—
Övriga kliniker <i>Other clinics</i>	4	2	9	—	3	—	—	—	—	1	1	1	14
Andra avdelningar (sjukhus) <i>Other clinics</i>	310	304	331	521	238	337	231	92	342	385	242	491	409
Lasarettsvård o. liknande <i>Gen. hosp. care and similar</i>	61	67	36	41	42	23	70	—	94	92	29	60	182
Lungtuberkulosvård <i>Care of pulmonary TB</i>	1	—	5	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Epidemivård <i>Epidemic care</i>	3	3	1	2	—	—	3	—	—	—	—	50	—
Förlossningsvård <i>Matern. care</i>	15	19	1	—	5	14	22	—	12	19	19	9	14
Vård av långvarigt kroppssjuka <i>Care of chronic sick</i>	230	215	288	469	191	300	136	92	236	274	194	372	213
Summa Total	956	852	1 164	1 300	668	1 088	910	1 004	865	863	761	951	829

¹ Inklusive riksplatser. — ² Inkluderar led- ben- och körteltuberkulos. — Kommentarer, se sidan 19.

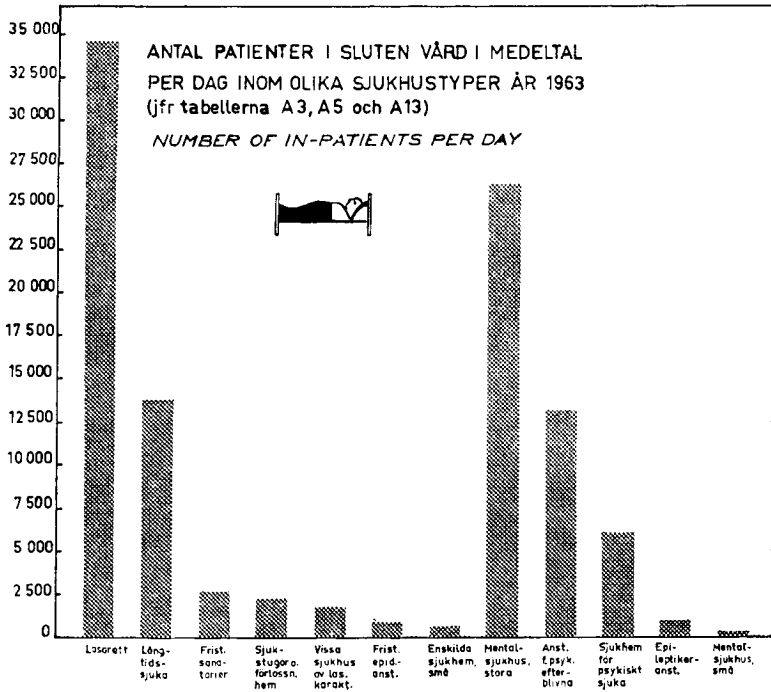
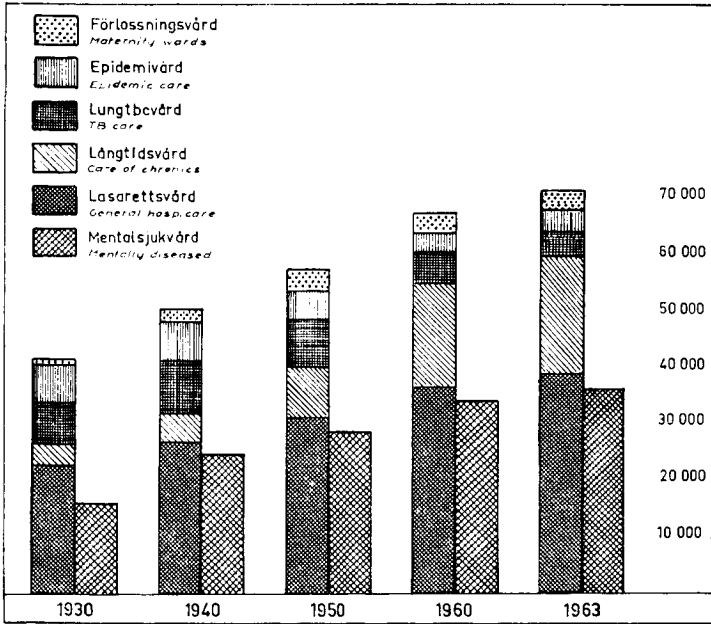
fördelade efter vårdformer och sjukvårdsområden vid slutet av år 1963

districts for health and sick care at end of year Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Gotlands län	Blekinge län	Kristianstads län	Malmö stad	Malmöhus län i övr.	Hallands län	Göteborgs stad	Göteborgs o. Bohus län i övr.	Älvsborgs län	Skaraborgs län	Värmlands län	Örebro län	Västmanlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västernorrlands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottnens län
I	K	L	MM	M	N	OG	O	P	R	S	T	U	W	X	Y	Z	AC	BD
583	595	572	773	636	533	954	465	571	526	499	516	540	481	509	670	572	698	570
112	159	138	75	117	100	120	105	134	139	104	115	148	118	145	154	90	140	154
50	16	33	50	54	28	29	21	24	42	18	26	16	17	34	35	32	45	36
93	112	65	63	56	58	48	63	48	57	45	61	50	60	27	78	136	99	57
101	50	23	108	58	25	41	34	20	36	44	38	33	32	21	49	63	32	9
—	2	2	31	7	2	28	12	11	2	7	11	—	—	—	6	—	11	—
—	2	2	2	8	2	12	4	7	2	—	—	—	—	—	—	—	10	—
—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	95	—	68	263	—	8	—	58	19	—	—	27	21	—	26	32
—	—	27	45	26	17	27	—	37	—	15	12	28	25	—	19	31	20	24
—	—	5	4	—	—	4	—	3	—	6	13	3	7	4	4	—	6	5
186	162	164	109	138	123	148	94	147	159	119	137	151	149	162	187	117	140	173
—	7	16	65	40	17	24	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	4	4	3	4	2	15	26	24	—	20	16	25	—	—	—	25	24	19
—	4	4	16	4	3	1	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1	6	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	6	—
—	2	2	—	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	18	29	32	31	16	50	27	21	27	22	15	34	13	21	36	25	34	8
—	18	21	31	31	26	35	28	26	18	10	19	25	17	26	30	21	31	20
17	13	12	12	12	11	12	13	12	10	8	11	11	18	17	14	15	15	18
24	18	17	20	25	16	17	24	19	21	12	12	13	25	16	31	17	36	13
—	—	—	—	2	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	7	7	11	7	14	8	6	14	7	11	11	3	—	9	—	—	23	2
—	1	1	1	9	1	33	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—
432	278	188	210	310	290	88	332	310	257	289	447	216	339	295	297	262	351	307
56	—	—	44	28	70	29	90	101	70	117	115	—	82	39	52	75	141	66
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	14	14	—	11	—	—	—	8	—	—	—	—	—	14	—	—	16	—
—	—	—	—	17	26	2	12	19	11	27	18	12	24	25	11	21	40	56
337	264	174	166	254	194	57	230	182	176	145	314	204	233	217	234	166	154	185
1 015	873	760	983	946	823	1 042	797	881	783	788	963	756	820	804	967	834	1 049	877

Vårdplatser i sluten kropp- och mentalsjukvård 1930—1963
(exkl. anstalter för psykiskt efterblivna)

Beds for in-patients in somatic and mental care (institutions for mentally deficient excluded)

Tab. A 7. Patienter i öppen vård och röntgenarbeten i öppen och sluten kroppssjukvård år 1963 *Out-patient care*

Källa: Anstalternas årsberättelser; Stockholms och Göteborgs sjukvårdsstyrelser årsberättelser.

Anstaltstyp <i>Type of institution</i>	Antal organ <i>No. of services</i>	Öppen vård <i>Out-patients</i>			Öppen o. sluten vård <i>In and out-patients</i>	
		Antal patienter <i>No. of patients</i>	Antal besök, 1 000-tal <i>No. of visits, 1 000</i>	Besök per patient <i>Visits per patient</i>	Antal röntgenundersökningar 1 000-tal <i>X-ray examinations 1 000</i>	Antal röntgenbehandlingar 1 000-tal <i>X-ray treatments 1 000</i>
Undervisningslasarett <i>Teaching hospitals</i>	9	505 229	1 529	3,0	683	189
Övriga delade lasarett <i>Other specialized gen. hosp.</i>	82	1 890 386	4 134	2,2	1 824	542
Speciallasarett <i>Single-clinic and maternity hospitals</i>	5	18 071	42	2,3	23	—
Odelade lasarett <i>Non specialized general hosp.</i>	19	78 908	201	2,5	95	2
Summa lasarett <i>Total</i>	115	2 492 594	5 906	2,4	2 625	743
» » » 1962	114	2 302 864	5 613	2,4	2 400	702
» » » 1960	111	2 006 945	5 075	2,5		
» » » 1955	104	1 685 237	4 271	2,6		
» » » 1947	102	..	2 860	..		
Andra sjukhus av lasarettskaraktär <i>Other hosp. of equal character</i>	18	129 178	55	1,9		
Sjukstugor <i>Cottage hospitals</i>	64	172 744	406	2,4		
Fristående polikliniker <i>Independent policlinics</i>						
Stockholm	6	29 365	135	4,6		
Göteborg	6	84 268	187	2,2		
Könspolikliniker i vissa städer <i>Venereal policlinics in certain cities</i>	25	2107 000	188	..		
Centralsdispensärerna <i>Centraldispensaries of TB</i>	60	276 103	3324	1,2	324	—
Fristående epidemivårdanstalter <i>Independent epidemic hospitals</i>	9	18 065	41	2,3		
Summa summarum <i>Grand total 1963</i>	303	3 209 317	7 285	2,3		
Därav vid psykiatriska kliniker <i>Thereof mental policlinics</i>	43	47 845	172	3,6		

¹ Ofullständiga uppgifter. — ² Beräknat tal *Estimation*. — ³ Antal undersökningar *No. of examinations*.

Tabell A 7

Tabellen omfattar icke organ, som övervägande meddelar hälsovård, såsom de förebyggande mödra- och barnvårdsorganen (jämför härom tabell A 20). Ej heller ingår besök hos (eller av) sjuksköterska eller barnmorska, utan endast i av läkare ledd öppen vård.

Även så begränsad är sammanställningen icke komplett. Helt felande delar är tjänsteläkarvårdens och de privatpraktiserande läkarnas öppna vård, varöver inga uppgifter föreligger. Industriläkarvårdens är uteslutet, då det icke hör till den allmänna sjukvården.

Inräknat besök vid röntgenavdelningar i öppen vård beräknade Kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket på grundval av sjukkassematerial, att år 1958 avlades lågt räknat 15 279 000 besök hos läkare (vid anstalt och hos privatpraktiker). Sedan dess torde antalet ha ökat icke oväsentligt. I de redovisade talen finns dessutom luckor, trots att vissa av dem ha fyllts genom beräknade tal, och materialets kvalitet i övrigt är icke alltid tillfredsställande.

Lasarettens tal omfattar öppen vård vare sig den meddelats i sjukhusets regi eller på sjukhuset i läkarnas regi.

Tab. A 8. Personalen vid kroppssjukhusen den 31/12 1963

Personnel at hospitals for somatic diseases

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Personal Personnel	Lasarett General hospitals	Sjuk- stugor Cottage hospitals	Fristående Independent				Summa kroppss- sjukhus All somatic hospitals
			anstalter för lung- tbc hospitals for TB of the lungs	epidemi- vårdan- stalter epidemic hospitals	sjukhus o. sjukhem för långv. kroppss- sjuka homes for the chronic sick	övriga kroppss- sjukhus other hospitals for somatic diseases	
Absoluta tal Absolute figures							
Läkare Physicians	3 610	83	70	51	320	99	(4 233)
Sjuksköterskor (i sjukvård) Nurses	9 687	240	266	194	1 028	338	11 753
Barnmorskor Midwives	618	53 ^{1/2}	—	—	3	6 ^{1/2}	681
Sjukgymnaster Physiotherapists	441	13	20	14 ^{1/2}	84	61	634
Sysselsättnings- och arbetsterapeu- ter Occupational therapists	218	6	27 ^{1/2}	7	38 ^{1/2}	19 ^{1/2}	316
Kuratorer Social workers	274	1 ^{1/2}	16 ^{1/2}	1	10	9	312
Läkarsekreterare Doctors' secreta- ries	1 930	1	31	27	7 ^{1/2}	36	2 032
Övrig vårdpersonal Auxiliary nurs- ing personnel	26 778	994	974	561	4 837	1 006	35 150
Husmödrar (sjuksköterskor) Mat- rons	266	55 ^{1/2}	24 ^{1/2}	7	—	13	366
Övrig förvaltningspersonal Admin- istrative staff	1 274	49	61 ^{1/2}	14 ^{1/2}	136	100	1 635
Ekonomipersonal Domestic staff	7 685	386	672	194	1 607	736	11 280
Summa Total	52 781	1 883	2 163	1 071	8 071	2 424	(68 392)
» » 1962	50 399	1 858	2 206	1 280	8 216	2 456	(66 415)
» » 1960	145 017	1 729	2 679	1 517	8 327	2 859	(62 128)
» » 1955	135 501	1 708	3 211	1 648	4 930	3 838	(50 836)
» » 1950	129 145	1 525	3 415	1 695	4 057	3 535	(43 372)
Motsvarande antal vårdplatser Corresponding No. of beds ^{31/12} 1963	46 798	2 608	4 317	1 791	14 792	2 926	73 232
Per 100 vårdplatser Per 100 beds							
Läkare	7,71	3,18	1,62	2,85	2,16	3,38	5,78
Sjuksköterskor o. barnmorskor	22,02	11,25	6,18	10,83	6,97	11,77	16,98
Övrig vårdpersonal	63,34	38,94	24,76	34,09	33,65	38,67	52,50
Förvaltningspersonal	3,29	4,01	1,99	1,20	0,92	3,86	2,73
Ekonomipersonal	16,42	14,82	15,57	10,83	10,86	25,15	15,40
Summa Total 1963	112,78	72,20	50,12	59,80	54,56	82,83	93,39
» » 1962	110,92	69,50	50,36	60,79	55,83	82,09	91,86

¹⁾ Barnbördshus ingår 1950—1960 bland »övriga kroppssjukhus», sedan år 1961 ingår de bland »lasarett».

Tabell A 8

Tabellen upptar antalet anställda personer. Antalet tjänster framgår av tabell A 9. Anstaltstyperna överensstämmer icke helt med dem som redovisats i tidigare årgångar av denna publikation, varför jämförelsen

med år 1960 och tidigare blir i viss mån missvisande. Enstaka sjukhem har icke lämnat uppgifter om personalen. För dessa har beräkningar gjorts med ledning av antalet vårdplatser. Läkarnas summatal har satts inom parentes, emedan viss dubbelräkning

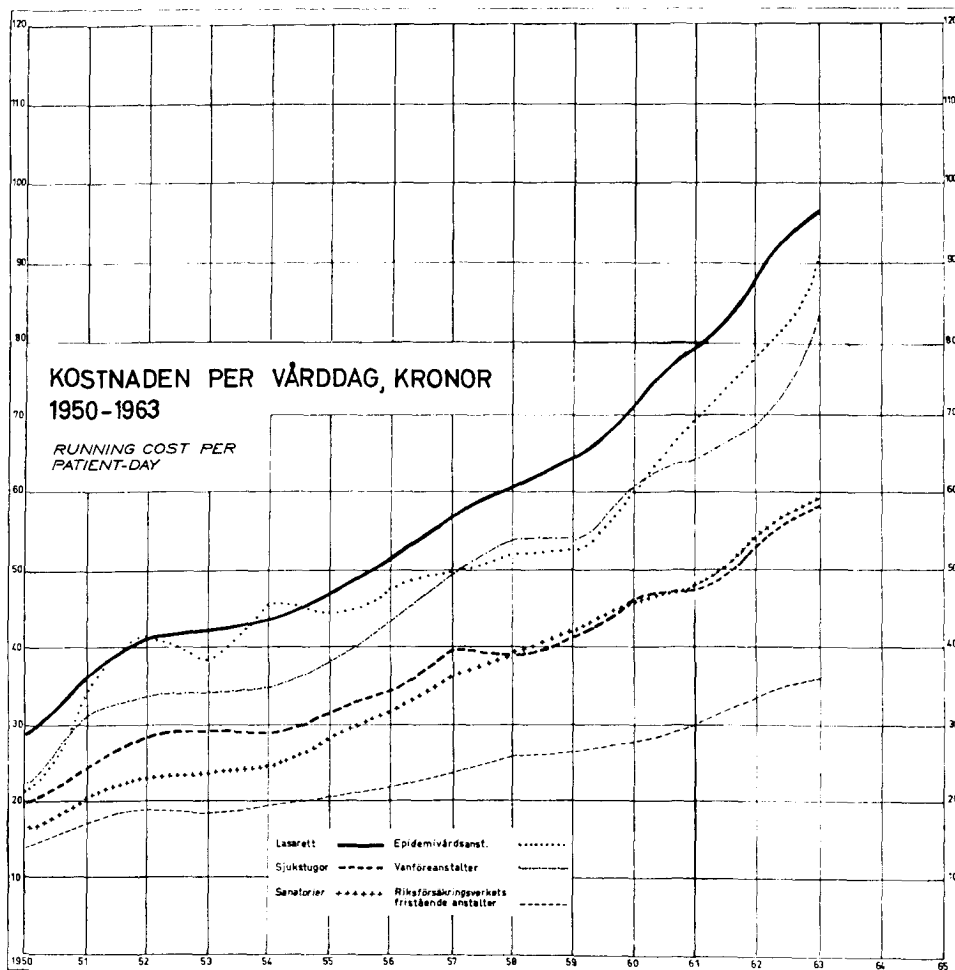
ägt rum, när samma läkare tjänstgjort vid mer än en anstalt. Antalet sjukgymnaster och sysselsättningsterapeuter har reducerats med hänsyn till arbetstidens längd. Förvaltnings- och ekonomipersonalen vid lasaretten har i viss utsträckning arbetat också för andra, smärre anstalters räkning.

	Personer per 100 vp	Tjänster per 100 vp
Läkare	7,71	7,95
Sjuksköterskor (barn- morskor)	22,02	24,19
Övrig vårdpersonal	63,34	65,06
Summa vårdpersonal 1963	93,07	97,20
» » 1962	91,05	94,74
» » 1960	91,51	93,46
» » 1955	81,39	81,99
» » 1950	74,24	..

Tabellens kvoter över vårdpersonal uttrycker antalet anställda personer per 100 vårdplatser. Om man som alternativ uträknar antalet *tjänster* per 100 vårdplatser, kan ovanstående jämförelse göras. Den avser endast *lasaretten*.

Personerna och tjänsterna har här satts i relation till antalet vårdplatser, men det bör observeras, att samma personal också handhaft den öppna vården.

Av intresse skulle varit att undersöka, hur kvoten mellan antalet anställda personer och antalet vårdade patienter ställer sig, men detta låter sig tyvärr icke göra, då personalens antal är känt endast vid årsskiftena och patienternas endast i medeltal per dag.

Tab. A 9. Tjänster och vakanser bland personalen vid kroppssjukhusen den 31/12 1963
Posts and vacancies among personnel at somatic hospitals at end of year

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Tjänster <i>Posts (English translation, see table 8)</i>	Under- visnings- lasarett <i>Teaching hospitals</i>	Övriga delade lasarett <i>Other spe- cialized gen. hosp.</i>	Special- lasarett <i>Single clinic hospitals</i>	Odelade lasarett <i>Non-spe- cialized gen. hosp.</i>	Alla lasarett <i>All general hospitals</i>	Övriga sjukhus <i>Other hospitals</i>	Summa kroppss- sjukhus <i>All somatic hospitals</i>
Tjänster							
Läkare	1 276	2 327	37	82 ^{1/2}	3 722	634	(4 356)
Sjuksköterskor (exkl. husmödrar)	2 931	7 272	108	357	10 668	2 227	12 895
Barnmorskor	93 ^{1/2}	477	28	52 ^{1/2}	651	64	715
Sjukgymnaster	130	352	3	24	509	211	720
Sysselsättningsterapeuter	47	177	1 ^{1/2}	5	230	102	332
Kuratorer	62	219	3	2 ^{1/2}	287	38 ^{1/2}	325
Läkarsekreterare	640	1 258	9 ^{1/2}	39	1 946	103	2 049
Övrig vårdpersonal	7 919	18 265	347	942	27 473	8 614	36 087
Husmödrar	53	196	4	20 ^{1/2}	274	100	374
Övrig förvaltningspersonal	442	760	29	56	1 287	362	1 649
Ekonomipersonal	1 971	5 304	112	407	7 794	3 626	11 420
Summa	15 564	36 607	682	1 988	54 841	16 081	(70 922)
Därav vakanser utan vikarie							
Läkare	9	100	1	2	112	11	123
Sjuksköterskor (exkl. husmödrar)	183	757	4	37 ^{1/2}	981	161	1 142
Barnmorskor	2	22 ^{1/2}	—	8	32 ^{1/2}	1	33 ^{1/2}
Sjukgymnaster	1	62 ^{1/2}	—	4 ^{1/2}	68	18 ^{1/2}	86 ^{1/2}
Sysselsättningsterapeuter	1	11	—	1 ^{1/2}	12 ^{1/2}	3	15 ^{1/2}
Kuratorer	1	11 ^{1/2}	—	1 ^{1/2}	13	1 ^{1/2}	13 ^{1/2}
Läkarsekreterare	2	15	—	—	17	1	18
Övrig vårdpersonal	93	539	9	54	695	243	938
Husmödrar	—	6 ^{1/2}	—	1 ^{1/2}	7	—	7
Övrig förvaltningspersonal	6	5 ^{1/2}	—	1	12 ^{1/2}	1	13 ^{1/2}
Ekonomipersonal	43	63 ^{1/2}	—	2	109	31	140
Summa	341	1 594	14	111	2 060	471	2 530
Vakanser utan vikarie (% av tjänster)							
Läkare	0,7	4,3	2,7	2,4	3,0	1,7	2,8
Sjuksköterskor (exkl. husmödrar)	6,2	10,4	3,7	10,5	9,2	7,2	8,9
Barnmorskor	2,1	4,7	—	15,2	5,0	1,6	4,7
Sjukgymnaster	0,8	17,8	—	18,8	13,4	8,8	12,0
Sysselsättningsterapeuter	2,1	6,2	—	10,0	5,4	2,9	4,7
Kuratorer	1,6	5,3	—	20,0	4,5	1,3	4,2
Läkarsekreterare	0,3	1,2	—	—	0,9	1,0	0,9
Övrig vårdpersonal	1,2	3,0	2,6	5,7	2,5	2,8	2,6
Husmödrar	—	3,3	—	2,4	2,6	—	1,9
Övrig förvaltningspersonal	1,4	0,7	—	1,8	1,0	0,3	0,8
Ekonomipersonal	2,2	1,2	—	0,5	1,4	0,9	1,2

Tabell A 9

Med vakans menas tjänst utan utnämnd (ordinarie, extra ordinarie o. s. v.) innehavare. Vakans utan vikarie är alltså en sådan tjänst, som icke ens upphållits av vikarie. I vakanstalen inkluderas icke tjänst

med utnämnd innehavare, som varit frånvarande på grund av sjukdom, semester eller tjänstledighet, även om vikarie saknats.

En viss säsongvariation föreligger i vakansfrekvensen, och det finns anledning

Tab. A 10. Kroppssjukhusens samlade årliga driftkostnader
Annual running cost of hospitals for somatic diseases (total)

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

	Milj. kr			
	1955	1960	1962	1963
Undervisningslasarett (1) <i>Teaching hospitals</i>	..	236,5	314,8	362,4
Övriga delade lasarett (2,3) <i>Other specialized gen. hospitals</i> ..	..	525,6	713,5	808,4
Speciallasarett (4) <i>Single clinic hospitals</i>	—	—	14,6	15,9
Odelade lasarett (5) <i>Non specialized gen. hospitals</i>	..	47,7	48,0	46,1
Barnbördshus <i>Maternity hospitals</i>	5,2	7,2	1)	1)
Summa lasarett <i>Total</i>	519,2	817,0	1 090,9	1 232,8
Reumatiska sjukhus (6) <i>Hospitals for rheumatics</i>	1,1	1,8	3,3	4,0
Anstalter för vanföra (6) <i>Hospitals for the crippled</i>	5,8	8,4	7,4	8,4
Kustsanatorier (6) <i>Coast sanatoria</i>	3,7	4,3	5,4	5,5
Riksförsäkringsverkets sjukhus (6) <i>Hospitals of National Insurance Board</i>	4,2	5,4	6,7	7,1
Vissa enskilda sjukhus (6) <i>Private hospitals of general hospital type</i>	..	9,6	10,9	11,2
Sjukstugor (7) <i>Cottage hospitals</i>	23,6	33,5	42,6	45,5
Fristående förlossningshem (8) <i>Maternity homes</i>	..	0,7	0,6	0,5
Fristående anstalter för tbc-vård (9) <i>Independent TB hospitals</i>	49,8	53,6	53,9	55,8
Fristående epidemivårdanstalter (10) <i>Independent epidemic hospitals</i>	25,5	28,0	28,5	27,5
Sjukhus och sjukhem för långvarigt kroppssjuka (11) <i>Homes for the chronic sick</i>	72,5	153,0	179,4	189,3
Enskilda sjukhem (övriga) (12) <i>Private nursing homes</i> ..	..	9,9	13,0	14,4
Summa <i>Total</i>	724,0	1 125,2	1 442,6	1 602,0

1) Ingår i speciallasarett.

Tabell A 10

Kostnaden omfattar sjukhusens samtliga driftutgifter utom eventuell evalveringsersättning (till läkare för avstående av inkomst från privatavdelning), pensioneringskostnader, avskrivningar och räntor och hyror i av anstalten hyrda fastigheter.

Beloppen avser bruttokostnaden. Inga avdrag har alltså gjorts för statsbidrag eller andra bidrag eller sjukassors och patienters avgifter. Ersättning för kost, tvätt, hyra m. m. från personal och an-

stalter, med vilka samdrift ägt rum, har frändragits sjukhusens utgiftsbelopp.

Några sjukhem för långvarigt kroppssjuka under sjukvårdsstyrelse har icke lämnat ekonomiska uppgifter. För dessa har talen beräknats med hjälp av uppgifterna om antalet vård dagar och dagkostnaden för dem, som redovisat ekonomin. För enskilda sjukhus och sjukhem och sjukhem för långvarigt kroppssjuka under socialvårdsmyndighet, som icke är skyldiga redovisa sin ekonomi i årsberättelsen, har utgifter uppskattats med ledning av dagkostnaden för likartad vård.

(Forts. tab. A 9)

antaga, att tiden omedelbart före årsskiftena icke hör till de mest högfrekventa perioderna. Vakansuppgifterna för mindre sjukhem, som ingår i kolumnen för »Övriga sjukhus», är osäkra. Följande sammanställning gäller lasarett.

Vakanser utan vikarie den ^{31/12} , % av tjänster	Läkare	Sjuksköterskor
1952	0,6	2,9
1955	1,1	1,4
1960	1,5	5,5
1961	2,2	7,8
1962	2,8	8,5
1963	3,0	9,2

Tab. A 11. Driftkostnad per vård dag resp. per intagen 1950—1963

Running cost per bed-day and per admission

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Sjukhus Hospitals	Dagkostnad, kr ¹ Cost per bed-day				Förändring 1962— 1963, %	Kostnad per intagen, kr Cost per admission				Förändring 1962— 1963, %
	1950	1955	1962	1963		1950	1955	1962	1963	
Undervisningslasarett <i>Teaching hospitals</i>	33,8	57,3	117,3	130,6	+11	554	905	1 652	1 813	+10
Övriga delade lasarett <i>Other specialized gen. hosp.</i>	..	..	80,2	87,6	+ 9	..	..	1 120	1 199	+ 7
Speciallasarett <i>Single clinic hospitals</i>	..	..	96,2	107,9	+12	..	..	851	940	+10
Odelade lasarett <i>Non specialized hosp.</i>	25,5	44,2	70,4	75,1	+ 7	331	570	1 186	1 336	+13
Summa lasarett <i>Total</i>	28,4	47,2	87,9	96,6	+10	409	686	1 232	1 331	+ 8
Reumatikersjukhus <i>Hospitals for rheumatics</i>	—	24,1	46,1	49,7	+ 8	—	1 098	2 308	2 543	+10
Anstalter för vanföra <i>Hospitals for the crippled</i>	22,2	38,0	68,5	82,8	+21	686	996	2 113	2 400	+14
Kustsanatorier <i>Coast sanatoria</i>	14,2	26,6	57,7	62,5	+ 8	2 537	3 571	6 367	5 777	— 9
Riksförsäkringsverkets sjukhus <i>National Insurance Board</i>	14,0	20,6	33,6	35,9	+ 7	830	1 321	2 102	2 306	+10
Sjukstugor <i>Cottage hospitals</i>	19,8	31,7	53,4	58,0	+ 9	280	500	1 147	1 324	+15
Fristående anstalter för tbc-vård <i>Independent TB hosp.</i>	16,3	28,0	54,3	59,1	+ 9	2 745	3 754	4 902	5 263	+ 7
Fristående epidemivårdanstalter <i>Independent epidemic hosp.</i>	21,1	44,4	78,1	90,5	+16	293	814	1 642	1 909	+16
Sjukhus o. sjukhem för långvarigt kroppssjuka under sjukvårdsstyrelse <i>Homes for chronic sick under health authority</i>	12,4	19,8	35,2	37,8	+ 7	2 752	4 853	8 603	9 298	+ 8

¹ Se diagram sidan 25.

Tabell A 11

I såväl kostnaden per vård dag som per intagen ingår utgifterna för sjukhusens öppna vård, vilket är oegentligt men oundvikligt, då sjukhusens bokföring i regel icke medger dessas särskiljande. Å andra sidan saknas en del utgiftsposter (pensionering m. m. enligt kommentaren under tabell A 10).

En redogörelse för hur dessa brister inverkar på vårdkostnaden har lämnats i 1961 års publikation, sid. 27, avseende några

lasarett, som gjort försök med nytt bokföringssystem, s. k. driftbokföring. Fr. o. m. år 1964 kommer de större sjukhusen att redovisa sin ekonomiska verksamhet enligt detta nya system, som grundas på att kostnader och intäkter fördelas, förutom såsom tidigare skett, på slagen av kostnader även på de olika verksamhetsgrenarna. Härigenom blir det möjligt att ange kostnader för såväl den öppna vården på dess olika mottagningsar m. m. som för den slutna vården vid olika kliniker (avdelningar).

Tab. A 12. Lasarettens driftkonton år 1963

Running cost of general hospitals

Källa: Redogörelse B i lasarettens årsberättelser.

Kontobeteckning Item	Under- visnings- lasarett Teaching hospitals	Övr. delade lasarett Other specialized general hospitals		Special- lasarett Single clinic hospitals	Odelade lasarett Non-spe- cialized general hospitals	Summa Total
		Städers utom landsting ¹	Lands- tings			
Hela utgiften, 1 000-tal kronor <i>Total cost, 1 000 kr</i>						
Avlöningar <i>Salaries</i>	266 721	98 672	490 261	11 907	33 510	901 071
Administration <i>Office expenses</i>	5 262	1 674	11 073	218	866	19 093
Läkemedel o. sjukvårdsart. <i>Medicine and dressings</i>	42 449	15 816	71 049	1 399	4 134	134 847
Arbetsgivarbidrag <i>Insurance contributions</i>	2 807	1 176	5 212	250	356	9 801
Övrigt <i>Others</i>	45 118	17 195	96 314	2 086	7 201	167 914
Summa utgifter <i>Total</i>	362 357	134 533	673 909	15 860	46 067	1 232 726
Per vård dag, kronor <i>Per bed-day, kr</i>						
Avlöningar	96.10	71.70	62.49	81.00	54.63	70.63
Administration	1.90	1.22	1.41	1.48	1.41	1.50
Läkemedel och sjukvårdsartiklar	15.30	11.49	9.06	9.52	6.74	10.57
Arbetsgivarbidrag	1.01	0.85	0.66	1.70	0.58	0.77
Övrigt	16.25	12.50	12.28	14.19	11.74	13.16
Summa utgifter	130.56	97.76	85.90	107.89	75.10	96.63
Procentuell fördelning <i>Percentages</i>						
Avlöningar	73,6	73,3	72,7	75,1	72,7	73,1
Administration	1,5	1,2	1,6	1,4	1,9	1,5
Läkemedel och sjukvårdsartiklar	11,7	11,8	10,6	8,8	9,0	10,9
Arbetsgivarbidrag	0,7	0,9	0,8	1,6	0,8	0,9
Övrigt	12,5	12,8	14,3	13,1	15,6	13,6
Summa utgifter	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vårdplatser (fastställt antal) den 31/12 <i>Beds 31/12</i>	10 229	15 246	28 984	562	2 177	47 198

¹ Inkl. S:t Eriks sjukhus' avdelning för mentalsjukvård.

Tabell A 12

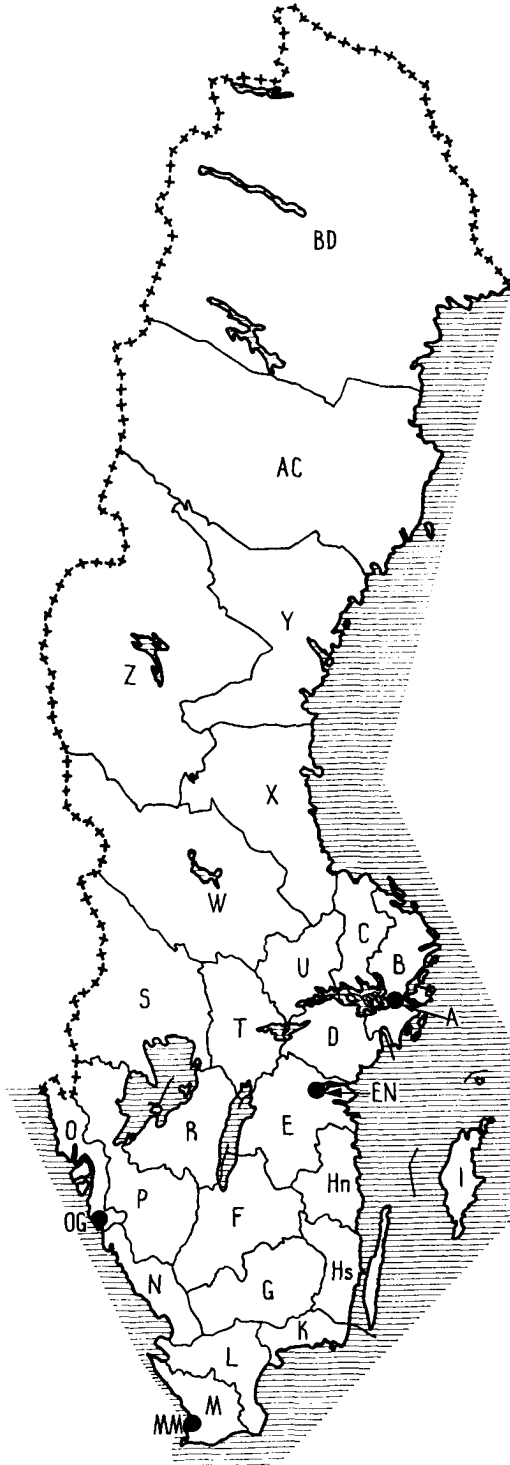
Under året lämnade ett flertal lasarett sin ekonomiska redogörelse enligt ny kontoplan med, i förhållande till tidigare år, ändrade kontobeteckningar. Här har uppförts de konton, som varit gemensamma för det gamla och det nya redovisningssättet, medan resterande driftkostnader förts tillsammans på raden »övrigt».

Utgifterna omfattar icke pensionerings-

kostnader m. m., för vilket redogörelse lämnas i kommentaren under tabell A 10. Vidare ingår utgifter för öppen vård i den per vård dag beräknade kostnaden. Se härom kommentaren under tabell A 11.

Detaljerade uppgifter om de särskilda lasarettens utgifter m. m. lämnas i den årliga redogörelsen »Sjukhusens förvaltnings-ekonomiska statistik» (utgiven av medicinalstyrelsen).

Karta 1. Sjukvårdsområdena. Allmänt och speciellt för kroppssjukvården
Principal Districts for Sick Care, somatic care in particular

Landstingsområden County councils' districts

B	=	Stockholms	läns landstings
C	=	Uppsala	» »
D	=	Södermanlands	» »
E	=	Östergötlands	» »
F	=	Jönköpings	» »
G	=	Kronobergs	» »
Hn	=	Kalmar läns norra	» »
Hs	=	Kalmar läns södra	» »
I	=	Gotlands	» »
K	=	Blekinge	» »
L	=	Kristianstads	» »
M	=	Malmöhus	» »
N	=	Hallands	» »
O	=	Göteborgs o. Bohus	» »
P	=	Älvsborgs	» »
R	=	Skaraborgs	» »
S	=	Värmlands	» »
T	=	Örebro	» »
U	=	Västmanlands	» »
W	=	Kopparbergs	» »
X	=	Gävleborgs	» »
Y	=	Västernorrlands	» »
Z	=	Jämtlands	» »
AC	=	Västerbottens	» »
BD	=	Norrbottnens	» »

Städer utom landsting

County boroughs

A	=	Stockholm
EN	=	Norrköping
MM	=	Malmö
OG	=	Göteborg

Karta 2. Regionsjukvården *Regional hospital organization*

Enligt riksdagens beslut år 1960 skall riket vara indelat i 7 sjukvårdsregioner för specialiserade vårdgrenar, som kräver så stort upptagningsområde, att

de vanliga sjukvårdsområdena (landstingens resp. städers utom landsting upptagningsområden) är för små att ensamma uppbära kliniker härför. Regionerna, som benämnes efter den ort där *regionsjukhuset* (eller -sjukhusen) är beläget, är följande.

Folkmängd 31/12 1963

1. Stockholmsregionen	1 460 092 inv.
2. Uppsalarregionen	1 197 590 »
3. Linköpingsregionen	884 031 »
4. Lund-Malmöregionen	1 326 050 »
5. Göteborgsregionen	1 340 349 »
6. Örebroregionen	760 419 »
7. Umeåregionen	658 447 »

Summa 7 626 978 »

Inom varje region finns en lokal regionsjukvårdsnämnd och för hela riket ett samordnande organ, centrala regionsjukvårdsnämnden.

De heldragna linjerna på kartan anger regionerna, de streckade länsgrensarna. (Jfr SOU 1958:26.) Punkterna markerar regionsjukhusen.

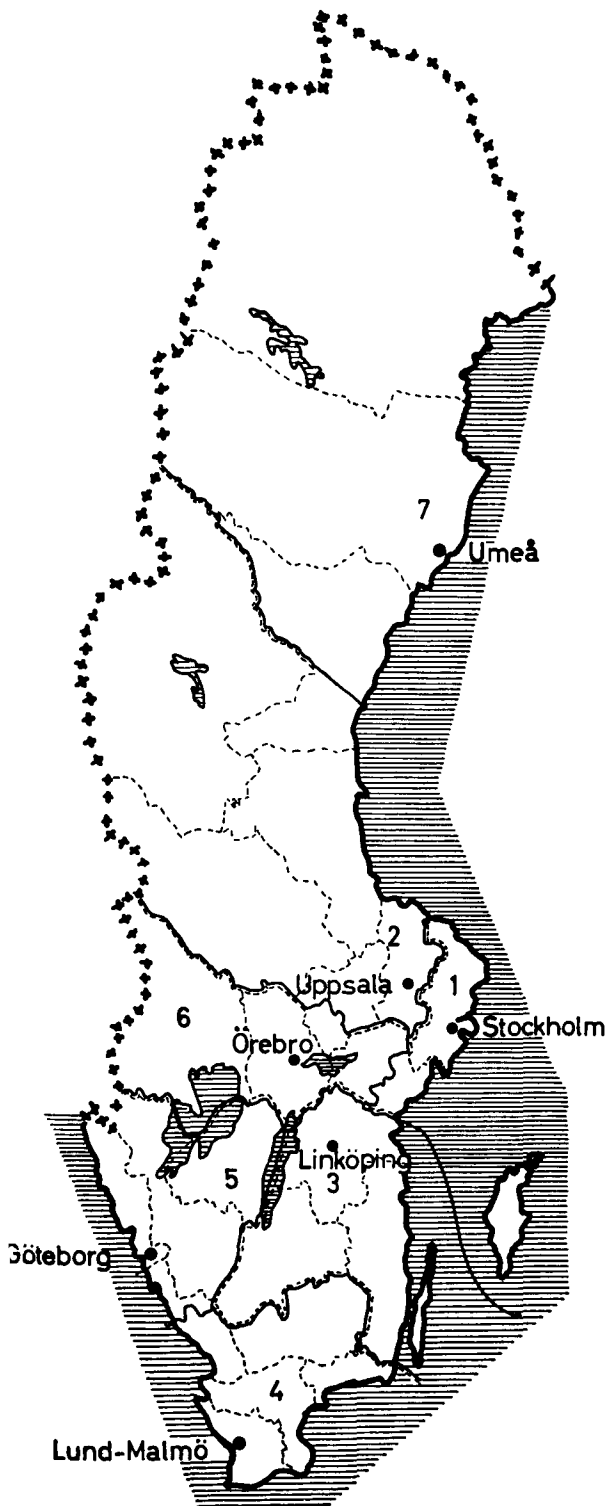
I slutet av år 1964 var följande regionkliniker m. m. i verksamhet enligt avtal mellan sjukvårdsstyrelserna:

Region, sjukhus och specialitet

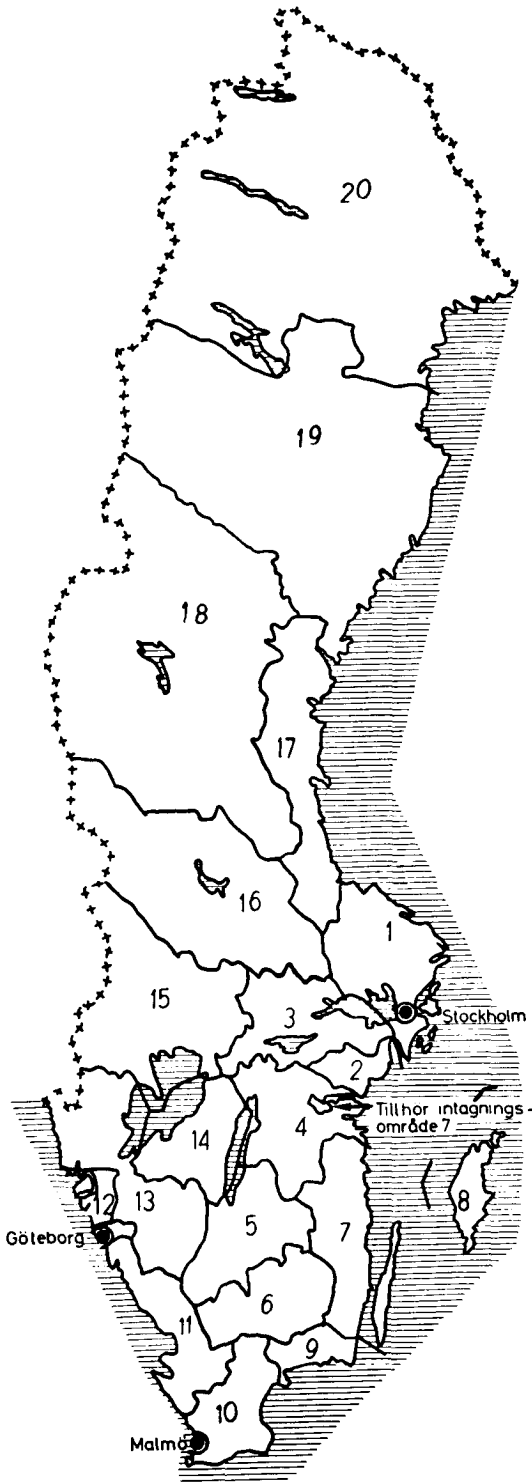
- 1 *S:t Eriks sjukhus*: Njurklinik.
- 2 *Akademiska sjukhuset*: Kliniker för neurologi, dermatologi, radioterapi, neuro-, thorax- och plastikkirurgi; vårdplatser för kardiologi, reumatologi och medicinsk urologi vid medicinska kliniken, barnkirurgi och urologi vid kirurgiska kliniken samt medicinska barnklinikens avdelning för barn med cerebral pares (Folke Bernadotte-hemmet, Valsätra).
- 3 *Linköpings lasarett*: Kliniker för: neurologi, radioterapi och neurokirurgi; vårdplatser för njurmedicin vid medicinska kliniken.
- 4 *Lunds lasarett*: Kliniker för njursjukdomar, reumatologi, neurologi, kardiologi, dermatologi, radioterapi (allmän), radioterapi (gynekologisk), neurokirurgi (2 st), thoraxkirurgi och urologi.
Malmö allmänna sjukhus: Kliniker för thorax- och plastikkirurgi.
- 5 *Sahlgrenska sjukhuset*: Kliniker för neurologi, dermatologi, radioterapi (allmän), radioterapi (gynekologisk), neuro-, thorax- och plastikkirurgi; ett kliniskt-bakteriologiskt och ett kliniskt-virologiskt laboratorium; vårdplatser för medicinsk och kirurgisk urologi.
Göteborgs barnsjukhus: Klinik för barnkirurgi och röntgendiagnostisk avdelning.
- 6 *Regionsjukhuset, Örebro*: Kliniker för dermatologi och plastikkirurgi; avdelning för kardiologi vid medicinska kliniken.
- 7 *Umeå lasarett*: Kliniker för neurologi, dermatologi, radioterapi (allmän), radioterapi (gynekologisk) och plastikkirurgi; vårdplatser för konstgjord njure vid medicinska kliniken.

In conformity a parliamentary decision in 1960 the country is divided into 7 regions for such specialized care for which the county councils and county boroughs are not large enough to support a clinic of their own. The regions and their population are listed above.

At the end of 1964 about 40 such regional clinics and 2 laboratories had been opened in accordance with agreements between the pertinent authorities. These were clinics for kidney diseases, neurology, neurosurgery, dermatology, thoracic surgery, plastic surgery, radiotherapy, urology, child surgery etc.

Karta 3. Mentalsjukhusens upptagningsområden *Certain regions for the care of mentally diseased*

De statliga mentalsjukhusens upptagningsområden

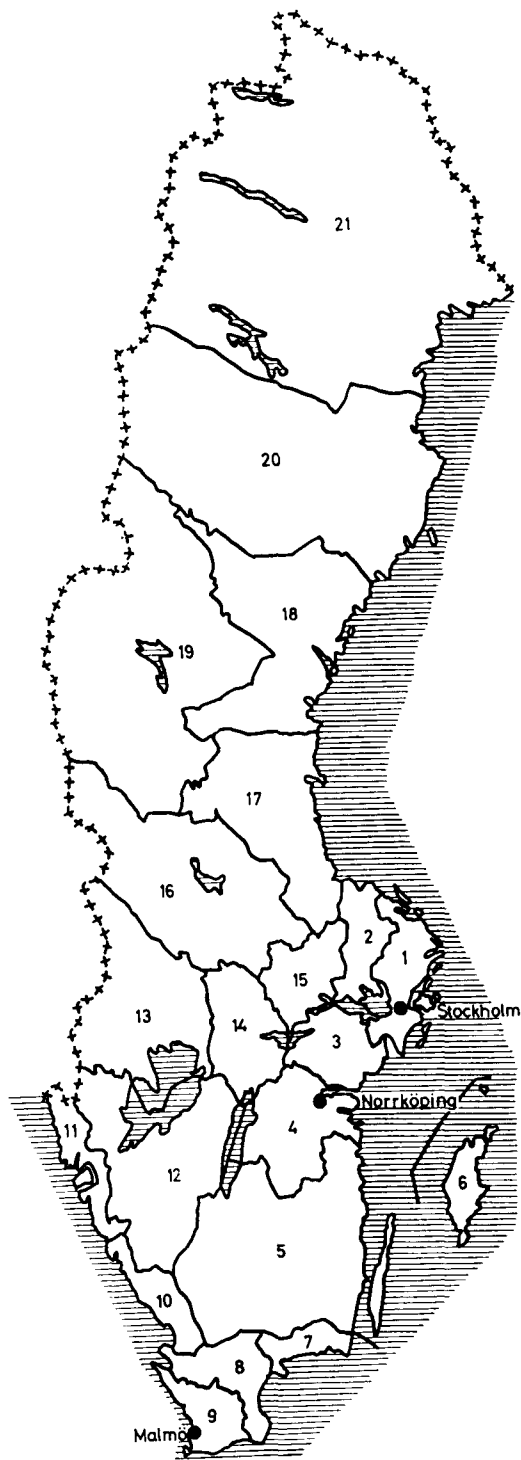
State mental hospitals districts

- 1 = Ulleråkers, Uppsala
- 2 = S:ta Annas, Nyköping
- 3 = Sundby, Strängnäs
- 4 = Birgittas, Vadstena
- 5 = Ryhovs, Jönköping
- 6 = S:t Sigfrids, Växjö
- 7 = S:ta Gertruds, Västervik
- 8 = S:t Olofs, Visby
- 9 = Gullberna, Karlskrona
- 10 = S:t Lars, Lund
- 11 = S:ta Marias, Hälsingborg
- 12 = S:t Jörgens, Lillhagen
- 13 = Restads, Vänersborg
- 14 = Falbygdens, Falköping
- 15 = Mariebergs, Kristinehamn
- 16 = Säters
- 17 = Sidsjöns, Sundsvall
- 18 = Frösö, Östersund
- 19 = Umedalens, Umeå
- 20 = Furunäsets, Piteå

De tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö utgör egna upptagningsområden.

Dessutom gäller, att Psykiatriska sjukhuset, Stockholm, (statligt, tidigare sekundärsjukhus), enligt medicinalstyrelsens cirkulär den 1 december 1961 skall ha eget intagningsområde bestående av: Stockholms stad såvitt avser i staden bosatta eller vistande personer, som icke är berättigade till vård på stadens mentalsjukhus och som icke är kriminalpatienter, Solna, Sundbyberg, Lidingö och Nacka städer, såvitt avser där bosatta eller vistande utländska medborgare.

Karta 4. Centralstyrelsernas för vården av psykiiskt efterblivna inskrivningsområden
Local districts for the care of mentally deficient

Områden under centralstyrelse för vård av psykiiskt efterblivna

Local districts for the care of the mentally deficient

1 =	Stockholms läns landstingsområde
2 =	Uppsala » »
3 =	Södermanlands » »
4 =	Östergötlands » »
5 =	Jönköpings, Kronobergs, Kalmar » landstingsområden
6 =	Gotlands » landstingsområde
7 =	Blekinge » »
8 =	Kristianstads » »
9 =	Malmöhus » »
10 =	Hallands » »
11 =	Göteborgs o. Bohus » »
12 =	Älvsborgs o. Skaraborgs » landstingsområden
13 =	Värmlands » landstingsområde
14 =	Örebro » »
15 =	Västmanlands » »
16 =	Kopparbergs » »
17 =	Gävleborgs » »
18 =	Västernorrlands » »
19 =	Jämtlands » »
20 =	Västerbottens » »
21 =	Norrhottens » »

Stockholm har egen centralstyrelse och likaså de ur länen utbrutna städerna Norrköping och Malmö.

c. Den psykiska hälso- och sjukvården

Sluten vård

Följande huvudtyper av anstalter kan särskiljas (se tabell A 13 och bilaga 2). *Statens* och *storstädernas* (Stockholms, Göteborgs och Malmö) samt från 1963 landstings *mentalsjukhus* meddelar den mest kvalificerade vården. Till *storstädernas* och landstingens sjukhus utgår statsbidrag. Därjämte finns alltså vissa *mindre kommunala mentalsjukhus*, vars tillkomst ursprungligen motiverades med det otillräckliga antalet vårdplatser vid de statliga mentalsjukhusen. Detta har nödsakat vissa kommuner att själva ordna vårdplatser för patienter som behövt vård på mentalsjukhus. Dessa sjukhus nedlägges emellertid, allteftersom den statliga mentalsjukvården utbygges. De åtnjuter icke statsbidrag. *Sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka* avses för vård av sådana patienter, som ej är i behov av mentalsjukhusens kvalificerade resurser. Dessa hem är dels sådana, som drives av *landsting och städer utom landsting*, dels *enskilda*. De förra har statsbidrag — de senare icke. *Skolhem för psykopatiska och nervösa barn* hyser ett klientel av speciellt slag, dock närmast hänförligt till mentalsjukvården. De *psykiatriska lasarettklinikerna*, som ingår i kroppssjukhus, behandlas icke i detta avsnitt (jfr dock kommentaren till tabell A 13).

Gränsen mellan mentalsjukvård och vård av psykiskt efterblivna är i organisatoriskt hänseende icke skarp. Sålunda finns särskilda mentalsjukhus för sådana svårt psykiskt efterblivna, på vilka sinnessjuklagens retentionsrätt skall kunna tillämpas. Även på vanliga mentalsjukhus vårdas en del psykiskt efterblivna. På Källshagens sjukhus finns en särskild avdelning inrättad för ändamålet. Dessa sjukhus och Källshagens berörda avdelning har i statistiken såvitt möjligt räknats till vården av psykiskt efterblivna.

Flertalet anstalter för *psykiskt efterblivna* är upprättade enligt lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, som trädde i kraft den 1 januari 1955. Från lagens tillämpning undantages de som är intagna på eller försöksutskrivna från mentalsjukhus eller staten tillhörig anstalt för psykiskt efterblivna. Landsting och städer utom landsting är såsom huvudmän ansvariga för undervisningen och vården av de efterblivna undantagandes sådana, som är blinda, dövstumma, höggradigt vanföra eller epileptiska eller av annat skäl svårligen kan undervisas eller vårdas tillsammans med andra psykiskt efterblivna samt höggradigt psykiskt efterblivna, som fordrar vård på specialanstalt. Nämnade huvudmän upprättar en plan för ordnandet av undervisningen och vården av de efterblivna inom sitt område. Planen skall upptaga särskolor och vårdanstalter av olika typer (även vissa enskilda); för i planen upptagna anstalter, s. k. *plananstalter*, är huvudmannen ekonomiskt ansvarig.

Vissa enskilda anstalter är icke upptagna i respektive huvudmans plan utan i särskild ordning godkända som s. k. *riksanstalter*, vilka mottager efterblivna elever eller patienter från hela riket.

För vården av psykiskt efterblivna redovisades följande antal av skilda slag av anstalter och vårdplatser den 31/12 1963 (jfr tabell A 13) :

	Särskola	Vårdanstalt	Sjukhus	Summa
Statens mentalsjukhus	—	—	2 400	2 400
» övriga anstalter	143	205	—	348
Centralstyrelsers plananstalter	2 467	6 333	—	8 800
Enskilda plananstalter	—	910	—	910
Riksanstalter	106	1 711	—	1 817
Summa 1963	2 716	9 159	2 400	14 275
» 1962	2 614	9 023	2 100	13 737
» 1960	2 931	8 285	2 102	13 318
» 1955	2 226	7 650	2 083	11 959

Epilektikeranstalterna är drivna av enskilda utom en — epilepsisjukhuset Vilhelmsro — som är statlig anstalt.

Sammanhanget mellan sjukhustyper och vårdformer inom såväl mental- som kroppssjukvården framgår av tabell A 2. Mentalsjukvårdens utveckling i tiden beskrivs av tabell A 4. Jfr även tabell D 21.

Personalen vid sjukhus för psykiskt sjuka och psykiskt efterblivna redovisas i tabellerna A 14—A 17.

Ekonomiska uppgifter för mentalsjukhusen återfinnes i bilaga 2.

Öppen vård

Den psykiska hälsovården för vuxna är till största delen knuten till den sjukvårdande verksamheten, främst vid de psykiatriska lasarettsklinikerna. Vid statens mentalsjukhus utövar organ för hjälpverksamhet viss rådgivning till enskilda personer och därutöver till olika organ inom socialvård och nykterhetsvård. Sedan 1962 bedrivs även vid vissa statliga mentalsjukhus försöksverksamhet omfattande bl. a. öppen vård och dagsjukhus. Liknande verksamhet utövas vid storstädernas polikliniker och av vissa socialläkare.

Mentalvårdsbyrån i Stockholm har till huvudsaklig uppgift att bedriva abortföregående verksamhet. Rådgivning i mentalhygieniska frågor ingår dock även i byråns verksamhet.

Familjerådgivning i föräktenskapliga, samlevnads- och socieekonomiska frågor har senare år fått ökad betydelse som en mentalhygienisk rådgivningsform vid sidan av till sjukvården ansluten öppen vård.

Redan 1951 inrättades i Stockholms stad en familjerådgivningsbyrå, som numera utökats med en filialbyrå. Även vissa ideellt inriktade organisationer har länge bedrivit familjerådgivning i samband med annan mentalhygienisk verksamhet. Hit hör S:t Lucasstiftelsen i Stockholm samt Svenska föreningen för psykisk hälsovård. Sedan 1962 har också försöksvis anordnad familjerådgivning i kommunal regi och med statsbidrag (SFS nr 710/1960) kommit till stånd i Östergötlands, Västmanlands, Kopparbergs och Västernorrlands läns landstingsområden.

Intresset för denna form av försöksverksamhet i öppen vård är under stigande och för närvarande föreligger ansökningar om statsbidrag från ytterligare 6 landstingskommuner, kommuner tillhörande landstingskommun och städer utanför landstingskommun. Rådgivningen kan, förutom familjeärenden, även omfatta rådgivning i sexualfrågor och även förenas med abotrådgivning (byrå av typ I A och I B). Byråerna kan ledas av läkare eller kurator och skall författningsenligt ha konsulter med psykiatrisk och gynekologisk sakkunskap. (Medicinalstyrelsens cirkulär den 31 oktober 1962, MF 1962: 93.)

Den psykiska barna- och ungdomsvården (PBU) bedrivs vid centraler i anslutning till barn- och ungdomspsykiatriska kliniker och fristående centraler. Verksamheten, som står under medicinalstyrelsens tillsyn, omfattar 39 centraler; 20 av centralerna är anslutna till barn- och ungdomspsykiatriska kliniker eller motsvarande.

Inom den psykiska barna- och ungdomsvården fanns vid början av år 1964 81 läkartjänster, 7 psykologtjänster, 88 biträdande psykologtjänster, 83 barnpsykiatriska kuratorer och 18 pedagogassistenttjänster.

Hjälpverksamhet. Inom varje sjukvårdsområde utövas tillsyn och lämnas hjälp åt från sjukhusen försöksutskrivna och exspektanter. Denna organisation fungerar även såsom psykiatrisk, rådgivande instans inom resp. sjukhusområde. Kostnaderna för denna verksamhet utgörs huvudsakligen av avlöningar och reseersättningar till den personal, som sköter densamma.

(Forts på sidan 37)

Tab. A 13. Mentalsjukhusen och anstalterna för psykiskt efterblivna och epileptiker år 1963, deras intagningar, vård dagar och beläggning

Mental hospitals and institutions for mentally deficient and epileptics, beds, admissions, etc.

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Sjukhustyp <i>Hospital type</i>	Antal sjukhus <i>No. of hospitals</i>	Vårdplatser (fastställt antal) <i>Beds</i>		Intagningar <i>Admissions</i>	Vård dagar, 1 000-tal <i>Bed-days, 1 000</i>	Patienter i medeltal per dag <i>No. of patients per day</i>	Beläggning, % <i>Occupancy, %</i>
		den 31/12	i medeltal und. året <i>Average during year</i>				
Statens mentalsjukhus <i>State mental hosp.</i>	23	120 115	120 115	22 439	7 551	20 688	103
Storstädernas mentalsjukhus <i>Mental hospitals of the three largest cities</i>	6	5 508	5 515	9 904	1 892	5 184	94
Landstingens sjukhus ² <i>Mental hospitals in county councils' districts</i>	2	1 380	299	878	68	186	62
Mindre kommunala mentalsjukhus <i>Small mental hospitals</i>	4	203	210	110	73	200	95
Sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka <i>Nursing homes for mentally diseased:</i>							
sjukvårdsstyrelser <i>of health authorities</i>	78	5 044	5 086	3 219	1 774	4 860	96
enskilda <i>private</i>	79	1 323	1 319	628	451	1 236	94
Skolhem för psykopatiska och nervösa barn <i>Schools for psychopatic and nervous children</i>	5	148	138	106	39	107	78
Summa mentalsjukhus <i>Total</i>	197	33 721	32 682	37 284	11 848	32 461	99
Statens mentalsjukhus för psykiskt efterblivna <i>State mental hospitals for mentally deficient</i>	5	2 400	2 250	232	749	2 052	91
Övriga anstalter för psykiskt efterblivna <i>Other establishments for mentally deficient:</i>							
statliga <i>of the State</i>	4	348	349	62	105	288	83
centralstyrelser <i>plananstalter of county central boards</i>	97	8 800	8 615	1 467	2 956	8 099	94
enskilda <i>plananstalter private in co-operation with county central boards</i>	19	910	920	120	323	885	96
enskilda <i>riksanstalter private, other</i>	42	1 817	1 872	166	637	1 745	93
Summa anstalter för psykiskt efterblivna	167	14 275	14 006	2 047	4 770	13 069	93
Epileptikeranstalter <i>Institutions for epileptics</i>							
Epileptikersjukhus <i>Hospital</i>	1	244	244	111	79	216	89
Epileptikerhem <i>Nursing homes</i>	10	761	761	188	272	745	98
Summa anstalter för epileptiker <i>Total</i>	11	1 005	1 005	299	351	961	96
Summa summarum <i>Grand total</i> 1963	375	49 001	47 693	39 630	16 969	46 491	97
1962	376	48 319	48 480	37 921	17 145	46 973	97
1960	359	47 227	46 839	..	17 042	46 563	99
1955	319	42 718	42 561	24 146	16 333	44 748	105
1950	275	40 244	39 922	17 927	..	..	..

¹ Revidering av fastställda antalet platser i början av år 1963. — ² Nya sjukhus, beläggning påbörjad under året.

Familjevård. Förutom de psykiskt sjuka, som vårdas på anstalterna, finns ett antal, som under sjukhusens överinseende omhänderhas i familjevård. I Stockholm och Göteborg är denna vård icke ansluten till sjukhusen och redovisas icke i denna publikation, utan ingår som en del av stadens öppna vård av psykiskt sjuka, för vilken finnes en fristående organisation. Den statliga familjevårdens kostnader redovisas i bilaga 2.

Halvöppen vård. Vid vissa mentalsjukhus och psykiatriska lasarettkliniker bedrivs i växande omfattning s. k. dagsjukhusvård. De hittillsvarande erfarenheterna av denna verksamhet får betecknas som goda.

Tabell A 13

För begreppen *sjukhus, beläggning* m. m. hänvisas till kommentaren till tabellerna A 1 och A 2. *Vårdplatser och beläggning.* Vårdplatsantalet avser det fastställda antalet vid slutet av året. En del av dessa var sekundärplatser, d. v. s. avsedda för mera långvarigt sjuka (se bilaga 2, sidan 124). Någon redovisning av det i genomsnitt under året tillgängliga platsantalet i likhet med det som beräknas av lasarett m. fl. förekommer icke. Beläggningstalen är beräknade på det fastställda platsantalet i medeltal per år (se tabell A 1). Då platsantalet är känt endast vid slutet av åren, blir kalkylen icke exakt.

Beläggningstal (%) för de senaste åren följer nedan.

	1955	1960	1962	1963
Statens mentalsjukhus	117	103	99	103
Storstädernas mentalsjukhus	104	94	93	94
Mindre kommunala mentalsjukhus	93	98	78	95
Sjukvårdsstyrelsers sjukhem f. lättskötta	97	95	97	96
Statens mentalsjukhus f. psyk. efterblivna .	104	100	97	91
Övriga anstalter för psykiskt efterblivna	91	97	96	94
Epileptikeranstalter ..	97	97	91	96

Antalet i medeltal per dag vårdade patienter avser endast dem, som vårdats på själva sjukhusen. I bilaga 2 redovisas även dem, som varit försöksutskrivna eller i familjevård.

Till mentalsjukvården hör också vården på de *psykiatriska lasarettklinikerna*. De senare ingår i kroppssjukhusens tal i tabell A 1. Passar man in dem i deras sammanhang med psykiatrin, erhålles följande för år 1963:

	Vårdplatser 31/12	Intagningar	Vård-dagar, 1 000-tal
Psykiatriska kliniker	1 984	18 331	522
Mentalsjukhus enl. tab. A 13	33 721	37 284	11 848
Summa	35 705	55 615	12 370
Därav % psykiatriska kliniker	5,6	33,0	4,2

Ytterligare upplysningar om mentalsjukvården i dess helhet återfinnes i tabellerna A 2 och A 4. Specifikation av de stora mentalsjukhusen finnes i bilaga 2 och av de psykiatriska klinikerna i bilaga 1.

Anstalterna för psykiskt efterblivna (inkl. statens mentalsjukhus för dylikt klientel) redovisade ett antal vårdplatser vid skilda slag av vårdavdelningar och anstalter, som framgår av tablå på sidan 34.

Allmänt gäller om tabell A 13, att vissa anstalter icke lämnat vederbörliga uppgifter om intagningar och vård dagar men att *beräknade tal* har insatts för dem, så att summorna likväl är kompletta. Detta gäller särskilt skolhemmen för psykopatiska och nervösa barn, men även andra, smärre anstalter.

Tab. A 14. Personalen vid anstalter för vård av psykiskt sjuka och epileptiker vid slutet av år 1963

Personnel at establishments for mentally diseased, and epileptics

Källa: Tjänsteförteckningar i medicinalstyrelsen och sjukhusens årsberättelser.

	Statens mentalsjukhus för psykiskt sjuka ¹ <i>State mental hospitals for mentally diseased</i>	Storstädernas och landstingens mentalsjukhus <i>Mental hospitals²</i>	Lands- tingens o. städernas u. landstings sjukhem <i>Homes for mentally diseased</i>	Övriga anstalter ⁵ <i>Other establishments</i>	Summa för vård av psykiskt sjuka <i>Total for mental diseases</i>	Epileptiker- anstalter <i>Establishments for epileptics</i>
Läkare <i>Physicians</i>	296	118	(84)	(90)	(588)	(11)
Lärarpersonal <i>Teachers</i>	—	—	—	10	10	22
Övrig vårdpersonal <i>Other nursing personnel</i>	8 600	2 892	996	410	12 898	282
Förvaltningspersonal <i>Administrative staff</i>	384	³ (73)	⁴ (32)	45	534	17
Ekonomipersonal <i>Domestic staff</i>	1 755	³ (549)	321	146	2 771	148
Summa Total	11 035	(3 632)	(1 433)	(701)	(16 801)	(480)

¹ Inkl. rättspsykiatriska avd. o. familjevård; exkl. Källshagens avd. för psykiskt efterblivna.

² *Of the three largest cities and in county councils' districts.*

³ Personalen på S:t Eriks sjukhus redovisad i tabeller för kroppsjukvård.

⁴ Personal, som i årsberättelse redovisats som gemensam med ett flertal sjukhus har icke medtagits i tabellen.

⁵ Uppskattning.

Tabell A 14

Uppgifterna avser tjänster, vad avser statens mentalsjukhus men i övrigt *personer*. I talen för statens mentalsjukhus har inräknats tjänster för 29 läkare, 90 »övrig vårdpersonal», 20 förvaltningspersonal och 3 ekonomipersonal allt inom den statliga hjälpverksamheten och familjevården och 17 läkare, 14 »övrig vårdpersonal» och 13 kontorspersonal tillhörande de rättspsykiatriska avdelningarna. Åtskilliga av i tab. A 14 upptagna läkartjänster, nämligen de som är knutna till vårdhem o. dyl., gäller deltidanställda och en del av dessa innehas

av läkare vid större mentalsjukhus eller tjänsteläkaren på orten.

I tabellen ingår som föreståndarinnor eller som översköterskor en del examinerade sjuksköterskor. Dessas antal vid slutet av år 1963 var ca 325 på de statliga mentalsjukhusen och ca 295 på de tre storstädernas mentalsjukhus (jfr tab. A 16). Dessutom fanns ca 100 examinerade sjuksköterskor vid landstingens vårdhem för lättskötta psykiskt sjuka.

Jordbrukspersonalen vid mentalsjukhusen har räknats i gruppen ekonomipersonal.

Tab. A 15. Personalen vid anstalter för psykiskt efterblivna vid slutet av år 1963*Personnel at establishments for mentally deficient*

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

	Statens mentalsjukhus för psykiskt efterblivna ¹ <i>State mental hospitals for mentally deficient</i>	Övriga statens anstalter för psykiskt efterblivna <i>Other state institutions</i>	Plananstalter för psykiskt efterblivna <i>In authorized plan</i>		Riksanstalter för psykiskt efterblivna <i>Private institutions</i>	Summa för undervisn. och vård av psykiskt efterblivna <i>Total for mentally deficient</i>
			landstings och städers utom landsting under county and borough authority	enskilda <i>private owned</i>		
Läkare	21	..	..	..	..	(21)
Lärarpersonal	—	26	291	—	24	341
Övrig vårdpersonal ...	998	77	2 450	180	371	4 076
Förvaltningspersonal .	47	9	102	24	43	225
Ekonomipersonal	224	71	904	69	190	1 458
Summa	1 290	183	3 747	273	628	(6 121)

¹ Inkl. Källshagens avd. för psykiskt efterblivna.

Tabell A 15

Uppgifterna om personalen avser i huvudsak antalet personer; endast för statens mentalsjukhus gäller de tjänster.

År 1963 ingick ett 60-tal examinerade sjuksköterskor bland vårdpersonalen. Jordbrukspersonalen vid landstings och enskilda anstalter har — till skillnad mot vid mentalsjukhusen — räknats som vårdpersonal.

Tab. A 16. Tjänster och vakanser bland vårdpersonalen vid mentalsjukhus 1963*Posts and vacancies among nursing personnel at mental hospitals*

Källa: Enquête till statens mentalsjukhus; årsberättelser.

Tjänster <i>Posts</i>	Statens, oktober 1963 <i>State hospitals</i>	Storstädernas d. ^{21/12} <i>Three largest cities</i>
Läkare <i>Physicians</i>	284	104
Sjuksköterskor <i>Nurses</i>	8 885	306
Övrig vårdpersonal <i>Other nursing personnel</i>		2 284
Därav vakanta utan vikarie <i>Vacancies without replacements</i>		
Läkare	59	—
Sjuksköterskor	130	13
Övrig vårdpersonal		7
Vakanser % av tjänster <i>Vacancies %</i>		
Läkare	20,8	—
Sjuksköterskor	1,5	4,2
Övrig vårdpersonal		0,3

Tabell A 16

I tjänsterna vid statens mentalsjukhus (exkl. sjukhusen för psykiskt efterblivna) har inbegripits läkartjänsterna vid rättspsykiatriska avdelningar och vad beträffar sjuksköterskor och övrig vårdpersonal även tjänster vid hjälpverksamhet och familjevård. Med tjänster utan vikarie menas sådana som saknat ordinarie innehavare och för vilka vikarie icke kunnat insättas. Tjänst, som tillfälligt icke uppehållits på grund av sjukdom, semester el. dyl., har icke räknats som vakant. Förutom tabellens uppgifter kan nämnas, att ytterligare 19 vakanta läkartjänster fanns, som uppehölls av svensk medicine studerande.

Tab. A 17. Vårdpersonal per 100 vårdplatser vid anstalter för vård av psykiskt sjuka och psykiskt efterblivna år 1963 *Nursing personnel per 100 beds at establishments for mentally diseased and mentally deficient*

	Statens mentalsjukhus för psykiskt sjuka ¹ <i>State mental hospitals</i>	Storstädernas mentalsjukhus <i>Mental hospitals of the three largest cities</i>	Landstingens sjukhem för lättakötta psykiskt sjuka <i>Homes for mentally diseased</i>	Statens mentalsjukhus för psykiskt efterblivna <i>State mental hospitals for mentally deficient</i>	Landstings och städers utom landsting plananstalter för psykiskt efterblivna ⁴
Läkare <i>Physicians</i>	1,3	1,9	..	0,9	..
Övrig vårdpersonal <i>Other nursing personnel</i>	42,3	46,9	19,7	41,6	431,1
Förvaltningspersonal <i>Administrative staff</i>	1,8	2,1	(0,6)	2,0	1,2
Ekonomipersonal <i>Domestic staff</i>	8,7	8,8	6,4	9,3	10,3
Summa <i>Total</i>	54,1	(58,7)	(26,7)	53,8	(42,6)

¹ Inkl. Källshagens avdelning för psykiskt efterblivna.

² Exkl. S:t Eriks sjukhus.

³ *Nursing homes for mentally deficient under county and county borough authority.*

⁴ Inkl. lärarpersonal.

Tabell A 17

Tabellen avser tjänster vad angår statens mentalsjukhus men i övrigt anställda personer. Uppgifterna om personal på 100 vårdplatser ger icke full rättvisa åt utvecklingen för de stora mentalsjukhusens del, om man jämför med tidigare årgångar av denna publikation emedan överbeläggningen på vårdplatserna något minskats under senare tid. Sistnämnda förhållande spelar däremot ingen roll för vidstående uppgifter om läkartätheten, emedan dessa enligt praxis räknats på antalet på sjukhusen befintliga patienter. Hjälpverksamhet och familjevård är icke medräknade. Personalen på landstingens mentalsjukhus har icke redovisats i tabellen då beläggningen påbörjats under året.

Antal i genomsnitt per dag befintliga patienter per läkartjänst

In-patients per day per physician

År	Statens mentalsjukhus (för psykiskt sjuka)	Storstädernas mentalsjukhus
1947	153	116
1950	152	91
1955	140	83
1959	110	58
1960	103	55
1961	95	53
1962	86	51
1963	77	50

Tab. A 18. Driftkostnad per vård dag inom mentalsjukvården

Running cost per bed-day

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

	Dagkostnad, kr						Förändring
	1948	1957	1960	1961	1962	1963	1962—1963 %
Statliga mentalsjukhus	8,3	18,4	23,8	26,8	29,3	34,2	+ 17
Familjevården vid statliga mentalsjukhus	3,3	7,2	8,6	9,0	9,4	8,5	— 10
Storstädernas mentalsjukhus	11,7	26,0	33,0	36,5	38,8	42,4	+ 9
Landstingens och städers utom landsting sjukhem för psykiskt sjuka	6,0	12,5	15,3	16,8	18,1	20,7	+ 14

Tabell A 18

I beräkningen för de statliga mentalsjukhusen ingår även dylika sjukhus för psykiskt

efterblivna (jfr bilaga 2). Kostnaden för familjevård och hjälpverksamhet ingår icke. Se även bilaga 2.

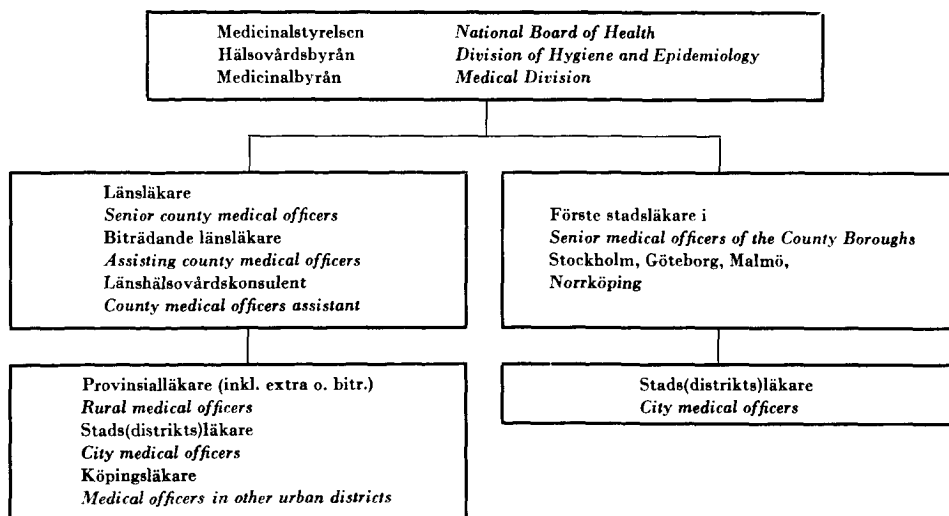
d. Vissa fristående organ och verksamheter

Tjänsteläkarna

Läkare i Sverige bildade i mitten av 1600-talet en sammanslutning, collegium medicorum, för tillvaratagande av sina intressen. Enligt kungl. resolution år 1663 ålades dess medlemmar att utöva enskild sjukvård mot en av collegium och magistraten i Stockholm gemensamt upprättad taxa. Vidare hade de vissa skyldigheter i fråga om bekämpande av epidemier. Enligt år 1688 utfärdade privilegier skulle av collegium förordnade provincialmedici svara för sjukvården ute i landet, envar i ett eller flera län. Titeln provincialmedicus utdelades emellertid även till läkare med annan verksamhet. År 1744 utfärdades kungl. instruktion »för de provincialdoktorer, som av Kungl. Maj:t och kronan eller på städernas stater njuta någon viss och ständig lön». Deras huvudsakliga arbetsuppgift var öppen sjukvård, meddelad utan ersättning till fattiga sjuka och i övrigt mot fastställd taxa. Fanns sjukhus («hospital») inrättat i den stad där tjänsteläkaren bodde, ingick i hans skyldigheter att vårda där intagna sjuka. Genom 1890 års allmänna läkarinstruktion blev stadsläkarinstitutionen föremål för reglering i allmän författning och genom samma instruktion tillkom förste provinsialläkarna för uppgifter, vilka huvudsakligen tillhör den allmänna hälso- och sjukvården. Tjänsteläkarväsendet, som sedermera reglerats i allmänna läkarinstruktionen av år 1930, innefattade icke blott provinsial- och stadsläkare utan även köpings- och municipalläkare samt av kommuner och lands- ting avlönade extra provinsialläkare.

I juli 1962 upphörde förste provinsialläkarinstitutionen. I dess ställe trädde den av 1961 års höstriksdag antagna länsläkarorganisationen. Ifrågasvarande omorganisation hade förberetts under nära 20 års tid. Kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket, har i sitt betänkande år 1958 bl. a. ingående upptagit frågan om länsläkarorganisationen. Utöver länsläkaren (förtvarande förste provinsialläkaren) skall den nya organisationen tillföras ytterligare kvalificerad läkarkraft genom att nu befintliga arvodestjänster som biträdande förste provinsialläkare successivt ut-

LÄNS-, PROVINSIAL- och STADSLÄKARVÄSENDET MEDICAL OFFICERS' SERVICE

bytas mot heltidstjänster som biträdande länsläkare. Tre sådana tjänster har inrättats och tillsatts under år 1963 och totalt fanns 7 stycken vid årets slut. Under de närmast följande åren har man avsett att de återstående länen efter hand skall er-hålla biträdande länsläkare. I länsläkarorganisationen ingår också för varje län en länshälsovårdskonsulent, under år 1963 fanns sammanlagt 10. För befattningshavare inom länsläkarorganisationen skall, liksom för de förutvarande förste provinsial-läkarna, staten vara huvudman.

Den 1 januari 1964 fanns 24 länsläkartjänster, 7 tjänster för biträdande läns-läkare, 17 tjänster för biträdande förste provinsialläkare och 698 tjänster för provinsialläkare (ordinarie, extra och biträdande). Av tjänsterna som biträdande förste provinsialläkare innehades 8 av provinsialläkare. De biträdande provinsial-läkarna är en relativt ny institution, tillkommen under år 1956. Antalet sådana tjänster var 7. Diagrammet sidan 41 visar, hur tjänsteläkarväsendet är organiserat. Till skillnad mot diagrammet på sidan 2 illustrerar det emellertid icke hur huvud-mannskapet är fördelat mellan stat, landsting osv. utan hur de olika läkargrup-perna är underställda varandra i det hälsovårdande arbetet.

Antalet provinsialläkar-distrikt utgjorde 632. Inom 42 av dessa fanns tvåläkar-stationer och inom 9 treläkarstationer. Av de 698 provinsialläkarbefattningarna var 125 ej uppehållna av legitimerade läkare, varav 59 utan vikarie, som uppehölls av provinsialläkare i angränsande distrikt. Vakanssituationen avser 1 april 1964.

Förste stadsläkartjänsterna var 4 (i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrkö-
ping) och stadsläkartjänsterna 30, varav 5 i nämnda städer. Förste stadsdistrikt-
och stadsdistriktsläkartjänsterna var 198 och socialläkartjänsterna 11.

Distriktsvården m. m.

Enligt en år 1920 utfärdad kungörelse skulle statsbidrag till avlöning av distrikts-sköterskor utgå till landsting, landskommun eller sammanslutning av landskommuner, som inom resp. områden anordnat distriktsvård enligt av Kungl. Maj:t god-känd plan. År 1935 genomfördes en distriktsvårdsreform, som innebär, att stats-bidrag endast utgår till landsting. Distriktssköterskorna, vilkas verksamhet huvud-sakligen är förlagd till landsbygden, har att svara för dels sjukvård i hemmen, dels hälsovård, nämligen spädbarnsvård, skolhygienisk verksamhet, dispensärarbete och bostadstillsyn. Verksamheten regleras genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 juni 1935 angående statsbidrag till distriktsvård och medicinalstyrelsens normalinstruk-tion för distriktssköterskor (30 juni 1936) och för första distriktssköterskor (20 nov. 1942). Se vidare tabell A 19.

Tab. A 19. Distriktssköterskornas verksamhet

Public Health Nurses' activity

År Year	Antal distrikts- sköter- skor No. of nurses	Hembesök per distriktssköterska Home visits per nurse I sjuk- vård Nursing	I hälso vård Health care	Biträtt vid läkarmot- tagning i häl- sovård. Ggr per sköterska Assisted Doc- tor in Health work. Times per nurse
1950	1 264	699	468	43
1955	1 502	799	374	35
1960	1 598	825	304	35
1962	1 609	830	281	29
1963	1 651	840	266	28

Talen är sammanställda från landstingens årsberättelser angående distriktsvården. I antalet distriktssköterskor ingår vikarier men icke första distriktssköterskor. Hela antalet hembesök för sjukvård år 1963 var 1 387 458 och för hälsovård 438 359 varav 380 289 i spädbarns- och småbarnsvård. Dessutom mottogs 1 331 406 besök av patienter i distriktssköterskornas egen mottagning, därav 264 001 i hälsovård.

Distriktsskötersketjänsternas antal redovisas i tabell B 5.

Antal yrkesverksamma sjuksköterskor i september 1963 med tjänstgöring motsvarande distriktssköterskornas och verksamheten företrädesvis förlagd till städer var följande: Vid barnavårds- och mödravårdscentraler 330, fristående polikliniker 44, läkarmottagningar 422, skolhälsovård 660, dispensärer och skärmbildscentral 125, stadssjukvård 102 och församlingsvård 218.

Den förebyggande mödra- och barnavården

Bland de befolkningspolitiska åtgärderna under 1930-talet i anledning av den sjunkande nativiteten ingick, fr. o. m. år 1938, statsbidrag till förebyggande mödra- och barnavård. Bidragen utgår för närvarande enligt kungörelse den 15 juni 1944 till landstingskommun eller stad, som ej tillhör landstingskommun.

Den förebyggande mödra- och barnavården är en organisation för kostnadsfri hälsokontroll av blivande och nyblivna mödrar och av barn i förskoleåldern i landstings och städers utom landsting regi. Centralerna är oftast belägna vid lasarett med tillgång till specialutbildade läkare, och stationerna står i regel under ledning av provinsialläkare. Verksamheten består främst av mottagningar hos organens (centralernas, stationernas etc.) läkare, barnmorskor och sjuksköterskor samt av besök i hemmet. Mödrarna erhåller alla de läkemedel som erfordras för behandling av graviditetskomplikationer och både mödrar och barn erhåller behövliga skyddsläkemedel, såsom vitamin- och järnpreparat o. s. v. Mödragymnastik anordnas. Råd ges också angående födelsekontroll. Även resorna till mottagningarna är kostnadsfria. Organisationen omfattar hela landet.

Uppgifter om antalet mödra- och barnavårdscentraler och -stationer, övervakade mödrar och barn samt om kostnaden för verksamheten lämnas i tab. A 20. Medeltal besök per barnaföderska på läkares resp. barnmorskors mottagningar, som angivits i tabellen, har räknats fram genom att sätta antalet besök i förvård och eftervård i förhållande till antalet nyinskrivna gravida inom de olika sjukvårdsområdena.

»Övervakade spädbarn» avser nyinskrivna barn t. o. m. 12 månaders ålder. Övervakade 1-åringar resp. 2—7-åringar avser såväl nyinskrivna som överförda från lägre ålder. Barn räknas som övervakade då läkaren besökts eller hembesök gjorts.

Antal vid centraler och stationer ympade barn var följande. Skyddskoppypade 113 406, trippelympade 76 361 och polioympade 104 572.

Antal deltagare i mödragymnastik var 23 605 eller 23 procent av samtliga »övervakade» blivande mödrar.

Förlossningsvården

Statsbidrag till uppförande eller inrättande av *förlossningsanstalter* utgår enligt kungl. kungörelse den 21 juni 1937.

Antalet anstalter och vårdplatser för förlossningsvård utgjorde den 31 december 1963:

	Typ I	Antal	Typ II	Antal	Typ III	Antal	Summa	Antal
	Antal	vård-	Antal	vård-	Antal	vård-	Antal	vård-
	anstal-	platser	anstal-	platser	anstal-	platser	anstal-	platser
	ter		ter		ter		ter	
Lasarett (inkl. bb-hus)	46	2 321	60	861	—	—	106	3 182
Sjukstugor m. m.	—	—	37	264	2	15	39	279
Fristående förloss-	—	—	—	—	7	32	7	32
ningshem								
Summa	46	2 321	97	1 125	9	47	152	3 493

(Forts. på sidan 46)

Tab. A 20. Den förebyggande mödra- och barnvården år 1963

Källa: Mödra- och barnvårdsorganens årsberättelser.

Län, städer Counties, county boroughs	Antal hälsovårdsorgan Services								Barnafödelskor Mothers				
	Mödravårdscentraler, typ I Type I Maternal Welfare Centres	Barnavårdscentraler, typ I Type I Child Welfare Centres	Mödravårdscentraler, typ II	Barnavårdscentraler, typ II	Mödra- och barnavårdscentraler, typ II	Barnavårdsstationer Child welfare stations	Mödra- och barnavårdsstationer	Mödra- och barnavårdsfilialer Mat. and child welfare branches	Hela antalet ² Total number of mothers	Övervakade ³ Supervised		Medeltal besök per barnafödelska ⁴ Visits per mother	
										Antal Number		hos läkaren	hos barnmorskan
1 Stockholms stad	14	67	—	—	—	—	—	—	20 443	8 867	4,4	4,2	0,6
2 Stockholms län	7	9	3	3	—	11	21	62		8 379	3,5	5,3	0,5
3 Uppsala län	2	4	2	1	—	1	9	8	3 594	3 153	3,1	5,8	0,7
4 Södermanlands län	1	6	4	2	—	4	11	32	3 401	3 618	3,0	6,2	0,6
5 Norrköpings stad	2	3	—	—	—	—	—	—	5 053	1 347	4,3	6,9	0,1
6 Östergötlands län i övr.	3	2	—	—	—	2	18	21		3 736	3,4	6,0	1,0
7 Jönköpings län	1	5	7	5	—	4	14	37	4 325	4 206	3,2	4,5	0,8
8 Kronobergs län	1	1	—	—	—	—	20	25	2 122	2 003	3,1	5,8	1,4
9 Kalmar läns norra	1	1	1	—	—	3	11	14	3 229	1 034	2,7	5,9	0,6
10 Kalmar läns södra	1	2	2	1	1	5	9	15		2 131	3,4	5,6	0,2
11 Gotlands län	—	1	1	—	—	—	7	4	811	821	2,6	3,8	1,2
12 Blekinge län	1	2	—	—	—	1	15	14	2 007	2 059	2,4	6,2	1,2
13 Kristianstads län	2	2	2	1	—	8	20	20	3 963	2 979	2,6	7,5	0,9
14 Malmö stad	1	8	—	—	—	—	—	—	3 749	1 760	3,5	3,4	0,0
15 Malmöhus län i övr.	2	8	3	1	3	5	17	23	5 444	4 257	3,0	5,9	0,7
16 Hallands län	1	1	2	1	—	4	12	22	2 442	2 097	3,1	3,9	0,9
17 Göteborgs stad	7	33	—	—	—	—	—	—	6 679	5 349	3,4	5,9	0,9
18 Göteb. o. Boh. I. i övr.	2	2	1	1	—	2	23	43	3 702	3 420	3,1	6,5	0,8
19 Älvsborgs län	2	5	5	3	—	2	33	56	5 287	4 656	2,5	6,4	0,7
20 Skaraborgs län	3	3	—	—	—	1	25	9	3 624	3 003	2,6	6,4	0,7
21 Värmlands län	1	1	3	1	1	5	30	40	3 853	3 580	3,1	4,5	1,1
22 Örebro län	1	2	4	5	—	7	15	23	3 563	3 309	3,2	6,4	1,0
23 Västmanlands län	2	3	2	3	—	11	9	12	3 786	3 485	3,0	5,3	0,7
24 Kopparbergs län	1	1	2	2	4	—	25	27	4 031	4 244	2,7	6,3	0,7
25 Gävleborgs län	2	3	4	3	—	5	24	23	4 054	4 241	2,6	7,0	1,1
26 Västernorrlands län	3	4	1	—	1	8	26	23	3 784	3 900	3,2	6,4	1,2
27 Jämtlands län	1	1	—	—	—	—	22	37	1 757	2 016	2,8	4,4	1,1
28 Västerbottens län	2	2	1	—	—	2	34	122	3 246	3 488	3,2	3,9	0,6
29 Norrbottens län	1	4	5	—	1	1	30	128	4 508	4 823	3,3	4,0	1,5
30 Summa Total	68	186	55	33	11	92	480	640	112 457	101 961	3,2	5,5	0,8

¹ Dessutom mottagningar på tjänsteresor till avlägsen belägna platser.

² Uppgifterna om hela antalet barnafödelskor avser förlösta mödrar enligt tabell D 15, sidorna 98 och 99.

³ Inbegriper graviditeter som avslutats före 28:e havandeskapsveckan.

⁴ Inkluderar i kolumnerna »besök hos läkaren» och »besök hos barnmorskan» även kvinnor, som erhållit eftervård.

Maternity and child welfare

Spädbarn Infants				Småbarn Little children									Utgifter för driften, kr Running cost		
Antal levande födda ⁵ Number of live born	därav över- vakade supervised		Medeltal besök per spädbarn Visits per infant			Antal över- vakade ettåringar Number supervised one year old children	Medeltal besök per 1-åring Visits per one year old child			Antal över- vakade 2-7- åringar Number super- vised 2-7 years	Medeltal besök per 2-7-åring Visits per 2-7 year old child				
	Antal Number	%	hos läkaren	hos sjukvårds- sköterskan	hembesök av sjuk- sköterskan		hos läkaren	hos sjukvårds- sköterskan	hembesök av sjuk- sköterskan		hos läkaren	hos sjukvårds- sköterskan	hembesök av sjuk- sköterskan		
10 357	9 551	92	4,2	2,0	4,1	7 296	2,1	0,4	0,7	22 679	1,7	0,4	0,6	3 897 807	1
10 576	10 268	97	3,2	2,5	2,7	7 842	1,1	0,7	0,4	14 658	0,9	0,4	0,4	1 211 049	2
3 082	2 987	97	4,9	1,0	4,7	2 649	1,9	0,4	1,4	5 666	1,0	0,1	0,9	620 162	3
3 446	3 411	99	4,4	1,1	3,1	3 305	1,4	0,6	0,8	8 016	0,8	0,4	0,6	557 471	4
1 347	1 347	100	4,9	2,1	4,6	1 250	1,7	0,6	0,2	3 331	1,0	0,1	0,1	357 146	5
3 805	3 789	100	4,0	0,6	4,5	3 277	1,6	0,3	1,0	8 183	0,8	0,1	0,7	689 779	6
4 200	4 163	99	3,7	1,0	3,3	3 757	1,6	0,6	0,6	9 163	1,0	0,3	0,5	642 186	7
2 131	2 119	99	3,6	1,1	4,3	1 806	1,4	0,4	0,6	4 338	0,7	0,4	0,4	287 802	8
} 3 266	1 228	} 100	3,9	0,9	5,1	1 207	1,6	0,4	1,2	4 040	1,0	0,2	0,7	204 222	9
	2 005		3,6	1,1	4,5	1 913	1,5	0,5	0,9	3 882	0,9	0,2	0,5	265 900	10
821	817	100	4,4	0,6	4,6	720	0,8	0,4	1,1	2 547	0,4	0,3	0,9	165 483	11
2 030	2 000	99	4,0	2,3	3,6	2 009	1,4	0,9	0,9	5 211	0,8	0,4	0,7	223 731	12
3 528	3 436	97	3,4	0,8	3,8	3 069	1,5	0,4	1,1	9 304	0,8	0,2	0,7	386 809	13
3 759	3 699	98	5,1	3,4	4,1	3 232	1,4	2,3	0,1	14 068	0,9	1,1	0,1	961 706	14
5 771	5 472	95	3,3	3,3	3,6	4 541	1,5	1,5	0,9	11 009	0,9	1,2	0,5	878 656	15
2 417	2 389	99	4,2	0,3	4,1	2 141	1,3	0,2	0,9	5 433	0,6	0,3	0,8	311 628	16
6 560	6 259	95	3,7	3,6	3,8	5 394	1,1	0,6	0,9	17 118	0,6	0,3	0,6	1 623 331	17
3 674	3 605	98	3,8	2,5	4,6	3 354	1,3	1,0	1,1	10 325	0,6	0,5	0,6	449 634	18
5 458	5 393	99	4,2	1,4	3,9	4 813	1,8	0,5	1,0	8 946	0,8	0,3	0,6	858 797	19
3 601	3 560	99	3,1	1,3	4,8	3 184	1,2	0,5	1,0	6 539	0,7	0,3	0,7	335 068	20
3 864	3 791	98	4,0	0,7	4,0	3 664	1,8	0,3	1,0	8 484	0,9	0,2	0,7	602 200	21
3 556	3 485	98	4,3	1,3	4,5	3 381	1,4	0,6	1,0	10 278	0,9	0,2	0,8	726 712	22
3 853	3 833	99	4,3	1,3	3,4	3 692	1,6	0,7	0,9	10 472	0,8	0,3	0,5	629 858	23
4 071	4 009	98	3,4	1,1	3,4	3 450	1,6	0,5	0,9	3 155	1,0	0,4	0,6	570 840	24
4 086	4 019	98	4,1	1,0	4,5	4 012	1,5	0,4	1,1	9 469	0,9	0,2	0,5	1 100 125	25
3 773	3 670	97	4,1	0,8	5,3	3 371	1,5	0,3	1,4	11 328	0,7	0,2	0,8	762 522	26
1 772	1 752	99	3,6	0,4	4,5	1 741	1,7	0,3	1,8	7 173	0,9	0,1	1,1	315 837	27
3 461	3 424	99	3,9	0,2	3,9	3 362	1,4	0,2	1,7	9 359	0,7	0,1	1,1	469 048	28
4 526	4 477	99	3,6	0,9	5,5	4 181	1,3	0,5	1,8	14 069	0,7	0,2	1,2	1 102 192	29
112 791	109 958	97	3,9	1,6	4,0	97 613	1,5	0,6	1,0	258 243	0,9	0,4	0,6	21 207 701	30

⁵ Preliminär uppgift ur »Statistiska Meddelanden», B 1964: 9.

⁶ Procenttalen är endast approximativt riktiga för

hälso- och sjukvårdsområdena, emedan icke alla där övervakade barn nödvändigtvis tillhör den kyrkobokförda befolkningen.

(Forts. från sidan 43)

Typindelningen förklaras i not till tabell D 15. De två kvinnoklinikerna på Sahlrenska sjukhuset har här räknats som en anstalt.

Barnmorskeväsendet. Enligt den nya sjukvårdslagen är huvudmannen skyldig att ombesörja öppen och sluten förlossningsvård i den mån icke annan drager försorg härom. Statsbidrag utgår för anställande av distriktsbarnmorskor. Verksamhetens omfattning under år 1963 belyses av följande approximativa uppgifter: hemförlossningar, varvid barnmorska biträdd, 310; läkarmottagningar i förebyggande syfte, varvid barnmorska biträdd, 26 100; egna mottagningar 53 000, besök (på egna mottagningar) för kontroll och rådgivning, 405 300; hembesök för förvård 62 300, för eftervård 13 200, för barnavård 1 000, för sjukvård 3 800. Distriktsbarnmorskorna kan även åläggas tjänstgöring i slutenvård; de har under sådan tjänstgöring biträdd vid 3 100 förlossningar.

Antalet tjänster för barnmorskor redovisas i tabell B 5. Beträffande förlossningar m. m. se i övrigt kap. D, f.

Lungsjukvården

Den slutna vården. En sammanfattning av den slutna vårdens platstillgång vid slutet av år 1963, vad avser lungsjukvård och kirurgisk tuberkulos, ter sig sålunda:

	Antal anstalter	Antal vård- platser
Lasarettskliniker för medicinsk lungsjukvård	10	995
Thoraxkirurgiska lasarettskliniker	5	246
Sanatorier för lungsjukdomar	23	3 497
Apelvikens kustsanatorium	1	110
Tbc-avdelningar vid mentalsjukhus	3	212
Tbc-sjukstugor	1	71
Summa	43	5 131

På en del av dessa platser vårdas tillfälligt andra långvarigt kroppssjuka än lungsjuka. I den mån särskilda platser är mera varaktigt avdelade för ändamålet är de dock icke medräknade här. Vad angår Apelvikens kustsanatorium skall anmärkas, att detta jämte fall av led-, ben- och körteltuberkulos, efterbehandlar poliofall m. fl. De tre mentalsjukhusen med tuberkulosavdelningar är Ulleråkers, S:t Lars och Umedalens sjukhus. I översikten av vårdformerna i tabell A 2 liksom i tabell A 4, där också intagningar och vårddagar för tuberkulosvården redovisas, och tabell A 13, har dessa avdelningar räknats till mentalsjukvården. Thoraxkirurgin och Apelvikens sanatorium har i tabellerna A 2, A 4 m. fl. räknats till »lasarettsvård och liknande».

Dispensärerna. Enligt den år 1937 genomförda dispensärorganisationen är landet indelat i dispensärdistrikt, som i regel förestås av tjänsteläkare.

I tabell A 21 återges i sammandrag vissa statistiska data ur Svenska Nationalförningens kvartalsskrift (1964, nr 3), som belyser verksamhetens omfattning.

Medicinalstyrelsens skärmbildsundersökningar. Sedan den 1 oktober 1946 har i medicinalstyrelsens regi en systematisk undersökning av svenska folket medelst skärmbildsfotografering (röntgenfotografering) pågått i syfte att på ett tidigt stadium upptäcka fall av lungtuberkulos och bringa dessa under behandling.

Alla personer, som fyllt 10 år, har rätt att bli undersökta, men även en del barn under denna ålder har medtagits. Vilka län, som besökts, och antalet i dem undersökta civila personer (utom patienter vid mentalsjukhus) framgår av tabell D 8.

	Civil allmän- het	Patienter på mental- sjukhus	Militärer
År 1946.....	22 635	—	25 104
» 1947.....	277 387	20 856	105 452
» 1948.....	524 184	—	116 973
» 1949.....	424 163	—	160 362
» 1950.....	621 091	—	97 232
» 1951.....	624 824	—	187 616
» 1952.....	566 581	—	176 612
» 1953.....	523 322	—	172 999
» 1954.....	510 386	—	175 699
» 1955.....	526 042	—	138 892
» 1956.....	456 494	—	114 626
» 1957.....	321 534	—	131 393
» 1958.....	277 976	—	156 755
» 1959.....	351 576	—	148 459
» 1960.....	339 791	—	151 962
» 1961.....	296 317	26 074	149 437
» 1962.....	348 214	23 727	136 733
» 1963.....	336 728	6 956	142 757

Verksamhetens totala omfattning framgår av följande uppgifter om antalet undersökta personer. För fullständighetens skull har även den inom försvarsväsendet bedrivna verksamheten här medtagits.

De undersökta militärerna torde i en del fall ha blivit undersökta även i egenkap av civila personer och även en del civila har undersökts mer än en gång.

Drifkostnaderna för det civila klientelet uppgick kalenderåret 1963 till 1 170 000 kr. Dessutom bestrider staten ensam kostnaderna för den centrala granskningen m. m. av skärmbilderna. Denna granskning kostade budgetåret 1962/63 591 491 kr. För nyanskaffning av materiel till skärmbildsverksamheten betalade staten 38 206 kr.

Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar bidrog till dispensärverksamheten med 190 868 kr år 1963. Vid landets central- och studentdispensärer har med bidrag från Nationalföreningen 73 427 personer röntgenundersökts.

Till vetenskaplig forskning rörande tuberkulos och lungsjukdomar har föreningen utbetalat 335 546 kr, till forskning rörande hjärt- och kärlsjukdomar 1 688 623 kr. För studier och eftervård har till f. d. sanatoriepatienter utbetalats 358 782 kr.

Uppgifter om tuberkulosens utbredning återfinnes i kapitel D, b.

Epileptikervården

Av landets ca 50 000 epilepsisjuka behandlas mer än 95 % i öppen vård. Detta sker hos privatpraktiserande läkare och tjänsteläkare samt vid medicinska, pediatrika och neurologiska polikliniker men även vid läkarmottagning för öppen vård vid epilepsisjukhuset Vilhelmsro, Jönköping och epileptikerhemmet Stora Sköndal utanför Stockholm.

Personer som arbetar inom den öppna epileptikervården verkar bland annat för att de epilepsisjuka i största möjliga utsträckning beredes möjlighet att kvarstanna i sin vanliga miljö. Det epilepsisjuka barnet bör så långt som möjligt få delta i vanlig skolundervisning.

Antalet vårdplatser m. m. redovisas i tabellerna A 1—A 4, A 13 m.fl.

Tab. A 21. Verksamheten vid centraldispensärerna år 1963 *Central dispensaries for TB*

Källa: Centraldispensärernas årsberättelser bearbetade inom Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar. Se föreningens kvartalsskrift 1964, nr 3.

Län, städer <i>Counties, county boroughs</i>	Antal central- dispensärer <i>No. of dispens- saries</i>	Undersökta nyttillkomna personer <i>New cases examined</i>	Röntgenunder- sökningar <i>No. of X-ray examinations</i>	Calmette- vaccinationer <i>No. of BCG vaccinations</i>	TB-undersökningar ¹ <i>TB-tests</i>
Stockholms stad	1	9 288	71 847	357	5 955
Stockholms län	4	5 983	19 210	48	1 276
Uppsala län	1	5 746	37 726	162	261
Södermanlands län	2	6 968	12 264	6	401
Norrköpings stad	1	3 537	9 050	54	78
Östergötlands län i övr.	2	5 501	11 595	—	590
Jönköpings län	2	5 674	15 644	57	144
Kronobergs län	1	3 391	9 465	41	295
Kalmar län (norra o. södra) ...	3	6 333	11 822	863	358
Gotlands län	1	3 124	4 708	30	63
Blekinge län	2	4 040	8 050	14	634
Kristanstads län	2	5 835	9 533	34	506
Malmö stad	1	9 791	41 865	486	1 317
Malmöhus län i övr.	2	11 014	25 534	2 697	641
Hallands län	2	3 203	6 354	115	111
Göteborgs stad	1	19 243	59 845	887	1 743
Göteborgs o. Bohus län i övr. ...	3	10 431	13 938	17	313
Älvsborgs län	3	12 755	20 225	3 440	604
Skaraborgs län	1	2 726	4 047	—	64
Värmlands län	3	7 419	15 022	8	524
Örebro län	2	4 155	7 351	12	87
Västmanlands län	1	1 505	8 796	—	161
Kopparbergs län	2	6 739	10 157	161	410
Gävleborgs län	3	6 213	9 034	840	1 016
Västernorrlands län	3	7 221	21 352	36	1 032
Jämtlands län	1	3 146	6 966	—	146
Västerbottens län	4	9 181	21 058	97	597
Norrbottnens län	5	7 371	41 567	—	833
Summa Total 1963	59	187 533	534 025	10 462	20 160
1962	60	182 593	530 064	13 549	21 643
1960	62	164 650	525 602	17 494	25 590
1955	62	152 737	573 319	..	..
1950	58	136 067	503 865	..	..

¹ Avser provtagningar rörande förekomsten av tuberkelbaciller*Tabell A 21*

Enligt den år 1937 genomförda dispensärorganisationen är landet indelat i dispensärdistrikt, som i regel förestås av tjänsteläkare. I varje län finns dessutom en eller flera centraldispensärer, som förestås av tuberkulosspecialister och är utrustade med röntgenanläggningar. De största städerna och Älvsborgs län har en något avvikande orga-

nisation med mer centraliserad dispensärverksamhet. Vid universiteten finns särskilda studentdispensärer.

Distriktsdispensärerna utför det förberedande fältarbetet, varefter säkra eller misstänkta tuberkulosfall remitteras till centraldispensären för närmare undersökning, bl. a. medelst röntgen (skärmbildsundersökning). Jämför även översikten sidan 6 och tabell A 7.

Vården av veneriskt sjuka

Kostnadsfri undersökning och behandling av personer lidande av eller misstänkta för venerisk sjukdom i smittsamt skede utföres av vederbörande tjänsteläkare på landsbygden och i mindre städer. I städer med mer än 20 000 invånare meddelas sådan vård i regel på särskilda polikliniker. Under år 1963 var sådana polikliniker anordnade i 25 städer, nämligen Stockholm, Uppsala, Eskilstuna, Norrköping, Linköping, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg, Lund, Landskrona, Halmstad, Göteborg, Mölndal, Borås, Skövde, Karlstad, Örebro, Karlskoga, Västerås, Borlänge, Gävle, Sandviken och Sundsvall. Poliklinikerna förestås i regel av specialutbildade läkare. Vid dessa har även ett stort antal personer vårdats som lidit av venerisk sjukdom i icke smittsamt skede, hudsjukdom etc. Omfattningen av poliklinikernas verksamhet framgår av nedanstående sammanställning.

	Besök i tusental för:	
	Könssjukdom i smittsamt skede etc.	Könssjukdom i icke smittsamt skede etc.
1945	221	89
1950	135	105
1955	104	100
1956	98	102
1957	87	102
1958	83	103
1959	89	97
1960	99	89
1961	103	87
1962	111	77
1963	115	73

Det epidemiologiska bekämpandet av de smittsamma veneriska sjukdomarna bedrivs av vederbörande sundhetsinspektör. Sundhetsinspektör är länsläkaren för varje län och 1:e stadsläkaren i Göteborg, Malmö och Norrköping.

I Stockholms stad och län finnes en särskild sundhetsinspektör. Sundhetsinspektören handhar efterforskandet av smittkällor och kontroll av sådana personer som avbrutit behandling eller observation innan denna anses slutförd.

Som medhjälpare åt läkarna vid poliklinikerna i städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Linköping är anställda sociala kuratorer.

Sundhetsinspektörernas verksamhet framgår av nedanstående uppgifter, som hämtats från deras till medicinalstyrelsen ingivna rapporter.

Antal personer, som år 1963 anmälts som misstänkta smittkällor, var 18 371. I fråga om 3 217 fall kunde de anmälda styrka smittfrihet, under det att 7 470 misstänkta smittkällor erhöll läkarbehandling.

Antalet personer, som anmälts på grund av underlåtelse att följa lagens föreskrifter eller för avbrott i behandlingen var 3 503. I 2 158 fall hade anmälan gjorts till hälsovårds- eller polismyndighet.

Uppgifter om de veneriska sjukdomarnas utbredning återfinnes i kapitel D, b.

Den abortförebyggande verksamheten

avser enligt av medicinalstyrelsen fastställd normalinstruktion »att på ett personligt sätt taga sig an kvinna, som råkat i ett icke önskat havandeskap och härav drivits till abortönskan, hjälpa henne igenom svårigheterna och förmå henne att föda bar-

net. Om indikation för legal abort kan anses föreligga och kvinnan vidhåller sin önskan om abort, skall hon förhjälpas därtill». För denna verksamhet utgår statsbidrag enligt kungl. kungörelse den 21 december 1945 (SFS 1945: 863) till lands-ting eller stad utom landsting på villkor bl. a. att verksamheten ingår i av medicinalstyrelsen godkänd plan, att den utövas vid särskilda rådgivningsbyråer, till vilka skall vara knutna legitimerade läkare och kvinnliga kuratorer, och att avgift icke uttages för meddelande av råd eller i samband därmed utfärdat intyg. Dessutom ger en del av byråerna råd i andra sexualfrågor, bl. a. rörande preventivmedel. Se även kap. D, g.

Utbyggnaden av den abortförebyggande verksamheten sker för närvarande icke i någon större utsträckning i avvaktan på slutbehandlingen av förslag till omorgani- sation, som framlagts av 1955 års familjerådgivningskommitté.

Vid slutet av år 1963 fanns 20 rådgivningsbyråer, nämligen en i Stockholms stad, två i Stockholms län (Danderyd och Södertälje), en i Uppsala län (Uppsala), en i Södermanlands län (Nyköping), två i Östergötlands län (Linköping och Motala), en i Gotlands län (Visby), Malmö stad, två i Malmöhus län (Hälsingborg och Lund), Göteborgs stad, Värmlands län (Karlstad), Västmanlands län (Västerås), Kopparbergs län (Falun), två i Gävleborgs län (Gävle och Hudiksvall), två i Väs- ternorrlands län (Sundsvall och Örnköldsvik) och en i Norrbottens län (Boden). Till verksamheten var enligt årsberättelserna sammanlagt knutna 33 läkare, konsul- ter oräknade, och 58 kuratorer. Antalet under året nyinskrivna kvinnor var 4 787. Av de under året enligt lagen om avbrytande av havandeskap utförda 3 528 abor- terna utgjorde de genom rådgivningsbyråerna förmedlade abortingreppen 60 %. (Hela antalet aborter enligt lagen om avbrytande av havandeskap redovisas i kapitel D, g. Se även kapitel D, f.)

Statens kostnader uppgick budgetåret 1962/63 till 362 872 kr inräknat medel till kvinnor, som av kurator ansetts ha ett omedelbart behov av hjälp samt ersättning till laboratorier för utförande av graviditetsreaktion.

Skyddsympningarna

Enligt lagen den 28 juli 1958 om *ympning mot smittkoppor* (2 §) skall barn i regeln undergå ympning före utgången av det kalenderår under vilket det fyller fyra år.

Enligt till länsbyråerna för folkbokföringen inkomna uppgifter uppgick antalet ympade barn till följande:

	0—4 år	5—14 år	Summa
År 1960.....	76 595	58 082	134 677
» 1961.....	81 167	48 930	130 097
» 1962.....	100 680	52 114	152 794
» 1963.....	101 300	35 950	137 250

Jämlikt 7 § i lagen har länsläkare (förste stadsläkare) under år 1963 medgivit undantag från ympningsplikt ifråga om 1 025 barn, som till följd av sjukdom, sjuk- domsanlag eller allmän svaghet befarats erhålla men av ympningen (år 1959: 473, 1960: 780, 1961: 758 och 1962: 796).

Föräldrar, som hyser allvarliga betänkligheter mot ympning, kan under förut- sättning, som anges i 8 § i lagen, genom beslut av hälsovårdsnämnd få sina barn befriade från ympningsplikt. Sådan befrielse har under år 1963 meddelats ifråga om 379 barn (år 1959: 437, 1960: 758, 1961: 606 och 1962: 352).

Om hela antalet personer, som ympats mot smittkoppor, har man ingen säker uppfattning, men med ledning av uppgiften om mängden förbrukad vaccin, och med hänsyn tagen till uppkommande svinn i förbrukningen o. dyl., uppskattar statens bakteriologiska laboratorium detta antal (inklusive ovan redovisade barn) till respektive c:a 430 000, c:a 420 000, c:a 840 000 och c:a 1 500 000 personer år 1960, 1961, 1962 och 1963.

På samma sätt har laboratoriet uppskattat antalet skyddsypningar mot polio till c:a 305 000 personer år 1963 (c:a 500 000 år 1962). Bidrag av statsmedel har lämnats dels till den tredje injektionen åt vissa tidigare ympade, och dels till nyypningar av personer födda 1910 och senare t. o. m. 30/6 1963. Dessutom har, utanför det offentliga ympningsprogrammet ett icke obetydligt antal personer vaccinerats enskilt. Detta innebär, att efter de under 1963 genomförda ympningarna cirka 4,8 miljoner av befolkningen erhållit ett grundläggande ympskydd mot polio. Anslutningen till vaccinationen har varit mycket växlande inom olika delar av landet. Den har varit god bland barn, cirka 90 %, men sämre ifråga om vuxna. Detta är en farlig lucka, då polio, som är en av våra svårast invalidiserande sjukdomar, numera tenderar att framförallt angripa personer i de arbetsföra åldrarna.

Karantänsväsendet

Jämlikt 3 § karantänkungörelsen den 24 april 1953 (SFS 1953: 222) var år 1963 följande 9 hamnstäder karantänsstationer, nämligen Stockholm, Kalmar, Malmö, Hälsingborg, Göteborg, Gävle, Sundsvall, Umeå och Luleå. Bevis om råttutrotning och om befrielse från råttutrotning fick — förutom av hälsovårdsnämnd i ovan nämnda 9 karantänsstationer — utfärdas av hälsovårdsnämnderna i följande 36 av medicinalstyrelsen härför godkända hamnar, nämligen Falkenberg, Halmstad, Hudiksvall, Härnösand, Höganäs, Karlshamn, Karlskrona, Karlstad, Kristinehamn, Köping, Landskrona, Lidköping, Lysekil, Norrköping, Nyköping, Nynäshamn, Oskarshamn, Otterbäcken, Annehärads kommun, Oxelösund, Piteå, Simrishamn, Slite, Smögen, Södertälje, Sölvesborg, Trelleborg, Trollhättan, Uddevalla, Varberg, Visby, Västervik, Västerås, Ystad, Åhus, Örnsköldsvik.

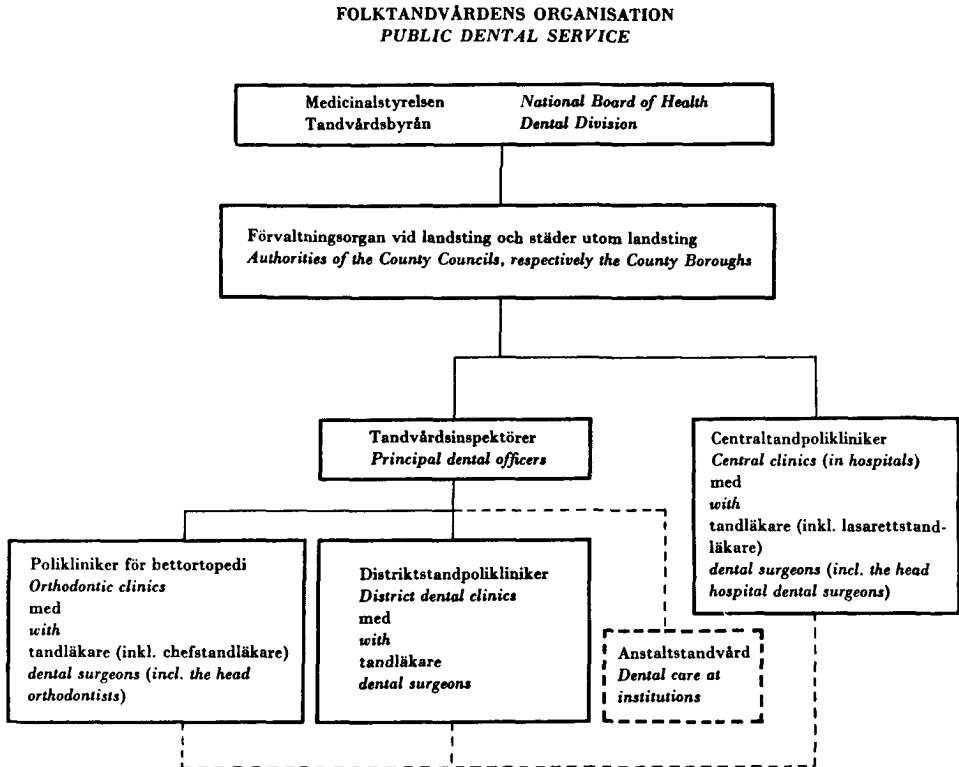
Som tullflygplatser med internationell karaktär fungerade Stockholm-Arlanda, Stockholm-Bromma, Göteborg-Torslanda och Malmö-Bulltofta.

e. Folk tandvården

Första kungörelsen angående statsbidrag till folk tandvård trädde i kraft den 1 januari 1939. Den har sedermera ersatts av kungl. kungörelserna den 1 januari 1951 och den 26 maj 1961 (SFS 1961: 278).

Uppgifter rörande verksamhetens omfattning samt utgifter och inkomster för driften lämnas i tabellerna A 22 och A 23 jämte kommentarer.

Den 1 januari 1964 fanns 29 tandvårdsinspektörer — en i varje landstingskommun och stad, som ej tillhör landstingskommun. Vidare fanns vid centraltandpoliklinikerna, som var 29 till antalet, 95 tandläkare inklusive lasarettstandläkare och vid distriktstandpoliklinikerna, som uppgick till 760, 1 638 tandläkare. Vid 38 polikliniker för bettortopedi fanns 75 tandläkare. Folk tandvårdens organisation framgår av nedanstående diagram.

Tab. A 22. Folktandvård. Verksamheten år 1963

Public dental care

Källa: Årlig rapport från huvudmännen (landsting och städer utom landsting).

Huvudman (landsting, städer utom landsting) <i>Responsible authority (counties, county boroughs)</i>	Antal tandpolikliniker den 1/1 1964 <i>Dental clinics</i>			Antal tandlär. den 1/1 1964 vid <i>No. of dental surgeons</i>			Antal vid distriktstämpoliklinikerna behandlade <i>Number of patients treated at district dental clinics</i>				Arbetsstimmar av tandläkare i tandvård (i distr.) <i>Hours worked at district policlinics</i>	
	central central	distrikts district	för tandreglering för orthodontics	central central	distrikts district	pol. för tandreglering för orthodontics	barn children		vuxna adults		hela antalet total	därav i org. barn-tandv. thereof org. child dental care
							fullständigt compl. treatment	partiellt partial treatment	fullständigt compl. treatment	partiellt partial treatment		
Stockholms stad	3	93	3	42	179	19	72 164	1 853	4 991	5 794	245 968	177 753
Stockholms län	1	35	2	2	118	3	50 171	2 013	13 623	23 931	182 759	107 744
Uppsala län	1	16	1	3	41	1	22 709	516	7 940	9 845	69 486	41 445
Södermanlands län	1	15	2	2	43	2	26 141	1 751	12 187	13 452	83 031	46 172
Norrköpings stad	1	5	—	2	18	—	8 372	1 195	1 120	4 483	25 593	17 803
Östergötl. län i övr.	1	26	1	2	50	1	32 955	2 160	7 093	13 528	86 619	58 425
Jönköpings län	1	32	1	2	56	3	31 608	1 514	13 959	14 335	107 038	66 919
Kronobergs län	1	18	1	1	26	1	11 199	466	4 248	3 778	36 671	24 065
Kalmar läns norra	—	16	—	—	23	—	10 688	1 154	6 486	3 850	39 365	22 684
Kalmar läns södra	1	19	1	2	33	2	18 120	865	4 906	8 189	48 500	32 413
Gotlands län	1	9	1	1	6	1	2 592	790	742	2 785	14 907	9 377
Blekinge län	—	17	1	—	32	1	13 700	688	4 576	7 588	58 834	33 930
Kristianstads län	1	33	3	2	63	3	27 531	1 431	8 695	7 845	101 949	61 395
Malmö stad	1	23	1	1	71	2	25 592	2 775	3 435	3 766	95 197	70 715
Malmöhus län i övr.	1	40	4	4	92	4	42 196	2 170	12 797	17 378	161 387	103 440
Hallands län	1	13	1	1	37	2	19 963	1 816	5 158	7 454	67 547	46 632
Göteborgs stad	1	11	2	5	118	9	46 375	1 852	7 839	17 844	172 400	100 638
Göteb. o. Bohus län i övr.	1	27	1	2	43	1	19 820	2 564	7 010	9 547	86 014	50 534
Älvsborgs län	2	47	2	4	83	2	36 308	1 961	13 794	14 817	135 205	85 900
Skaraborgs län	1	14	1	2	27	1	15 093	617	3 977	10 016	51 065	31 921
Värmlands län	1	29	1	2	62	3	23 257	2 403	9 974	17 291	97 884	57 808
Örebro län	1	18	1	1	64	6	26 655	1 068	7 171	8 202	103 605	70 074
Västmanlands län	1	20	1	2	40	1	21 423	1 698	5 461	8 556	62 735	42 344
Kopparbergs län	1	33	1	2	58	2	31 355	1 417	13 899	11 604	100 001	60 917
Gävleborgs län	1	28	2	2	61	2	30 363	2 764	14 280	18 514	100 140	58 528
Västernorrlands län	—	31	1	—	66	1	30 613	1 481	11 018	14 434	116 082	67 537
Jämtlands län	1	27	1	2	30	1	13 860	1 781	5 298	7 420	55 633	32 204
Västerbottens län	1	27	—	1	41	—	17 761	1 976	5 519	12 171	54 660	34 182
Norrbottnens län	1	38	1	3	57	1	29 933	4 196	9 694	27 219	100 002	57 683
Summa Total	29	760	38	95	1 638	75	758 517	48 935	226 890	325 636	2 660 277	1 671 182
därav landsting												
Counties	23	628	32	45	1 252	45	606 014	41 260	209 505	293 749	2 121 119	1 304 273
städer utom landsting												
County boroughs	6	132	6	50	386	30	152 503	7 675	17 385	31 887	539 158	366 909
Summa Total 1962	27	753	34	87	1 618	66	750 979	52 175	226 010	317 363	2 668 760	1 683 338
» » 1960	24	742	28	81	1 514	53	719 850	52 400	217 724	281 211	2 516 919	1 596 057
» » 1955	19	596	..	33	1 342	..	608 920	60 487	166 850	235 642	2 056 021	1 296 398
» » 1950	13	401	..	16	664	..	281 702	66 042	85 404	143 147	1 055 345	631 780

Se kommentar nästa sida.

Tabell A 22

Tandpoliklinikerna och tandläkarna. Centrialtandpoliklinikerna är förlagda till vissa lasarett, utom Eastmaninstitutet i Stockholm, som är fristående. Det senare är samtidigt utbildningsanstalt och även organisatoriskt inlemmat i distriktsvården. Bland de ovan redovisade distriktstandpoliklinikerna fanns 48 där verksamheten vid årsskiftet 1963/64 var tillfälligt nedlagd. Till vissa distriktstandpolikliniker var anslutna annexandpolikliniker, tillhoppa 82 stycken, varav 10 icke var i verksamhet vid årsskiftet.

De i folktandvården anställda tandläkarna (tillhoppa 1 808) utgör 32 % av samtliga verksamma tandläkare i riket (jfr tab. B 1).

Tabell A 22 redovisar antalet heltidsanställda personer. Antalet tjänster erhålles, om man lägger till 376 vakanser, som icke uppehållits av vikarier. Vakanserna utgjorde alltså 17 % av antalet tjänster. För åren 1960—1962 var motsvarande antal respektive 14, 14 och 15 %. Förutom de heltidsanställda tjänstgjorde ett litet antal deltidsanställda tandläkare.

Behandlade personer. Av de sammanlagt 807 452 barn, som redovisas i tabellen hade 783 763 behandlats i organiserad barntand-

vård, d. v. s. systematisk behandling av vissa grupper, såsom skolklasser, årskullar eller anstaltsklientel, och 752 291 hade därvid erhållit fullständig behandling. — Till tabellens tal kan för folktandvårdens del tilläggas, att vid Eastmaninstitutet behandlades 7 523 barn fullständigt och 7 839 barn partiellt och vid tandläkarhögskolan i Stockholm 344 barn fullständigt och 17 partiellt, vid tandläkarhögskolan i Malmö 528 barn fullständigt och 1 522 partiellt samt vid tandläkarhögskolan i Umeå 2 017 barn fullständigt och 1 412 partiellt, allt i organiserad barntandvård. En specialundersökning rörande kommunal tandvård utanför folktandvårdens regi visade, att där behandlades 77 570 barn år 1960, dels av 42 särskilt anställda tandläkare, dels av privatpraktiker. Någon liknande undersökning har ej gjorts sedan dess.

Arbetstimmar. Av hela antalet timmar vid distriktstandpoliklinikerna utgör de som utförts i organiserad barntandvård 63 %.

Uppgifterna för åren 1950—1962. Uppgifterna om behandlade personer och arbetstimmar hänför sig till de i förspalten angivna åren, medan antalet polikliniker och tandläkare gäller situationen den 1 påföljande januari.

Tabell A 23

Utgifter för driften. Till de redovisade beloppen kommer kostnader för lokaler, städning, värme och lyse. I vissa län bestrides dessa helt eller delvis av huvudmannen men i andra av den primärkommun, där lokalen är belägen, och vad städer utom landsting

beträffar förekommer, att de delvis går utanför sjukvårdsstyrelsens budget. I intetdera fallet ingår de i tabellen. Dock må nämnas, att det faktiskt av huvudmännen redovisade beloppet uppgick till 11 715 000 kronor, varav 9 789 000 för landstingens och 1 926 000 för städernas del.

Tab. A 23. Folk tandvårdens utgifter och inkomster för driften år 1963
Distrikts- och centraltandpolikliniker Public dental care, running cost and receipts

Källa: Årlig rapport från huvudmännen (landsting och städer utom landsting).

Huvudman (landsting, städer utom landsting) <i>Responsible authority (counties, county boroughs)</i>	Utgifter för driften, 1 000-tal kr <i>Running cost, 1 000 kr</i>			Inkomster att täcka vidstående driftutgifter, 1 000-tal kr <i>Receipts to cover running cost, 1 000 kr</i>				
	Avlöningar <i>Salaries</i>	Övrigt utom för lokaler, städning, värme, lyse <i>Other expenses except for premises</i>	Summa <i>Total</i>	Statsbidrag till driften <i>Subsidies from the State</i>	Årsavgifter av kommuner <i>Receipts for children from local authorities</i>	Behandlingsavgifter <i>Fees</i>	Vissa övriga inkomster <i>Other sources</i>	Huvudmannens (landstingets, stadens) kostnad <i>Responsible authority</i>
Stockholms stad	14 146	2 665	16 811	682	4	995	68	15 062
Stockholms län	7 152	1 207	8 359	801	262	2 125	261	4 910
Uppsala län	2 864	701	3 565	363	119	1 080	—	2 003
Södermanlands län	3 729	1 093	4 822	418	148	1 390	59	2 807
Norrköpings stad	1 359	235	1 594	67	—	382	—	1 145
Östergötlands län i övr.	3 704	854	4 558	501	150	1 291	83	2 533
Jönköpings län	3 994	1 377	5 371	505	158	1 829	10	2 869
Kronobergs län	1 621	317	1 938	177	50	527	—	1 184
Kalmar läns norra	1 565	385	1 950	169	52	672	19	1 038
Kalmar läns södra	2 226	496	2 722	291	101	693	99	1 538
Gotlands län	748	112	860	65	24	176	2	593
Blekinge län	2 433	353	2 786	218	58	807	—	1 703
Kristianstads län	4 105	736	4 841	438	144	1 374	—	2 885
Malmö stad	3 829	784	4 613	244	—	451	—	3 918
Malmöhus län i övrigt	6 757	1 056	7 813	672	222	2 029	14	4 876
Hallands län	2 794	543	3 337	319	106	789	—	2 123
Göteborgs stad	7 910	1 626	9 536	371	—	1 770	100	7 295
Göteborgs o. Bohus län i övr.	2 932	1 136	4 068	316	111	1 323	—	2 318
Älvsborgs län	6 045	1 280	7 325	579	182	2 132	51	4 381
Skaraborgs län	2 232	500	2 732	240	109	890	—	1 493
Värmlands län	4 375	1 125	5 500	370	121	1 777	—	3 232
Örebro län	4 396	1 269	5 665	598	134	1 163	50	3 720
Västmanlands län	2 743	1 004	3 747	341	104	841	—	2 461
Kopparbergs län	4 325	1 082	5 407	502	203	1 791	—	2 911
Gävleborgs län	4 807	1 200	6 007	393	132	1 822	4	3 656
Västernorrlands län	4 793	1 779	6 572	510	165	1 808	—	4 089
Jämtlands län	2 376	762	3 138	220	81	1 017	—	1 820
Västerbottens län ¹	2 477	798	3 275	330	93	1 024	120	1 708
Norrbottnens län	4 869	1 844	6 713	478	149	1 655	18	4 413
Summa Total	117 306	28 319	145 625	11 178	3 182	35 623	958	94 684
Därav landsting Counties	90 062	23 009	113 071	9 814	3 178	32 025	790	67 264
städer utom landsting County boroughs	27 244	5 310	32 554	1 364	4	3 598	168	27 420
Summa Total 1962	108 457	23 975	132 432	10 746	2 876	34 171	831	83 808
» » 1961	96 954	22 588	119 542	10 544	2 805	32 092	929	73 172
» » 1960	85 550	19 679	105 229	10 255	2 794	30 676	755	60 749
» » 1955	54 318	11 393	65 711	8 736	2 300	21 304	437	32 934

¹ Härtill kommer för tandläkarinstitutet i Umeå 398 000 kr. för lönekostnader m. m.

f. Apoteken

Apoteksinrättningarna utgöres av självständiga apotek, filialapotek och sjukhusapotek. De självständiga apoteken är i princip privata företag, vilka äges och drives av apotekare enligt av Kungl. Maj:t tilldelade personliga privilegier. Apoteken är sammanslutna i ett kollektiv under myndigheternas överinseende, varigenom bl. a. den ekonomiska rörelsefriheten begränsats avsevärt.

Filialapoteken är i administrativt och ekonomiskt avseende knutna till självständiga apotek. Verksamheten på filialapoteken bedrivs oftast i nära samarbete med moderapoteket, vilket möjliggjort förenklingar i fråga om utrustning och arbetsuppgifter under bibehållande av en service, som gör dem praktiskt taget likvärda med självständiga apotek ur allmänhetens synpunkt. De har i regel förlagts till platser, där självständiga apotek icke kan beräknas bli ekonomiskt bärkraftiga samt — framför allt på senare tid — inom områden, som är under utbyggnad, till exempel ytterområdena till de större städerna. Vid ändrade förutsättningar omprövas inrättningarnas status, varvid filialapotek kan förändras till självständiga apotek och vice versa. Även sjukhusapoteken fungerar som filialer till självständiga apotek. De är förlagda till de större sjukhusen och uteslutande inriktade på läkemedelsförsörjningen inom dessa. Såväl filial- som sjukhusapoteken förestås av personer med farmaceutisk examen, vilka förordnats av medicinalstyrelsen efter förslag av vederbörande apoteksinnehavare.

Som komplement till apoteksinrättningarna finnes speciellt på landsbygden läkemedelsförråd, som tillhandahåller ett begränsat urval av de vanligaste läkemedlen. Förråden fungerar som utlämningsställen för självständiga apotek och förestås av personer utan farmaceutisk examen, vilka förordnats av medicinalstyrelsen efter förslag av vederbörande apoteksinnehavare.

Personalsituationen på apoteken har under senare år karakteriserats av ett alltmer kännbart underskott av farmaceutiskt utbildad personal, som varit särskilt märkbart i fråga om apotekarna. I anledning härav har åtgärder vidtagits i syfte att temporärt öka farmaceutiska institutets utbildningskapacitet.

Antalet apotek, dessas försäljning och personal redovisas i tabell A 24.

Läkemedelsförmåner. Personer som omfattas av den allmänna försäkringen åtnjuter vissa lättnader vid inköp av läkemedel föreskrivna på recept av läkare. Sålunda kan vissa medel erhållas kostnadsfritt, medan för andra rabatt utgår med hälften av det belopp, varmed läkemedlets pris överstiger tre kronor. Samhällets kostnader för nu nämnda förmåner har uppgått till:

1955.....	kr 39,4 milj.	1960.....	kr 92,9 milj.
1957.....	» 64,0 »	1961.....	» 109,0 »
1958.....	» 74,4 »	1962.....	» 122,3 »
1959.....	» 82,4 »	1963.....	» 137,9 »

Tab. A 24. Antal apotek, dessas försäljningsbelopp och personal år 1963

Number of pharmacies their sale and personnel

Källa: Årliga uppgifter från apoteken jämte »Svensk Farmaceutisk matrikel» utg. av Farmaceutiska föreningen (antal apotek och personal); uppgifter från Apotekarsocieteten (försäljningen).

Län, städer Counties, county boroughs	Antal apotek No. of pharmacies			Läke- medels- förråd Medi- cine supply	Apotekens försäljning, 1 000 kr Total sale, 1 000 kr	Antal invå- nare per apotek (i 1 000- tal) Inhab. per phar- macy	Läke- medels- förbruk- ning per invå- nare, kr Sale per inhab.	Apo- teks- inne- havare Pharma- cists, proprie- tors	Apotekspersonal (tjänstgörande) Pharmaceutical personnel		
	Själ- v- stän- diga inde- pen- dent	Filial- apo- tek branch	Sjuk- hus- apo- tek at hos- pital						Apo- te- kare Phar- macists	Farm. kand. ¹ (re- cept.) Bache- lors	Apo- teks- elever Pupils
Stockholms stad	49	17	5	7	84 001	12	84,2	48	101	340	107
Stockholms län	20	13	—	52	28 327	16		19	18	103	18
Uppsala län	7	6	1	15	15 531	14	88,5	7	10	53	15
Södermanlands län	14	5	1	10	15 564	12	66,6	12	11	49	11
Norrköpings stad	5	1	—	17	9 664	15	76,1	5	6	23	9
Östergötlands län i övr. ..	14	8	1		17 802	12		14	11	53	11
Jönköpings län	13	8	—	20	19 275	14	66,6	12	11	52	17
Kronobergs län	9	4	—	20	9 513	12	59,4	8	8	24	5
Kalmar län	15	3	—	42	17 253	13	73,8	15	7	38	11
Gotlands län	3	2	—	15	3 681	11	68,6	3	4	9	4
Blekinge län	7	—	—	10	11 347	21	77,3	7	6	31	10
Kristianstads län	16	6	1	16	15 050	12	58,5	16	10	43	12
Malmö stad	11	2	1	28	20 745	19	85,8	11	18	61	28
Malmöhus län i övr.	23	2	1		29 167	16	71,9	22	20	84	32
Hallands län	9	—	—	7	12 681	19	72,6	8	9	31	9
Göteborgs stad	17	6	1	44	38 807	18	93,6	17	32	123	34
Göteb. o. Bohus län i övr.	12	5	1		12 421	14	53,2	12	8	38	11
Älvsborgs län	18	6	—	34	24 737	16	65,0	17	15	73	19
Skaraborgs län	14	3	—	10	16 551	15	65,8	13	7	39	13
Värmlands län	15	7	1	38	20 532	13	71,2	13	10	55	14
Örebro län	15	6	—	8	17 902	13	68,1	14	13	43	11
Västmanlands län	14	4	—	14	15 085	13	63,0	14	8	47	13
Kopparbergs län	22	2	1	54	19 520	12	68,6	20	11	49	7
Gävleborgs län	17	7	1	37	19 587	12	66,9	14	14	58	9
Västernorrlands län	14	6	—	43	18 125	14	64,8	11	10	49	9
Jämtlands län	10	5	1	50	9 787	9	72,9	10	8	19	8
Västerbottens län	16	8	1	76	15 491	10	65,9	15	7	44	11
Norrbottnens län	16	2	—	95	15 630	15	59,4	16	4	45	11
Hela riket 1963 Total	415	144	18	762	553 776	14	72,6	393	397	1 676	469
» » 1962	416	138	17	753	501 750	14	66,2	399	383	1 582	415
» » 1961	417	132	15	753	455 226	14	60,4	404	383	1 526	395
» » 1960	417	126	15	733	413 881	14	55,2	398	375	1 436	437
» » 1959	417	119	14	693	376 820	14	50,4	408	388	1 337	502
» » 1955	414	93	14	572	243 187	14	33,4	398	465	1 147	245
» » 1950	414	67	12	511	149 192	15	21,2	413	493	962	208
» » 1930	395	25	—	..	..	15	..	865		476	..

¹ Sjukhusapotek ej medräknade — ² Inkluderar farmaceuter med utländsk utbildning — ³ Reviderat tal.

Tabell A 24

Apotekens försäljning. De kvalificerade läkemedlen säljes i detaljhandelsledet utslutande genom apotek. Denna försäljning utgöres till största delen av standardförpackade preparat från såväl inhemsk som utländsk läkemedelsindustri. De skall för att få säljas vara registrerade hos medicinalstyrelsen som farmaceutiska specialiteter. Antalet registrerade specialiteter, inberäknat sådana som fick försäljas i avvaktan på slutlig prövning, utgjorde 3 024 vid slutet av år 1963 (3 019 år 1962 och 2 102 år 1952).

Apotekens försäljning redovisas dels som recepturförsäljning, d.v.s. utlämnande av läkemedel enligt av läkare (veterinär, tandläkare) utfärdade recept, dels som övrig försäljning, s. k. handköpsförsäljning. I denna kategori ingår förutom receptfria läkemedel även försäljning av förbandsartiklar, kosmetika, näringspreparat o. dyl. Uppgifter om enbart recepturförsäljningens omfattning föreligger för vissa år, enligt följande:

	Antal recipe, milj. st.	Värde (konsument- priser) milj. kr
1939.....	8,4	24,0
1944.....	13,6	51,8
1949.....	17,6	81,0
1952.....	19,7	115,0
1955.....	20,3	147,5
1958.....	23,8	231,4
1959.....	24,5	248,5
1960.....	26,3	280,6
1961.....	27,3	314,0
1962.....	28,5	347,5
1963.....	29,7	386,2

Uppgifterna om antalet i handköp sålda förpackningar inskränker sig till några stickprovsundersökningar. Av de därvid erhållna resultaten att döma har detta antal under senare tid varit ungefär dubbelt så stort som antalet recipe.

Personalen. Antalet farmacie kandidater och receptarier har ökat starkt sedan 1930, särskilt i förhållande till apotekarna, men detta är delvis missvisande, om hänsyn icke toges till tjänstgöringens omfattning. Apotekarna fullgör i regel heltidstjänstgöring medan närmare hälften av receptarierna endast har deltidsanställning som framgår nedan. Personalens fördelning på män och kvinnor var följande:

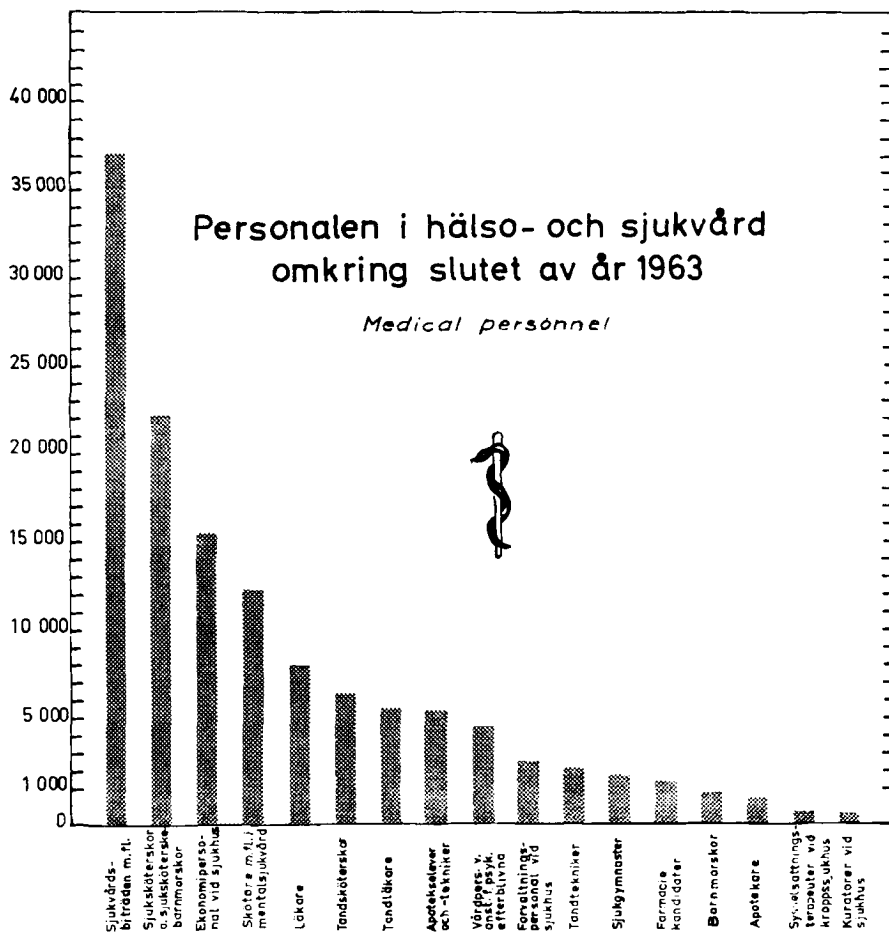
	Män	Kvinnor	Summa
Apoteksinnehavare	355	38	393
Övr. apotekare ...	232	165	397
Farm. kand. (receptarier).....	61	1 615	1 676
Apotekselever	65	404	469
Summa	713	2 222	2 935

Antalet deltidsanställda var bland »övriga apotekare» 52, varav 45 kvinnor och bland »farm. kand. (receptarier)» 739, varav 733 kvinnor.

Dessutom tjänstgjorde vid apoteken bl. a. apotekstekniker, som i likhet med eleverna icke har farmaceutisk examen. Deras antal var vid slutet av år 1963 omkring 5 370, varav 1 300 deltidsarbetande.

KAP. B

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDENS PERSONAL

Till hälso- och sjukvårdens personal har här räknats dels personer, som erhållit en för hälso- och sjukvårdande verksamhet speciell utbildning, såsom läkare, sjuksköterskor o. s. v., dels också personer som, utan att äga sådan utbildning, är verksamma vid sjukhus antingen som biträdande personal till den första gruppen eller som förvaltnings- eller ekonomipersonal. Veterinärer och deras biträdande personal är icke medräknade.

Naturligtvis är och måste avgränsningen av sjukvårdspersonalen och därvid särskilt den icke sjukvårdsutbildade vara i betydande mån godtycklig. Bland annat är det svårt att avgöra, hur långt man skall sträcka sig i medräknandet av förvaltnings- och ekonomipersonal. Lika väl som sjukhusens kunde man ju räkna med huvudmännens administrativa personal och den centrala medicinalförvaltningen. Vidare kunde man tänka sig att medräkna städerskor och annan ekonomipersonal.

(Forts. på sidan 62)

Tab. B 1. Den yrkesverksamma personalen i hälso- och sjukvård i slutet av åren 1950—1963 Active medical personnel at end of year

Källa: Matrikeln »Läkare och tandläkare», registren över utländska läkare i Sverige, sjuksköterskor, barnmorskor, sjukgymnaster och apotekspersonal; sjukhusens årsberättelser.

År Year	1950	1955	1959	1960	1961	1962	1963
Läkare <i>Physicians</i>	4 890	5 700	6 900	7 130	7 380	7 630	7 970
Sjuksköterskor <i>Nurses</i>	¹ 12 600	16 370	20 370	21 410	21 900	² 20 340	² 21 160
Sjuksköterskebarnmorskor <i>Nurse-midwives</i>	210	490	670	640	690	750	870
Barnmorskor <i>Midwives</i>	¹ 1 350	1 290	1 130	1 060	1 010	940	910
Sjukgymnaster, kvinnliga <i>Physiotherapists female</i>	960	1 230	1 520	1 630	1 650	1 720	1 920
Sjukgymnaster, manliga <i>Ditto, male</i>	130	150	160	160	160	130	130
Sysselsättningsterapeuter vid kroppssjukhus <i>Occupational therapists at somatic hospitals</i> ...	50	150	190	210	250	290	320
Kuratorer vid kroppssjukhus <i>Social workers at somatic hospitals</i>	105	150	200	230	250	300	310
Sjukvårdsbiträden m. fl. vid kroppssjukhus <i>Auxiliary nursing personnel in somatic hospitals</i>	¹ 21 520	25 740	30 350	32 860	33 860	35 790	37 180
Skötare m. fl. i mentalsjukvård <i>Nursing personnel at mental hospitals etc.</i>	¹ 7 890	8 930	10 500	11 000	11 600	11 670	12 160
Vårdpersonal vid anstalter för psykiskt efterblivna o. epileptiker <i>Ditto at homes for mentally deficient</i>	¹ 2 220	2 670	3 700	3 870	³ 4 290	³ 4 280	³ 4 660
Förvaltningspersonal vid sjukhus ⁴ <i>Administrative staff at hospitals</i>	1 350	¹ 1 520	¹ 1 810	¹ 1 870	¹ 2 100	¹ 2 230	2 410
Ekonomipersonal vid sjukhus <i>Domestic staff at hospitals</i>	13 530	14 310	14 920	15 200	15 650	15 800	15 660
Tandläkare <i>Dental surgeons</i>	3 430	4 360	4 980	5 090	5 280	5 410	5 600
Tandtekniker ⁵ <i>Dental mechanics</i> ..	1 500	1 600	1 800	1 850	1 900	1 950	2 300
Tandsköterskor ⁵ <i>Dental chairside assistants</i>	3 400	4 400	4 980	5 090	5 280	5 800	6 300
Apotekare <i>Pharmacists</i>	900	860	800	770	790	780	790
Farm. kand., receptarier <i>Bachelors of pharmacy</i>	960	1 150	1 340	1 440	1 530	1 580	1 680
Apotekselever och -tekniker <i>Pupils and technical personnel in pharmacies</i>	4 200	4 600	5 000	5 000	5 280	5 460	5 370
Summa Total	81 195	¹95 670	¹111 320	¹116 510	¹120 850	¹122 850	127 700

¹ Korrigerat tal. — ² Ny beräkning av yrkesverksam, se kommentar till tab. B 4. — ³ Beräknat på annat material (årsberättelser) än tidigare. — ⁴ Exkl. sjuksköterskor och läkarsekreterare. — ⁵ Uppskattning.

Tabell B 1

Samtliga tal är avrundade. Beträffande beräkningen av antalet läkare och tandläkare, se sammanställning nedan. Uppgifter om sysselsättningsterapeuter och kuratorer avser, som anges, endast dem som verkat vid kroppssjukhus. Motsvarande inom mentalsjukvården ingår bland »skötare och sköterskor» i denna vårdform. Laboratoriebiträden vid sjukhus, avdelningsstäderskor, praktiserande sjuksköterskelever, undersköterskor och läkarsekreterare ingår i gruppen »Sjukvårdsbiträden m. fl.». Läkarsekreterarnas antal år 1963 var 2 032. Som vård-

personal vid mentalsjukhus och anstalter för psykiskt efterblivna har räknats även uppsyningsmän och föreståndarinnor men icke examinerade sjuksköterskor. Bland förvaltningspersonalen har icke inräknats husmödrar tillika sjuksköterskor, som var 366 till antalet. Tandteknikernas, tandsköterskornas och de manliga sjukgymnasternas antal är blotta uppskattningar. Förutom de i tabellen upptagna tandsköterskorna tjänstgjorde sköterskor utan behörighetsbevis. Dessas antal uppskattas till ca 2 700. — Jfr tabellerna A 8, A 14 och A 15.

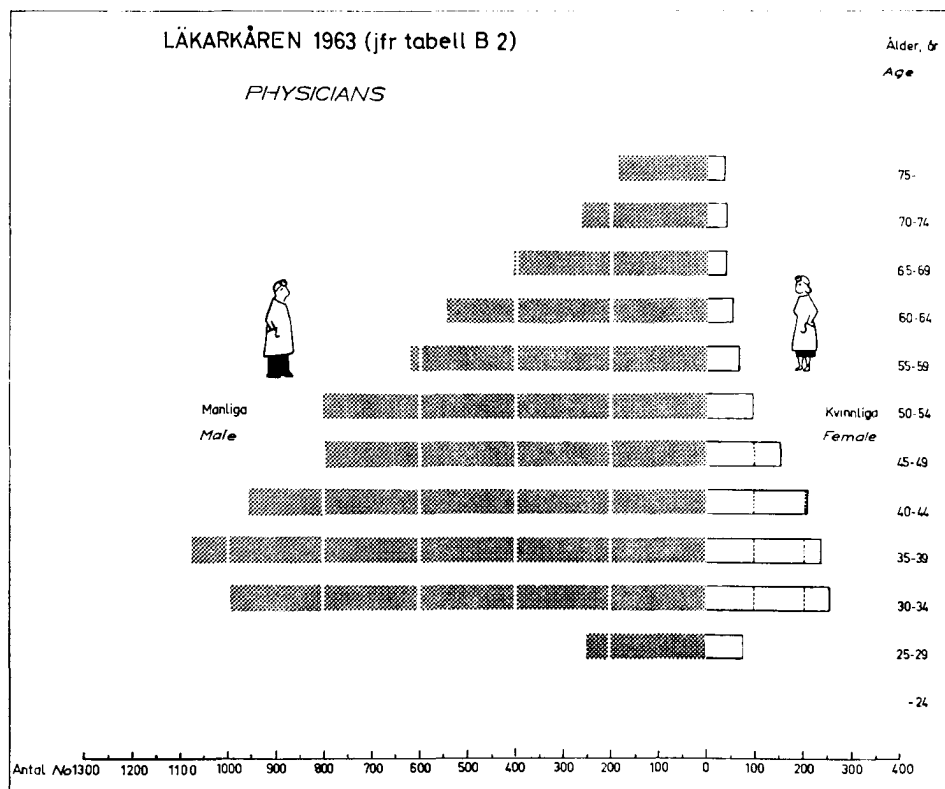
Det i tabellen upptagna antalet yrkesverksamma läkare i slutet av år 1963 har beräknats sålunda:

a) Legitimerade läkare enligt matrikel	8 044
Ej legitimerade läkare med utländsk examen	
b) med tidsbegränsad behörighet (tab. B 3)	121
c) förordnade av medicinalstyrelsen som vakansvikarier	218
Avgår: d) Läkare i tandvård	14
e) Icke yrkesverksamma (5 % av grupperna a minus d)	402
Nettosumma	7 967

Det i tabellen upptagna antalet yrkesverksamma tandläkare i slutet av år 1963 har beräknats sålunda:

a) Legitimerade tandläkare enl. matrikel	5 570
Ej legitimerade tandläkare med utländsk examen	
b) med tillstånd enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande att arbeta i folktandvården	206
c) med tidsbegränsat förordnande i folktandvården	95
Avgår: ej praktiserande	267
Nettosumma	5 604

Utöver tabellens uppgifter kan nämnas, att antalet veterinärer år 1962 var 773 och 1963 771.

(Forts. från sidan 59)

vid apotek och fristående laboratorier. Också i fråga om biträden i direkt hälso- och sjukvård finns godtyckliga luckor. Så t. ex. har privatpraktiserande läkares mottagnings-sköterskor icke medräknats, så framt de icke är legitimerade sjuksköterskor eller barnmorskor. Detta, liksom beträffande vissa andra grupper, beror helt enkelt på svårigheten att skaffa uppgifter om dem.

Förvaltnings- och ekonomipersonalen vid sjukhusen stöder indirekt sjukvården. Så gör emellertid också läkemedelsindustrin och fabrikanter av medicinsk utrustning, ehuru på ett annat sätt. Dessa sistnämnda har dock här lämnats utanför gruppen hälso- och sjukvårdspersonal.

Vad därefter angår den medicinskt utbildade personalen, gäller det att ur totalantalet skilja ut den del, som är yrkesverksam. Detta utgör i en del fall ingen svårighet, emedan årlig anmälningsplikt med angivande av yrkesverksamhet föreligger för tandläkare, sjuksköterskor, barnmorskor och sjukgymnaster, och vidare emedan de flesta övriga grupper är anställda vid sjukhus eller apotek, från vilka summariska uppgifter kan inhämtas. Den egentliga svårigheten gäller läkarna, som icke har årlig anmälningsplikt, men också sjuksköterskorna, som, ehuru de har sådan plikt, företer en stor variation med avseende på graden av yrkesverksamhet i de enskilda fallen.

I tabell B 1 och B 3 har man liksom tidigare beräknat andelen yrkesverksamma legitimerade läkare till 95 % av de i matrikeln upptagna legitimerade läkarna, vilket ger 7 628 yrkesverksamma. Dessutom fanns 339 utländska läkare utan svensk legitimation, varigenom hela antalet yrkesverksamma läkare skulle utgöra 7 967.

En annan beräkning av antalet yrkesverksamma läkare kan göras från uppgifterna i tabell B 2. Tabellen har sammanställts med ledning av en enkät och avser tidpunkten 1 april 1964. Här redovisas antalet ej yrkesverksamma till 487, antalet läkare som befann sig utomlands till 201 och antalet läkare i tandvård till 14. Återstoden, 7 461 stycken, skulle då utgöra yrkesverksamma legitimerade läkare inom landet.

Läkarprognosutredningen har i sitt betänkande (SOU 1961: 8) försökt att beräkna yrkesverksamheten i »årsverken» och därvid omräknat antalet läkare i »heltidsarbetande», då ju yrkesverksamheten hos särskilt äldre läkare och hos kvinnliga läkare med familj ofta har minskad omfattning. För att komma fram till ett ungefärligt mått på antalet »årsverken» beräknar läkarprognosutredningen att antalet kvinnliga läkare under 65 års ålder bör reduceras med en fjärdedel och samtliga läkare, som är 65 år och äldre, med två tredjedelar. Skulle man tillämpa dessa beräkningsgrunder på uppgifterna i tabell B 2 och dessutom frånräkna de enligt tabellen utomlands befintliga läkarna, skulle antalet i årsverken yrkesverksamma legitimerade läkare inom landet utgöra 7 037.

I internationella sammanhang uttryckes stundom relationen läkare—invånare som antalet invånare på en läkare. För Sveriges del blir det med denna metod i genomsnitt 950 invånare år 1963 per legitimerad läkare (även icke yrkesverksamma inräknade), om talet avrundas till närmaste tiotal. År 1950 var motsvarande tal 1 440. Om man som läkare räknar endast de yrkesverksamma men i stället inbegriper utländska läkare enligt tabell B 3 (d. v. s. räknar med totalantalet 7 967) får man för 1963 960 (jfr tablan nedan).

I den av WHO utgivna publikationen *Annual Epidemiological and Vital Statistics* finner man uppgifter om medicinalpersonal m. m. i en rad länder och från denna publikation har de flesta av de uppgifter hämtats, som ligger till grund för sammanställningen här nedan.

Man bör beakta, att talen endast ger en grov bild av verkligheten. Bortsett från att begreppet läkare icke är internationellt entydigt, är metoderna för räkningen av läkarnas antal säkerligen växlande. I en del fall torde man liksom i Sverige ha medräknat endast de yrkesverksamma, i andra fall samtliga läkare med vederbörlig examen. Det är heller icke givet, att endast de läkare medräknats, som är verk-samma inom ifrågavarande land. Motsvarande reservationer, som anförts om lä-karna, gäller även tandläkarna.

Antal invånare per läkare i olika länder

Inhabitants per physician

Israel	(1962)	400
Sovjetunionen	(1962)	500
Tjeckoslovakien	(1962)	540
Österrike	(1962)	550
Italien	(1961)	610
Ungern	(1961)	610
Västtyskland (exkl. Väst-Berlin)	(1962)	670
Nya Zeeland	(1962)	690
Belgien	(1962)	720
Schweiz	(1962)	750
U. S. A.	(1962)	760
Danmark	(1963)	780
Grekland	(1962)	790
Norge	(1962)	860
Island	(1960)	860
Canada	(1961)	860
Australien	(1962)	880
Nederländerna	(1961)	890
Japan	(1962)	900
Frankrike	(1961)	910
England & Wales	(1961)	910
Polen	(1962)	940
Sverige	(1963)	960
Sverige	(1962)	990
Sverige	(1961)	1 020
Venezuela	(1962)	1 400
Jugoslavien	(1962)	1 400
Finland	(1962)	1 500
Chile	(1960)	1 600

Antal invånare per tandläkare i olika länder

Inhabitants per dental surgeon

Sverige	(1963)	1 360
Sverige	(1962)	1 400
Sverige	(1961)	1 430
Norge	(1962)	1 420
Danmark	(1963)	1 650
Västtyskland (exkl. Väst-Berlin)	(1962)	1 800
U. S. A.	(1962)	1 800
Nya Zeeland	(1962)	2 200
Finland	(1962)	2 400
Schweiz	(1962)	2 500
Australien	(1961)	3 000
Österrike	(1962)	3 000
Frankrike	(1961)	3 000
Canada	(1961)	3 300
Nederländerna	(1961)	4 400
Belgien	(1961)	6 300
Sovjetunionen	(1962)	6 400

Tab. B 2. Legitimerade läkare fördelade efter kön, ålder och innehav av viss befattning den 1/4 1964

Physicians according to sex, age and occupation of certain posts

Källa: Medicinalstyrelsens läkarregister.

Befattning	Ålder, år <i>Age, years</i>											Uppg. saknas ¹	Summa Total	Därav	
	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-			Män M	Kv. F
Tjänsteläkare (prov.läk. + stadsdistr.-läk.) <i>Medical officers</i>	2	40	100	115	119	129	128	121	29	4	3		790	754	36
Länsläkare och stadsläkare <i>Senior medical officers</i>	—	1	2	3	7	10	13	10	6				52	51	1
Läkare inom administration i övrigt <i>Other doctors in administration</i>	1	4	6	7	10	7	11	8	2	4	1		61	53	8
Läkare vid kroppsjukhus (inkl. psyk. klin.) <i>Doctors at somatic hospitals</i> ..	244	932	839	623	456	364	250	179	56	6	1	1	3 951	3 392	559
Läkare vid mentalsjukhus <i>Doctors at mental hospitals</i>	10	46	52	59	38	33	28	29	17		1		313	200	113
Akademiska lärare o. forskare (ej klinisk verksamhet) <i>Professors etc.</i> ..	30	100	80	62	36	29	16	7	4	8	3		375	348	27
Övriga yrkesverksamma läkare <i>Other active physicians</i>	16	71	148	231	253	299	222	209	228	156	83	3	1 919	1 597	322
Läkare i tandvård <i>Doctors in dental care</i>	—	—	—	1	2	1	—	7	1	1	1		14	13	1
Ej yrkesverksamma: <i>Not active</i>															
Män <i>Male</i>	2	5	4	3	2	5	7	16	78	102	110	1	335	335	—
Kvinnor <i>Female</i>	12	28	30	16	6	—	3	4	14	17	22		152	—	152
Utomlands: <i>Abroad</i>	8	24	47	43	20	20	7	7	8	8	—	9	201	161	40
Summa Total	325	1 251	1 308	1 163	949	897	685	597	443	306	225	14	8 163	6 904	1 259
Därav: Män <i>Male</i>	251	995	1 069	953	796	801	619	544	405	266	191	14	6 904	6 904	.
Kvinnor <i>Female</i>	74	256	239	210	153	96	66	53	38	40	34		1 259	.	1 259

¹ Data not available.

Tabell B 2

Tabellen omfattar läkare med svensk legitimation. Till skillnad mot tidigare år redovisas icke endast vissa ordinarie befattningar utan även temporärt uppehållna läkartjänster. Tabellen ger en bild av den faktiska fördelningen av läkare inom olika verksam-

hetsområden vid ett visst tillfälle. I gruppen »länsläkare och stadsläkare» ingår även förste stadsläkare, biträdande länsläkare och biträdande förste stadsläkare. I gruppen »övriga yrkesverksamma läkare» ingår bl. a. läkare, som huvudsakligen utövar privatpraktik.

Tab. B 3. Läkarkårens utveckling 1930—1963

Physicians

Källa: Matrikeln »läkare och tandläkare», 1964, utgiven av medicinalstyrelsen (nyttillkomna läkare, bestånd och döda); uppgift från universitetskanslersämbetet (intagna på nybörjarkurs).

År Year	Intagna på ny- börjar- kurs <i>Admitted to study course</i>	Nyttillkomna genom <i>New additions through</i>		Därav nyttill- komna kvinnliga leg. läk. ¹	Döda <i>Dead</i>	Bestånd den ^{31/12} (leg. + resolution) ²		Därav yrkes- verk- samma <i>Thereof active (esti- mated number)</i>	Tillkommer ut- ländska läkare ⁴		Hela antalet yrkes- verk- samma <i>Total active</i>
		legiti- mering (total) <i>licence (total)</i>	Kungl. Maj:ts resolution <i>Royal decree</i>			total	därav kvinnor ³		utan gene- rell be- hörighet ⁵ ⁶	därav med tids- begrän- sad behö- righet ⁷	
1930.....	..	..	—	..	—	2 540	..	2 400	—	—	2 400
1940.....	194	119	1	..	42	3 436	..	3 242	..	—	..
1945.....	185	194	—	30	50	4 089	..	3 850	..	—	..
1950.....	304	218	47	38	52	4 915	445	4 631	263	—	4 894
1951.....	306	206	73	55	55	5 134	493	4 834	243	—	5 077
1952.....	310	186	29	40	52	5 285	528	4 978	255	—	5 233
1953.....	308	166	74	46	62	5 452	572	5 136	148	—	5 284
1954.....	309	209	34	44	68	5 619	623	5 296	181	—	5 477
1955.....	363	234	42	44	48	5 840	671	5 508	191	—	5 699
1956.....	410	259	29	46	59	6 045	721	5 698	167	—	5 865
1957.....	408	293	58	57	56	6 333	782	5 974	258	—	6 232
1958.....	410	302	36	56	55	6 602	841	6 229	375	94	6 604
1959.....	408	298	45	62	67	6 870	908	6 484	413	184	6 897
1960.....	431	252	45	56	67	7 095	967	6 694	433	218	7 127
1961.....	457	250	legitimering 130	63	62	7 413	1 024	6 997	380	183	7 377
1962.....	524	280	98	83	68	7 721	1 108	7 289	342	126	7 631
1963.....	566	309	88	85	74	8 044	1 188	7 628	339	121	7 967

¹ *Thereof licenced female physicians.*

² *Number of physicians (licence and decree).*

³ *thereof female.*

⁴ *Foreign physicians (to be added).*

⁵ Uppgifterna om utländska läkare, som saknar generell behörighet, är osäkra.

⁶ *Not fully licenced.*

⁷ *Thereof temporary licence.*

Tabell B 3

Utländska läkare, som önskar arbeta i Sverige, kan göra detta på grund av särskilt, tidsbegränsat förordnande på viss tjänst eller med på annat sätt begränsad behörighet, såvida han icke genom resolution av Kungl. Maj:t erhållit generell behörighet. Från och med år 1961 avskaffades sistnämnda form för tillstånds givande och därtill kvalifice-

rade läkare erhåller i stället legitimation som svenska läkare. Antalet sådana läkare var 88, vilket framgår av tabellen. Talet 309 till vänster därom motsvarar dem, som 1963 legitimerats efter studier i Sverige i vanlig ordning.

Antalet yrkesverksamma läkare har schablonmässigt beräknats som 95 % av hela antalet legitimerade läkare på sätt som framgår av kommentaren till tabell B 1.

Tab. B 4. Sjuksköterskekårens utveckling 1930—1963 Nurses

År Year	Elevplatser den ^{31/12} Posts for students	Intagna elever Admitted to study course	Tillskott Addition through		Avgångna på grund av Retired because of			Antal aktiva sjuk- sköt. med svensk le- gitimation den ^{31/12}		Utländska sjuksköt- skor i lan- det den ^{31/12} (uppskatt- ning) ⁶
			Nyutbil- dade ¹	Återin- trädda m. fl. ²	familje- skäl m. m. ³	pen- sion pension	döden death	Hela antalet Total	Därav sjuksköt- barn- morskor ⁵	
1930.....	706	640	556	10	107	60	26	7 077	..	..
1935.....	654	639	598	6	165	120	24	8 338	..	..
1940.....	1 024	995	609	27	219	141	40	8 847	..	..
1945.....	1 172	1 085	889	62	413	213	37	10 293	..	..
1950.....	1 387	1 382	964	132	347	102	15	12 501	211	314
1951.....	1 524	1 496	960	115	346	83	19	13 128	257	322
1952.....	1 549	1 544	1 097	207	282	97	25	14 028	313	305
1953.....	1 569	1 581	1 243	201	539	81	27	14 825	354	370
1954.....	1 611	1 596	1 310	227	574	110	18	15 660	7410	200
1955.....	1 593	1 600	1 367	197	376	115	29	16 704	7430	160
1956.....	1 591	1 624	1 499	193	322	154	26	17 894	7450	168
1957.....	1 599	1 618	1 454	502	562	158	31	19 099	7525	150
1958.....	1 611	1 657	1 427	474	739	181	32	20 045	7603	168
1959.....	1 669	1 734	1 476	361	771	192	34	20 885	668	154
1960.....	1 857	1 872	1 447	793	1 032	179	28	21 886	645	172
1961.....	2 015	1 999	1 556	797	1 602	218	30	22 389	693	200
1962.....	2 323	2 185	1 612	868	1 517	228	30	23 094	750	324
1962 ny beräkning	2 323	2 185	1 660	..	..	..	30	20 766	750	324
1963.....	2 347	2 297	⁸ 1 823	..	..	..	37	21 614	874	418

¹ Examination. — ² Reinstatement. — ³ Family reasons etc. — ⁴ Active nurses (Swedish licence). — ⁵ There-of nurse-midwives. — ⁶ Foreign. — ⁷ Korrigerat tal. — ⁸ Därav 49 utländska sjuksköterskor, som fått svensk legitimation.

Tabell B 4

Definitionen på »aktiv» (yrkesverksam) har ändrats fr. o. m. år 1962 och beräkningen av antalet utförts i enlighet härmed. Med »aktiv» sjuksköterska menas nu sjuksköterska som var yrkesverksam den 1 september (dvs. vid tidpunkten för den årliga anmälan) eller som nyexaminerats under kalenderåret, även om hon icke meddelat, att hon inträtt i yrkeslivet. Tidigare räknade man som aktiv sådan sjuksköterska, som arbetat minst två månader under året sedan förra årets anmälan, om hon då räknats som aktiv, eller sex månader, om hon räknats som passiv, plus nyexaminerade som ovan.

Medicinalstyrelsens sjuksköterskeregister upptog den 31 december 1963 35 129 personer under 66 års ålder. Av de preliminära uppgifter, som lämnats angående yrkesaktivitet under tiden 1/9 1962—1/9 1963 framgår, att av sjuksköterskor under 60 år

(exkl. de under året legitimerade) hade, vad beträffar ogifta eller förut gifta, 74 % arbetat heltid under mer än 9 månader av det redovisade verksamhetsåret, medan 17 % hade varit yrkesverksamma under kortare tid. 9 % redovisade icke någon yrkesverksamhet. Av de gifta under 60 år hade 23 % arbetat fullt, 38 % haft kortare tids yrkesverksamhet eller deltidsverksamhet och 39 % icke redovisat någon yrkesverksamhet. Av samtliga sjuksköterskor under 60 års ålder hade 40 % arbetat heltid under mer än 9 månader av det redovisade verksamhetsåret, medan 31 % hade utövat yrkesverksamhet av mindre omfattning. De som icke redovisat yrkesverksamhet under året utgjorde sålunda 29 % av hela antalet.

Vissa sjukskötersketjänster redovisas i tabell B 5.

Tab. B 5. Vissa sjukskötersketjänster den 31 december 1963 och barnmorsketjänster den 1 januari 1964 *Certain posts for nurses and midwives*

Källa: Årsberättelser från sjukhus, landsting och barnmorskestyrelser.

Län eller stad, där tjänsten är stationerad <i>Counties, county boroughs</i>	Sjukskötersketjänster <i>Posts for nurses</i>							Barnmorsketjänster <i>Posts for midwives</i>				
	Vid anstalter för kroppssjukvård hos <i>Somatic hosp.</i>					I distriktsvård <i>P. II.</i>		Summa	Vid anstalter <i>Hosp.</i>	I öppen vård <i>Out-pat. care</i>		Summa
	staten	lands- ting etc.	övriga	Summa	Därav vakanta utan vikarie	Antal	Därav be- satta			Distrikts- vård	Förebyg- gande mödra- vård ¹	
Stockholms stad	692	1 206	281	² 2 179	176	—	—	2 179	93 ¹ / ₂	2	13	108 ¹ / ₂
Stockholms län	13	532	3	548	20 ¹ / ₂	112	108	660	25	24	3	52
Uppsala län	376	102	13 ¹ / ₂	491	4	46	45	537	15	9	3	27
Södermanlands län	—	368	10	378	39 ¹ / ₂	75	72	453	20 ¹ / ₂	10	1	31 ¹ / ₂
Norrköpings stad	—	174	—	174	29	—	—	174	8 ¹ / ₂	1	1	10 ¹ / ₂
Östergötlands län i övr.	—	382	—	382	56	73	69	455	24	14	3	41
Jönköpings län	15 ¹ / ₂	412	1	429	32	82	68	511	26 ¹ / ₂	15	1	42 ¹ / ₂
Kronobergs län	—	211	—	211	15 ¹ / ₂	50	37	261	16 ¹ / ₂	16	1	33 ¹ / ₂
Kalmar läns norra	—	102	—	102	5 ¹ / ₂	38	31	140	6 ¹ / ₂	10	—	16 ¹ / ₂
Kalmar läns södra	—	201	3	204	22	50	39	254	13	14	—	27
Gotlands län	—	75 ¹ / ₂	—	75 ¹ / ₂	6	19	15	94 ¹ / ₂	3	10	—	13
Blekinge län	—	183	—	183	27	45	36	228	12	9	1	22
Kristianstads län	—	335	12 ¹ / ₂	348	38 ¹ / ₂	82	69	430	22 ¹ / ₂	10	1	33 ¹ / ₂
Malmö stad	—	422	—	422	26	—	—	422	11	1	—	12
Malmöhus län i övr.	—	738	10 ¹ / ₂	748	51	100	88	848	28 ¹ / ₂	13	3	44 ¹ / ₂
Hallands län	—	217	30	247	8 ¹ / ₂	51	49	298	16	7	1	24
Göteborgs stad	—	988	24 ¹ / ₂	1 013	60	—	—	1 013	41	1	8	50
Göteb. o. Bohus län i övr.	—	311	—	311	4	68	53	379	27 ¹ / ₂	18	2	47 ¹ / ₂
Älvsborgs län	—	576	—	576	127	88	81	664	39	22	1	62
Skaraborgs län	—	315	—	315	53	75	62	390	24 ¹ / ₂	17	—	41 ¹ / ₂
Värmlands län	—	442	—	442	48	96	87	538	32 ¹ / ₂	20	1	53 ¹ / ₂
Örebro län	—	409	—	409	38 ¹ / ₂	67	66	476	23	9	2	34
Västmanlands län	—	350	—	350	36 ¹ / ₂	61	54	411	24	9	1	34
Kopparbergs län	—	410	—	410	63	83	68	493	27	22	1	50
Gävleborgs län	—	405	—	405	46	108	100	513	28	18	—	46
Västernorrlands län	—	425	25	450	29	102	95	552	24	22	1	47
Jämtlands län	—8	196	—	204	5	60	55	264	11	25	—	36
Västerbottens län	—	418	—	418	56 ¹ / ₂	67	60	485	25	29	—	54
Norrbottnens län	—	426	—	426	16	98	79	524	43	28	—	71
Summa	1 104	11 332	414	12 850	1 140	1 796	1 586	14 646	712	405	49	1 166
Därav vakanta utan vi- karie <i>Vacant</i>	38	1 075	26 ¹ / ₂	1 140	—	123	—	1 263	33 ¹ / ₂	347	—	80 ¹ / ₂

¹ Heltidstjänster. — ² Inklusivt Karolinska sjukhuset, Norrbackainstitutet och Eugeniahemmet (sammanslagt 542 tjänster). — ³ Hela antalet vakanser var 64.

Tabell B 5

Tabellen upptager icke av sjuksköterskor uppehållna tjänster inom mentalsjukvården och — med undantag av distriktsvården — ej heller sjukskötersketjänster i sådan öppen sjukvård, som icke är ansluten till anstalt. Kolumnen »Övriga» anstalter för kroppssjukvård upptager huvudsakligen tjänster hos huvudmän av kategori F (föreningar etc.) jämte »Vissa enskilda sjukhus», se bilaga 1, och sjukhemmet Solhöjden och Tranås kur-

anstalt. Hem för långvarigt kroppssjuka lydande under socialvårdsmyndighet ingår icke. Detta bör observeras vid jämförelse med tabell A 8. 72 av tjänsterna i distriktsvården är kombinerade med distriktsbarnmorsketjänster. Till de besatta tjänsterna i distriktsvården har räknats 30 vakanta tjänster med kompetent vikarie. Däremot är 87 tjänster, besatta med vikarie utan formell kompetens, ej medräknade. Första distriktsskötersketjänster är inräknade.

KAP. C

DET ALLMÄNNAS KOSTNADER FÖR HÄLSO-
OCH SJUKVÅRD

De uppgifter om kostnader för olika slag av sjukvård, som lämnats i kap. A, b och A, c, avser bruttoutgifterna för driften av ifrågavarande anstalter (utom räntor, tomträttsavgälder, pensionskostnader m. m.). I detta kapitel redovisas det allmännas kostnader för drift, nyanläggning och nyinredning med *nettobelopp*, sedan inkomsterna (t. ex. patientavgifterna) frändragits.

Med det allmänna menas här staten, de allmänna sjukkassorna och kommunerna. De sistnämnda är uppdelade på landsting, städer utom landsting och övriga primärkommuner. Kostnaderna omfattar direkta utgifter för hälso- och sjukvårdsändamål, undervisning av personal m. m. men icke den omgivningshygieniska verksamhet, som tar sig uttryck i omsorgen om vattenverk, avloppsanläggningar, gaturen-hållning o. dyl.

Uppgifterna om *statens* utgifter för hälso- och sjukvårdsändamål har sammanställt efter publikationen Budgetredovisningen. Praktiskt taget alla poster inom medicinalstaten har därvid medräknats, och till detta har från övriga stater hämtats och tillagts de militära utgifterna för sjukvårdsändamål, utgifterna för medicinsk undervisning (approximativt beräknade), understöden åt medicinsk forskning m. m. Poster, som icke kunnat medtagas, till följd av redovisningssättet är bl. a. kostnaderna för de statsanställdas pensionering, för driften av inrikesdepartementet och landstingens kanslier o. dyl., ej heller kostnader för verksläkare och anvisningsläkare eller för byggnadsarbeten vid medicinska fakulteter. Investeringskostnader ingår med hela de belopp, som tagits i anspråk under redovisningsåret, och häruti skiljer sig vår framställning från den eljest brukliga, när det gäller statsutgifterna. Enligt praxis tages nämligen i regel endast en del (vanligen hälften) av de verkliga investeringsutgifterna med bland utgifterna det år medlen tages i anspråk. Genom att taga upp hela beloppet, uppnår man överensstämmelse med landstingens och städernas utom landsting redovisningssätt. Statsbidrag till anläggning och drift av bl. a. kommunal hälso- och sjukvård ingår bland statens kostnader, men givetvis icke bland landstingens, städernas o. s. v. I statens utgifter ingår icke statsbidrag till den allmänna sjukförsäkringen. Däremot har i tab. C 1 och C 3 sjukkassornas utgifter för sjukvård redovisats särskilt och inbegriper därvid statsbidraget.

De *allmänna sjukkassornas* utgifter har medräknats endast i den mån de kunnat hänföras till hälso- och sjukvård, så som framgår av specifikationen i tab. C 3.

Tab. C 1. Statens, landstingens och städernas utom landsting jämte allmänna sjukkassornas nettokostnader (drift- och anläggningskostnader) för hälso- och sjukvård åren 1959–1963, milj. kr *Net expenses (operation and investments) for different forms of health and medical care, million kronor, of the State, the counties, county boroughs and the Public sickness funds*

Källa: Se tabell C 5.

Myndighet, år <i>Authority, year</i>	Las.- o. förlösn.- vård <i>Gen. hosp. care</i>	Epidemi- vård <i>Epid. care</i>	Tbe-vård (utom dispen- särvård) <i>TB-care</i>	Vård av långvarigt kroppssjuka <i>Chronic sick</i>	Vård av psykiskt sjuka ¹ ² <i>Mental care</i>	Dispen- särvård <i>TB disp.</i>	Distrikts- vård m. m. <i>Public health nursing</i>	Föreb. mödra- o. barnvård <i>Maternity and child welfare</i>	Barn- morske- väsen <i>Midwifery</i>	Folk- tandvård <i>Dental care</i>	Övrigt ³ <i>Other</i>	Summa <i>Total</i>
Staten <i>The State</i>												
1959/60	76,9	2,3	2,6	6,5	276,1	2,3	10,4	8,5	3,1	11,0	139,9	539,6
1960/61	86,5	1,8	2,5	5,6	311,2	2,9	11,1	8,6	3,1	10,9	156,6	600,8
1961/62	93,8	3,9	2,0	5,6	345,9	3,0	12,7	9,5	3,2	11,4	169,1	660,1
1962/63	100,2	2,8	1,8	6,6	387,4	3,5	13,8	9,6	3,2	11,6	192,7	733,2
1963/64	143,0	2,3	1,8	5,5	434,9	4,4	16,4	10,7	3,4	11,2	222,0	855,6
Landsting <i>Counties</i>												
1959.....	613,5	17,0	40,9	77,6	51,7	5,0	20,8	5,3	4,6	45,9	40,5	922,8
1960.....	672,2	20,6	42,1	81,5	56,9	5,2	23,1	5,3	4,4	50,4	40,3	1 002,0
1961.....	801,1	13,1	39,9	89,7	72,7	5,5	24,6	6,1	4,9	62,2	40,8	1 160,6
1962.....	931,4	11,9	39,8	107,1	80,6	5,6	29,8	6,8	5,0	71,6	68,1	1 357,7
1963*	1 067,1	10,3	41,8	135,6	109,3	6,8	33,9	8,6	5,1	84,9	104,4	1 607,8
Städer utom landsting <i>County boroughs</i>												
1959.....	212,4	13,3	13,1	32,1	30,0	4,1	5,0	1,7	0,0	21,2	27,3	360,2
1960.....	194,2	14,2	12,9	30,4	32,7	4,1	6,9	1,3	0,0	25,8	61,8	384,3
1961.....	210,6	13,7	13,7	32,7	42,2	4,3	8,6	1,6	0,0	26,4	69,3	423,1
1962.....	249,1	15,2	14,1	33,1	52,4	4,3	10,8	1,7	0,1	29,3	80,3	490,4
1963*	247,4	17,8	10,2	38,0	49,0	4,5	11,3	1,7	0,0	29,7	81,8	491,4
Sjukförsäkringarna³ <i>The sickness funds</i>												
1959.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	353,6	353,6
1960.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	386,5	386,5
1961.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	422,2	422,2
1962.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	455,6	455,6
1963*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	503,2	503,2
Tillhopa <i>Total</i>												
1959.....	902,8	32,6	56,6	116,2	357,8	11,4	36,2	15,5	7,7	78,1	561,3	2 176,2
1960.....	952,9	36,6	57,5	117,5	400,8	12,2	41,1	15,2	7,5	87,1	645,2	2 373,6
1961.....	1 105,5	30,7	55,6	128,0	460,8	12,8	45,9	17,2	8,1	100,0	701,4	2 666,0
1962.....	1 280,7	29,9	55,7	146,8	520,4	13,4	54,4	18,1	8,3	112,5	796,7	3 036,9
1963*	1 457,5	30,4	53,8	179,1	593,2	15,7	61,6	21,0	8,5	125,8	911,4	3 458,0

¹ och psykiskt efterblivna. — ² Reviderade tal. Kostnaden för utbildning av mentalsjukvårdspersonal har överförs från kolumnen »Vård av psykiskt sjuka» till kolumnen »Övrigt», vad avser statens kostnader. — ³ Endast sjukvårdskostnader ingår, se tab. C 3.

Tab. C 2. Specifikation för år 1963 av tab. C 1 utom sjukförsäkringarna, milj. kr
Specification of table C 1 for the year 1963 (except sickness funds)

Vårdform	Staten (1963/64)	Landsting	Städer utom landsting
Lasarettsvård	142,99	1 062,36	} 247,45
Förlossningsvård vid anstalt	0,03	4,78	
Tuberkulosvård (lungtbc utom dispensär)	1,79	41,85	10,16
Epidemivård	2,30	10,31	17,78
Vård av långvarigt kroppssjuka	5,49	135,56	38,01
Psykisk barna- och ungdomsvård	1,10	—	—
Vård av psykiskt sjuka	406,81	27,31	31,78
Vård av psykiskt efterblivna	28,13	81,95	17,21
Epileptikervård	4,79	2,99	—
Dispensärvård	4,42	6,80	4,49
Distriktsvård (av sjuksköterskor)	16,43	33,92	11,35
Förebyggande mödra- och barnavård	10,73	8,65	1,66
Barnmorskeväsen	3,35	5,06	0,03
Folk tandvård och kommunal tandvård	11,17	84,92	29,66
Utbildning av medicinalpersonal	101,81	—	—
Medicinsk forskning	10,60	—	—
Länsläkarväsendet (Provinsialläkarväsendet)	15,56	—	—
Central statl. administration	15,84	—	—
Statliga laboratorier och statens institut för folkhälsan	15,50	—	—
Åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet	19,40	—	—
Beredskapssjukhus	4,94	—	—
Militär sjukvård	18,23	—	—
Övrigt	14,22	1101,39	281,77
Summa	855,63	1 607,85*	491,35*

¹ Inkl. 1,46 milj. kr för psykiaterverksamhet o. dyl.

² » 1,97 » » » » » »

Tab. C 3. Sjukförsäkringarnas utgifter för sjukvård år 1963

Expenses of the sickness funds for care of the sick

Källa: Riksförsäkringsverkets publikation »Allmänna sjukförsäkringar».

	Milj. kr	
Läkarvård och tandvård	212,1	Kassornas totala utgift var 1 812,6 milj. kr. Huvuddelen av skillnaden mot tabellens summa hänförs sig till utbetalning av sjukpenning o. dyl. Förvaltningskostnaderna är icke medräknade i tabellen. De belöpte sig till 130,3 milj. kr.
Resor till och från läkare och tandläkare	28,0	
Sjukhusvård och vård på förlossningsanstalt	89,2	
Resor till och från sjukhus och förlossningsanstalt	18,8	
Utgifter avseende sjukvård enl. 18 § sjukförsäkringslagen	16,3	
Gottgörelse till arbetsgivare och läkarvårdersättning till kommun enl. 19 § dito	7,6	
Läkemedelsutgifter ¹	131,2	
Summa	503,2	

¹ Varav 7 miljoner bestritts av statsverket.

Tab. C 4. Primärkommuners, andra än städer utom landsting, nettokostnader (drift o. anlägg.) för hälso- och sjukvård

Net expenses for health and sick care etc. of local authorities except county boroughs

Källa: Publikationen »Kommunernas finanser» (SOS).

År 1955.....	20,5 milj. kr	År 1959.....	26,5 milj. kr
» 1956.....	22,4 » »	» 1960.....	17,7 » »
» 1957.....	18,9 » »	» 1961.....	20,8 » »
» 1958.....	16,7 » »	» 1962.....	21,8 » »

Uppgifterna rörande *landsting och städer utom landsting* har för åren 1959—1962 hämtats ur publikationen *Kommunernas finanser* (utgiven av statistiska centralbyrån) och för år 1963 sammanställts inom medicinalstyrelsen på till centralbyråns inkommet, ehuru icke slutgranskat material till samma publikation. Dessa preliminära uppgifter överensstämmer i regel rätt väl med centralbyråns definitiva. I landstingens och städernas redovisning ingår även kostnaden för de anställdas pensionering. Investeringskostnaderna avser hela utgiften under redovisningsåret, även om de bestritts med lånemedel. Följaktligen ingår icke avskrivningar, ej heller amorteringar på tidigare upptagna lån bland utgifterna. Nettoutgifterna för *andra primärkommuner* än städer utom landsting för år 1962 framgår av tabell C 4. Senare uppgifter föreligger ej. På socialvårdsmyndighets stat upptagna kostnader för hälso- och sjukvård ingår icke i de kostnader, som redovisas i tabellerna C 1—3, 5 och 6.

Sammanfattar man uppgifterna i tabellerna C 2, C 3 och C 4 kommer man till följande totalbelopp (netto) för det allmännas drift- och investeringsutgifter för hälso- och sjukvård år 1963.

Staten (1963/64) <i>The State</i>	855,6 milj. kr
De allmänna sjukförsäkringarna <i>Public sickness funds</i>	503,2 » »
Landstingen <i>Counties</i>	1 607,8 » »
Städerna utom landsting <i>County boroughs</i>	491,4 » »
Övriga primärkommuner (uppskattning) <i>Other local communes (estimated)</i>	20,0 » »
	Total 3 478,0 » »

Total i medeltal per innevånare *Mean per inhabitant* ..... 457,4 kr

Som ovan nämnts ingår icke vissa förvaltningskostnader m. m. i ovanstående belopp, som alltså icke är fullt kompletta.

Redovisningen av utgifterna enligt tabell C 1 påverkas av tidpunkten, då bidragsposter ställs till förfogande av vederbörande myndighet. En del oregelbundenheter i utvecklingen enligt tabellen kan förklaras på detta sätt.

I tabell C 2 har 1963 års belopp specificerats något finare och framställts med två decimaler. Vad landsting och städer angår, har specifikationen drivits så långt som materialet i statistiska centralbyrån medgivit. I huvudsak avser de nio första posterna (lasarettsvård, förlossningsvård, epidemivård etc.) sluten sjukvård.

I de små belopp för hälso- och sjukvård, som redovisats i tabell C 4 för primärkommuner som icke är städer utom landsting, ingår ersättningar till hälsovårds-

nämnder, där sådana funnits, till extra provinsialläkare, stads-, stadsdistrikts- och köpingsläkare, hem för långvarigt kroppssjuka m. m.

Bryter man ur tabell C 2 ut investeringskostnaderna, erhåller man ett resultat, som framgår av tabell C 5.

I tabell C 6 finner man uppgifter om de särskilda landstingens och städernas utom landsting driftutgifter för sjukvårdsändamål.

Då det allmännas kostnader för hälso- och sjukvård till största delen bestrides med skattemedel, kan det vara motiverat att sätta de förra i relation till de senare. Om man gör så, finner man, att statens plus sjukförsäkrings utgifter enligt ovan (1 359 milj. kr) utgjorde 16 % av den år 1963/64 influtna skatten på inkomst och förmögenhet.

Tab. C 5. Det allmännas nettokostnader för nyanläggning och investering (nybyggnader och nyuppsättning av inventarier) år 1963 (1963/64), milj. kr

Investments for health and medical care of the State, the county councils and county boroughs, million kronor

Källa: För staten: Publikationen »Budgetredovisningen» (utg. av riksrevisionsverket); för övriga »Kommunernas finanser» (SOS) eller, för sista året, material till denna i statistiska centralbyrån.

Vårdform	Staten (1963/64)	Landsting 1963 ¹	Städer utom landsting 1963	Summa
Lasarettsvård	24,10	238,72	} 18,64	281,51
Förlossningsvård	0,03	0,02		
Tuberkulösvård (lungtbc utom dispensär)	0,12	3,02	0,45	3,59
Epidemivård	—	0,47	2,07	2,54
Vård av långvarigt kroppssjuka	0,42	24,20	7,88	32,50
Psykisk barna- och ungdomsvård	—	..	..	..
Vård av psykiskt sjuka	48,61	6,36	5,67	60,64
Vård av psykiskt efterblivna	1,40	25,35	5,24	31,99
Epileptikervård	0,06	—	—	0,06
Dispensärvård	0,05	0,29	0,01	0,35
Distriktsvård (av sjuksköterskor)	—	0,20	0,01	0,21
Förebyggande mödra- och barnavård	—	0,15	0,02	0,17
Barnmorskeväsendet	—	0,01	—	0,01
Folktandvård och kommunal tandvård	0,09	4,31	0,81	5,21
Övrig hälso- och sjukvård	20,13	16,62	4,51	41,26
Summa 1963	295,01	319,72*	45,31*	460,04*
» 1962	98,25	251,87	45,38	395,50
» 1961	101,17	231,96	41,81	374,94
» 1960	105,56	192,77	39,38	337,71
» 1959	93,01	199,13	53,21	345,35
» 1958	85,67	176,23	51,26	313,16
» 1957	65,48	151,81	41,29	258,58
» 1956	66,41	125,36	37,05	228,82
» 1955	55,04	104,91	29,18	189,13

¹ För åren 1955—1962 reviderade tal.

² Därav för utbildning av medicinalpersonal 7,90 milj. kr, beredskapssjukhus 4,94 milj. kr, militär sjukvård 6,10 milj. kr samt statliga laboratorier och statens institut för folkhälsan 0,32 milj. kr.

Tab. C 6. Landstingens och städernas utom landsting driftkostnader för sjukvårdsändamål år 1963. Miljoner kronor

Running costs for health and medical care of the county councils and county boroughs. Million kronor

Källa: Material i statistiska centralbyrån till publikationen »Kommunernas finanser» (SOS).

Sjukvårdsområde (län, stad) <i>Counties, county boroughs</i>	Kroppsjukvård <i>Care of the physically ill</i>	Vård av psykiskt sjuka ¹ <i>Mental care</i>	Vård av psykiskt efterblivna <i>Mentally deficient</i>	Epileptiker-vård <i>Epileptic care</i>	Totalkostnad <i>Total</i>
Stockholms	107,28	3,86	5,11	0,58	116,83
Uppsala	38,57	0,28	1,57	—	40,42
Södermanlands	47,33	0,80	2,44	0,22	50,79
Östergötlands	50,69	0,84	2,27	0,12	53,92
Jönköpings	51,51	0,60	1,84	0,10	54,05
Kronobergs	28,99	0,48	0,87	0,07	30,41
Kalmar n:a	17,30	0,41	0,76	0,04	18,51
Kalmar s:a	25,57	0,52	1,17	0,14	27,40
Gotlands	10,58	0,01	0,41	—	11,00
Blekinge	27,42	1,02	1,12	0,08	29,64
Kristianstads	46,24	0,92	1,23	0,16	48,55
Malmöhus	78,83	2,29	3,49	0,27	84,88
Hallands	32,33	0,70	1,47	0,08	34,58
Göteborgs o. Bohus	42,71	0,82	3,43	—	46,96
Älvsborgs	77,78	1,76	4,20	—	83,74
Skaraborgs	40,27	0,39	2,66	—	43,32
Värmlands	57,46	0,68	2,34	—	60,48
Örebro	57,62	—0,40	2,61	0,16	59,99
Västmanlands	47,59	0,92	1,91	—	50,42
Kopparbergs	55,65	0,77	3,03	0,24	59,69
Gävleborgs	59,21	1,46	2,49	0,25	63,41
Västernorrlands	61,97	1,19	3,25	0,20	66,61
Jämtlands	26,97	0,31	1,18	—	28,46
Västerbottens	48,58	0,66	2,25	0,22	51,71
Norrbottens	67,85	1,19	3,40	—	72,44
Landsting Counties summa	1 206,30	22,48	56,50	2,93	1 288,21
Stockholm	214,86	19,44	10,05	—	244,35
Göteborg	98,11	5,65	—	—	103,76
Malmö	71,73	1,98	1,22	—	74,93
Norrköping	21,31	0,99	0,70	—	23,00
Städer County boroughs summa	406,01	28,06	11,97	—	446,04
Total	1 612,31*	50,54*	68,47*	2,93*	1 734,25*

¹ Inklusive psykiaterverksamhet.

KAP. D

HÄLSOTILLSTÅND, SJUKDOMAR, FÖRLOSS-
NINGAR M. M.

a. Omgivningshygieniska förhållanden 1963

Med anledning av smittkopps-epidemierna i Tyskland och England gjordes under 1962 och början av 1963 en översyn av gällande bestämmelser angående smittkopps-skyddet och nya anvisningar utfärdades. Beredskapen var således avsevärt förstärkt då vårt land drabbades av smittkopps-epidemien i maj 1963. Bland de föreskrifter, som i samband därmed utfärdades kan nämnas anvisningar angående avlämnande av hälsodeklaration vid fartygs eller luftfartygs ankomst till riket. — Förut givna föreskrifter om revaccinering utökades till att omfatta ytterligare grupper av yrkes-verksamma, som kunde befaras bli utsatta för smittkoppsmitta varvid i enlighet med utländska erfarenheter gravida kvinnor undantogs från vaccination. Ett omfattande arbete innebar isoleringen av stora grupper som smittbärare misstänkta. Någon all-män massvaccination påbjöds icke men stora grupper massympades trots detta inom företag etc. Som en beredskapsåtgärd inför en ev. massvaccinering snabbutbildades under epidemien 582 medicine kandidater till ympare.

Under 1963 har ett sedan länge pågående fortlöpande arbete med översyn av äldre upplagor av medicinalstyrelsens råd och anvisningar inom omgivningshygie-nens område ägnats särskild uppmärksamhet. Här må nämnas medicinalstyrelsens anvisningar rörande bostäder och bostadsinspektion sådana rörande hälsovårds-nämndernas uppgifter vid krig och beredskap, skydds-föreskrifter för personal vid avloppsreningsverk samt anvisningar för hälsokontroll av livsmedelsarbetare vid slakterier under statlig kontroll.

Hälsoundersökningen i Värmland fortsked under år 1963 programenligt och nya sådana undersökningsprojekt av växlande omfattning och utförande har igångsatts inom ett flertal sjukvårdsområden i landet.

Länsläkarorganisationens uppgifter och möjligheter har ytterligare klarlagts genom den nya allmänna läkarinstruktionen. Här bör även nämnas att en typinstruktion för länshälsovårdskonsulenter har utarbetats.

Sedan längre tid pågående överläggningar rörande en allmän och enhetlig jode-ring av koksalt har i allt väsentligt slutförts med berörda producenter i utlandet, importörer och storförbrukare inom livsmedelsindustrin som medverkande.

De omgivningshygieniska problemen har under de sista åren fått en allt större plats i det allmänna medvetandet. En rad omfattande utredningar behandlande sådana problem har under de senaste åren igångsatts och planerats. Nya organ med uppgifter inom omgivningshygienien i vidaste bemärkelse har tillskapats. Som exem-pel må nämnas gift-nämnden.

Fjällområdenas hygieniska problem

Landets fjällvärld har under det sista årtiondet i allt större omfattning utnyttjats för fritidsändamål. Den snabba utvecklingen har medfört en omfattande nybyggnad av fritidsstugor, hotell och pensionat. Denna nybebyggelse samt den säsongsmässiga anhopningen av stora skaror av människor till dessa områden har medfört svarbe-

mästrade hygieniska problem. Nedanstående redogörelse avser förhållandena inom Dalarnas fjällvärld, men problemställningarna torde i stort vara desamma för övriga delar av våra fjällbygder.

Dalarnas fjällvärld är lättillgänglig för befolkningen i stora delar av mellersta Sverige och frekventeras därför i betydande omfattning under turistsäsong.

Den äldre hotell- och sportstugebebyggelsen har förorsakat avsevärda sanitära problem under en lång följd av år. Sålunda har det varit svårt att ordna vattenförsörjningen på annat sätt än genom utnyttjande av ytvatten — fjällbäckar. Infiltration av avloppsvatten har misslyckats i många fall varför fjällbäckarna också fått tjäna som recipienter för avlopp. En inventering under år 1964 av de sanitära förhållandena inom ett område visade att över halva antalet hotell och pensionat och nästan 60 % av fritidsstugorna använde fjällbäckarnas vatten för dricks- och hushållsändamål. Inventeringen visade också att avloppsförhållandena inom nämnda område var miserabla. Gemensamhetsanordningar saknades, varför varje fastighetsägare varit nödsakad ordna eget avlopp. Det kan i sammanhanget nämnas att samtliga hotell och pensionat och 60 % av sportstugorna hade bristfälliga avlopp. Inom området saknade för övrigt inte mindre än 36 % av alla fastigheter avloppsledning.

Vidare framkom vid inventeringen att toalettfrågan var otillfredsställande ordnad för många. Eftersom installation av vattenklosett medgivits endast i undantagsfall fanns inom området ett stort antal torrklosetter varav 56 % saknade uppsamlingskärn för latrin.

Nedskräpning med sopor och avfall utmed vägar och i terrängen har medfört sanitära olägenheter. Sopbehållare, som placerats utmed allmän väg, har belamrats med avfall från fritidsstugorna så att stora sophögar ibland bildats på parkeringsplatserna.

Efter ovanstående beskrivning av dalafjällens sanitära problem är det även skäl att redovisa vad som blivit gjort för att motverka och undanröja sanitära olägenheter. För nyttillkomna fritidsområden har vattenförsörjningen ordnats med gemensamhetsanläggningar vilket regleras genom exploateringsavtal. Svårare har det varit att ordna gemensam vattenförsörjning inom tidigare bebyggda områden främst av kostnadsskäl.

Inom ett av hotellområdena har gemensam kommunal avloppsanläggning byggts. Härigenom sker erforderlig sanering av två fjällbäckar, som tidigare höggradigt förorenats av avlopp från hotell och fritidsstugor. Anläggningen har kostat över 1 milj. kronor men uppfyller också högt ställda krav ur sanitär synpunkt. Ytterligare en gemensamhetsanläggning för avlopp har tillkommit inom samma fjällområde.

Slutligen kan nämnas att lokala hälsovårdsordningar antagits för berörda fjällområden med bl. a. förbud att anordna w.c. utan att detta kan anslutas till allmän avloppsledning.

b. Infektionssjukdomar

Epidemiska sjukdomar. De redovisade uppgifterna om antalet sjukdomsfall i epidemiska sjukdomar grundas, där intet annat anges, på uppgifter insamlade av länsläkarna och de med dem jämställda förste stadsläkarna.

Länsläkarnas och förste stadsläkarnas rapporter grundas i sin tur på anmälningar, som de erhållit från de läkare, som är verksamma inom deras län eller stad,

d. v. s. från dem underställda tjänsteläkare (provinsiälläkare, stadsdistriktsläkare m. fl.) jämte alla andra läkare, både vid sjukhus och i öppen vård, som iakttagit fall av hithörande sjukdomar.

De sjukdomar, som skall anmälas av den behandlande läkaren eller den läkare, som eljest har anmälningskyldighet, kan indelas i två huvudgrupper: Sådana, som fordrar individuell anmälan (med uppgift om den sjukes namn, ålder m. m.) och sådana, som anmäles summariskt i form av en sifferuppgift om antalet sedan föregående anmälan observerade, nya fall. Sjukdomar med *individuell anmälningsplikt* uppräknas i tabell D 1. En historisk översikt av vissa bland dessa från år 1875 finns i tabell D 2.

Antalet rapporterade fall av epidemisk sjukdom var väsentligt lägre under år 1963 än genomsnittssiffran för den senaste 10-årsperioden.

Vid rapporteringen av *salmonellainfektioner* göres ingen åtskillnad mellan paratyfoidfeber och salmonellaenteriter. Med ledning av diagnoser i av regionlaboratorierna undersökta fall (som även omfattar smittbärare) framgår att paratyfoid B uppgick till 40 fall — av paratyfoid A och C förekom icke något fall. Kliniska fall av salmonellaenterit konstaterades hos 897 personer, antalet bärare var 558. 19 fall av tyfoid rapporterades. Många av salmonellafallen var importerade.

Amöbadysenteri, återfallsfeber och malaria förekommer numera icke som inhemska i vårt land, varför samtliga här redovisade fall får betraktas som importerade.

Frekvensen av scharlakansfeber har under året gått tillbaka något. Sjukdomen har förekommit diffust spridd över hela landet och uppträtt i tämligen lindrig form.

Under 1963 registrerades 138 fall av meningokockmeningit, vilket är färre än året tidigare men mer än genomsnittssiffran för åren 1957—61, som var 93. Antalet fall av meningoencefalit var under året 430. Även under år 1963 orsakades en stor andel av fallen av Cocksackie- och ECHO-virus. 88 stammar av Cocksackie isolerades under året vid viruslaboratorierna, typ B 1 dominerade. 94 ECHO-virusstammar isolerades, de flesta utgjordes av typ 9.

Adenovirusinfektioner har säkerligen förekommit i rätt stor omfattning. Inalles isolerades 105 stammar — hälften av dessa tillhörde typ 7.

Inga fall av polio registrerades under året.

Av infektiös hepatit (gulsot) har 708 sjukdomsfall noterats.

Den 13 maj konstaterades två smittkoppsfall i Stockholm. Totalt diagnosticerades 27 fall. Storstockholmsområdet utgjorde smittat område fram till den 5 augusti. En detaljerad redogörelse över epidemin ges i ett supplement till Act. Med. Scand. 1965 (Smallpox Epidemie in Stockholm 1963. Zetterberg et al.).

Under februari — april anmäldes 64 000 fall av influensa A. Det verkliga antalet torde vara tre gånger så stort. Det var framför allt de mellersta delarna av landet, som berördes av epidemin.

Sjukdomar för vilka summarisk anmälan föreskrivits är kikhosta, mässling och epidemisk influensa. Uppgifterna rörande dessa sjukdomar är osäkra då de kan antagas vara underrapporterade. Nedan angivna fall har anmälts vissa år 1950—1963.

	Kikhosta	Mässling	Influensa		Kikhosta	Mässling	Influensa
1950	14 400	6 400	40 000	1960	9 000	11 000	136 000
1955	12 700	42 200	17 400	1961	13 000	24 000	15 000
1958	7 000	42 000	40 000	1962	8 000	26 000	21 000
1959	8 000	5 000	30 000	1963	4 000	4 000	64 000

Veneriska sjukdomar. Uppgifterna om dessa sjukdomar inkluderar i princip även militärpatienter, men redovisningen av dessa till länsläkarna — vilka i sin tur redovisar till medicinalstyrelsen — torde vara ofullständig. Även civila fall torde under senare år ha blivit relativt ofullständigt redovisade, sammanhängande bl. a. med ändrade behandlingsmetoder, i sin tur sammanhängande med tillgången på nya antibiotika.

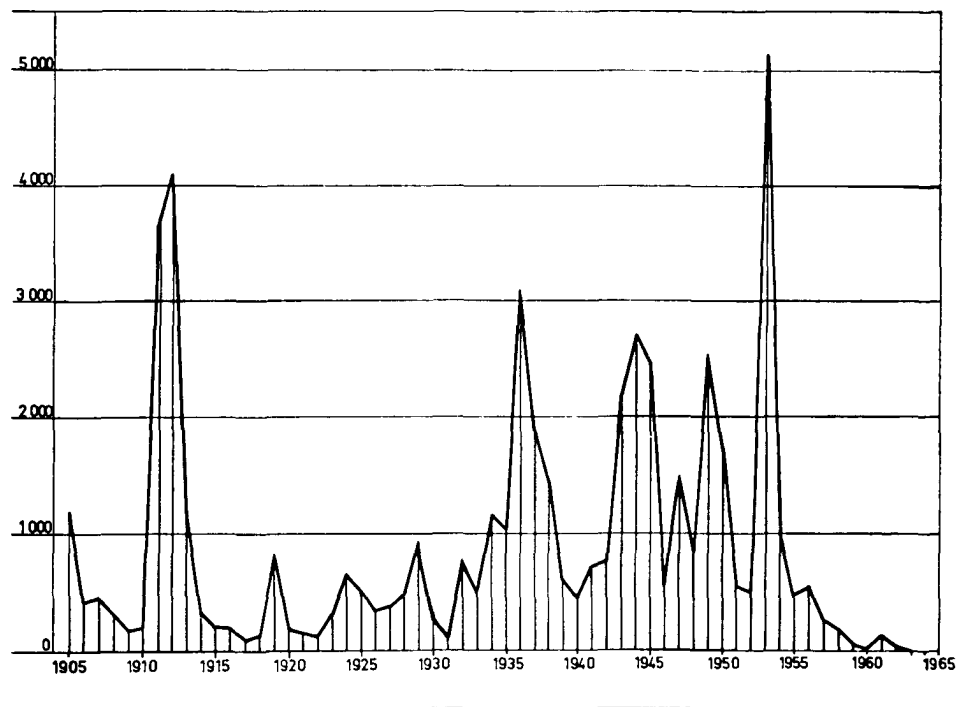
Trots detta torde den föreliggande statistiken i stort sett ge en riktig bild åtminstone av utvecklingstendenserna i tiden och förhållandet mellan olika åldrar och kön.

Sålunda står det utom tvivel, att gonorrén stigit från 1950 i minst den grad som anges av den officiella serien. Denna sjukdom hade år 1944 drygt 20 000 fall. Därefter sjönk frekvensen t. o. m. år 1949 (9 700 fall) men steg sedan återigen, som

(Forts. sidan 84)

Akut polio 1905—1963. Antal fall (med och utan förlamning) i hela riket

Acute poliomyelitis with and without paralysis

Tabell D 1 (se nästa sida)

Epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt är enligt kungl. kungörelse år 1953 (SFS 431) med ändring år 1954

(SFS 732) och medicinalstyrelsens cirkulär 1960 (MF 73) de i förspalten uppräknade. Vissa andra epidemiska sjukdomar anmäles summariskt, som framgår av texten ovan.

Tab. D 1. Insjuknande i epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt åren 1955—1963 (kliniska fall) (nummer enligt internationell klassifikation)

Cases of notifiable epidemic diseases (clinical cases) reported (numbering according to international classification)

Källa: Halvmånadsrapporter insända av länsläkare och med dem jämställda förste stadsläkare.

Nr i den internationella klassifikationen	Diagnosens benämning <i>Diagnoses</i>	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
040	Nervfeber (tyfoidfeber) <i>Typhoid fever</i>	18	25	9	17	21	14	11	38	19
041—042	Paratyfoid A o. B; (salmonellaenteriter) <i>Paratyphoid A & B; Enteritis salmonellosis</i>	685	456	1 026	545	629	628	561	1 075	897
043	Kolera <i>Cholera</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
044	Undulantfeber <i>Brucellosis</i> ..	3	3	—	1	—	2	—	2	3
045	Rödsot (dysenteri) <i>Bacillary dysentery</i>	484	67	70	40	66	123	93	147	58
046	Amöbadysenteri <i>Amebic dysentery</i>	—	—	—	—	—	9	7	12	5
050	Scharlakansfeber <i>Scarlet fever</i>	7 581	9 027	6 422	10 389	18 256	11 827	5 962	4 124	3 580
055	Difteri <i>Diphtheria</i>	4	—	11	1	—	2	2	1	—
057	Epidemisk hjärnhinneinflammation (meningokockmeningit) <i>Meningococcal meningitis</i>	65	72	118	79	91	64	112	180	138
058	Pest <i>Plague</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
059	Tularemi <i>Tularemia</i>	1	46	6	10	9	229	7	119	17
060	Spetälska <i>Leprosy</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
062	Mjältbrand <i>Anthrax</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
064.2	Rots <i>Glanders</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
064.4	Listerios <i>Listeriose</i> ..	..	..	..	..	..	5	10	11	6
071	Återfallsfeber <i>Relapsing fever</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1
072.0	Weils sjukdom <i>Weil's disease</i>	5	1	—	—	—	—	—	—	—
080.0—080.1	Akut barnförlamning (polio) (med förlamning) <i>Acute polio (paralytic)</i>	325	248	148	155	42	15	64	6	—
080.2	Akut barnförlamning (utan förlamning) <i>Acute polio (non paralytic)</i>	161	301	102	37	14	3	60	8	—
082	Sömnsjuka <i>Acute infectious encephalitis</i>	—	3	—	—	—	—	—	—	—
084	Smittkoppor <i>Smallpox</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	27
091	Gula febern <i>Yellow fever</i> ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—
092	Epidemisk gulсот <i>Infectious hepatitis</i>	1 038	2 051	701	909	1 179	873	968	709	708
096.2	Papegojsjuka <i>Psittacosis</i> ..	—	—	—	7	2	5	18	9	9
096.9	Primär meningoencefalit av infectiös typ <i>Meningoencephalitis</i>	240	817	13 162	757	351	427	925	429	430
100	Fläckfeber <i>Louse-borne epidemic typhus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
116	Malaria <i>Malaria</i>	5	4	4	4	4	10	11	14	11
571.0, 764.0	Elakartad gastroenterit hos barn under 2 år <i>Malignant gastro-enteritis in children under 2 years</i>	2	12	26	16	73	47	58	7	22
	Summa Total	10 617	13 133	21 805	12 967	20 737	14 233	8 869	6 891	5 931

Tab. D 2. Vissa epidemiska sjukdomar 1875—1963. Sjukdomar och nummer enligt internationell statistisk klassifikation

Epidemic diseases 1875—1963. Numbering according to the international statistical classification

Källa: Rapporter insända av förste provinsialläkare (länsläkare) och med dem jämställda förste stads-läkare.

År Year	040-042 Salmo- nella- infek- tioner Salmo- nella in- fections	045 Dysen- teri Bacil- lary dysen- tery	050 ¹ Schar- lakans- feber Scarlet fever	055 Difteri Diph- theria	057.0 Me- ningo- kock- menin- git Men- ingoc- ccocal menin- gitis	080 Polio Polio ²	År	Salmo- nella- infek- tioner	Dysen- teri	Schar- lakans- feber ¹	Difteri	Menin- gokock- me- ningit	Polio ²
1875	7 153	812	4 117	2 733	37	..	1917	1 836	576	9 490	14 674	224	99
1876	5 995	405	9 684	4 043	39	..	1918	2 941	89	7 769	27 645	118	122
1877	5 002	443	16 682	4 116	30	..	1919	3 827	53	9 310	40 514	116	820
1878	8 282	587	15 655	5 492	47	..	1920	1 266	71	9 750	26 448	102	181
1879	5 178	245	10 060	5 801	27	..	1921	1 123	125	9 264	15 133	120	141
1880	6 271	1 014	8 461	7 258	21	..	1922	896	63	10 718	6 610	79	112
1881	4 398	814	6 195	7 732	32	..	1923	808	37	10 829	4 840	85	309
1882	6 288	4 211	6 066	8 020	40	..	1924	1 401	82	10 882	4 240	115	656
1883	5 898	512	13 661	8 581	400	..	1925	1 458	108	10 613	3 820	136	517
1884	6 304	357	14 327	6 901	83	..	1926	816	59	8 513	3 561	147	341
1885	4 510	179	14 443	5 386	77	..	1927	417	77	5 289	3 776	127	375
1886	6 045	694	12 900	5 025	94	..	1928	440	60	6 017	2 820	131	482
1887	4 698	254	9 698	6 284	112	..	1929	456	97	8 533	2 630	112	950
1888	3 736	139	6 084	4 798	117	..	1930	541	128	8 046	4 178	67	304
1889	6 866	226	6 991	4 878	196	..	1931	337	626	5 922	2 576	62	98
1890	4 263	175	12 975	6 848	605	..	1932	597	1 385	5 241	1 933	58	777
1891	4 010	697	8 994	5 853	227	..	1933	294	1 437	7 425	1 708	56	506
1892	4 194	236	9 628	6 776	102	..	1934	382	1 557	10 912	935	48	1 173
1893	3 949	739	12 046	10 086	111	..	1935	429	776	8 081	916	45	1 049
1894	3 826	327	9 818	10 196	122	..	1936	511	464	7 567	781	51	² 3 112
1895	3 547	330	7 345	8 675	96	..	1937	545	328	14 572	299	51	² 1 888
1896	3 438	692	7 586	8 061	165	..	1938	447	522	26 113	107	53	² 1 450
1897	2 751	518	6 487	8 837	118	..	1939	479	228	40 505	181	31	² 615
1898	2 351	332	5 745	11 219	89	..	1940	456	166	24 373	290	32	² 450
1899	2 698	957	9 159	20 446	283	..	1941	643	652	12 953	280	104	² 720
1900	2 200	865	9 428	21 004	255	..	1942	270	1 458	20 684	1 284	110	² 750
1901	3 573	873	11 147	21 435	167	..	1943	444	1 669	29 812	2 457	77	² 2 198
1902	1 440	277	9 180	14 993	99	..	1944	258	1 786	29 537	3 868	118	² 2 716
1903	1 550	292	7 081	13 933	91	..	1945	359	661	15 931	2 620	90	² 2 446
1904	1 717	395	8 312	14 994	102	..	1946	677	480	12 087	932	130	² 558
1905	2 313	303	11 473	18 996	113	1 199	1947	1 206	442	11 111	357	86	² 1 481
1906	1 823	225	8 122	15 298	82	429	1948	362	123	7 744	206	67	818
1907	1 732	112	4 918	11 460	81	467	1949	212	168	23 960	73	60	2 560
1908	1 916	321	5 750	8 856	66	316	1950	391	180	34 527	71	45	1 704
1909	1 130	94	7 617	9 602	52	172	1951	160	102	13 661	30	46	551
1910	1 866	136	9 614	10 460	611	186	1952	147	94	7 816	30	30	492
1911	1 916	113	12 000	12 027	40	3 646	1953	8 770	432	5 413	13	30	5 090
1912	1 214	57	9 043	10 294	68	4 112	1954	812	128	5 545	1	51	1 009
1913	1 513	72	10 228	11 927	127	1 220	1955	703	484	7 581	4	65	486
1914	1 940	60	10 204	12 030	70	325	1956	481	67	9 027	—	72	549
1915	1 301	68	13 086	11 471	910	214	1957	1 035	70	6 422	11	118	250
1916	1 495	179	10 482	12 385	557	207	1958	562	40	10 389	1	79	192
							1959	650	66	18 256	—	91	56
							1960	642	123	11 827	2	64	18
							1961	572	93	5 962	2	112	124
							1962	1 113	147	4 124	1	180	14
							1963	916	58	3 580	—	138	—

¹ Även puerperal scarlatina (stat. klass. 681). — ² Inkl. fall utan förflamning, vilka enligt uppgifter, som finnes för vart och ett av åren 1936—1953 utgjorde respektive 517, 246, 163, 70, 56, 170, 121, 258, 265, 610, 133, 416, 182, 717, 540, 212, 129 och 2 061. För åren efter 1953 hänvisas till tab. D 1. För åren före 1936 är antalet okänt. — Kommentar, se nedtill följande sida.

Tab. D 3. Insjuknade i epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt månadsvis år 1963

Cases of notifiable epidemic diseases reported

Källa: Se tabell D 1

Månad Month	040 Tyfoïd- Ty- phoid fever	041, 042 Salmo- nella- enteriter (klin.) Salmo- nella enteritis	045 Dysen- teri (rödsot) Bacil- lary dysen- tery	050 Schar- lakans- feber Scarlet fever	057.0 Meningo- kock- meningit (epid. hjärnhin- neinfl.) Meningo- coccal meningi- tis	080.0— 080.2 Akut polio Acute polio	092 Infek- tiös hepatit (hepat. epid.) Infec- tious hepa- titis	096.9 Me- ningo- ence- falit Me- ningo- ence- phalitis	Övriga epide- miska sjuk- domar Other notifi- able epid. diseases	Summa Total
Januari	2	27	1	445	8	—	59	28	6	576
Februari	1	14	2	405	15	—	78	10	1	526
Mars	2	21	2	331	7	—	75	11	6	455
April	—	34	4	200	10	—	56	9	7	320
Maj	1	28	2	179	16	—	74	19	23	342
Juni	—	74	1	119	8	—	68	16	11	297
Juli	2	75	2	117	10	—	48	37	6	297
Augusti	1	136	—	100	7	—	38	83	6	371
September	4	211	10	203	18	—	54	80	13	593
Oktober	5	150	16	406	14	—	54	78	4	727
November	1	55	15	549	7	—	52	31	9	719
December	—	72	3	526	18	—	52	28	9	708
Summa Total 1963 ¹	19	² 897	58	3 580	138	—	708	430	³ 101	5 931

¹ Se texten kap. D angående materialet. — ² Se texten angående bacillbärare m. m. *Mainly enteritis salmonellosis. See table in English Summary.* — ³ Specificerade i tabell D 1. *For specification, see table in Summary.*

Tabell D 2 (se föregående sida)

Vid bedömningen av siffrorna måste hän-
syn tagas till att de diagnostiska metoderna
undergått betydande förändringar under ti-
den från 1875. Med bakteriologins utveck-
ling har allt större möjligheter öppnats för
en specifik diagnos, som vid t. ex. paratyfoïd-
feber kommit att omfatta ett mycket stort
antal bakteriearter, flertalet framkallande
en annan sjukdomsbild (akuta Salmonella-
gastro-enteriter) än den, som var karaktäris-
tisk för sjukdomen under periodens tidigare
skede. Den väsentliga effekten av diagnosti-

kens utveckling torde på denna punkt ha
blivit en ökning av antalet rapporterade fall.
För barnförlamning infördes anmälningsplikt
först år 1905. Siffrorna för denna sjukdom
påverkas av att fall utan förlamningar till
en början anmäldes i mindre omfattning än
senare.

I difteri har sedan 1894 även strypsjuka
inkluderats i de till medicinalstyrelsen in-
komna rapporterna. Före nämnda år redo-
visades strypsjuka särskilt. För att uppnå
bättre jämförbarhet har denna sjukdom till-
lagts difterin även för perioden 1875—1893.

Tab. D 4. Insjuknade i epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt, länsvis år 1963

Cases of notifiable epidemic diseases reported during the year in each county (county borough) Källa: Se tabell D 1 (se även denna publikation årg. 1951, sidan 41).

Län, vissa städer Counties, county boroughs	040 Tyfoïd- feber <i>Ty- phoid fever</i>	041, 042 Salmo- nella- enteriter (klin.) <i>Salmo- nella enteritis</i>	045 Dysen- teri (rödsot) <i>Bacil- lary dysen- tery</i>	050 Schar- lakans- feber <i>Scarlet fever</i>	057.0 Meningo- kock- meningit (epid. hjärnhin- neinfl.) <i>Meningo- coccal meningi- tis</i>	080.0— 080.2 Akut polio <i>Acute polio</i>	092 Infek- tiös hepatit (hepat. epid.) <i>Infec- tious hepa- titis</i>	096.9 Me- ningo- ence- falit <i>Me- ningo- ence- phalitis</i>	Övriga epide- miska sjuk- domar <i>Other notifi- able epid. diseases</i>	Summa <i>Total</i>
Stockholms stad ..	4	157	10	487	18	—	188	78	243	985
Stockholms län ...	2	117	9	413	6	—	79	64	34	694
Uppsala län	1	10	9	75	4	—	7	3	43	112
Södermanlands län	—	23	—	129	5	—	8	34	—	199
Norrköpings stad ..	—	8	—	32	2	—	8	—	—	50
Östergötl. l. i övr. .	—	20	2	205	3	—	18	33	56	287
Jönköpings län ...	—	20	2	46	8	—	16	5	61	98
Kronobergs län ...	—	2	—	59	4	—	28	15	71	109
Kalmar läns n:a ...	—	35	—	36	—	—	7	6	—	84
Kalmar läns s:a ...	—	9	—	24	2	—	7	9	—	51
Gotlands län	—	29	—	12	—	—	2	20	—	63
Blekinge län	1	15	—	55	3	—	11	22	—	107
Kristianstads län..	1	21	1	97	19	—	8	13	61	161
Malmö stad	—	39	2	86	3	—	18	20	61	169
Malmöhus län ...	—	43	3	253	7	—	33	17	103	359
Hallands län	—	12	2	26	2	—	16	16	—	74
Göteborgs stad ...	4	76	8	98	6	—	56	15	1113	276
Göteb. o. B. l. i övr.	—	16	—	89	6	—	13	1	121	126
Älvsborgs län »	—	16	1	86	2	—	15	8	—	128
Skaraborgs »	1	12	2	127	3	—	12	2	131	160
Värmlands »	—	68	—	143	5	—	8	1	141	226
Örebro »	2	14	3	119	5	—	22	7	161	173
Västmanlands »	—	27	—	142	8	—	9	15	162	203
Kopparbergs »	—	38	1	97	3	—	18	—	—	157
Gävleborgs »	—	7	1	151	—	—	34	1	1712	206
Västernorrlands »	2	31	1	140	2	—	20	10	183	209
Jämtlands »	—	8	—	31	2	—	15	12	191	69
Västerbottens »	—	20	—	162	10	—	18	3	—	213
Norrbottens »	1	4	1	160	—	—	14	—	203	183
Hela riket Total	19	1897	58	3 580	138	—	708	430	101	5 931

¹ Beträffande bacillbärare, se not till tab. D 3. — ² 1 fall av febris undulans, 10 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år, 1 fall av listerios, 2 fall av amöbadysenteri, 2 fall av malaria, 27 fall av variola. — ³ 2 fall av malaria, 2 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år. — ⁴ 2 fall av tularemi, 1 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år. — ⁵ 2 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under 2 år, 2 fall av malaria, 1 fall av papegojsjuka, 1 fall av amöbadysenteri. — ⁶ 1 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år. — ⁷ 1 fall av febris undulans. — ⁸ 1 fall av amöbadysenteri. — ⁹ 1 fall av malaria. — ¹⁰ 3 fall av papegojsjuka. — ¹¹ 4 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år, 2 fall av listerios, 2 fall av papegojsjuka, 4 fall av malaria, 1 fall av återfallsfeber. — ¹² 1 fall av papegojsjuka. — ¹³ 1 fall av listerios. — ¹⁴ 1 fall av amöbadysenteri. — ¹⁵ 1 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år. — ¹⁶ 2 fall av listerios. — ¹⁷ 12 fall av tularemi. — ¹⁸ 2 fall av tularemi, 1 fall av elakartad gastroenteritis hos barn under två år. — ¹⁹ 1 fall av tularemi. — ²⁰ 1 fall av febris undulans, 2 fall av papegojsjuka.

Tab. D 5. Fall av venerisk sjukdom år 1963 fördelade dels efter bostadsort, dels efter smittningsort

Cases of venereal diseases according to domicile and place of infection

Källa: Länsläkarnas årsberättelser.

Län, vissa städer <i>Counties, county boroughs</i>	Ärvid syfilis <i>Congenital syphilis</i>		Förvärvad syfilis <i>Acquired syphilis</i>			Gonorré <i>Gonorrhoea</i>			Ulcus molle <i>Chancroid</i>			Summa <i>Total</i>	På 1 000 av folk- mängden <i>Per 1 000 in- habitants</i>
	M. <i>M.</i>	Kv. <i>F.</i>	M. <i>M.</i>	Kv. <i>F.</i>	Summa <i>Total</i>	M. <i>M.</i>	Kv. <i>F.</i>	Summa <i>Total</i>	M. <i>M.</i>	Kv. <i>F.</i>	S:a <i>Total</i>		
Bostadsort Patients' domicile													
Stockholms stad	—	—	72	38	110	2 552	1 816	4 368	1	—	1	4 479	5,6
Stockholms län	—	—	22	6	28	1 255	804	2 059	—	—	—	2 087	3,9
Uppsala »	—	—	4	3	7	372	290	662	—	—	—	669	3,8
Södermanlands »	—	—	1	1	2	326	202	528	—	—	—	530	2,3
Norrköpings stad	—	—	1	2	3	238	176	414	1	—	1	418	4,5
Östergötlands län i övr. ...	1	—	3	1	4	312	218	530	—	—	—	535	2,0
Jönköpings län	—	—	6	—	6	316	224	540	—	—	—	546	1,9
Kronobergs »	—	—	—	—	—	108	71	179	—	—	—	179	1,1
Kalmar »	—	—	3	1	4	293	110	403	3	—	3	410	1,8
Gotlands »	—	—	1	—	1	195	107	302	1	—	1	304	5,7
Blekinge »	—	—	2	1	3	201	89	290	—	—	—	293	2,0
Kristianstads »	—	—	—	1	1	174	117	291	—	—	—	292	1,1
Malmö stad	—	—	24	7	31	566	476	1 042	—	—	—	1 073	4,4
Malmöhus län i övr.	—	—	8	3	11	390	309	699	2	—	2	712	1,8
Hallands län	—	—	—	—	—	114	53	167	—	—	—	167	1,0
Göteborgs stad	—	—	39	14	53	1 242	790	2 032	—	—	—	2 085	5,0
Göteb. o. Boh. län i övr. ...	—	—	1	1	2	322	182	504	—	—	—	506	2,2
Älvsborgs län	—	—	6	2	8	492	338	830	—	—	—	838	2,2
Skaraborgs »	—	—	3	3	6	317	157	474	—	—	—	480	1,9
Värmlands »	—	—	2	1	3	365	181	546	—	—	—	549	1,9
Örebro »	—	—	3	1	4	398	255	653	—	—	—	657	2,5
Västmanlands »	—	—	3	1	4	365	217	582	—	—	—	586	2,4
Kopparbergs »	—	—	1	—	1	472	254	726	—	—	—	727	2,6
Gävleborgs »	—	—	4	3	7	564	297	861	1	—	1	869	3,0
Västernorrlands »	—	—	—	—	—	393	208	601	—	—	—	601	2,2
Jämtlands »	—	—	1	2	4	163	92	255	—	—	—	260	1,9
Västerbottens »	—	—	1	—	2	148	107	255	2	—	2	260	1,1
Norrbottnens »	—	—	3	4	7	233	111	344	—	—	—	351	1,3
Summa Total 1963	1	2	214	98	312	12 886	8 251	21 137	11	—	11	21 463	2,8
Smittningsort för ovanstående fall Place of infection													
Städer utom landsting	—	—	88	47	135	4 423	3 119	7 542	2	—	2	7 679	..
Sverige i övrigt	—	2	23	30	53	6 920	4 762	11 682	1	—	1	11 738	..
Danmark	—	—	8	—	8	327	63	390	—	—	—	398	..
Finland	—	—	3	—	3	76	14	90	—	—	—	93	..
Norge	—	—	1	1	2	118	8	126	—	—	—	128	..
Övriga utlandet	1	—	80	13	93	708	65	773	7	—	7	874	..
Okänd ort	—	1	11	7	18	314	220	534	1	—	1	554	..
Summa Total 1962	—	2	173	73	246	13 484	8 106	21 590	10	—	10	21 848	2,9
» » 1961	1	—	95	24	119	12 421	7 291	19 712	12	—	12	19 844	2,6
» » 1960	1	—	66	23	89	11 501	6 972	18 473	6	—	6	18 569	2,5
» » 1959	2	1	69	26	95	9 568	5 853	15 421	14	—	14	15 533	2,1
» » 1958	2	1	55	20	75	8 289	4 749	13 038	10	—	10	13 126	1,8
» » 1957	4	5	52	38	90	8 128	4 602	12 730	10	1	11	12 840	1,7
» » 1955	6	3	105	63	168	9 027	4 825	13 852	16	—	16	14 045	1,9
» » 1950	8	12	358	250	608	7 005	3 207	10 212	40	3	43	10 883	1,5

Tab. D 6. Gonorrhé 1950—1963

Gonorrhoea

Källa: Länsläkarnas årsberättelser.

	Rapporterade fall Reported cases						Fall per 100 000 invånare Cases per 100 000 inhabitants					
	Ålder, år Age, years					Summa Total	Ålder, år Age, years					Summa Total
	0—9	10—14	15—19	20—24	25—		0—9	10—14	15—19	20—24	25—	
Män Male												
1950.....	7	5	872	2 353	3 768	7 005	..	2,2	411,5	1 009,4	170,1	200,4
1951.....	6	9	1 107	3 018	5 030	9 170	..	3,9	525,1	1 318,5	225,3	260,3
1952.....	5	6	1 220	3 292	5 329	9 852	..	2,5	576,4	1 456,7	237,0	277,6
1953.....	6	8	1 027	3 001	5 219	9 261	..	3,1	478,0	1 357,7	230,5	259,2
1954.....	3	31	1 147	2 930	4 792	8 903	..	11,3	519,5	1 348,0	210,4	247,7
1955.....	—	6	1 142	2 989	4 890	9 027	..	2,1	502,2	1 387,3	213,4	249,4
1956.....	1	3	1 234	2 881	4 794	8 913	..	1,0	528,2	1 335,5	207,8	244,4
1957.....	1	4	1 163	2 766	4 194	8 128	..	1,2	478,1	1 270,8	180,8	221,2
1958.....	—	6	1 333	2 880	4 070	8 289	..	1,8	517,3	1 300,5	174,6	224,1
1959.....	1	6	1 859	3 422	4 280	9 568	..	1,8	676,8	1 507,5	182,9	257,3
1960.....	2	16	2 441	4 348	4 694	11 501	..	5,0	832,3	1 868,4	200,1	308,0
1961.....	—	21	3 091	4 550	4 759	12 421	..	6,8	992,8	1 901,9	202,2	331,1
1962.....	1	14	3 414	5 231	4 824	13 484	..	4,8	1 044,4	2 052,8	203,6	356,6
1963.....	3	11	3 237	5 286	4 349	12 886	..	3,8	986,1	1 938,1	182,9	338,7
Kvinnor Female												
1950.....	15	8	759	959	1 466	3 207	..	3,7	368,0	415,8	64,2	91,1
1951.....	20	11	1 061	1 259	1 773	4 124	..	4,9	516,6	552,1	76,9	116,2
1952.....	20	17	1 337	1 528	2 209	5 111	..	7,3	648,9	675,8	95,1	142,9
1953.....	16	26	1 122	1 554	2 073	4 791	..	10,6	537,6	698,6	88,7	133,1
1954.....	13	48	1 299	1 395	2 059	4 814	..	18,3	605,6	639,5	87,6	133,0
1955.....	8	31	1 316	1 413	2 057	4 825	..	11,1	595,7	656,3	87,0	132,4
1956.....	11	34	1 382	1 419	2 051	4 897	..	11,5	609,5	662,9	86,1	133,5
1957.....	5	52	1 409	1 311	1 825	4 602	..	16,9	598,2	610,3	76,2	124,6
1958.....	6	94	1 655	1 294	1 700	4 749	..	30,2	664,7	594,4	70,6	127,8
1959.....	8	94	2 530	1 459	1 762	5 853	..	30,4	956,6	655,7	72,9	156,7
1960.....	15	134	3 317	1 675	1 831	6 972	..	44,4	1 178,8	736,4	75,5	185,9
1961.....	12	198	3 565	1 747	1 769	7 291	..	67,7	1 194,4	748,2	72,7	193,4
1962.....	9	179	4 185	1 946	1 787	8 106	..	64,3	1 334,5	781,7	72,9	213,3
1963.....	6	187	4 428	2 022	1 608	8 251	..	69,1	1 409,8	771,2	65,2	215,9
Båda könen Both sexes												
1950.....	22	13	1 631	3 312	5 234	10 212	..	2,9	390,1	714,2	116,3	145,6
1951.....	26	20	2 168	4 277	6 803	13 294	..	4,4	520,9	936,0	150,0	188,0
1952.....	25	23	2 557	4 820	7 538	14 963	..	4,8	612,2	1 066,1	164,9	210,0
1953.....	22	34	2 149	4 555	7 292	14 052	..	6,8	507,4	1 025,2	158,5	195,9
1954.....	16	79	2 446	4 325	6 851	13 717	..	14,8	562,0	993,1	148,0	190,2
1955.....	8	37	2 458	4 402	6 947	13 852	..	6,5	548,3	1 021,9	149,1	190,7
1956.....	12	37	2 616	4 300	6 845	13 810	..	6,1	568,2	1 000,5	146,0	188,8
1957.....	6	56	2 572	4 077	6 019	12 730	..	8,9	537,1	942,7	127,6	172,8
1958.....	6	100	2 988	4 174	5 770	13 038	..	15,7	589,7	950,4	121,8	175,8
1959.....	9	100	4 389	4 881	6 042	15 421	..	15,8	814,0	1 085,9	127,0	206,9
1960.....	17	150	5 758	6 023	6 525	18 473	..	24,2	1 002,0	1 308,9	136,7	246,8
1961.....	12	219	6 656	6 297	6 528	19 712	..	36,5	1 091,5	1 332,1	136,3	262,1
1962.....	10	193	7 599	7 177	6 611	21 590	..	33,8	1 186,4	1 424,7	137,1	284,8
1963.....	9	198	7 665	7 308	5 957	21 137	..	35,6	1 193,3	1 366,2	123,0	277,1

Tab. D 7. Fall av venerisk sjukdom år 1963 efter ålder och kön

Cases of venereal diseases by age and sex

Källa: Länsläkarnas årsberättelser.

Sjukdom Disease	Summa Total	Den smittades ålder <i>Age of the infected</i>											
		under 1 år under 1 year	1—9 år years	10—14 år years	15—19 år years	20—24 år years	25—29 år years	30—39 år years	40—49 år years	50—59 år years	60 år och däröver 60 years and more	okänd ålder un- known age	
Syfilis ¹													
{M. M.	215	—	—	—	26	64	40	58	20	6	1	—	—
{Kv. F.	101	1	—	2	21	26	15	19	12	2	2	1	1
Summa Total	316	1	—	2	47	90	55	77	32	8	3	1	1
Gonorré													
{M. M.	12 886	3	—	11	3 237	5 286	1 960	1 496	558	153	26	156	156
{Kv. F.	8 251	3	3	187	4 428	2 022	622	559	259	54	7	107	107
Summa Total	21 137	6	3	198	7 665	7 308	2 582	2 055	817	207	33	263	263
Ulcus molle													
{M. M.	11	—	—	—	4	3	2	1	1	—	—	—	—
{Kv. F.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa Total	11	—	—	—	4	3	2	1	1	—	—	—	—

¹ Häri ingår samtliga fall av syfilis, såväl medfödd som förvärvad. *Congenital and acquired*

(Forts. från sidan 77)

framgår av tabell D 6. Gonorrén hade sin hittills största siffra 1962, 21 590 fall. Räknat på 100 000 av invånarantalet blir dock 1944 års siffra större än den för år 1962. År 1963 hade antalet gonorréfäll sjunkit till 21 137.

Frekvensen av syfilis visar årlig stegring från 1958, då antalet rapporterade fall var 75, till 246 fall 1962 och 316 fall 1963.

Tuberkulos. Uppgifter om tuberkulosens utbredning finns i tabell D 9, som utgör en sammanställning av tabeller i Svenska Nationalföreningens mot hjärt- och lungsjukdomar kvartalsskrift (1964, nr 3).

I tabell D 8 redovisas omfattningen av och några resultat från medicinalstyrelsens hittills utförda skärmbildsundersökningar av civila personer. Några relativt utvisande omfattningen av undersökningarna länsvis har icke uträknats, då vid sådana beräkningar hänsyn icke kan tagas vare sig till omflyttningen och mortaliteten hos befolkningen under den period skärmbildsundersökningar pågått eller till att vissa personer undersökts mer än en gång. Bland de undersökta personerna hade man i genomsnitt funnit tuberkulösa sjukdomstecken hos 2,5 %. Såsom framgår av en för tidigare år företagen specialundersökning torde emellertid flertalet av dessa fall vara kända förut och bragta under kontroll. Bland dessa befinner sig ett stort antal, som vid den på skärmbildsundersökningen följande kliniska utredningen icke visat sig vara behäftade med aktiv tuberkulos, varför de icke kommit att kvarstå i dispensärregistret. Det antal personer, som upptages i det sistnämnda (35 881 den 31/12 1963 enligt tabell D 9) motsvarar endast omkring 0,5 % av folkmängden. Härvid har som »folkmängd» endast medtagits personer om minst 10 års ålder, något som visserligen är oegentligt, därför att registret upptager även barn under 10 år, en oegentlighet som emellertid knappast har praktisk betydelse, då dessa sjuka barn numera är ganska få.

Tab. D 8. Medicinalstyrelsens skärmbildsundersökningar 1946—1963. Antal undersökta civila personer (exkl. patienter på mentalsjukhus) och gjorda fynd

Massradiofluorography of the National Board of Health

Källa: Rapport från medicinalstyrelsens skärmbildscentral.

Län, städer Counties, county boroughs	Antal skärmbildsundersökta personer Number of individuals examined				Därav med nedanstående fynd 1946—1963 Number of findings			
	1946— 1961	1962	1963	Summa 1946— 1963 Total	Pågående el. ej säkert läkta fall av tuberkulos ¹	Procent % av de undersökta ²	Övrigt patologiskt Öther findings	Osäkra fynd Uncertain findings
Stockholms stad	1 024 891	—	—	1 024 891	30 851	3,0	..	4 891
Stockholms län	511 591	79 886	84 756	676 233	14 802	2,2	2 493	4 363
Uppsala »	122 156	—	—	122 156	2 743	2,2	1 247	1 725
Södermanlands »	346 223	—	—	346 223	7 552	2,2	833	2 155
Norrköpings stad	127 308	—	—	127 308	3 474	2,7	..	979
Östergötlands län i övr.	430 991	—	—	430 991	7 989	1,9	164	3 179
Jönköpings län	361 411	—	20 661	382 072	8 868	2,3	1 590	2 678
Kronobergs »	129 419	—	11 411	140 830	3 456	2,5	799	1 090
Kalmar »	363 990	—	—	363 990	8 714	2,4	..	2 676
Gotlands »	43 271	—	—	43 271	1 064	2,5	439	467
Blekinge »	203 704	—	—	203 704	6 572	3,2	16	1 831
Kristianstads »	—	57 155	66 109	123 264	916	0,7	1 010	559
Hälsingborgs stad	53 592	—	—	53 592	1 410	2,6	207	339
Malmöhus län i övr.	—	74 538	69 657	144 195	1 058	0,7	1 153	581
Hallands län	125 090	—	—	125 090	3 976	3,2	359	1 207
Göteborgs stad	259 847	—	—	259 847	9 890	3,8	1 194	1 428
Göteborgs o. Bohus län i övr.	150 661	—	—	150 661	6 059	4,0	..	1 304
Älvsborgs län	273 539	—	13 734	287 273	10 693	3,7	141	2 393
Skaraborgs »	301 063	61 297	—	362 360	6 919	1,9	786	2 286
Värmlands »	248 044	11 466	50 570	310 080	5 543	1,8	1 944	2 070
Västmanlands »	164 043	—	—	164 043	3 509	2,1	1 104	1 189
Kopparbergs »	422 143	—	—	422 143	10 071	2,4	209	3 144
Gävle stad	32 269	—	—	32 269	881	2,7	135	126
Gävleborgs län i övr.	372 969	—	—	372 969	9 472	2,5	..	2 674
Västernorrlands län	230 611	—	—	230 611	9 967	4,3	7	2 072
Jämtlands »	47 645	38 917	19 830	106 392	1 515	1,4	1 501	489
Västerbottens »	163 832	—	—	163 832	4 237	2,6	113	1 044
Norrbottnens »	154 000	24 955	—	178 955	4 229	2,4	1 741	1 464
Summa Total	6 664 303	348 214	336 728	7 349 245	186 430	2,5	..	50 403

¹ Active or not definitely healed TB. Inklusive fall under dispensärkontroll. Inclusive of cases already controlled by TB dispensary. — ² In per cent of persons examined.

Tabell D 8

Undersökningarna omfattar i princip endast personer som fyllt 10 år. Beträffande gjorda fynd av lungtuberkulos bör observeras, att

dessa till stor del antingen redan varit kända för dispensärorganisationen eller visat sig läkta vid den senare kliniska undersökningen. Se texten sidan 84.

Tab. D 9. Tuberkulossjukligheten och -dödligheten år 1963 *Tuberculosis morbidity and mortality*

Källa: Centraldispensärernas årsberättelser (bearbetade inom Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar), utom beträffande avlidna, vilka citerats ur publikationen »Dödsorsaker» (SOS) av statistiska centralbyrån.

Län, städer <i>Counties, county boroughs</i>	Tbc-fall kvarstående i centraldispensärregister den 31/12 <i>Persons with TB registered at Central dispensaries</i>					Nyupptäckta tbc-fall införda i centraldispensärregister <i>New findings of TB entered into registers of Central dispensaries</i>					Avlidna i tbc (alla slag) enligt statistiska centralbyråns material <i>Deaths from TB (all forms)</i>			
	Hela antalet <i>All cases</i>	På 1 000 inv. <i>Per 1 000 inh.</i>	Därav lungtbc <i>TB of the lungs</i>			Hela antalet <i>All cases</i>	På 1 000 inv. <i>Per 1 000 inh.</i>	Därav lungtbc <i>TB of the lungs</i>			Antal <i>Number</i>	På 1 000 inv. <i>Per 1 000 inh.</i>	Antal <i>Number</i>	På 1 000 inv. <i>Per 1 000 inh.</i>
			Hela antalet <i>All cases</i>	Öppen tbc <i>Contagious</i>				Hela antalet <i>All cases</i>	Öppen tbc <i>Contagious</i>					
				Antal <i>Number</i>	På 1 000 inv. <i>Per 1 000 inh.</i>				Antal <i>Number</i>	På 1 000 inv. <i>Per 1 000 inh.</i>				
Stockholms stad	5 416	6,8	4 772	435	0,5	536	0,7	385	215	0,3	..	..		
Stockholms län	3 181	6,1	2 827	100	0,2	281	0,5	214	47	0,1	..	..		
Uppsala län	887	5,1	736	49	0,3	84	0,5	63	8	0,1	..	..		
Södermanlands län	1 259	5,4	1 034	77	0,3	70	0,3	44	23	0,1	..	..		
Norrköpings stad	514	5,6	459	22	0,2	29	0,3	24	13	0,1	..	..		
Östergötlands län i övr.	1 426	5,3	1 190	52	0,2	77	0,3	53	13	0,1	..	..		
Jönköpings län	961	3,3	728	44	0,2	80	0,3	39	11	0,0	..	..		
Kronobergs län	986	6,2	850	111	0,7	61	0,4	38	20	0,1	..	..		
Kalmar län	1 456	6,2	1 294	64	0,3	71	0,3	56	11	0,1	..	..		
Gotlands län	387	7,2	323	14	0,3	23	0,4	15	3	0,1	..	..		
Blekinge län	734	5,0	619	53	0,4	71	0,5	49	22	0,2	..	..		
Kristianstads län	2 032	7,9	1 739	95	0,4	139	0,5	117	19	0,1	..	..		
Malmö stad	1 307	5,5	1 143	22	0,1	82	0,3	54	7	0,0	..	..		
Malmöhus län i övr. ...	2 277	5,6	2 020	109	0,3	175	0,4	144	51	0,1	..	..		
Hallands län	758	4,4	570	28	0,2	55	0,3	31	10	0,1	..	..		
Göteborgs stad	2 176	5,3	1 783	156	0,4	187	0,5	137	103	0,3	..	..		
Göteb. o. Bohus l. i övr.	1 405	6,1	1 106	71	0,3	107	0,5	69	20	0,1	..	..		
Älvsborgs län	1 226	3,2	996	153	0,4	122	0,3	85	49	0,1	..	..		
Skaraborgs län	642	2,6	483	19	0,1	70	0,3	36	21	0,1	..	..		
Värmlands län	1 408	4,9	1 143	55	0,2	115	0,4	83	38	0,1	..	..		
Örebro län	1 292	4,9	876	77	0,3	113	0,4	76	26	0,1	..	..		
Västmanlands län	1 040	4,4	840	153	0,6	85	0,4	57	25	0,1	..	..		
Kopparbergs län	1 611	5,6	1 329	67	0,2	167	0,6	112	47	0,2	..	..		
Gävleborgs län	1 371	4,7	1 110	49	0,2	142	0,5	82	17	0,1	..	..		
Västernorrlands län ...	2 592	9,2	2 106	127	0,5	191	0,7	136	55	0,2	..	..		
Jämtlands län	513	3,8	385	10	0,1	85	0,6	61	22	0,2	..	..		
Västerbottens län	2 043	8,7	1 652	34	0,1	142	0,6	78	17	0,1	..	..		
Norrbottnens län	2 290	8,7	1 768	78	0,3	173	0,7	112	27	0,1	..	..		
Summa Total 1963	43 190	5,7	35 881	2 324	0,3	3 533	0,5	2 450	940	0,1	*432	*0,06		
1962	46 761	6,2	38 945	2 645	0,4	3 777	0,5	2 608	889	0,1	425	0,06		
1961	50 594	6,7	42 344	2 875	0,4	3 996	0,5	2 754	1 032	0,1	504	0,07		
1960	53 981	7,2	45 015	3 171	0,4	4 194	0,6	2 887	1 026	0,1	598	0,08		
1950	82 542	11,8	59 320	7 905	1,1	10 550	1,5	6 588	1 655	0,2	1 553	0,22		
1948	86 938	12,6	59 192	8 474	1,2	12 808	1,9	7 933	2 117	0,3	2 813	0,41		

Tabell D 9

Antalet i centraldispensärernas register kvarstående fall av tuberkulos och av nyupptäckta fall återspeglar sjukdomens utbredning resp. insjukningsrisken. Att fastställa, om en tuberkulos är »öppen», d.v.s. i smittsamt sta-

dium kan i många fall vara vanskligt, varför uppgifterna härom är mindre säkra än övriga. Vad angår den geografiska variationen, måste man dessutom räkna med att det kan finnas lokala olikheter i den intensitet, varmed man uppsparar och anmäler tuberkulosfall.

c. Maligna tumörer 1961 enligt anmälningar till cancerregistret

Från och med år 1958 registreras nyupptäckta cancerfall i Sverige vid det till medicinalstyrelsen knutna cancerregistret. Uppgiftsskyldighet föreligger för läkare vid sjukhus beträffande patienter inom såväl slutna som öppna vård samt för patologer och rättsmedicinare. De senare anmäler av dem på biopsi- eller obduktionsmaterial satta diagnoser, oavsett att fallen även anmäles från klinik. Endast ett fåtal fall torde falla utanför rapporteringen. De tumörformer, som anmäls till registret är förutom klart maligna processer samtliga intrakraniella tumörer samt svulster med endokrin aktivitet. Undantagna från anmälan är således de flesta benigna tumörer.

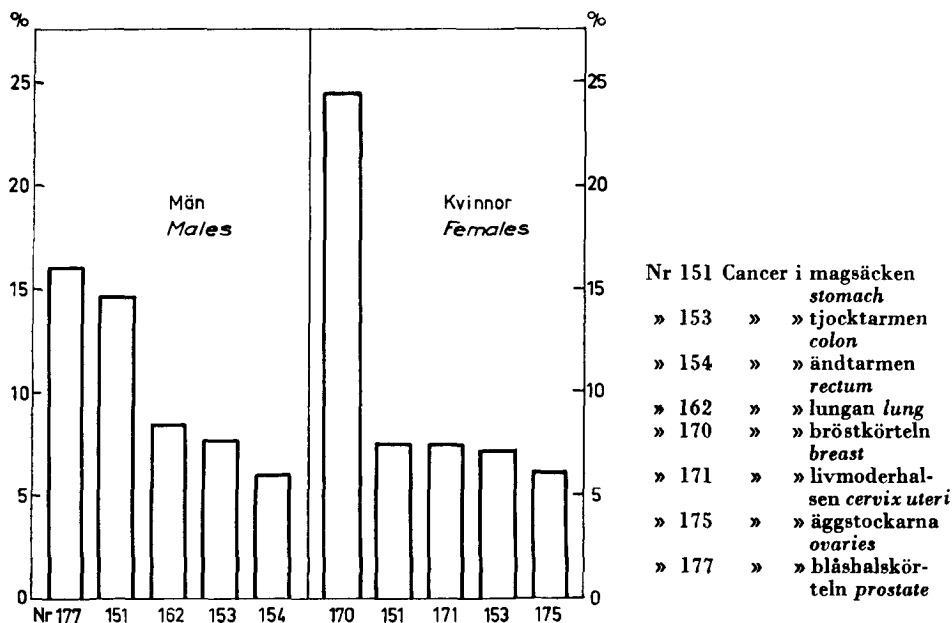
Förutom persondata angående patienten, såsom födelsedatum, kön, hemort och civilstånd innehåller en canceranmälan en detaljerad diagnos med uppgift om huruvida denna grundats på klinisk eller patologisk-anatomisk undersökning etc. I anmälan finnes dessutom uppgifter som möjliggör ytterligare efterforskningar, såsom namnet på sjukhuset där den sjuke vårdats, dennes journalnummer och inskrivningsdatum. Uppgifterna stansas på hålkort, som sedermera konverteras till magnetisk tape. Kodsättningen av tumörernas läge och histologiska utseende sker i enlighet med en av WHO utarbetad rekommendation till cancerregistret.

Cancerregistrets huvuduppgift är att producera en tillförlitlig morbiditetsstatistik för cancer och besläktade sjukdomar. Registret kan även tjäna som underlag för forskning, då i registreringen ingår en specifikation av tumörernas lokalisering och morfologiska typ med uppgifter för varje fall om sjukhus, journalnummer, etc.

Den fjärde årsredogörelsen från registret kom i tryck år 1965 och avser verksamhetsåret 1961. Den är avfattad på engelska under titeln »Cancer Incidence in Sweden 1961», National Board of Health. Då den ej ingår i serien Sveriges officiella (Forts. sidan 89)

De fem vanligaste cancerformerna i % av samtliga cancerfall

Five most common sites of cancer in per cent of all cases

Tab. D 10. Antal nya cancerfall diagnosticerade 1961 fördelade efter primärtumörens läge

No. of new cases of cancer diagnosed in 1961 by primary site. (Cancer registry)

Källa: Medicinalstyrelsens cancerregister.

Statistisk klassifikation <i>Statistical classification</i>		Primärt läge <i>Primary site</i>	Antal fall <i>No. of cases</i>			Fall per 1 miljon inv. Per 1 million inh.	
A-listan <i>A-list</i>	Detaljnummer <i>Detailed list</i>		Samtliga <i>Total</i>	Män <i>M</i>	Kvinnor <i>F</i>	Män <i>M</i>	Kvinnor <i>F</i>
A 44	140—48	Malign tumör i munhåla och svalg <i>Malignant neoplasm of oral cavity and pharynx</i>	539	383	156	103	42
A 45	150	Malign tumör i matstrupen <i>Malignant neoplasm of oesophagus</i>	234	152	82	41	22
A 46	151	Malign tumör i magsäcken <i>Malignant neoplasm of stomach</i>	2 264	1 439	825	384	219
A 47	152, 153	Malign tumör i tarmen utom ändtarmen <i>Malignant neoplasm of intestine except rectum</i>	1 614	794	820	212	217
A 48	154	Malign tumör i ändtarmen <i>Malignant neoplasm of rectum</i>	970	579	391	154	104
A 49	161	Malign tumör i struphuvudet <i>Malignant neoplasm of larynx</i>	118	108	10	29	3
A 50	162, 163	Malign tumör i luftstrupe, luftrör, lunga och lungsäck, icke angiven som metastatisk <i>Malignant neoplasm of trachea, and of bronchus and lung not specified as secondary</i>	1 114	895	219	239	58
A 51	170	Malign tumör i bröstkörteln <i>Malignant neoplasm of breast</i>	2 666	29	2 637	8	700
A 52	171	Malign tumör i livmoderhalsen <i>Malignant neoplasm of cervix uteri</i>	823	.	823	.	218
A 53	172—174	Malign tumör i annan el. ospec. del av livmodern <i>Malignant neoplasm of other and unspecified parts of uterus</i>	767	.	767	.	204
A 54	177	Malign tumör i prostata <i>Malignant neoplasm of prostate</i>	1 587	1 587	.	423	.
A 55	190, 191	Malign tumör i huden <i>Malignant neoplasm of skin</i>	678	378	300	101	80
A 56	196, 197	Malign tumör i ben och bindväv <i>Malignant neoplasm of bone and connective tissue</i>	242	133	109	35	28
—	193	Tumör i hjärnan och övriga nervsystemet <i>Neoplasm of brain and other parts of nervous system</i>	647	313	334	83	89
A 58	204	Leukemi <i>Leukaemia and aleukaemia</i>	757	434	323	116	85
A 59	200—203, 205	Malign tumör primär i lymfatisk och blodbildande vävnad <i>Lymphosarcoma and other neoplasms of lymphatic and haematopoietic system</i>	869	481	388	128	103
—	155, 157, 158, 160, 164, 175, 176, 178—181, 192, 194, 195	Övriga maligna tumörer <i>Other malignant neoplasms</i>	4 093	1 841	2 252	489	597
—	156, 159, 199	Maligna tumörer med otillräckligt specificerat läge <i>Malignant neoplasms of unspecified site</i>	688	327	361	87	96
Summa <i>Total</i>			20 670	9 873	10 797	2 632	2 865

Tab. D 11. Antal nya cancerfall diagnosticerade 1961 fördelade efter primärtumörens läge och patientens hemort

*No. of new cases of cancer diagnosed in 1961 by primary site and domicile.
(Cancer registry)*

Källa: Medicinalstyrelsens cancerregister.

Statistisk klassifikation Statistical classification		Samtliga fall Total	Hemort Domicile						
A-listan A-list	Detaljnummer Detailed list		Stockholm	Göteborg	Malmö	S:a storstäder Total big towns	Övriga städer Other towns	Samtliga städer All towns	Landskommuner Rural areas
A 44	140—148.....	539	74	28	16	118	154	272	267
A 45	150.....	234	35	11	12	58	81	139	95
A 46	151.....	2 264	258	107	65	430	707	1 137	1 127
A 47	152, 153.....	1 614	224	109	98	431	539	970	644
A 48	154.....	970	130	63	44	237	308	545	425
A 49	161.....	118	25	12	3	40	48	88	30
A 50	162, 163.....	1 114	255	89	56	400	390	790	324
A 51	170.....	2 266	400	177	114	691	892	1 583	1 083
A 52	171.....	823	182	50	34	266	280	546	277
A 53	172—174.....	767	108	43	12	163	271	434	333
A 54	177.....	1 587	166	83	80	329	440	769	818
A 55	190, 191.....	678	75	36	27	138	218	356	322
A 56	196, 197.....	242	29	19	5	53	84	137	105
—	193.....	647	105	44	29	178	206	384	263
A 58	204.....	757	117	35	34	186	226	412	345
A 59	200—203, 205... 155, 157, 158, 160, 164, 175, 176, 178—181, 192, 194, 195	869	103	64	33	200	262	462	407
—	156, 159, 199... Summa Total	688 20 670	69 3 006	28 1 280	12 859	109 5 145	251 6 677	360 11 822	328 8 848

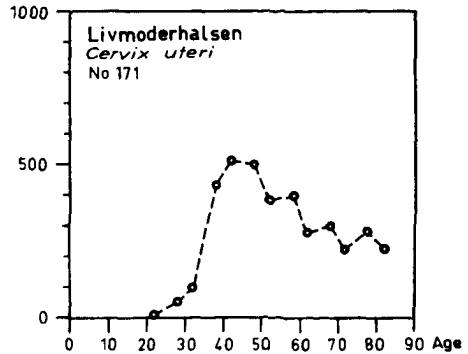
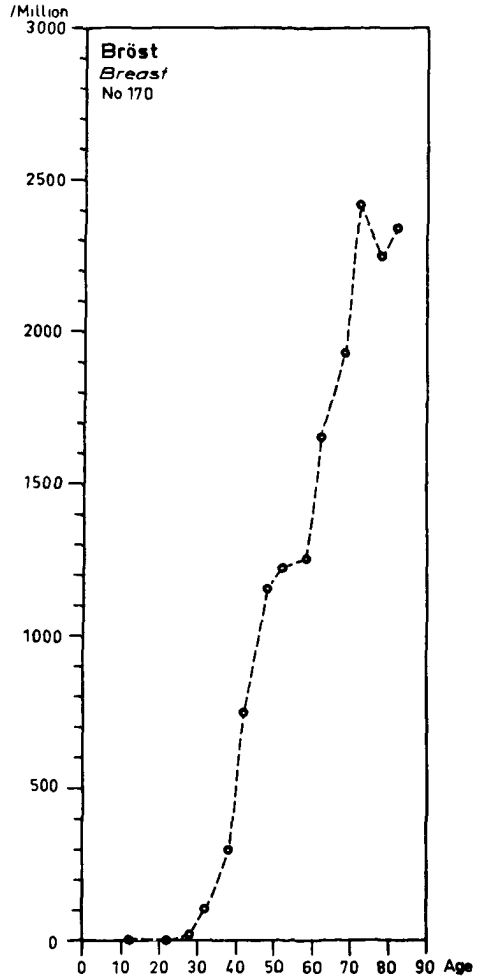
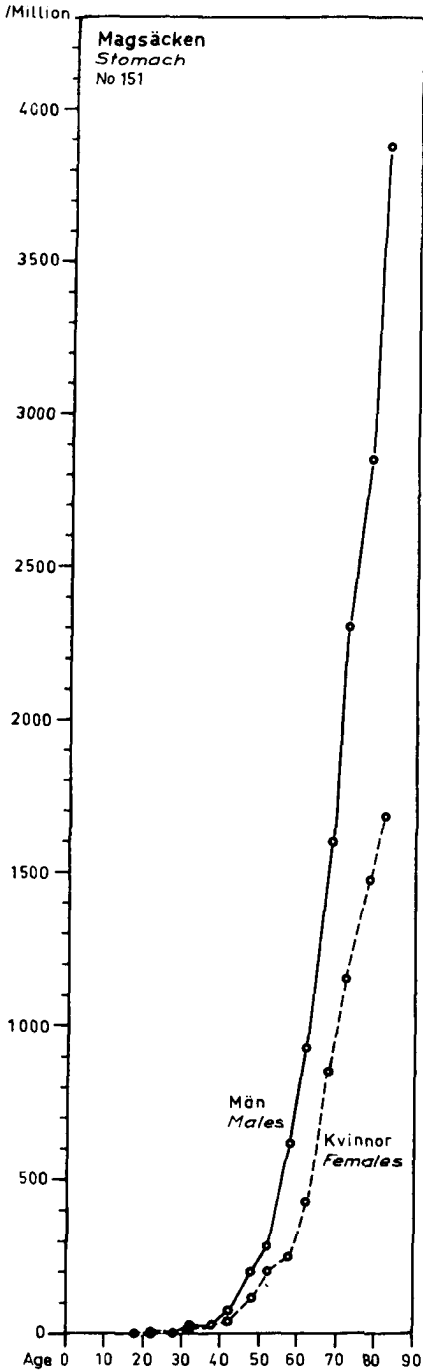
statistik vill medicinalstyrelsen lämna en kort sammanfattning i föreliggande publikation.

Tabell D 10 visar hur samtliga anmälda fall (20 670) fördelar sig på män, kvinnor och grupper av diagnoser. Diagrammet på sid. 87 visar de vanligaste tumörformerna för respektive kön och det på sid. 90 åldersfördelningen av de insjuknade i vissa av dem.

Inom de flesta tumörformerna föreligger en övervikt för stadsbefolkningen, oftast mest markerad i de tre största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö. Som exempel på detta förhållande kan anföras lungcancern. För denna tumörform var antalet fall av manligt kön i hela landet 225 per 1 miljon invånare. Motsvarande siffra för enbart Stockholm var 557, för de tre stora städerna sammanslagna 457, för övriga städer i landet 268 och för landsbygden 116. Beträffande lungcancern förelåg även en klar övervikt för män (könskvoten män/kvinnor för hela landet 4,3—1). Dessa uppgifter rörande lungcancers frekvens i Sverige överensstämmer i stort sett med motsvarande erfarenheter från andra länder.

Antal fall bland 1 miljon män resp. kvinnor i olika åldrar av cancer i magsäcken, bröstkörteln och livmoderhalsen år 1961

Age-specific incidence rates per 1 million: stomach, breast and cervix uteri

d. Skador genom våld

I detta avsnitt lämnas en del uppgifter om antalet på sjukhus intagna på grund av skador genom våld (förgiftning inbegripen). Polikliniskt behandlade fall ingår icke. Resultatet redovisas i detalj i tabell D 12.

Följande sammanfattning och jämförelse med föregående år må lämnas:

Intagna på grund av: <i>Admitted to hospital:</i>	1955	1960	1962	1963
Olycksfall <i>Accidents</i>				
Trafik <i>Traffic</i>	14 570	14 562	14 520	15 336
Förgiftning <i>Poisoning</i>	1 397	1 915	2 015	2 461
Övriga <i>Other accidents</i>	34 420	34 617	37 629	39 497
Själv-mord etc. <i>Self-inflicted injuries</i>				
Förgiftning <i>Poisoning</i>	2 685	2 848	3 226	3 849
Övriga <i>Other</i>	250	293	267	266
Misshandel o. dyl. <i>Assault</i>	571	578	542	698
Summa <i>Total</i>	53 893	54 813	58 199	62 107

Bland »Olycksfall, övriga» ingår en väsentlig del av olyckorna under arbetsutövning, ehuru dylika naturligtvis även finns bland trafikolyckorna och förgiftningarna. Under rubriken »fall från höjd» i tabell D 12 döljer sig t. ex. fall från byggnadsställningar och tak. »Fallande föremål» inkluderar ras i gruvor, »skärande eller stickande föremål» omfattar bl. a. splitter från arbetsstycken o. s. v.

Betydande skillnader framträder mellan könen. I totalantalet intagna skadefall överväger männen med sina 38 156 fall (61 % av samtliga). Könens andelar är emellertid rätt olika för skilda grupper av orsaker. Männen andel är sålunda 71 % i fråga om trafikolycksfall, 55 % i fråga om förgiftningar genom olycksfall, 59 % i fråga om övriga olycksfall, endast 44 % i fråga om självmord och självmordsförsök med 84 %, när det gäller misshandel och mordförsök.

Ännu större skillnader kan uppletas, om man går längre i specifikation av orsakerna. Utpräglat »manliga» ter sig olyckor i samband med motorcyklar, järnvägs- trafik och överhuvudtaget maskiner, skärande eller stickande föremål, fallande föremål, elektrisk ström, explosioner, skott m. m. Skadeorsaker där kvinnorna starkt överväger är svårare att leta upp, åtminstone så länge man håller sig till olycksfallen. Där överväger de mera avsevärt endast i fråga om fall i trappor och fall i samma plan. Det kan antagas, att det här gäller gamla personer, som halkat eller snavat. För denna tydning talar den bland dessa kvinnor relativt höga dödligheten.

Däremot överväger kvinnorna bland dem som gjort självmordsförsök (56 % kvinnor). Detta gäller visserligen icke alla självmordsmetoder men det gäller för de viktigaste bland dem, nämligen förgiftningarna. Männen överväger starkt inom grupperna hängning, skott och skärande eller stickande vapen, men även för dem var förgiftningen den främsta metoden.

Den bild av självmordsförsöken, som sjukhusmaterialet ger, skiljer sig i hög grad från den som förmedlas av statistiska centralbyråns statistik över de fullbordade dåden. Där var det männen som dominerade med 75 % av samtliga fall (år 1962). Vidare var fördelningen på metoder en annan vad beträffar männen, i det förgiftningarna här fått träda tillbaka för hängning eller strypning.

Enligt tabell D 12 hade 900 personer (523 + 377) avlidit av sina skador, sedan de intagits på sjukhus. Personer, som omkommit genom våldsamt död och icke införts

(Forts. sidan 94)

Tab. D 12. Fall av skador genom våld intagna på sjukhus år 1963

Cases of injuries through accidents, poisonings and violence admitted into hospitals

Källa: Årsberättelser från lasarett, sjukstugor m. fl.

Nr i den internationella klassifikationen	Beskrivning (nummer i svensk klassifikation) Item (number in Swedish classification)	Intagna Number admitted		Döda på sjukhuset Dead in hospital	
		m. m.	kv. f.	m. m.	kv. f.
	Trafikolycksfall Traffic accidents	10 896	4 440	239	99
E 860-866	Lufttrafik (E 1)	19	1	1	—
E 850-858	Vattentrafik (E 2)	64	8	1	—
E 810-825}	Motortrafik	2 540	423	51	5
E 830-835}					
E 800-802	Järnvägstrafik (E 7)	86	32	3	—
E 840, 841	Spårvagnstrafik (E 8)	45	25	3	—
E 844, 845	Annan vägtrafik utom med trampcykel (E 9)	249	107	6	3
E 842, 843	Trampcykelolyckor (E 10)	1 625	801	16	6
	Olycksfall genom förgiftning Accidental poisoning	1 358	1 103	10	2
E 870	Morfin och andra opiumderivat	22	23	—	—
E 871	Barbitursyre-derivat	295	344	—	—
E 872	Acetylsalicylsyra och salicylat	36	42	1	—
E 873	Bromider	4	5	—	—
E 874	Andra analgetica och hypnotica	77	67	—	—
E 875	Sulfonamider	3	13	—	—
E 876	Stryknin	—	—	—	—
E 877	Belladonna, atropin och hyoscin	8	10	—	—
E 878	Andra och ospecificerade läkemedel	237	288	1	—
E 879	Svamp och andra födoämnen (ej genom bakterier eller bakterietoxiner)	19	27	—	1
E 880	Alkoholer (ej alkoholism)	177	40	6	—
E 881	Petroleum-produkter	96	53	1	—
E 882	Övriga industriella lösningsmedel	54	18	—	—
E 883	Frätande ämnen	26	15	—	1
E 884	Kvicksilver och dess föreningar	3	—	—	—
E 885	Bly och dess föreningar (ej blyarsenat)	30	—	—	—
E 886	Arsenik och antimon och deras föreningar	—	—	—	—
E 887	Fluorider	2	—	—	—
E 888	Andra och ospecificerade fasta och flytande ämnen	139	131	—	—
E 890	Lys- (kok-, svets- och annan nytto-) gas	14	10	—	—
E 891	Avgaser från motorfordon (ej i trafik)	13	1	—	—
E 892	Annan kolmonoxid (ej brand eller explosion)	29	9	1	—
E 893	Cyngas	—	—	—	—
E 894	Andra specificerade gaser och ångor (ej brand eller explosion, ej narkos)	61	4	—	—
E 895	Gaser och ångor utan närmare specifikation	13	3	—	—
	Övriga olycksfall Other accidents	23 497	16 000	225	241
E 900	Fall i trappor	1 156	1 305	18	13
E 901	Fall från stegen	452	172	5	—
E 902	Andra fall från höjd	3 630	1 738	26	18
E 903	Fall i samma plan	6 029	9 521	102	181
E 904	Ospecificerade fall	5 111	373	4	3
E 910	Fallande föremål	2 322	266	12	2
E 911	Skada av fordon, ej i trafik (t. ex. i industri, gruvdrift o. d.)	150	5	2	1

Nr i den internationella klassifikationen	Beskrivning (nummer i svensk klassifikation) <i>Item (number in Swedish classification)</i>	Intagna <i>Number admitted</i>		Döda på sjukhuset <i>Dead in hospital</i>	
		m. m.	kv. f.	m. m.	kv. f.
E 912	Skada av maskin(-eri), alla slag	1 067	119	1	1
E 913	Skada av skärande eller stickande föremål	1 509	324	—	1
E 914	Skada av elektrisk ström (ej blix) t)	132	20	2	—
E 915	Skada vid explosion av tryckkärl	23	6	1	—
E 916	Skada av eld och explosion i brännbart ämne	434	108	6	9
E 917	Skada av frätande eller hett ämne	898	458	2	3
E 918	Skada av strålning (radium, röntgen), ej terapeutiskt använd	1	1	—	—
E 919	Skada genom skott och sprängning	326	21	6	—
E 920	Främmande kropp i öga eller orbita	191	14	—	—
E 921	Inandning och nedsväljning av föda med kvävning eller andningshinder	16	13	1	2
E 922	Inandning och nedsväljning av annat föremål med kvävning eller andningshinder	16	10	—	—
E 923	Främmande kropp, inkommen genom naturliga öppningar, utan andningshinder	343	328	—	—
E 924	Kvävning i bädd	2	—	1	—
E 925	Kvävning under andra och ospecificerade omständigheter	1	2	1	1
E 926	Bristande omvårdnad av barn under 1 års ålder	1	1	—	—
E 927	Bett och sting av giftigt djur	142	130	—	—
E 928	Skada av djur på annat sätt (ej i trafik)	255	136	—	—
E 929	Drunkning	39	12	9	—
E 930	Skada av högt eller lågt lufttryck	3	—	—	—
E 931	Skada av hetta eller solstrålning	13	5	—	—
E 932	Förfrysning	60	14	1	1
E 933	Hunger, törst och utmattning	—	1	—	—
E 934	Skada vid naturkatastrof (ej blix) t)	1	—	—	—
E 935	Skada av blix) t)	9	7	—	—
E 936	Andra och ospecificerade olyckshändelser	3 765	890	25	5
	Självmord och själv-tillfogad skada <i>Self-inflicted injuries</i>	1 820	2 295	46	33
E 970	Självmord o. s. v. genom förgiftning med analgetica och hypnotica	1 401	2 000	17	26
E 971	Självmord o. s. v. genom förgiftning med andra fasta och flytande ämnen	193	198	2	1
E 972	Självmord o. s. v. genom förgiftning med lys-(kok-, annan nytto-)gas	30	10	—	1
E 973	Självmord o. s. v. genom förgiftning med andra gaser	16	1	—	—
E 974	Självmord o. s. v. genom hängning eller strypning	23	5	8	1
E 975	Självmord o. s. v. genom dränkning	2	4	—	—
E 976	Självmord o. s. v. genom skott eller sprängning	22	2	8	—
E 977	Självmord o. s. v. genom skärande eller stickande vapen	79	38	1	—
E 978	Självmord o. s. v. genom hopp från höjd	25	27	7	3
E 979	Självmord o. s. v. på annat eller ospecificerat sätt	29	10	3	1
	Mord, dråp (försök), misshandel <i>Homicide</i>	585	113	3	2
E 980	Mord o. s. v. genom förgiftning	2	1	—	—
E 981	Mord o. s. v. genom skott eller sprängning	1	2	—	—
E 982	Mord o. s. v. med skärande eller stickande vapen	42	7	2	—
E 983	Mord o. s. v. på annat eller ospecificerat sätt	531	102	1	2
E 984	Skador uppkomna genom polisingripande	9	1	—	—
	Summa Total	38 156	23 951	523	377

Kommentar, se nästa sida.

till sjukhus eller som införts dit, efter det att döden inträtt, är icke med i denna statistik. Sådana dödsfall är vida flera. Enligt statistiska centralbyråns beräkning omkom sålunda av skador genom yttre våld och förgiftning 4 889 år 1962. Mer än 80 % av dem, som ljuter en våldsamt död, torde alltså avlida utan att dessförinnan komma på sjukhus.

Antalet av dem som avlidit, utgjorde i vårt material 1,4 % av dem som intagits skadade på sjukhus. Den högsta dödligheten observeras i trafik- och självmordsolycksgrupperna (2,2 resp. 1,9 %).

Rörande *trafikolyckor och sömnmedelsförgiftningar* under olika år kan ytterligare uppgifter här nedan meddelas. Som »sömnmedel» har för korthetens skull be-tecknats en rad sömngivande och smärtstillande medel, nämligen klassifikationens nr E 871, E 873, E 874, E 877, E 878 och E 970. Statistiken avser både olycksfall och självtillfogade skador.

	<i>Intagna på sjukhus Admitted to hospitals</i>	
	<i>Trafikolycksfall Traffic accidents</i>	<i>Sömnmedelsförgiftningar (olycksfall och självmord) Poisoning through sopori- fics (accidental and suicidal)</i>
1950.....	9 392	1 466
1951.....	10 511	1 748
1952.....	12 370	1 920
1953.....	14 950	2 425
1954.....	14 560	2 234
1955.....	14 570	3 014
1956.....	14 444	3 174
1957.....	14 800	3 246
1958.....	15 096	3 563
1959.....	15 306	3 598
1960.....	14 562	3 504
1961.....	15 201	3 778
1962.....	14 520	3 992
1963.....	15 336	4 736

Materialet till dessa serier ändrade beskaffenhet år 1951, varför jämförbarheten med år 1950 icke är absolut. (Se härom denna publikation, årgång 1952, sid. 45—47.)

Tabell D 12

Som framgår av källhänvisningen i tabellrubriken har materialet hämtats från de typer av sjukhus där olycksfall brukar mottagas i det akuta stadiet. Sjukhem för långvarigt kroppssjuka och vanförestalter är sålunda icke medtagna, då de i regel erhåller sina fall i andra hand. Icke heller är mental-sjukhusens patienter medtagna. Om sålunda statistiken gått miste om ett och annat fall, torde å andra sidan också ha förekommit, att fall blivit dubbelredovisade, nämligen när de

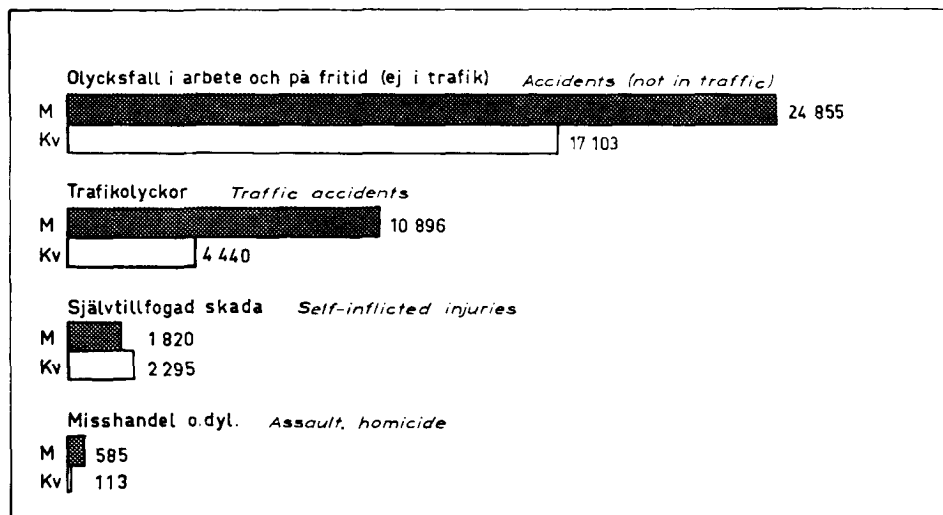
intagits för samma skada på flera akutsjukhus eller avdelningar på samma sjukhus.

Uppgifter saknas från ett litet antal sjukhus. Med anledning därav har summorna för anstalter, som inkommit med uppgifter, höjts i den proportion, med vilken vårdplatsantalet för samtliga sjukhus som bort vara med i redovisningen, överstigit platsantalet för dem, som lämnat uppgift. Denna komplettering har utförts separat för skilda slag av anstalter och kliniker och innebär totalt en höjning av de rapporterade fallen med 4,4%.

Antal personer intagna på sjukhus år 1963 för skador genom våld (jfr tabell D 12)

No. of persons admitted into hospitals because of injuries through violence

Tab. D 13. Själv mord och självmordsförsök genom sömnmedel m. m. åren 1953—1963 (diagnos nr E 970)

Suicide (incl. attempts) through soporifics (diagnosis No. E 970)

Källa: Sjukhusens årsberättelser och publikationen »Dödsorsaker» (SOS).

År Year	Antalet intagna på sjukhus No. admitted into hospital			Antalet döda på sjukhus No. dead in hospital			Döda enligt statistiska centralbyråns statistik (på sjukhus och i övrigt) Dead according to Central Bureau of Statistics (in hospitals and elsewhere)		
	män	kvinnor	s:a	män	kvinnor	s:a	män	kvinnor	s:a
1953.....	682	1 163	1 845	34	43	77	102	90	192
1954.....	610	1 116	1 726	25	30	55	82	76	158
1955.....	989	1 428	2 417	25	35	60	105	92	197
1956.....	989	1 519	2 508	24	15	39	134	92	226
1957.....	1 008	1 564	2 572	14	22	36	134	94	228
1958.....	1 197	1 383	2 580	20	20	40	107	103	210
1959.....	1 070	1 564	2 634	24	15	39	129	111	240
1960.....	988	1 528	2 516	28	27	55	121	93	214
1961.....	987	1 780	2 767	16	23	39	108	93	201
1962.....	1 113	1 718	2 831	15	16	31	143	104	247
1963.....	1 401	2 000	3 401	17	26	43	*164	*153	*317

e. Karies hos sjuåringar

Tab. D 14. Aktuell kariesprocent för permanenta tänder hos i folktandvården undersökta sjuåriga skolbarn 1941—1963*Teeth with untreated caries in per cent of total number of permanent teeth in seven year old children*

Källa: Kalenderårsrapporter från tandvårdsinspektörerna.

Landstingsområde, städer	1941	1943	1945	1947	1950	1955	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Stockholms stad	—	—	—	—	—	24,1	26,9	24,8	23,4	23,6	22,0	21,0
Stockholms län	27,5	23,1	20,9	23,4	25,3	24,0	22,0	21,5	23,7	20,9	21,8	23,0
Uppsala län	—	26,4	16,2	18,7	19,0	21,2	20,4	18,9	19,9	18,7	16,4	17,5
Södermanlands län	22,7	19,1	16,1	13,0	14,7	19,9	18,0	15,8	16,1	16,0	15,9	17,2
Norrköpings stad	—	—	—	—	—	28,3	28,2	25,6	26,6	26,1	25,3	28,8
Östergötlands län i övr.	37,9	35,6	35,5	31,8	34,3	34,1	32,3	31,6	29,4	27,3	25,8	24,3
Jönköpings län	33,3	20,6	22,0	19,8	28,5	29,0	27,6	28,8	27,7	28,1	27,0	25,1
Kronobergs län	29,8	26,6	25,4	25,5	34,5	31,5	23,6	23,6	23,9	25,5	28,2	26,0
Kalmar läns norra	24,9	12,7	25,5	14,2	19,6	19,8	24,0	20,1	16,6	25,2	24,0	19,1
Kalmar läns södra	—	36,6	29,4	24,5	26,0	30,7	26,0	25,7	26,1	25,8	28,2	27,7
Gotlands län	—	—	16,7	21,7	25,7	21,3	21,5	26,8	34,5	30,1	33,3	34,4
Blekinge län	—	20,2	13,9	20,6	29,9	35,3	36,9	36,0	36,2	37,6	36,1	35,4
Kristianstads län	27,7	28,3	25,3	25,4	32,0	29,8	33,6	34,9	30,8	29,6	26,4	26,1
Malmö stad	—	—	—	—	..	36,9	36,3	37,8	36,9	36,8	34,1	31,8
Hälsingborgs stad	—	—	—	33,8	35,8	40,0	36,0	35,7	34,1	33,0	31,9	—
Malmöh. län i övr.	22,7	28,2	30,5	27,5	29,0	32,6	31,9	31,6	31,1	29,5	29,6	29,2
Hallands län	51,3	31,9	26,6	28,7	33,2	34,9	33,1	27,6	29,4	28,3	28,8	28,8
Göteborgs stad	—	—	—	32,4	33,7	30,4	28,0	26,1	34,8	30,3	30,9	27,5
Göteb. o. Boh. l. i övr.	28,4	26,3	27,8	28,2	31,7	30,7	28,9	29,4	27,2	28,7	27,2	25,8
Älvsborgs län	31,5	30,2	27,2	33,1	35,5	35,9	32,6	34,1	30,4	28,4	25,1	24,2
Skaraborgs län	30,7	37,0	32,8	22,1	31,3	22,2	20,6	24,2	21,5	23,3	18,6	20,3
Värmlands län	38,6	35,3	33,6	30,5	33,1	33,8	32,2	33,4	31,7	32,7	32,8	31,6
Örebro län	33,9	28,0	25,6	25,7	37,4	34,8	32,4	32,2	30,6	29,4	31,8	28,6
Västmanlands län	15,8	13,6	15,9	18,6	17,8	21,5	25,2	23,8	25,9	22,7	23,3	24,5
Kopparbergs län	—	—	—	20,2	23,0	20,8	18,2	20,1	20,2	22,3	18,4	19,7
Gävle stad	20,8	19,1	19,4	22,7	31,7	25,7	22,6	23,5	21,5	22,8	24,3	—
Gävleb. län i övr.	16,0	26,8	24,6	20,4	24,2	21,5	19,4	19,9	19,7	20,0	19,3	21,7
Västernorrlands län ...	—	—	..	33,7	31,7	27,6	24,9	23,8	26,0	25,3	25,3	23,3
Jämtlands län	—	39,3	34,7	34,9	32,1	28,1	25,2	28,7	24,6	29,6	28,5	25,4
Västerbottens län	33,2	27,3	27,3	25,0	27,2	21,2	23,5	18,9	22,6	21,6	25,3	26,9
Norrbottnens län	44,3	19,7	28,1	28,2	29,0	32,0	31,3	31,6	30,3	30,6	28,1	30,2
Hela riket (medeltal) ..	29,1	24,3	24,1	25,3	29,3	28,3	27,6	27,1	27,1	26,7	25,7	25,3

Tabell D 14

Med aktuell kariesprocent menas antalet permanenta tänder angripna av karies men ej behandlade satta i relation till hela antalet frambrutna, permanenta tänder.

Före 1949 räknades som sjuåringar barnen i folkskolans första klass, men fr.o.m. nämnda år har man gått direkt efter åldern.

Procenttalens växlingar från år till år in-

om samma län kan tänkas delvis sammanhänga med brister i det statistiska materialet.

Det är troligt, att nedgången i riksmedeltalet efter 1950 delvis men icke helt sammanhängar med den alltmer ökade vården av sexåringarnas tänder (jfr 1954 års årgång av denna publikation).

Den aktuella kariesprocenten för sexåringar var vart och ett av åren 1958—1963 resp. 23,9, 23,0, 22,7, 23,4, 23,8 och 22,8.

f. Förlossningar

Definitionen på *levande född* har fr. o. m. 1960 ändrats till överensstämmelse med den internationella av WHO rekommenderade (MF 1959: 83). Tidigare räknades endast andning som tecken på liv. Nu skall även hänsyn tagas till andra tecken, såsom hjärtslag, pulsationer i navelsträngen och tydliga, spontana rörelser av skelettmuskulaturen. Jämför fotnoter till tabell D 15.

Fr. o. m. år 1952 har definitionen på begreppet fullgången nyfödd ändrats till överensstämmelse med internationell konvention. Tidigare räknades barn, som var minst 47 cm långt eller vägde minst 2 700 g som fullgången, varvid längden vid skiljaktigt utslag fick avgöra. Nu går gränsen så, att den som väger mer än 2 500 g räknas som fullgången. Efter denna ändring väntar man att finna en minskad frekvens ofullgångna nyfödda enligt årsberättelserna, men så är icke fallet. Tvärt om inträffade på det hela taget en höjning efter 1951. Förklaringen härtill synes ligga i att man tidigare huvudsakligen gått efter längden vid barnens klassificering och att längd- och viktnormerna icke helt motsvarade varandra. (Se denna publikation årgång 1952).

Ett sammandrag av sjukvårdsorganens rapporter om förlösta mödrar och födda barn återges i tabell D 15.

I förlossningsanstalternas årsberättelser ingår bl. a. några uppgifter om amningen, nämligen om modern ammade det nyfödda barnet vid tidpunkten för utskrivningen från anstalten (alltså i allmänhet omkring 7 dagar efter förlossningen) och om mjölken i så fall var tillräcklig. För år 1963 ställde sig en sammanställning av dessa uppgifter sålunda:

Anstaltstyp	Mödrar som ammat, % <i>Mother giving breastmilk, %</i>		Tillhopa <i>Total</i>
	Mjölk tillräcklig <i>Sufficiently</i>	Mjölk otillräcklig <i>Insufficiently</i>	
<i>Hospital type</i> I	81,9	14,5	96,4
» » II	82,6	15,2	97,8
» » III	85,4	13,6	99,0
Samtliga anstalter			
<i>All hospitals</i>	82,1	14,6	96,7

Självklart har procenttalen uträknats först sedan talet för samtliga mödrar reducerats med hänsyn till dödfödda barn, avlidna barn och avlidna mödrar. Den grupp av mödrar, som uppgifterna gäller, omfattar så reducerad omkring 110 000 fall. Den lilla rest på 3,3 % av icke ammande, som framkommer (100—96,7), skulle alltså representera dem, som icke alls haft bröstmjölk, som varit sjuka eller alltför klena eller som icke velat amma.

Av tabell D 15 framgår, att 24 mödrar avlidit i samband med förlossningen, vilket gör 21 dödsfall på 100 000. En översikt av motsvarande tal för varje år 1947—1959 lämnades i årgång 1959 av denna publikation.

Tab. D 15. Förlossningar och födda barn år 1963 fördelade efter sjukvårdsområde och vårdform
Deliveries and newborn according to region and type of care

Källa: Sjukhusens och länsläkarnas årsberättelser.

Sjukvårdsområden och vårdform <i>Counties, county boroughs and type of care</i>	Antal barnafödelskor <i>No. of mothers</i>		Antal födda barn ¹ <i>No. of newborn children</i>								
	Hela antalet <i>Total</i>	Fall, då modern avlidit <i>Cases when mother died</i>	Levande födda ² <i>Live births</i>				Dödfödda <i>Stillbirths</i>				Summa födda <i>Total No. of newborn</i>
			Hela antalet <i>Total</i>	Ofullgångna <i>Premature³</i>	Avlidna ⁴ <i>Deceased</i>		Hela antalet <i>Total</i>	Ofullgångna <i>Premature³</i>	Döda under förlossningen		
Hela antalet <i>Total</i>	Ofullgångna <i>Premature</i>	Hela antalet <i>Total</i>			Ofullgångna <i>Premature</i>	Hela antalet <i>Total</i>			Ofullgångna <i>Premature</i>		
Stockholms stad och län											
Sluten vård	20 521	5	20 413	914	231	157	281	155	81	38	20 694
Öppen vård, staden	22	—	22	—	—	—	—	—	—	—	22
» » länet	8	—	8	—	—	—	—	—	—	—	8
Uppsala län											
Sluten vård	3 588	—	3 594	174	34	24	35	20	10	6	3 629
Öppen »	6	—	6	—	—	—	—	—	—	—	6
Södermanlands län											
Sluten »	3 396	—	3 391	165	39	24	37	16	16	7	3 428
Öppen »	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	5
Norrköpings stad											
Sluten »	1 836	—	1 828	89	31	19	25	17	5	2	1 853
Öppen »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands län i övr.											
Sluten »	3 213	1	3 216	155	32	24	36	19	5	1	3 252
Öppen »	9	—	9	—	—	—	—	—	—	—	9
Jönköpings län											
Sluten »	4 318	—	4 308	198	41	28	49	26	15	6	4 357
Öppen »	7	—	7	1	—	—	—	—	—	—	7
Kronobergs län											
Sluten »	2 113	1	2 104	90	19	11	30	11	7	2	2 134
Öppen »	9	—	9	1	—	—	—	—	—	—	9
Kalmar läns norra											
Sluten »	1 139	—	1 139	42	8	5	8	4	4	2	1 147
Öppen »	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Kalmar läns södra											
Sluten »	2 087	—	2 073	90	31	30	30	16	12	4	2 103
Öppen »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands län											
Sluten »	777	—	777	47	12	10	10	6	5	2	787
Öppen »	34	—	33	—	—	—	—	1	—	—	34
Blekinge län											
Sluten »	2 004	1	1 988	78	18	7	31	12	14	2	2 019
Öppen »	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Kristianstads län											
Sluten »	3 959	—	3 958	178	42	29	59	34	14	1	4 017
Öppen »	4	—	4	2	1	—	—	—	—	—	4
Malmö stad											
Sluten »	3 749	2	3 746	194	33	22	33	16	5	—	3 779
Öppen »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmöhus län											
Sluten »	5 441	—	5 423	250	70	50	73	35	15	6	5 496
Öppen »	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3

¹ Barn = levande födda och sådana dödfödda, som avlidit efter 28:e havandeskapsveckan (eller vid osvisshet om tiden mäter minst 35 cm i längd). *Child = all liveborn and stillborn, after 28th week of gestation.*

² Levande född = nyfödd, som andats eller givit annat livstecken. *Foetus who has breathed or shown other evidence of life (= international definition).*

³ Fostrets vikt högst 2 500 g. *Weight of foetus 2 500 g or less.*

⁴ Beträffande på anstalt födda inom 7 dagar från födelsen och beträffande övriga 10 dagar. *Within 7 days from delivery (10 days as regards children not born in maternity institution).*

⁵ Typ I = Förlossningsavdelning med egen specialutbildad läkare. *Maternity hospital (department) with a specialist obstetrician of its own.*

Typ II = Annan förlossningsavdelning än typ I vid lasarett eller förlossningshem vid sjukstuga. *Other maternity department at general hospital than type I or cottage hospital.*

Typ III = Övriga förlossningshem. *Other maternity institution than type I and II (maternity home).*

Öppen vård = utom förlossningsanstalt under barnmorskas vård. *Not in maternity institution but under the care of a midwife.*

Sjukvårdsområden och vårdform Counties, county boroughs and type of care	Antal barna- föderskor No. of mothers		Antal födda barn ¹ No. of newborn children									
	Hela antalet Total	Fall, då mo- dern avlidit Cases when mother died	Levande födda ² Live births					Dödfödda Stillbirths				Summa födda Total No. of newborn
			Hela antalet Total	Ofull- gångna Prema- ture ³	Avlidna ⁴ Deceased		Hela antalet Total	Ofull- gångna Prema- ture ³	Döda under förlossningen			
					Hela antalet Total	Ofull- gångna Prema- ture			Hela antalet Total	Ofull- gångna Prema- ture		
Hallands län . Slutet vård	2 438	—	2 421	109	33	23	45	27	7	2	2 466	
Öppen »	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	
Göteborgs stad Slutet »	6 665	—	6 666	335	63	44	75	44	18	9	6 741	
Öppen »	14	—	14	—	—	—	—	—	—	—	14	
Göteborgs o. Bohusl. i övr. Slutet »	3 689	—	3 681	126	42	22	43	22	14	3	3 724	
Öppen »	13	—	13	—	—	—	—	—	—	—	13	
Älvsborgs län . Slutet »	5 281	1	5 277	238	44	26	71	40	16	6	5 348	
Öppen »	6	—	6	1	—	—	—	—	—	—	6	
Skaraborgs län Slutet »	3 621	—	3 630	128	27	21	38	20	10	5	3 668	
Öppen »	3	—	3	—	1	—	—	—	—	—	3	
Värmlands län Slutet »	3 843	—	3 829	175	46	34	52	22	24	5	3 881	
Öppen »	10	—	9	—	1	—	1	—	—	—	10	
Örebro län ... Slutet »	3 556	2	3 547	179	51	36	44	26	16	7	3 591	
Öppen »	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7	
Västmanlands län Slutet »	3 767	—	3 767	158	26	16	40	27	12	7	3 807	
Öppen »	19	—	19	—	—	—	—	—	—	—	19	
Kopparbergs län Slutet »	4 023	2	4 019	173	39	23	44	14	13	2	4 063	
Öppen »	8	—	8	1	—	—	—	—	—	—	8	
Gävleborgs län Slutet »	4 049	5	4 052	163	47	35	40	20	10	2	4 092	
Öppen »	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	5	
Västernorr- lands län ... Slutet »	3 740	3	3 726	145	34	23	52	22	19	7	3 778	
Öppen »	44	—	44	—	—	—	—	—	—	—	44	
Jämtlands län Slutet »	1 718	—	1 717	69	8	6	15	7	8	1	1 732	
Öppen »	39	—	39	2	—	—	—	—	—	—	39	
Västerbottens län Slutet »	3 234	—	3 234	152	26	16	38	18	12	2	3 272	
Öppen »	12	—	11	—	—	—	1	—	—	—	12	
Norrbottens län Slutet »	4 498	1	4 489	232	49	30	62	32	18	4	4 551	
Öppen »	10	—	9	2	—	—	1	—	1	—	10	
Summa slutet vård	112 263	24	112 013	5 046	1 176	795	1 396	728	405	141	113 409	
Därav anstalt av typ I ⁵	83 235	20	83 065	3 894	900	610	1 054	571	291	109	84 119	
» » » II ⁵	28 220	3	28 141	1 129	273	184	338	155	113	32	28 479	
» » » III ⁵	808	1	807	23	3	1	4	2	1	—	811	
Summa öppen vård	307	—	303	10	3	—	4	—	1	—	307	
Totalsumma	112 570	24	112 316	5 056	1 179	795	1 400	728	406	141	113 716	

Tabell D 15

Tabellen omfattar förlossningar på anstalt (sluten vård) och utom anstalt, när barnmorska biträde (öppen vård). Icke redovisat är sålunda endast det lilla antal förlossningar, som skett utom anstalt och utan biträde av barnmorska. Som jämförelse med totalsummorna för födda barn meddelas, att statistiska centralbyrån, som erhåller sina uppgifter genom folkbokföringens organ, samma år preliminärt redovisade 112 791

levande födda och 1 367 dödfödda eller tillhoppa 114 158 födda barn.

Förlossningarna procentuellt fördelade efter vårdform Births in percent according to type of care

År Year	Anstalter av typ Maternity clinic, type			Öppen vård Out-patient care	Total
	I	II	III		
1950	45,6	41,4	7,1	5,9	100,0
1955	59,0	33,3	5,3	2,4	100,0
1960	67,3	30,8	1,3	0,6	100,0
1962	71,4	27,6	0,7	0,3	100,0
1963	73,9	25,1	0,7	0,3	100,0

Tab. D 16. Dödfödda och tidigdöda jämte perinatal dödlighet m. m. Relativa tal
Stillborn, early deaths and perinatal mortality etc. Relative figures

Källa: Se tabell D 15

	Antal födda Children born	På 1 000 av antalet födda <i>Per 1 000 children born</i>					
		Dödfödda Stillborn	Dödf. döda under förlossn. Stillborn during delivery	Döda inom 1 vecka Dead within first week	Perinatal dödlighet Perinatal mortality	Fullgångna Mature	Ofullgångna Pre-mature
År 1963							
Anstaltstyp <i>Hospital type</i>							
I	84 119	12,5	3,5	10,7	23,2	946,9	53,1
II	28 479	11,9	4,0	9,6	21,5	954,9	45,1
III	811	4,9	1,2	3,7	8,6	969,2	30,8
Öppen vård <i>Not in hospital</i>	307	13,0	3,3	9,8	22,8	967,4	32,6
Summa <i>Total</i>	113 716	12,3	3,6	10,4	22,7	949,1	50,9
Därav fullgångna <i>Mature</i>	107 932	6,2	2,5	3,6	9,8	.	.
ofullgångna <i>Premature</i>	5 784	125,9	24,4	137,4	263,3	.	.
Samtliga födda <i>Total born</i> 1962	108 179	13,0	3,9	10,4	23,4	949,6	50,4
1961	105 913	12,9	4,0	11,0	23,9	949,6	50,4
1960	103 255	14,0	4,5	11,7	25,7	949,0	51,0
1955	109 110	17,6	6,5	10,9	28,5	949,7	50,3
1950	117 260	20,6	7,4	11,7	32,3	960,2	39,8

Tabell D 16

Relativtalen har, rad för rad, räknats på antalet födda enligt kolumnen längst till vänster, vilken omfattar både levande och dödfödda. Räknar man på enbart antalet levande födda, som ofta sker vid internationella jämförelser, erhåller man för år 1963: dödfödda 12,5 ‰, döda inom första levnadsveckan 10,5 ‰ och perinatal dödlighet 23,0 ‰.

Den *perinatala dödligheten* utgör här summan av de dödfödda och dem som dött under första levnadsveckan.

Definitionen på »fullgången» ändrades

1952 till överensstämmelse med internationell konvention. Se härom tidigare årgångar av denna publikation, särskilt årgång 1952. Jfr även fotnoterna till tabell D 15.

Definitionen på »levande född» ändrades fr. o. m. år 1960 att överensstämma med internationell konvention, se texten sid. 97. Effekten härav kunde väntas ha blivit en överflyttning av fall från gruppen dödfödda till dem som dött under första levnadsveckan. Så torde också ha skett, men endast i ringa mån (se denna publikation årgång 1960.) Beträffande barnadödligheten i övrigt, se sidan 135.

Tabell D 18

Till tabellens tal kan läggas 48 aborter, som redovisats av distriktsbarnmorskor i öppen vård.

Aborternas klassifikationsnummer anges enligt WHO's internationella gruppering med ett tresiffrigt tal i vänstra kanten och en decimalsiffra i tabellhuvudet.

I andra sifferkolumnen finner man sjukhusens redovisning av under redovisningsåret verkställda abortoperationer på medicinsk eller legal indikation. Man kan icke vänta sig

exakt överensstämmelse med de tal som redovisas i nästa textavsnitt, där de verkställda hänför sig till ett annat tidsbegrepp.

Som »annan abort» (decimal 3) har räknats druvbörd, blödning efter abort som ägt rum före intagning på sjukhus, placentalpolyper m. m. Det må tillfogas, att nummer 652.1 inbegriper fall, då graviditetstoxikos spelat in som orsak till havandeskapets avbrytande.

Antalet av s. k. illegala aborter är icke känt. Endast ett fåtal av dessa ingår under decimalsiffrorna 0 och 2. (Jfr SOU 1953: 29.)

Tab. D 17. Förlösningar på anstalt år 1963 fördelade efter barnaföderskans ålder, civilstånd och bördens ordningsnummer. Relativtal per 100 000 barnaföderskor
Births per 100 000 according to marital status, age and birth order (g = married; og = not married)

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Börd-nummer Birth order No.	Under 20 år		20—24 år		25—29 år		30—34 år		35—39 år		40 år och däröver		Summa
	g	og	g	og	g	og	g	og	g	og	g	og	
1	4 209	5 379	14 646	3 072	9 666	623	3 099	179	1 093	80	281	35	42 362
2	861	330	8 983	684	10 918	796	6 500	133	2 135	68	518	26	31 952
3	52	10	1 985	161	4 802	188	4 582	128	2 371	61	714	24	15 078
4	4	—	386	25	1 470	86	1 963	53	1 580	45	587	21	6 220
5	—	—	70	1	465	25	768	47	727	30	342	15	2 490
6	—	—	8	—	130	9	320	15	315	11	197	4	1 009
7 och högre	—	—	1	—	59	4	187	12	317	13	285	11	889
Summa	5 126	5 719	26 079	3 943	27 510	1 731	17 419	567	8 538	308	2 924	136	100 000

Tabell D 17

Talen visar hur många kvinnor per 100.000 barnaföderskor som förlöst första, andra, tredje o.s.v. gången under redovisningsåret. Endast anmälningspliktiga bördor har därvid räknats, d.v.s. levande födda och dödfödda om minst 35 cm längd. Om barn fötts inom eller utom äktenskap har ingen betydelse för ordningsnumret i detta fall. Bland ogifta har inräknats änkor och frånskilda.

Ett sammandrag för 1952 (det första år för vilket uppgifter föreligger), 1962 och 1963 följer.

Det må nämnas, att statistiska centralbyrån i publikationen *Befolkningsrörelsen* (Sveriges off. stat.) redovisar bördnummer

för barn födda i äktenskap ingångna efter 1950

	År 1952	1962	1963
Antal bördor med uppgift Cases with information on birth order	96 433	106 829	112 259
Därav i % bördnummer: Thereof (%.) birth No :			
1	39,7	42,4	42,4
2	31,1	31,2	31,9
3	15,9	15,3	15,1
4	7,1	6,4	6,2
5	3,1	2,7	2,5
6	1,4	1,0	1,0
7 eller högre	1,7	1,0	0,9
Summa Total	100,0	100,0	100,0

Tab. D 18. Abortfall (på sjukvårdsanstalter intagna fall) år 1963

Abortions (in-patients at hospitals). (Numbering according to international classification)

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

	Spontana el. ej speci- ficerade	Provo- cerade på med. el. leg. indik.	Andra provo- cerade	Annan abort	Summa
	.0	.1	.2	.3	
650 Utan uppgift om feber el. förgiftning	10 615	3 060	18	207	13 900
651 Med uppgift om feber	323	40	13	28	404
652 » » » förgiftning (ej feber)	8	4	1	1	14
Summa 1963	10 946	3 104	32	236	14 318
» 1962	10 849	2 868	38	268	14 023
» 1960	10 453	2 540	40	289	13 322
» 1955	11 090	4 153	77	408	15 728

g. Legala aborter, steriliseringar, kastreringar

Abort enligt lagen om avbrytande av havandeskap den 17 juni 1938 (nr 318) med ändring den 17 maj 1946 och 5 juni 1963 kan erhållas efter tillstånd antingen av medicinalstyrelsen eller, då fråga icke är om abort på eugeniska indikationer eller icke gäller rättsinkapabla kvinnor, av två läkare (på s. k. tvåläkarutlåtande). Dessutom kan avbrytande av havandeskap i vissa fall ske utan sådant tillstånd, om tiden icke medger dess inhämtande (s. k. nödfall). Lagändringen år 1946 innebar, att förutsättningarna för avbrytande av havandeskap i viss mån utökades, samtidigt som medicinalstyrelsen erhöll större befogenhet att lämna tillstånd. Med rättsinkapabel menas i detta fall, att kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet anses sakna förmåga att själv lämna giltigt samtycke till ingreppet. Lagändringen år 1963 innebar att abort enligt denna lag även må erhållas när med skäl kan antagas att det väntade barnet på grund av skada under fosterstadiet kommer att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte.

Ansökan om abort kan inges av kvinnan själv, eller — då hon är rättsinkapabel — även av den som har vårdnaden om henne.

Det statistiska material, som här redovisas, består av uppgifter dels om (1) antalet ansökningar till medicinalstyrelsen om abort, (2) antalet bifallna sådana ansökningar och (3) antalet av dessa som verkställt, dels (4) uppgifter om aborter som verkställt på tvåläkarutlåtande och (5) vid nödfall. Det må hänvisas till tabell D 19.

Antalet *ansökningar* om abort, som ställts till *medicinalstyrelsen* vissa år, framgår av följande tablå, vari även de bifallna anges.

År Year	1950	1955	1960	1962	1963
Antal ansökningar <i>Applications for abortion to National Board of Health</i>	6 361	5 694	4 085	4 257	4 532
Därav bifallna <i>Thereof granted, No.</i>	5 149	4 060	2 552	2 957	3 313
Bifallna %	81	71	62	69	73

Tabell D 19

Eugeniska indikationer gäller fall, då abort beviljats emedan det väntade barnet befarats komma att lida av kroppslig eller psykisk sjukdom, psykisk efterblivenhet eller missbildning. De medicinska eller social-medicinska indikationerna avser ofta fall, då kvinnan på grund av sjukdom eller svaghet icke ansetts böra föda barnet eller då dess framfödande och uppfostran förutsetts komma att bli henne övermäktigt. De sjukdomar det här är fråga om är i regel depressioner eller andra psykiska rubbningar, men även kroppsjukdomar förekommer. Den humanitära indikationen tillämpas vanligen då fråga är om brottsligt hävdande, d.v.s. att kvinnan vid gra-

Dödsfall vid abortoperation

Deaths connected with operation for abortion

År Year	Antal No.	% ₀₀	Därav vid samtidig sterilisering <i>Thereof cases combined with sterilization</i>	
			Antal No.	% ₀₀
1950	7	1,19	5	3,39
1955	5	1,10	2	1,74
1956	2	0,52	—	—
1957	2	0,59	—	—
1958	—	—	—	—
1959	3	0,98	1	0,97
1960	1	0,36	1	1,04
1961	—	—	—	—
1962	2	0,62	1	1,09
1963	3	0,85	1	1,13

(Forts. sidan 104)

Tab. D 19. Legala aborter 1963

Abortions induced for medical or legal indications

Källa: Till medicinalstyrelsen under redovisningsåret inkomna abortansökningar och motsvarande operationsrapporter; under året inkomna rapporter om operationer på tvåläkarutlåtande och i nödfall.

	Eugenisk indikation <i>Eugenic indication</i>	Medicinsk o. socialmedicinsk indikation <i>Medical and socio-medical indication</i>			Risk för foster- skada <i>Risk of fetal injury</i>	Humani- tär indikation <i>Human- itary indication</i>	Summa <i>Total</i>	Därav verk- ställda <i>Number operated</i>
	Sjukdom <i>Disease</i>	Svaghet <i>Weakness</i>	Förutsedd svaghet <i>Anti- cipated weakness</i>					
Av medicinalstyrelsen be- viljade ansökningar <i>Applications granted by the National Board of Health</i>	18	992	2 059	136	27	81	3 313	3 100
Gifta <i>Married</i>	13	559	1 242	62	17	1	1 894	1 763
Förut gifta <i>Widowed or divorced</i>	2	128	255	5	—	1	391	368
Ogifta <i>Single</i>	3	305	562	69	10	79	1 028	969
Ålder <i>Age</i>								
—14 år	—	—	—	—	—	73	73	67
15—19 »	2	77	292	41	8	4	424	403
20—24 »	1	175	333	40	7	1	557	524
25—29 »	1	222	379	26	3	2	633	601
30—34 »	9	217	404	13	4	1	648	604
35—39 »	5	184	381	12	4	—	586	548
40—44 »	—	105	241	4	1	—	351	318
45— »	—	12	29	—	—	—	41	35
Antal föregående förloss- ningar (exkl. aborter) <i>Number of earlier de- liveries</i>								
0	3	217	339	47	12	79	697	661
1	3	189	288	37	2	1	520	481
2	4	240	369	16	9	—	638	603
3	6	186	374	24	3	—	593	560
4	1	108	345	7	—	—	461	437
5	—	33	181	3	1	1	219	198
6	1	13	87	2	—	—	103	93
7	—	5	42	—	—	—	47	36
8	—	—	18	—	—	—	18	18
9 o. fler	—	1	16	—	—	—	17	13
Verkställda aborter <i>No. operated</i>	17	1 199	2 060	133	36	83	.	3 528
Efter av medicinalstyrel- sen beviljade ansökn. <i>Granted by the National Board of Health</i>	17	925	1 934	122	27	75	.	3 100
Efter tillstånd av två lä- kare <i>With authorization of two physicians</i>	.	272	126	11	9	8	.	426
Nödfall <i>Emergency</i>	.	2	—	—	—	—	.	2

Det är vanligt, att ansökan om abort åtföljes av ansökan om sterilisering. En specialundersökning för år 1960 visade, att det då var 1 222 dubbelansökningar (av totalt 4 085 abortansökningar). I ett fåtal fall ställer emellertid medicinalstyrelsen sterilisering som villkor för aborts erhållande. Indikationen är alltid eugenisk i sistnämnda fall. Antalet fr. o. m. år 1959 av dylika villkorliga aborter framgår av följande tablå, där också indikationens art specificerats.

År	1959	1960	1961	1962	1963
Antalet aborter beviljade av medicinalstyrelsen med sterilisering som villkor	36	7	7	1	2
Därav med indikationen:					
Psykisk sjukdom	8	—	—	—	—
Psykisk efterblivenhet	21	5	7	1	2
Epilepsi	1	—	—	—	—
Svår kroppslig sjukdom	6	2	—	—	—
Antal av ovanstående, som verkställdts	28	7	5	1	2

För 213 av de 3 313 kvinnor, som av medicinalstyrelsen år 1963 beviljats legal abort, har sådan icke ägt rum, nämligen: Sökanden har fullföljt graviditeten 137 fall; spontanabort 64 fall; ej gravid 8 fall; självmord 1 fall; verkställdt i utlandet 1 fall; okänd anledning 2 fall.

Av de 3 528 verkställda aborter, som redovisas i tabell D 19, gällde 927 sådana, där sterilisering också utförts (efter ansökan eller till följd av att den ställts som villkor för aborten). (Forts. se sidan 106)

Tabell D 19 (forts.)

viditetens början ej fyllt 15 år eller att hon utsatts för våldtäkt. »Nödfall» avser aborter som måst göras för att rädda kvinnan från en livshotande sjukdom och tiden icke medgivit inhämtande av tillstånd i vanlig ordning. Specificerade uppgifter om indikationerna lämnades före 1954 års årgång i denna publikation. För senare år förvaras de i manuskript i medicinalstyrelsen.

Uppgifterna om verkställda aborter hänför sig före 1959 till rapporter som inkommit till medicinalstyrelsen under resp. år, men

1959 infördes den ändringen beträffande operationer med medicinalstyrelsens tillstånd, att talen gäller verkställda aborter av de under redovisningsåret bifallna ansökningarna, vare sig de verkställdts under året eller senare.

För dödsfall i samband med abort gäller ovanstående serie, i vilken dödsfall vid kombinerad abort-steriliseringsoperation anges separat. (Promilletalen anger i sistnämnda fall relationen till antalet abort-steriliseringsoperationer.)

Tabell D 20

Beträffande indikationernas innebörd gäller i stort sett detsamma som för aborterna enligt kommentaren till tabell D 19. Dock bör observeras, att med social indikation avses fall, då vederbörande på grund av psykisk sjukdom, psykisk efterblivenhet eller annan rubbning av själsverksamheten eller på grund av asocialt levnadsätt anses vara uppenbart olämplig att handha vårdnaden om barn. »Social indikation» har alltså här en annan innebörd än i uttrycket social-medicinsk in-

dikation då fråga är om legal abort. I det senare fallet gäller det ju kvinnor, vilkas sociala förhållanden (arbetsbörda m. m.) i kombination med deras hälsotillstånd gör att de icke anses böra föda sitt barn. — I manuskript hos medicinalstyrelsen förvaras detaljerad förteckning över diagnoser på sjukdomstillstånd som varit anledning till bifall till sterilisering.

Begreppet »verkställd sterilisering» ändrades fr. o. m. år 1959 på samma sätt som beskrivits angående aborter under tabell D 19.

Tab. D 20. Legala steriliseringar år 1963

Sterilizations

Källa: Av medicinalstyrelsen under redovisningsåret beviljade ansökningar och motsvarande operationsrapporter; under året inkomna rapporter om operationer på tvåläkarintyg och i nödfall.

	Eugenisk indikation <i>Eugenic indication</i>		Social indikation <i>Social indication</i>		Medicinsk indikation, kvinnor <i>Medical indication, females</i>	Med abort som villkor <i>As condition for abortion</i>	Summa <i>Total</i>	Därav verkställda <i>Operated</i>	
	M M	Kv F	M M	Kv F				Hela antalet <i>Total</i>	Män <i>Males</i>
Av medicinalstyrelsen beviljade ansökningar <i>Applications granted by the National Board of Health</i>	22	37	46	64	1 656	2	1 827	1 624	57
Gifta <i>Married</i>	5	20	9	19	1 417	—	1 470	1 304	9
Förut gifta <i>Widowed or divorced</i>	—	4	1	6	168	—	179	160	1
Ogifta <i>Single</i>	17	13	36	39	71	2	178	160	47
Alder <i>Age</i>									
—14 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15—19 »	1	4	3	12	4	2	26	20	2
20—24 »	11	9	24	14	28	—	86	76	33
25—29 »	3	6	8	15	219	—	251	228	11
30—34 »	2	8	6	11	458	—	485	428	4
35—39 »	3	8	1	11	577	—	600	539	4
40—44 »	1	1	3	1	344	—	350	310	2
45— »	1	1	1	—	26	—	29	23	1
Antal genomgångna förlossningar <i>No. of earlier deliveries</i>									
0	22	11	46	32	25	2	138	117	57
1	.	8	.	4	89	—	101	88	.
2	.	6	.	9	219	—	234	212	.
3	.	9	.	3	348	—	360	320	.
4	.	2	.	10	376	—	388	357	.
5	.	—	.	3	283	—	286	251	.
6	.	1	.	2	165	—	168	148	.
7	.	—	.	1	79	—	80	68	.
8	.	—	.	—	41	—	41	35	.
9 o. fler	.	—	.	—	31	—	31	28	.
Verkställda steriliseringar <i>Performed sterilizations</i>	17	29	40	56	1 605	2	.	1 749	62
Beviljade av medicinalstyrelsen <i>Granted by the National Board of Health</i> ...	17	29	40	56	1 480	2	.	1 624	57
Efter tillstånd av två läkare <i>With authorization of two physicians</i>	.	.	.	.	120	.	.	120	.
Nödfall <i>Emergency</i>	.	.	.	.	5	.	.	5	.

Steriliseringar. Förhållandena på hithörande område regleras genom lagen den 23 maj 1941 (nr 282) om sterilisering. Liksom i fråga om aborter kan ingreppet utföras antingen efter tillstånd av medicinalstyrelsen eller, i vissa fall, på utlåtande av två läkare och dessutom i s. k. nödfall av en läkare. Ansökan om sterilisering kan inges av vederbörande själv eller — om denne är rättsinkapabel — även av den som har vårdnaden om honom eller henne. Sterilisering kan föreskrivas av medicinalstyrelsen utan särskild ansökan, nämligen då den ställs som villkor för abort och i samband med dispens för äktenskap, där endera eller bägge makarna lider av ärftlig, psykisk rubbning.

	1950	1955	1960	1961	1962	1963
Antal ansökningar till medicinalstyrelsen om sterilisering <i>Applications to National Board of Health</i>	2 168	1 848	2 065	2 143	2 009	2 031
Därav bifallna <i>Granted</i>	2 015	1 668	1 895	1 929	1 808	1 827
Bifallna %	93	90	92	90	90	90

De beviljade ansökningarna fördelade sig på kön och indikationer m. m. som framgår av tabell D 20. Där anges också hela antalet verkställda steriliseringar. Ett dödsfall i samband med sterilisering inrapporterades för år 1963 (se tablå i kommentaren till tabell D 19).

Kastreringar. Förhållandena på hithörande område regleras genom lagen den 24 mars 1944 (nr 133) om kastrering. Ingreppet kan verkställas antingen med tillstånd av medicinalstyrelsen eller, i vissa fall, på utlåtande av två läkare.

Under år 1963 inkom till medicinalstyrelsen 11 ansökningar om kastrering, av vilka 7 bifölls och 4 avslogs. Antalet under år 1963 inkomna berättelser om verkställda kastreringar var 5, av vilka ingen på tvåläkarintyg. Samtliga gällde män.

Här följer en sammanställning av under senare år av medicinalstyrelsen beviljade kastreringar med uppgift om indikationen.

År	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Indikation:							
Kriminalpolitisk	2	4	1	10	1	3	2
Humanitär	1	2	5	2	4	—	4
Kriminalpolitisk + humanitär	7	8	6	1	3	3	1
Summa	10	14	12	13	8	6	7

I samtliga ovanstående fall gällde det män.

h. Psykiska sjukdomar

Befintliga patienter, vårdformer. I genomsnitt per dag befann sig under år 1963 omkring 32 500 patienter på anstalt för mentalsjukvård (de statliga mentalsjukhusen för psykiskt efterblivna ej medräknade) (tabell A 13) därav 64 % på statliga mentalsjukhus, 16 % på de tre storstädernas och 20 % på vårdhem m. m. I dessa tal har försöksutskrivna eller i familjevård utplacerade icke medräknats.

I bilaga 2 lämnas också en översikt av det befintliga (= på sjukhus inskrivna) klientelet vid slutet av år 1963 enligt sjukhusens årsberättelser och i följande tablå visas förhållandena under de senaste åren, vad angår statens mentalsjukhus för psykiskt sjuka.

	1950	1955	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Befintliga vid statens mentalsjukhus den 31/12								
<i>Patients on 31/12 in mental hospitals of the State</i>								
Antal No.	27 653	30 758	31 341	31 021	31 145	29 862	29 794	20 536
Därav i % In per cent								
I familjevård In foster homes	2,2	2,3	2,6	2,8	2,8	2,8	3,0	4,4
Försöksutskrivna Released on probation	22,7	27,1	28,9	28,7	29,4	28,2	28,8	11,7

I tabell D 22 ges en översikt av patienter och vårdplatser på mentalsjukhus och sjukhem i medeltal per dag årligen 1945—1963.

Rikets mentalsjukhus och lasarettkliniker för vuxenpsykiatri insänder från den 1 januari 1962 till medicinalstyrelsen individuella uppgifter om utskrivna patienter. Därvid användes de liggarkort, som sjukhusen har skyldighet att föra. Dessutom göres vid varje årsskifte en inventering av patientbeståndet.

Liggarkort upplägges för varje patient och vårdtillfälle och innehåller uppgifter om diagnoser, födelsetid, kön, allmän försäkringskassa, in- och utskrivningsdata m. m. (dock icke patients namn).

Med de sålunda inhämtade uppgifterna avser medicinalstyrelsen att få till stånd en förbättrad statistik från mentalsjukvården. Uppgifterna för år 1962 håller på att sammanställas för publicering. För redovisningen av diagnoserna har använts WHO's internationella klassifikation i något förenklat skick. Statistiken bygger i huvudsak på vårdtillfällen och icke på personer. Om en och samma patient vårdas t. ex. fyra gånger under ett år, blir han också redovisad fyra gånger. Som utskrivna patient betraktas i denna undersökning jämväl försöksutskrivna på obegränsad tid, medan försöksutskrivning med tidsbegränsning och med karaktär av permission anses ingå i fortlöpande vårdperiod.

Medicinalstyrelsen bearbetar uppgifterna med hjälp av automatisk databehandling. De sammanställningar som framställs visar t. ex. frekvensen av olika diagnoser, vårdtidens längd, åldrar och kön m. m. inom olika geografiska områden.

Tre olika komplex av tabeller framställs avseende intagna, utskrivna och den 31 december befintliga. Resultaten kommer att redovisas i en särskild publikation.

En sammanfattning av huvuddiagnoserna för utskrivna patienter (vårdtillfällen) och de den 31 december befintliga patienterna ges i tabell D 21. För utskrivna anges även förstagångsfallen, dvs. sådana patienter, som utskrivits efter första intagningen på mentalsjukhus eller psykiatrisk klinik i sitt liv. Förstagångsfallen är intressanta bl. a. ur den synpunkten, att det här är fråga om personer och icke vårdtillfällen. I denna tabell är sådana patienter, som förflyttats från ett sjukhus till ett annat medräknade bland de utskrivna. För andra tabeller som kommer att framställas på detta material skall sådana patienter uteslutas. Medicinalstyrelsen har vid granskningen av materialet i stort sett godtagit sjukhusens diagnoser i fråga om huvud- och bidiagnos, men om en psykos (klassifikationsnummer 300—309 osv.) satts som bidiagnos och huvuddiagnos är annat tillstånd än psykos har psykos flyttats upp till huvuddiagnos. En del somatiska sjukdomar, sådana som klassifikationsnummer 334, 353, 355 och 781 har godtagits som huvuddiagnoser, medan andra sammanlagits till en grupp, »observationsfall».

¹ Exklusive försöksutskrivna på obegränsad tid, vilka betraktas som utskrivna. Se texten nedan och kommentar till bilaga 2.

Tab. D 21. Utskrivningar från statens och storstädernas mentalsjukhus och Discharges (mental hospitals and psychiatric clinics at general hospitals) accord-

Källa: Medicinalstyrelsens mentalstatistik.

Nr i WHO's statistiska klassifikation <i>No. in international classification</i>	Diagnos <i>Diagnosis</i>	Utskrivningar år 1963 <i>Discharges</i>			
		Mentalsjukhus <i>Mental hospitals</i>			
		Män <i>Males</i>	Kvinnor <i>Females</i>	Kön okänt <i>Sex unknown</i>	Summa <i>Total</i>
025, 026	Dementia paralytica	27	13	—	40
083	Psychosis postencephalitica. Alterationes personae postencephaliticae	30	64	—	94
300	Schizophrenia (dementia praecox)	3 577	4 035	2	7 614
301	Psychosis mano-depressiva	1 453	2 946	2	4 401
302	Melancholia involutionis	89	326	—	415
303	Paranoia et status paranoicus	243	441	—	684
304	Psychosis senilis	1 127	1 314	7	2 448
305	» praesenilis	353	598	—	951
306	» cum arteriosclerosi cerebri ..	496	569	1	1 066
307	» alcoholica	1 032	74	1	1 107
308	» ex alia causa indicabili	724	575	—	1 299
309	Psychoses aliae s. non definitae	363	381	—	744
310	Reactio angoris	139	192	2	333
311	» hysterica	89	244	—	333
312	» phobica	17	71	—	88
313	» obsessiva-compulsiva	62	148	—	210
314	» neurotico-depressiva	2 630	3 119	3	5 752
	Psychoneurosis cum symptomatibus				
315	systematis circulationis	33	38	—	71
316	systematis digestionis ..	22	49	—	71
317	organorum aliorum	48	89	1	138
318	Casus psychoneurotici	389	625	1	1 015
320	Persona pathologica	1 380	522	—	1 902
321	» immatura	272	225	—	497
322	Alcoholismus	3 666	273	—	3 939
323	Abusus alii	210	164	1	375
324	Habitus abnormis infantum	1	5	—	6
325	Defectus mentales	345	310	—	655
326	Alii casus characteris, habitus etc.	74	73	—	147
334	Arteriosclerosis cerebri etc.	18	23	—	41
353	Epilepsia	7	15	—	22
355	Atrophia cerebri etc.	6	7	—	13
688	Psychosis puerperarum	—	54	—	54
781	Encephalopathia traumatica	21	10	—	31
—	Diverse <i>Sundry</i> (observationsfall m. m. utan psykiatrisk huvuddiagnos) (diagnosnr: 223, 230, 232, 330, 331, 332, 333, 345, 793 m. fl.)	198	113	—	311
	Summa Total	19 141	17 705	21	36 867
	Uppgift om dignos saknas <i>No information</i>	18	9	—	27

¹ Med förstagsfall menas sådana patienter som utskrivits efter första intagningen i sitt liv.

psykiatriska kliniker vid lasarett år 1963 fördelade efter diagnos
ing to diagnoses

		Psykiatriska kliniker <i>Psychiatric clinics</i>					
Därv 1:a gångsfall ¹ <i>Thereof 1:st admissions</i>	Döda M+Kv <i>Deaths</i>	Män <i>Males</i>	Kvinnor <i>Females</i>	Kön okänt <i>Sex unknown</i>	Summa <i>Total</i>	Därv 1:a gångsfall ¹ <i>Thereof 1:st admissions</i>	Döda M+Kv <i>Deaths</i>
5	15	—	—	—	—	—	—
18	4	15	12	—	27	13	—
1 139	496	293	466	4	763	261	2
638	98	722	1 082	3	1 807	674	1
112	12	34	96	—	130	74	—
251	22	109	139	1	249	126	—
1 473	1 329	88	151	—	239	152	5
229	140	89	48	—	137	68	—
710	592	27	37	—	64	40	—
423	24	128	22	—	150	73	2
434	152	98	126	—	224	129	2
258	28	99	144	—	243	135	—
95	2	223	411	—	634	314	—
97	1	58	299	—	357	197	—
20	—	53	131	—	184	100	—
39	—	68	151	—	219	81	—
2 246	37	1 769	2 778	5	4 552	2 602	6
34	1	40	35	—	75	45	—
33	—	18	20	1	39	25	—
58	4	40	56	—	96	59	—
367	8	684	1 093	4	1 781	1 017	1
361	13	198	151	—	349	178	—
194	2	133	268	2	403	214	—
1 220	18	1 137	122	—	1 259	508	3
98	1	103	109	—	212	75	—
6	1	6	9	—	15	10	—
202	41	47	80	—	127	84	—
46	1	95	81	—	176	97	—
19	17	6	5	—	11	7	2
9	3	16	29	—	45	15	—
9	4	5	8	—	13	8	—
32	—	—	54	1	55	33	—
12	1	41	32	—	73	36	—
227	24	242	470	3	715	531	1
11 114	3 091	6 684	8 715	24	15 423	7 981	25
2	—	9	9	—	18	11	—

alltså icke efter första intagningen för året.

Tab. D 22. Patienter och vårdplatser på mentalsjukhus och sjukhem i medeltal per dag årligen 1945—1963 Patients and beds in mental hosp. and nursing homes. Average per day

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

År Year	Statens mental- sjukhus State mental hospitals		Storstädernas mentalsjukhus Mental hosp. of the three largest cities		Sjukhem för lätt- skötta m. m. Mental nursing homes etc.		Summa Total		Exspektanter Patients on waiting lists	
	Patienter Patients	Vård- platser Beds	Patienter Patients	Vård- platser Beds	Patienter Patients	Vård- platser Beds	Patienter Patients	Vård- platser Beds	Statens mental- sjukhus	Storstä- dernas sjukhus
1945	19 972	16 950	5 049	4 774	4 708	4 953	29 729	26 677	1 698	96
1946	20 209	17 035	5 166	4 751	4 848	4 896	30 223	26 682	1 804	95
1947	20 353	17 176	5 116	4 797	4 804	5 005	30 273	26 978	1 796	123
1948	20 481	17 372	5 169	4 876	4 796	5 059	30 446	27 307	1 565	142
1949	20 675	17 662	5 242	4 917	4 971	5 113	30 888	27 692	1 387	148
1950	20 852	17 959	5 160	4 916	5 123	5 256	31 135	28 131	1 386	165
1951	21 085	18 293	5 137	4 944	5 038	5 250	31 260	28 487	1 425	168
1952	21 387	18 475	5 162	5 013	4 991	5 298	31 540	28 786	1 530	180
1953	21 603	18 468	5 246	5 073	5 300	5 444	32 149	28 985	1 650	216
1954	21 508	18 585	5 270	5 095	5 438	5 623	32 216	29 303	1 598	323
1955	21 915	18 733	5 339	5 153	5 594	5 827	32 848	29 713	1 520	432
1956	21 686	19 041	5 382	5 260	5 852	6 134	32 920	30 435	1 491	488
1957	22 422	19 684	5 365	5 322	6 001	6 334	33 788	31 340	1 413	524
1958	21 846	20 360	5 322	5 331	6 019	6 311	33 187	32 002	1 158	625
1959	21 823	20 828	5 180	5 401	6 043	6 368	33 046	32 597	885	455
1960	21 637	20 928	5 194	5 520	6 199	6 472	33 030	32 920	841	179
1961	21 559	21 211	5 222	5 576	5 775	6 705	32 556	33 492	816	176
1962	21 422	21 551	5 189	5 554	6 397	6 722	33 008	33 827	719	194
1963	20 984	20 367	5 184	5 515	6 296	6 615	32 464	32 497	685	254

¹ Fastställda antalet vårdplatser reviderades i början av året. — ² Härtill kommer landstingens nya mentalsjukhus med 186 patienter och 299 vårdplatser i medeltal per dag, varför totalsiffror blir 32 650 patienter och 32 796 vårdplatser.

Tabell D 22

Tabellen belyser frågan, huruvida man i Sverige liksom i flera andra länder, såsom England och Förenta staterna, kan märka en nedgång i mentalsjukhusens beläggning från omkring år 1955. Vår tabell antyder, att de svenska mentalsjukhusens klientel (»the mental hospital population») icke kulminerade år 1955. Detta skedde däremot möjligen år 1957. Minskningen av exspektantlistorna torde få anses bestyrka, att trycket på den slutna vården avtagit, även om dessa uppgifter är erkänt nyckfulla.

Bland orsakerna till den förbättrade situationen brukar anföras, att nya behandlingsmetoder (viss medicinering) gjort det möjligt vårda patienter i öppen vård, som tidigare måst tagas in på sjukhus, att kortare vårdperioder kommit att tillämpas i andra fall och att de psykiatriska lasarettsklinikernas tillväxt avlastat mentalsjukhusen. Vad sistnämnda argument beträffar, betyder ökningen i klinikernas sammanlagda beläg-

ning från 1957 till 1963 dock icke, att den hospitaliserade befolkningen skulle ha ökats, om klinikerna räknas med. Detta framgår av uppgiften, att lasarettsklinikerna för vuxenpsykiatri 1957 hyste 818 patienter i medeltal per dag mot 1 271 år 1963, innebärande en ökning med 453.

Vad ovan sagts gäller *beläggnings* på sjukhusen, icke antalet intagningar. Dessa har ökats under hela perioden.

Gruppen »sjukhem för lättskötta» psykiskt sjuka inbegriper även de små kommunala mentalsjukhusen. Källshagens avdelning för psykiskt efterblivna har av tekniska skäl måst medtagas bland de statliga mentalsjukhusen. Den lilla gruppen skolhem för psykopatiska och nervösa barn har alls icke medtagits.

Observera, att alla talen gäller *medelantal* under året. Härav förklaras de skillnader, som kan iakttagas vid jämförelse med tabellerna A 4, A 13 och bilaga 2. Antalet i medeltal per dag vårdade patienter har erhållits genom division av vård dagarna med 365 (366).

KAP. E

FRÅN NÄMNDENS FÖR INTERNATIONELLA HÄLSO-
VÅRDSÄRENDEN VERKSAMHET

Internationella hälsovårdsfrågor handhas sedan november 1952 av nämnden för internationella hälsovårdsärenden (NIH). Ordförande under år 1963 var generaldirektören för medicinalstyrelsen.

Världshälsovårdsorganisationen (WHO) och särskilt dess Europakontor i Köpenhamn fortsatte att utveckla den del av sitt program, som består i internationella kurser, seminarier och konferenser. Sverige hade tillfälle utse deltagare i:

Seminarium i Le Vésinet »on Public Health Demonstration, Training and Research Areas», i Madrid »on Public Health Aspects on Housing», i Kiev »on the health protection of the elderly and the aged and on the prevention of Premature aging», i Noordwijk aan Zee »on Child Health and the School», i Frankfurt am Main »on In-Patient Psychiatric Treatment of Children» och i Genève »on the Protection of the Public in the Event of Radiation Accidents»;

konferens i Wien »on Morbidity Statistics» samt i Rom »on Food Additives» och »on the Public Health Aspects of Chronic Rheumatoid Arthritis and related diseases»;

symposium i Stockholm »on Venereal Disease Control» och i Prag »on post-graduate Medical Education in Europe»;

kurs i London »on the Application of Statistical Methods to Medicine and Public Health»;

möte i Köpenhamn för diskussion angående »the preliminary results of the studies on the accuracy and comparability of statistics on causes of death» och

första sammanträdet med FAO/WHO Codex Alimentarius Commission i Rom.

WHO har på förslag av nämnden utdelat stipendier till följande personer:

två läkare för studier i Storbritannien, den ene av uppläggnig och resultat av hälsokontroll och den andre av vattenvård;

en tandläkare för studier i Nederländerna och Storbritannien av tandvårdens administration och organisation samt undervisning i tandhälsovård och tandvårdsadministration;

en barnmorska för studier i Amerikas förenta stater av undervisning och utbildning av hälso- och sjukvårdspersonal samt undervisning av mödrar inom den förebyggande mödravården;

en sjuksköterska för studier i Storbritannien och Nederländerna av psykisk sjukvård;

en sjukgymnast för studier i Storbritannien och Västtyskland av sjukgymnastiska metoder vid brännskador;

en veterinär för studier i Storbritannien av livsmedelshygieniska problem och

en apotekare för studier i Amerikas förenta stater av distributions- och informationsfrågor beträffande läkemedel vid sjukhus.

Nämnden har vidare ingivit förslag till Europarådet rörande stipendier på den allmänna hälsovårdens område. Europarådet har därefter utdelat stipendier till:

- en läkare för studier i Nederländerna av kommunal mentalvård;
- en veterinär för studier i Frankrike av muskelfysiologi;
- en barnmorska för studier i Västtyskland och Schweiz av barnmorskeutbildning;
- två sjuksköterskor för studier i Storbritannien den ena av sjuksköterskeutbildning inom mentalvården m. m. och den andra av rehabilitering;
- en kurator för studier i Storbritannien av åldringsvård och
- en jurist för studier i Storbritannien och Nederländerna av administration och organisation av mentalsjukhus.

Under året har cirka 75 WHO-stipendiater från ett trettiotal länder besökt Sverige för studier inom skilda delar av hälso- och sjukvården. Studiebesöken har planlagts och organiserats av nämndens kansli och stipendiaterna har fullgjort sina studier på vetenskapliga institutioner, på olika sjukhus i landet, hos tjänsteläkare och distriktssköterskor och inom andra grenar av samhällets medicinska och sociala verksamhet. Dessutom har studieprogram ordnats för cirka 125 andra besökare från ett fyrtiotal olika länder. Ett trettiotal av dessa besökare hade stipendier från Europarådet.

Nämnden har med ordföranden och två ledamöter varit representerad vid sextonde världshälsovårdsförsamlingen i Genève i maj, med ordföranden och en ledamot vid WHO:s regionalmöte för Europa i Stockholm i september och med en ledamot vid sammanträden i Strassburg i mars och november med expertkommittén inom Europarådet för hälsovårdsfrågor.

BILAGOR

Bilaga I. Annex 1.

Vårdplatserna inom den slutna kroppssjukvården fördelade efter vårdform, med
Beds in somatic hospitals according to type of care, with individual data for the

Vårdform <i>Type of care</i>	Summa kroppssjukhus Total somatic hospitals	Total- summa lasarett Total (general hospitals)	1. Undervisningslasarett		
			Summa grupp 1	Karolinska sjukhuset, Sthlm ¹	Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus
Huvudman					
Kategori <i>Responsible authority</i>				S	F
Länsbokstav <i>County, county borough</i>				—	A
Kliniker med egen specialläkare <i>Clinics with a specialist doctor of its own</i>	49 281	41 474	10 079	1 718	158
1 Invärtes medicin <i>Internal medicine</i>	9 763	9 698	1 456	(+)166	—
2 Medicinsk barnsjukvård <i>Pediatrics (non-surgical)</i>	2 451	2 451	730	(+)116	68
3 Medicinsk lungsjukvård <i>Non-surgical pulmonary diseases</i>	4 492	995	380	(+)130	—
4 Epidemivård <i>Epidemic care and similar</i>	3 233	1 778	164	—	—
5 Reumatologi <i>Rheumatology</i>	1 316	515	265	†73	—
6 Hud- o. könssjukdomar <i>Dermato-venereology</i>	804	804	454	(+)159	—
7 Neurologi <i>Neurology</i>	338	338	246	—	—
8 Allergologi <i>Allergology</i>	125	125	30	—	—
9 Geriatrik o. kliniker för långvarigt kroppssjuka <i>Geriatrics and care of chronic sick</i>	3 258	2 166	230	—	—
10 Psykiatri (vuxen) <i>Psychiatry (adult)</i>	1 709	1 709	579	†109	—
11 Barn- o. ungdomspsykiatri <i>Child and adolescent psychiatry</i>	275	275	109	(+)13	20
12 Kirurgi <i>Surgery</i>	10 549	10 460	1 566	(+)169	—
13 Barnkirurgi <i>Child surgery</i>	277	277	255	(+)67	70
14 Ortopedi <i>Orthopedics</i>	2 080	1 272	498	—	—
15 Neurokirurgi <i>Neurosurgery</i>	261	261	224	—	—
16 Thoraxkirurgi <i>Thoracic surgery</i>	246	246	246	(+)95	—
17 Plastikkirurgi <i>Plastic surgery</i>	177	177	151	†54	—
18 Urologi <i>Urology</i>	93	93	93	†44	—
19 Obstetrik <i>Obstetrics</i>	2 321	2 321	550	(+)88	—
20 Gynekologi <i>Gynecology</i>	2 071	2 071	497	(+)66	—
21 Ögonsjukdomar <i>Ophthalmology</i>	913	913	246	(+)57	—
22 Öron-, näs- o. halssjukdomar <i>Otorhino-laryngology</i>	1 508	1 508	387	(+)89	—
23 Rehabilitering <i>Rehabilitation</i>	63	63	10	—	—
24 Radiologi <i>Radiology</i>	641	641	449	(+)149	—
25 Övriga kliniker <i>Other clinics</i>	317	317	264	†74	—
Annan slutna vård <i>Other departments</i>	23 951	5 324	150	—	—
26 Lasarettsvård o. liknande <i>General hosp. care and similar</i>	4 655	2 053	150	—	—
27 Lungtuberkulos <i>Care of pulmonary TB</i>	71	—	—	—	—
28 Epidemivård <i>Epidemic care</i>	215	19	—	—	—
29 Förlossningsvård <i>Maternity care</i>	1 168	861	—	—	—
30 Vård av långvarigt kroppssjuka <i>Care of chronic sick</i>	17 520	2 391	—	—	—
31 Lättskötta psykiskt sjuka <i>Light mental cases</i>	322	—	—	—	—
Summa Total	73 232	46 798	10 229	1 718	158

† Rikspatser. — (†) Rikspatser ingår. — ¹ Avser den 30/6. — ² Riksförsäkringsverkets avdelning för handkirurgisk avdelning på 24 vårdplatser. — ⁵ Inkluderar Rävlanda sanatorium (för urogenital tuberkulosis) och endokrinologisk klinik på 14 vårdplatser och alkoholklinik på 60 vårdplatser. — ⁸ Medicinsk njurklinik. —

individuella uppgifter för de delade lasaretten den 31/12 1963

specialized general hospitals on 31st December 1963

Källa: Sjukhusens årsberättelser.

Teaching hospitals							2. Övriga delade lasarett i städer utom landsting (exkl. speciallasarett) <i>Other specialised general hospitals in county boroughs</i>					
Serafimerlasarettet, Stockholm ¹	Akademiska sjukhuset, Uppsala ¹	Lunds lasarett	Allmänna sjukhuset, Malmö	Göteborgs barnsjukhus	Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg	Umeå lasarett	Summa grupp 2	Sabbatsbergs sjukhus, Stockholm	S:t Eriks sjukhus, Stockholm	S:t Görans sjukhus, Stockholm	Södersjukhuset, Stockholm	Norrköpings lasarett
S	S	L	U	U	U	L		U	U	U	U	U
—	C	M	MM	OG	OG	AC		A	A	A	A	EN
452	1 095	1 583	1 543	254	2 350	926	4 824	717	611	1 066	1 587	843
(+149)	172	120	181	—	518	150	1 240	212	362	248	327	91
—	93	139	120	119	—	75	159	—	—	—	98	61
—	77	66	107	—	—	—	137	—	—	137	—	61
—	—	90	—	—	—	74	71	—	—	—	—	71
—	—	² +132	—	—	—	² +60	26	—	—	—	—	² +26
—	23	40	74	—	132	26	190	—	—	96	66	28
(+71)	25	58	—	—	68	24	68	—	—	—	68	—
—	—	—	—	—	30	—	95	—	—	³ 95	—	—
—	—	—	230	—	—	—	602	—	—	97	268	237
—	+99	105	109	—	111	46	204	—	—	81	84	39
—	+35	—	10	17	—	14	—	—	—	—	—	—
(+154)	166	140	² 264	—	⁵ 521	152	946	233	148	168	273	124
—	—	—	—	118	—	—	22	—	—	—	22	—
—	40	⁶ (+136	156	—	109	57	208	—	—	118	62	28
(+78)	25	61	—	—	60	—	37	—	—	—	37	—
—	38	50	39	—	24	—	—	—	—	—	—	—
—	35	—	—	—	47	15	26	—	—	26	—	—
—	—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	60	73	77	—	207	45	310	96	30	—	137	47
—	91	73	75	—	147	45	231	83	71	—	41	36
—	30	49	30	—	50	30	61	27	—	—	19	15
—	60	60	48	—	70	60	163	66	—	—	57	40
—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	26	80	23	—	118	53	28	—	—	—	28	—
—	—	⁸ 52	—	—	⁹ 138	—	—	—	—	—	—	—
—	—	11	66	—	73	—	22	—	—	—	22	—
—	—	11	66	—	¹⁰ 73	—	10	—	—	—	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	12	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
452	1 095	1 594	1 609	254	2 423	926	4 846	717	611	1 066	1 609	843

reumatiskt och nervöst sjuka. — ³ Medicinsk klinik med företräde för allergologiska fall. — ⁴ Inkluderar kulosa) 70 vårdplatser. — ⁶ Inkluderar Riksförsäkringsverkets avdelning, 24 vårdplatser. — ⁷ Inkluderar ⁹ Extremitetskirurgisk klinik. — ¹⁰ Inkluderar barnavdelningar på kvinnokliniker (45 vårdplatser).

Vårdform	3. Övriga delade lasarett i landstingsområden <i>Other specialized</i>								
	Summa grupp 3	Danderyds lasarett	Löwenströmska las., Upplanda Väsby	Nacka lasarett	Norrälje »	Södertälje »	Enköpings »	Eskilstuna »	Kullbergsska sjukh., Katrineholm
Huvudman									
Kategori		L	L	L	L	L	L	L	L
Länsbokstav		B	B	B	B	B	C	D	D
Kliniker med egen specialläkare	26 009	814	156	190	126	344	135	881	277
1 Invärtes medicin	7 002	121	79	87	56	91	68	120	75
2 Medicinsk barnsjukvård	1 437	—	—	—	—	—	—	65	—
3 Medicinsk lungsjukvård	478	—	—	—	—	—	—	60	—
4 Epidemivård (infektionskliniker)	1 543	132	—	—	—	—	—	131	—
5 Reumatologi	224	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Hud- o. könssjukdomar	160	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Neurologi	24	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Allergologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Geriatrik och kliniker för långvarigt kroppssjuka	1 334	84	—	—	—	—	—	170	119
10 Psykiatri (vuxen)	926	100	—	—	—	—	—	70	—
11 Barn- o. ungdomspsykiatri	166	22	—	—	—	—	—	—	—
12 Kirurgi	7 847	141	77	87	70	136	67	120	83
13 Barnkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Ortopedi	566	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Neurokirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16 Thoraxkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17 Plastikkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Urologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Obstetrik	1 257	104	—	—	—	50	—	26	—
20 Gynekologi	1 211	63	—	—	—	45	—	58	—
21 Ögonsjukdomar	606	—	—	—	—	—	—	22	—
22 Öron-, näs- o. halssjukdomar	958	24	—	—	—	22	—	30	—
23 Rehabilitering	53	23	—	—	—	—	—	—	—
24 Radiologi	164	—	—	—	—	—	—	9	—
25 Övriga kliniker	53	—	—	16	—	—	—	—	—
Annan sluten vård	2 975	—	23	156	116	138	16	17	15
26 Lasarettsvård o. liknande	468	—	—	—	—	84	—	17	—
27 Lungtuberkulos	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28 Epidemivård	7	—	—	—	—	—	—	—	—
29 Förlossningsvård	660	—	—	—	13	—	16	—	15
30 Vård av långvarigt kroppssjuka	1 840	—	23	156	103	54	—	—	—
31 Lättskötta psykiskt sjuka	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	28 984	814	179	346	242	482	151	898	292

¹ Anestesiavdelning.

general hospitals in county councils' districts

Nyköpings lasarett	Finspångs »	Linköpings »	Vadstena »	Eksjö »	Jönköpings »	Nässjö »	Värnamo »	Ljungby »	Väckjö »	Västerviks »	Kalmar »	Visby »	Karlshamns »	Karlkrona »	Hässleholms »	Kristianstads »	Simrishamns lasarett
L D	L E	L E	L E	L F	L F	L F	L F	L G	L G	L Hn	L Hs	L I	L K	L K	L L	L L	L L
428	120	920	178	332	605	124	222	174	573	304	523	209	154	514	166	675	160
99	56	144	83	73	133	62	105	90	110	93	133	60	70	163	72	143	64
60		69		140	50				27	27	54	27		24		61	—
		136							96		43			74		60	—
		25			10												—
																	—
119		88							100								—
		44			70						34					69	—
114	64	133	95	90	131	62	117	84	138	96	108	100	84	154	94	141	96
		90			52											31	—
																	—
																	—
																	—
		50		12	48				29	29	42			27		55	—
		47		17	33				29	32	43			27		40	—
12		24			34				15	10	20	9		19		32	—
24		41			30				29	14	27	13		26		31	—
																	—
		29			5						3						—
																	—
30	85	62	30	54		59	81	15				51	53	48	16		12
		62															—
																	—
7																	—
23	14					11	26	15				21	21		16		12
	71		30	54		48	55						32	48			29
																	—
																	—
458	205	982	208	386	605	183	303	189	573	304	523	260	207	562	182	675	172

Vårdform	3 (forts.). Övriga delade lasarett i landstingsområden <i>Öther spe-</i>									
	Ångelholms lasarett	Hälsingborgs *	Landskrona *	Trelleborgs *	Ystads *	Halmstads *	Varbergs *	Mölnåls *	Uddevalle *	Åhingsås *
Huvudman										
Kategori	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L
Länsbokstav	L	M	M	M	M	N	N	O	O	P
Kliniker med egen specialläkare	397	607	185	109	91	618	139	299	562	220
1 Invärtes medicin	130	149	60	55	37	110	63	120	120	104
2 Medicinsk barnsjukvård	29	48	26	—	—	49	—	—	50	—
3 Medicinsk lungsjukvård	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 Epidemivård (infektionskliniker)	—	147	—	—	—	44	—	—	50	—
5 Reumatologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Hud- o. könssjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—
7 Neurologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Allergologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Geriatrik och kliniker för långvarigt kroppssjuka	—	—	—	—	—	118	—	—	—	—
10 Psykiatri (vuxen)	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—
11 Barn- o. ungdomspsykiatri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Kirurgi	150	154	99	54	54	137	76	98	120	116
13 Barnkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Ortopedi	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—
15 Neurokirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16 Thoraxkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17 Plastikkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Urologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Obstetrik	34	39	—	—	—	28	—	27	35	—
20 Gynekologi	30	40	—	—	—	45	—	29	37	—
21 Ögonsjukdomar	—	—	—	—	—	20	—	—	30	—
22 Öron-, näs- o. halssjukdomar	24	30	—	—	—	28	—	25	30	—
23 Rehabilitering	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24 Radiologi	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
25 Övriga kliniker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan sluten vård	—	41	82	16	13	—	15	111	59	112
26 Lasarettsvård o. liknande	—	—	—	—	—	—	—	—	10	28
27 Lungtuberkulos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28 Epidemivård	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29 Förlossningsvård	—	—	26	16	13	—	15	—	—	21
30 Vård av långvarigt kroppssjuka	—	41	56	—	—	—	—	111	49	63
31 Lättsköta psykiskt sjuka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	397	648	267	125	104	618	154	410	621	332

† Riksplatser.

¹ Riksförsäkringsverkets avdelning för reumatiskt och nervöst sjuka.

cialised general hospitals in county councils' districts

Borås *	Bäckefors *	Skene *	Vänersborg *	Falköpings *	Lidköpings *	Mariestads *	Skövde *	Arvika *	Karlstads *	Kristinehamns lasarett	Säffle lasarett	Karlskoga *	Lindesbergs *	Örebro *	Fagersta *	Köpings *	Sala *	Västerås *
L P	L P	L P	L P	L R	L R	L R	L R	L S	L S	L S	L S	L T	L T	L T	L U	L U	L U	L U
849	90	178	583	391	513	158	132	341	887	111	101	272	155	769	132	230	120	610
163	26	89	108	95	113	73	66	90	126	46	49	102	62	138	60	90	54	151
56			33	71	39				52					67				39
					91			130						100				
			1+120		1+56			47	79									
29									21					29				
24																		
30									168			50						
72			68						42					32				68
			11						16					33				8
157	64	89	120	124	121	85	66	74	162	65	52	120	93	146	72	90	66	132
90									57					42				60
																		15
																		16
																		17
																		18
50			29	34	36				65					40		21		60
54			43	23	23				29					50		29		30
25			20	24					23					28				25
40			31	20	34				35					34				30
30																		23
29									12					30				7
																		24
																		25
25	12	55		99	48	57	46	80		70	7	45	69	59	15		14	
25		10		26								25		59				
	12	15				15	13	9		12	7	20	15		15		14	
		30		73	48	42	33	71		58			54					
874	102	233	583	490	561	215	178	421	887	181	108	317	224	828	147	230	134	610

Vårdform	3 (forts.). Övriga delade lasarett i landstingsområden <i>Other spe-</i>									
	Avesta lasarett	Falu »	Ludvika »	Mora »	Bollnäs »	Gävle »	Hudiksvalls »	Sandvikens »	Söderhamns »	Härnösands »
Huvudman										
Kategori	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L
Länsbokstav	W	W	W	W	X	X	X	X	X	Y
Kliniker med egen specialläkare	125	734	172	170	324	582	317	145	123	180
1 Invärtes medicin	31	150	96	60	75	135	90	66	60	90
2 Medicinsk barnsjukvård	—	49	—	—	—	52	47	—	—	—
3 Medicinsk lungsjukvård	—	—	—	—	80	—	—	—	—	—
4 Epidemivård (infektionskliniker)	—	91	—	—	—	61	—	—	—	—
5 Reumatologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Hud- o. könssjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Neurologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Allergologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Geriatrik och kliniker för långvarigt kroppssjuka	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—
10 Psykiatri (vuxen)	—	70	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Barn- o. ungdomspsykiatri	—	21	—	—	—	12	—	—	—	—
12 Kirurgi	94	163	76	90	88	154	89	79	63	90
13 Barnkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Ortopedi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Neurokirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16 Thoraxkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17 Plastikkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Urologi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Obstetrik	—	38	—	—	—	36	25	—	—	—
20 Gynekologi	—	48	—	—	—	49	26	—	—	—
21 Ögonsjukdomar	—	52	—	—	—	26	23	—	—	—
22 Öron-, näs- o. halssjukdomar	—	52	—	20	—	31	17	—	—	—
23 Rehabilitering	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24 Radiologi	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—
25 Övriga kliniker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat sluten vård	17	55	47	16	24	—	—	12	14	98
26 Lasarettsvård o. liknande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27 Lungtuberkulos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28 Epidemivård	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29 Förlösningvård	17	—	16	16	24	—	—	12	14	20
30 Vård av långvarigt kroppssjuka	—	55	31	—	—	—	—	—	—	78
31 Lättskötta psykiskt sjuka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	142	789	219	186	348	582	317	157	137	278

† Riksplatser. — ¹ Barnsjukhuset Samariten. — ² Riksförsäkringsverkets avdelning för reumatiskt och platser för obstetrik resp. 92, 84 och 28 och för gynekologi resp. 54, 49 och 29. — ⁵ Intensivvårds-

cialized general hospitals in county councils' districts

Specialized general hospitals in county councils' districts													4. Special- lasarett Single clinic hospitals	5. Ode- lade lasa- rett Non special- ized general hospi- tals
Sollefteå *	Sundsvalls *	Örnasköldsvika *	Östersunds *	Lycksele *	Skellefteå *	Bodens *	Gällivare *	Kalix *	Kiruna *	Luleå *	Piteå *			
L Y	L Y	L Y	L Z	L AC	L AC	L BD	L BD	L BD	L BD	L VD	L VD	L, U, F	L	
298	673	571	500	120	422	589	180	120	119	235	157	562	---	
90	152	100	121	60	120	91	67	60	60	60	69	1125	1	
25	50	23	43	---	30	64	31	---	---	---	---	---	2	
---	91	68	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	3	
---	16	46	---	---	---	24	---	---	---	---	---	---	4	
---	---	---	---	---	---	² 48	---	---	---	---	---	---	5	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	6	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	7	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	8	
---	---	60	---	---	62	---	---	---	---	85	---	---	9	
---	---	52	42	---	---	64	---	---	---	---	---	---	10	
---	10	---	---	---	---	12	---	---	---	---	---	---	11	
92	200	140	157	60	118	99	68	60	59	90	80	3101	12	
---	---	---	33	---	---	---	---	---	---	---	---	---	13	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	14	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	15	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	16	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	17	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	18	
26	46	28	33	---	35	20	---	---	---	---	---	4204	19	
27	36	20	28	---	27	54	---	---	---	---	---	4132	20	
---	26	14	20	---	6	25	14	---	---	---	8	---	21	
20	46	20	23	---	24	33	---	---	---	---	---	---	22	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	23	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	24	
518	---	---	---	---	---	4	---	---	---	---	---	---	25	
30	62	---	---	42	---	44	64	62	64	25	72	---	2177	
30	62	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	1425	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	26	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	27	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	28	
---	---	---	---	12	---	---	22	12	14	25	15	---	201	
---	---	---	---	30	---	44	42	50	50	---	57	---	551	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	29	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	30	
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	31	
328	735	571	500	162	422	633	244	182	183	260	229	562	2177	

nervöst sjuka. — ³ Ekmanska sjukhuset. — ⁴ Allmänna b.b., Södra b.b. och Motala b.b. med vårdavdelning.

Vårdform	6. Andra sjukhus av lasarettkaraktär Other hospitals of general hospital character							
	Summa grupp 6	Reumatikersjukhus Hospitals for rheumatics	Anstalter för vanföra Hospitals for the crippled	Kustsanatorier Coast sanatoria	Riksförsäkrings- verkets sjukhus Hosp. of National Insurance Board	Vissa enskilda sjukhus Private hospitals		
						Summa vissa enskilda sjuk- hus	Betänantiftel- sens sjukhus	Ersta sjukhus
Huvudman								
Kategori		F	F, U	F	S	P	P	P
Länsbokstav		—	—	—	—	—	A	A
Kliniker med egen specialläkare	1 763	221	372	436	580	154	—	68
1 Invärtes medicin	65	—	—	—	—	65	—	28
2 Medicinsk barnsjukvård	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Medicinsk lungsjukvård	—	—	—	—	—	—	—	—
4 Epidemivård (infektionskliniker)	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Reumatologi	801	†221	—	—	‡580	—	—	—
6 Hud- o. könssjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Neurologi	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Allergologi	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Geriatrik och kliniker för långvarigt kroppssjuka	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Psykiatri (vuxen)	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Barn- o. ungdomspsykiatri	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Kirurgi	89	—	—	—	—	89	—	40
13 Barnkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Ortopedi	808	—	4(†)372	‡436	—	—	—	—
15 Neurokirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—
16 Thoraxkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—
17 Plastikkirurgi	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Urologi	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Obstetrik	—	—	—	—	—	—	—	—
20 Gynekologi	—	—	—	—	—	—	—	—
21 Ögonsjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—
22 Öron-, näs- o. halssjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—
23 Rehabilitering	—	—	—	—	—	—	—	—
24 Radiologi	—	—	—	—	—	—	—	—
25 Övriga kliniker	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat slutet vård	348	—	—	—	—	348	58	—
26 Lasarettsvård o. liknande	294	—	—	—	—	294	58	—
27 Lungtuberkulos	—	—	—	—	—	—	—	—
28 Epidemivård	—	—	—	—	—	—	—	—
29 Förlösningsvård	—	—	—	—	—	—	—	—
30 Vård av långvarigt kroppssjuka	29	—	—	—	—	29	—	—
31 Lättskötta psykiskt sjuka	25	—	—	—	—	25	—	—
Summa Total	2 111	221	372	436	580	502	58	68

† Riksplatser.

(†) Riksplatser ingår.

1 Strängnäs 97

Spenshult 124

2 Nynäshamn 250

Tranås 186

Åre 144

3 Vasa sjukhus

4 Eugeniahemmet, sjuk-
avdelning 39Norrbackainstitutet,
sjukavdelning 160

Vanförest. sjukavd.

Hälsingborg 65

Vanförest. sjukavd.

Härnösand 108

6 Kronprinsessan Vikto-
rias kustsanatorium,
Vejbystrand 140
Apelvikens kustsana-
torium . . . . . 2966 Tuberkulossjukstugan
Tjärnan.

					7.	8.	9.	10.	11.	12.
Röda korsets sjukhus	Sophiahem- mets sjukhus	Björnsbo sjukhus	Samariterhem- mets sjukhus	Carlanderska sjukhemmet	Sjukstugor Cottage hospitals	Fristående förlossnings- hem Maternity homes	Fristående anstalter för lungtb Senatoris for TB of the lungs	Fristående epidemivård- anstalter Epidemic hospitals	Sjukhus och sjukhem för långvarigt kropps- sjuka Homes for chronic sick	Övriga enskilda sjukhem Private nursing homes
P A	P A	P B	P C	P OG	L	L	L, U, F	L	L, U, P	P
			86				3 497	1 455	1 092	
			37							1
										2
							(†)3 497			3
								1 455		4
										5
										6
										7
										8
										9
									1 092	10
										11
			49							12
										13
										14
										15
										16
										17
										18
										19
										20
										21
										22
										23
										24
										25
72	108	36	25	49	2 608	32	820	336	13 700	783
72	79	36		49	1 311	4	25	32	153	783
							*71			26
								196		27
					264	28			15	28
	29				1 033		724	108	13 235	29
			25						297	30
72	108	36	111	49	2 608	32	74 317	1 791	14 792	783

⁷ Sanatorier (A-anstalter)

Söderby	290	Orupssanatoriet	168	Västerås	121
Uttran	233	Fagered	142	Högbo	170
Kolmårdssjukhuset ..	186	Renströmska	200	Sundsvall	197
Mälilla	206	Svenshögen	231	Solliden	229
Föllingbo	94	Sjö-Gunnarsbo	122	Hällnäs	384
Fur	223	Västeråsen	61	Sandträsk	150
Broby	187	Stora Ekeberg	269	Jubileumsfondens sa- natorium Österåsen.	136
Kungshult	87	Garphytte	160		

Bilaga 2.
Annex 2.

Specifikation av statens och storstädernas mentalsjukhus år 1963

	Totalsumma Grand total	Summa, statens sjukh. f. psyk. sjuka Total State mental hospitals	Psykiatriska sjuk- huset, Stockholm	Ulleråkers sjukhus Uppsala	S:tta Annas Nyköping *	Sundby Strängnäs *	Birgittas Vadstena *
1 Antal vårdplatser den 31/12 Beds.....	29 403	20 115	181	1 324	206	1 103	1 235
2 därav sekundärplatser thereof reserved for chro- nic cases	1 581	1 581	—	—	—	240	78
3 Antal intagningar Admissions ..... M. M.	19 738	14 012	181	1 255	196	526	622
4 Kv. F.	17 543	12 465	155	958	209	503	632
5 Summa Total	37 281	26 477	336	2 213	405	1 029	1 254
6 därav åter från försöksutskrivning jämställd med utskrivning thereof released	(6 420)	4 783	11	611	69	168	287
7 Antal utskrivningar Discharges ..... M. M.	20 182	14 740	236	1 256	194	544	655
8 Kv. F.	17 681	12 833	240	1 099	214	515	607
9 Summa Total	37 863	27 573	476	2 355	408	1 059	1 262
10 därav försöksutskrivning jämställd med utskriv- ning thereof released on probation.....	(13 084)	9 353	60	1 086	77	381	493
Den 31 december befintliga Hospital population							
11 För vård Mental care ..... M. M.	15 105	10 939	73	891	113	598	608
12 Kv. F.	12 555	9 180	88	729	93	545	564
13 Summa Total	27 660	20 119	161	1 620	206	1 143	1 172
14 därav i kontrollerad familjevård thereof in foster homes	993	897	—	291	7	1	7
15 För observation enl. 4 kap. ssjl. Observation for forensic purposes	9	7	—	—	—	—	1
16 För undersökning enl. 6 kap. ssjl. Examination for forensic purposes	2	2	—	—	—	—	—
17 Försöksutskrivna med karaktär av permission On leave	(493)	356	3	45	—	25	10
18 Avvikna Absconded	66	52	—	11	—	8	—
19 Samtliga befintliga Total	(28 230)	20 536	164	1 676	206	1 176	1 183
20 Exspektanter den 31 december Expectants.....	1 354	671	14	107	6	20	2
21 Befattningar: Läkare Posts: Physicians	446	295	9	33	3	12	13
22 Vårdpersonal Nursing personnel	12 866	8 764	116	643	95	402	426
23 Förvaltningspersonal Office personnel	(503)	389	12	34	7	16	18
24 Ekonomipersonal Domestic staff	(2 562)	1 783	291 ²	123	25	109	89
Utgifter för driften							
25 Totalutgift, 1 000 kr Running cost, 1 000 kr ¹ ...	(368 421)	263 853	3 938	19 543	3 055	13 038	13 107
26 Per vård dag, kr Running cost, per bed-day	..	34,9	57,1	37,8	41,3	29,4	30,3
Familjevård							
27 Vård dagar Foster home care, days of treatment ...	(377 785)	348 571	4 461	108 527	2 907	263	3 193
28 Utgifter, 1 000 kr Expenses, 1 000 kr	(3 934)	3 785	32	1 178	32	2	37
Hjälperksamhet							
29 Utgifter, 1 000 kr Pre and after care, costs 1000 kr	(2 798)	2 703	28	170	39	180	141

¹ För statens mentalsjukhus tillkommer en gemensam kostnad om 3 207 000 kr.

Detailed information on the mental hospitals of the State and the three largest cities

Ryhovs sjukhus Jonköping	S:t Sigfrids Vaxjö	S:ta Gertruds Västervik	S:t Olofs Visby	Gullberna Karlskrona	S:t Lars Lund	S:ta Maria Hälsingborg	S:t Jörgens Lillhagen	Restads Vänersborg	Källhagens Vänersborg (sekundär- sjukh.)	Falbygdens	Mariebergs	Sätters	Sidejöns	
1 004	1 053	1 059	264	800	1 211	1 330	554	1 337	450	782	1 072	1 370	865	1
—	—	—	—	—	—	—	—	107	450	—	—	316	—	2
658	456	546	228	390	608	1 312	420	1 087	40	1 140	968	818	995	3
805	418	520	157	487	660	464	403	761	55	1 407	803	692	856	4
1 463	874	1 066	385	877	1 268	1 776	823	1 848	95	2 547	1 771	1 510	1 851	5
322	374	122	74	130	348	262	50	189	24	127	228	266	387	6
706	468	611	228	401	680	1 372	415	1 100	36	1 159	1 108	840	1 031	7
900	468	511	168	496	632	467	414	778	57	1 348	846	696	886	8
1 606	936	1 122	396	897	1 312	1 839	829	1 878	93	2 507	1 954	1 536	1 917	9
802	534	407	118	343	680	531	181	443	50	407	412	587	590	10
485	649	601	135	356	758	699	307	655	252	354	489	779	459	11
409	527	444	124	392	673	377	226	626	192	331	510	597	370	12
894	1 176	1 045	259	748	1 431	1 076	533	1 281	444	685	999	1 376	829	13
3	170	8	33	—	102	—	—	11	3	4	26	30	5	14
—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	15
1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16
8	2	33	2	—	24	14	7	28	10	—	23	25	13	17
1	2	1	—	—	8	10	1	2	—	1	1	2	3	18
904	1 180	1 079	261	749	1 467	1 100	542	1 311	454	686	1 023	1 403	845	19
16	34	61	—	48	47	60	23	32	—	6	27	15	47	20
17	11	12	4	10	31 ^{1/2}	16	13	15	7	13	12	14	15	21
486	454	451	118	332	603	541	295	565	298	336	468	538	393	22
22	16	18	7	15	28	22	18	19	13	16	19	21	17	23
90	79	93	31	61	99	107	67	109	78	54	84	117	83	24
14 027	13 543	13 267	3 740	9 505	17 431	15 582	8 969	15 492	8 379	9 875	13 455	16 378	12 173	25
37,8	35,5	32,7	42,0	33,5	35,5	30,3	44,6	31,6	30,8	38,1	33,4	31,6	38,0	26
1 111	63 658	2 794	11 830	—	37 193	—	—	3 975	3 352	2 116	9 976	11 376	1 993	27
17	726	26	104	—	470	—	—	34	36	26	104	107	23	28
133	130	153	17	103	144	146	271	225	32	97	210	108	147	29

	Gäddå sjukhus (sek. sjukh.)	Frösö	Umedalens	Furunäsets	S:ia landstingens sjukhus	Mellringe	Hälsinge Bollnäs	S:ia statens sjukh. f. psyk. efterblivna Total (mentally deficient)
1 Antal vårdplatser den 31/12.....	330	805	927	853	1 380	720	660	2 400
2 därav sekundärplatser	330	60	—	—	—	—	—	—
3 Antal intagningar ..... M.	63	506	409	588	484	191	293	179
4 Kv.	57	524	538	401	394	108	286	77
5 Summa	120	1 030	947	989	878	299	579	256
6 därav åter från försöksutskrivning jämnställd med utskrivning	11	174	178	371	7	2	5	..
7 Antal utskrivningar ..... M.	54	635	412	599	219	61	158	201
8 Kv.	50	465	551	425	216	41	175	48
9 Summa	104	1 100	963	1 024	435	102	333	249
10 därav försöksutskrivning jämnställd med utskrivning	17	292	300	562	19	10	9	..
Den 31 december befintliga								
11 För vård ..... M.	164	455	627	432	247	119	128	1 330
12 Kv.	156	320	572	315	161	66	95	705
13 Summa	320	775	1 199	747	408	185	223	2 035
14 därav i kontrollerad familjevård	2	10	142	42	1	—	1	76
15 För observation enl. 4 kap. ssjl. ...	—	—	—	1	—	—	—	—
16 För undersökning enl. 6 kap. ssjl.	—	—	—	—	—	—	—	—
17 Försöksutskrivna med karaktär av permission	3	9	30	42	25	12	13	(42)
18 Avvikna	—	1	—	—	—	—	—	8
19 Samtliga befintliga	323	785	1 229	790	433	197	236	(2 085)
20 Exspektanter den 31 december...	—	65	16	25	71	22	49	315
21 Befattningar: Läkare	3	9	13	10	30^{1/2}	17 ^{1/2}	13	(20^{1/2})
22 Vårdpersonal	134	319	406	345	627	326	301	(886)
23 Förvaltningspersonal	6	15	17	13	11	6	5	(41^{1/3})
24 Ekonomipersonal	32	81	76	67	101	47 ^{1/2}	53	(195)
Utgifter för driften								
25 Totalutgift, 1 000 kr	4 496	10 670	12 916	11 274	4 346	1 781	2 565	(20 025)
26 Per vård dag, kr	38,8	32,9	32,4	39,8	63,1	76,1	56,5	(31,2)
Familjevård								
27 Vårddagar	879	3 258	58 897	16 812	—	—	—	(29 214)
28 Utgifter, 1 000 kr	8	35	581	207	—	—	—	(149)
Hjälperksamhet								
29 Utgifter, 1 000 kr	—	124	96	109	—	—	—	(95)

Kommentarer till bilaga 2

Uppgifterna i bilagan om intagningar och utskrivningar är icke jämförbara med motsvarande uppgifter lämnade i publikationer före 1962. Beträffande *intagningar* av psykiskt sjuka har nämligen patienter, som återintagits efter försöksutskrivning jämställd med utskrivning (d.v.s. då försöksutskrivningen *icke* har givits med tidsbegränsning) medräknats och beträffande *utskrivningar* av psykiskt sjuka har försöksutskrivning jämställd med utskrivning medräknats och i bilagan särredovisats. Som en följd härav har sådana försöksutskrivningar icke medtagits i antalet befintliga vid årsskiftet.

Befattningar. Med undantag för läkare och annan vårdpersonal har uppgifter icke kunnat redovisas för Sankt Eriks sjukhus, då detta drives samman med lasarettet med samma namn.

Utgifter för driften omfattar endast den egentliga sjukhusdriften men icke familjevård, hjälpverksamhet eller rättspsykiatriska undersökningar. Ej heller ingår kostnader för utbildning av personal i annan mån än löner åt elever, som praktiserar på sjukhusen som ett led i utbildningen.

Familjevård och hjälpverksamhet. Se texten sidan 35 o. 37.

Sjukhusen. Källshagens avdelning för psykiskt efterblivna har här upptagits som självständig anstalt, men det har icke varit möjligt meddela separata tal för personal och ekonomi. Dessa ingår i övriga delen av sjukhuset, som avser psykiskt sjuka.

Norrtrulls sjukhus, med 315 vårdplatser, ingår fr. o. m. år 1961 som avdelning på Sankt Eriks sjukhus men har likväl här redovisats separat. Uppgifterna för Sankt Eriks sjukhus inkluderar en alkoholistavdelning om 18 vårdplatser.

Vissa sjukhus är s. k. *sekundärsjukhus*, d.v.s. de belägges från andra sjukhus med långvariga sjukdomsfall. Sekundäravdelningar på, eller anslutna till, primärsjukhusen finns också. En översikt av dessa förhållanden ter sig sålunda.

Sekundärsjukhus år 1963: Källshagens sjukhus (belägges från Ryhovs, Restads och Mariebergs sjukhus); Gådeå sjukhus (belägges från Sidsjöns sjukhus).

Sekundäravdelning fanns på: Sundby sjukhus (120 platser belägna i Ribbingelund, Årla, och 120 platser i Rosöga, Härad); Birgittas sjukhus (78 platser i Hammar); S:t Sigfrids sjukhus (Korsberga centralhem med 31 platser); Restads sjukhus (107 platser i Österängen); Sätters sjukhus (156 platser i Pärby, Grangärde, och 160 i Olofsfors, Avesta); Frösö sjukhus (60 platser i Järvsö).

Somatiska vårdavdelningar har inrättats på ett flertal sjukhus.

De *rättspsykiatriska avdelningarna* vid vissa mentalsjukhus har till uppgift att undersöka sinnesbeskaffenheten hos personer, vilka icke därför utan kan ådömas tvångsarbete. Sådana avdelningar finns på Psykiatriska sjukhuset i Stockholm, Ulleråkers, Ryhovs, S:t Lars, S:t Jörgens, Mariebergs, Sidsjöns och Umedalens sjukhus. Jfr sinnessjuklagen, 43 §, och medicinalstyrelsens kungörelse den 15/1 1949.

Bilaga 3

Annex 3

Läkartjänster vid undervisningsjukhus, lasarett, sanatorier, epidemisjukhus och mentalsjukhus vid slutet av år 1963¹

Posts for doctors at certain hospitals

I = undervisningsavdelning

II = annan avdelning

Kliniker eller andra självständiga sjukhusavdelningar		Överläkare	Bitr. överläkare	Underläkare	Extra läkare	Förest. laborator	Poli-klinik-läkare	Summa tjänster	Ändr. sedan föreg. år
A. Kroppssjukvård	Summa	I 191	254	686	33	8	21	1 193	+50
		II 732	438	1 314	33	1	9	2 527	+149
	Total S:a	923	692	2 000	66	9	30	3 720	+199
Odelade lasarett	II	16	1	41	—	—	—	58	—
Anestesiavdelningar	I	11	15	40	1	—	—	67	+11
	II	63	25	46	2	—	—	136	+17
Audiologiska avdelningar	I	1	—	1	—	—	—	2	—
	II	1	—	—	—	—	—	1	—
Barnkliniker:									
medicinska barnkliniker	I	7	16	34	—	—	2	59	—
	II	37	14	67	1	—	1	120	—
kirurgiska barnkliniker	I	3	5	14	—	—	1	23	—
Foniatrisk avdelning	II	2	—	—	—	—	—	2	+1
Hudkliniker	I	6	8	19	—	—	1	34	+1
	II	11	4	14	1	—	2	32	+1
Kliniker för invärtes sjukdomar									
medicinska kliniker	I	12	30	84	1	—	6	133	+4
	II	95	74	301	4	—	1	475	+25
internmedicinska avdelningar									
på mentalsjukhus	II	25	—	—	—	—	—	25	+3
allergologiska kliniker	I	2	—	3	—	—	1	6	—
endokrinologiska kliniker	I	1	1	2	—	—	—	4	—
infektionskliniker och epidemisjukhus	I	6	6	19	3	—	—	34	+1
	II	25	6	40	4	—	—	75	+2
kardiologisk avdelning	I	2	—	1	—	—	—	3	+1
	II	1	—	1	—	—	—	2	+1
lungkliniker och sanatorier	I	5	5	16	1	—	—	27	—1
	II	28	15	49	—	—	—	92	—1
medicinsk njurklinik	I	1	1	4	1	—	—	7	—
	II	1	—	3	—	—	—	4	—
reumatologiska kliniker	I	3	2	6	—	—	—	11	—
	II	2	1	3	—	—	—	6	—
yrkesmedicinska kliniker	I	2	—	2	1	—	—	5	—
	II	2	—	1	—	—	—	3	+1
Kliniker för långvarigt kroppssjuka	I	1	—	4	—	—	—	5	—1
	II	27	4	30	3	—	—	64	+15

¹ I tabellen har medtagits även vissa större enskilda sjukvårdsanstalter av lasarettskaraktär.

Kliniker eller andra självständiga sjukhusavdelningar	Överläkare	Bitr. överläkare	Underläkare	Extra läkare	Förest. laborator	Poli-klinik-läkare	Summa tjänster	Ändr. sedan föreg. år
Kliniker för kirurgiska sjukdomar:								
kirurgiska kliniker	I 8	24	69	—	—	2	103	—1
	II 90	81	324	3	—	1	499	+16
extremitetskirurgisk klinik	I 1	2	4	1	—	—	8	—
handkirurgisk klinik	I 1	—	—	—	—	—	1	—
neurokirurgiska kliniker	I 5	8	15	1	—	—	29	—
	II 2	2	5	—	—	—	9	—
neurotraumatologisk klinik	I 1	—	1	—	—	—	2	—
ortopediska kliniker	I 6	7	22	1	—	—	36	—
	II 19	13	32	3	—	2	69	+16
ortopedisk-skelettkirurgisk klinik....	II 1	—	2	—	—	—	3	—
plastikkirurgiska kliniker	I 5	4	9	—	—	—	18	—
	II 3	—	2	—	—	—	5	—
thoraxkirurgiska kliniker	I 5	7	17	1	—	—	30	—4
	II 1	—	—	—	—	—	1	—
urologiska kliniker	I 3	2	5	1	—	—	11	+3
Kliniska laboratorier:								
blodgivarcentraler	I 4	—	4	—	—	—	8	—
bakteriologiska laboratorier	I 6	4	11	2	—	—	23	+5
	II 4	1	3	—	1	—	9	—
fysiologiska laboratorier	I 8	2	19	2	—	—	31	+5
	II 5	1	—	—	—	—	6	—
kemiska laboratorier	I 7	8	11	—	—	—	26	+2
	II 31	2	16	1	—	—	50	—1
neurofysiologiska laboratorier	I 4	1	5	—	—	—	10	+5
	II 2	—	2	—	—	—	4	+1
virologiska laboratorier	I 2	—	3	—	—	—	5	+1
cytologiskt och hormonlaboratorium.	I —	—	—	—	2	—	2	—
Kvinnokliniker	I 8	20	48	2	—	1	79	+2
	II 41	33	102	3	—	—	179	+9
Neurologiska kliniker	I 5	10	25	1	—	3	44	+3
	II 3	2	6	—	—	1	12	+1
Patologavdelningar	I 5	5	13	1	4	—	28	+1
	II 8	4	5	1	—	—	18	+2
Radiopatologisk avdelning	I —	—	2	—	1	—	3	—
Radiologiska avdelningar:								
röntgen- och röntgendiagnostiska avdelningar	I 17	22	76	7	—	—	122	+3
	II 100	101	134	3	—	—	338	+30
radioterapeutiska kliniker, allmänna	I 6	12	20	1	—	—	39	+2
	II 6	5	5	—	—	—	16	+1
radioterapeutiska kliniker, gynekologiska	I 4	2	9	—	—	—	15	—
	II 1	—	—	—	—	—	1	+1
Rehabiliteringskliniker (inkl. sjukgymnastikavdelningar)	I 4	4	4	—	1	—	13	+3
	II 8	2	6	—	—	—	16	+4
Ögonkliniker	I 6	9	21	2	—	1	39	+2
	II 31	21	22	2	—	1	77	+2
Öron-, näs- och halskliniker	I 6	12	24	2	—	3	47	+1
	II 39	26	50	2	—	—	117	+2
Klinik för nerv- och reumatiskt sjuka (riksförs.verket)	II 1	—	2	—	—	—	3	—
Neurologisk rehabiliteringsklinik	I 1	—	—	—	—	—	1	+1

Kliniker eller andra självständiga sjukhusavdelningar	Överläkare	Bitr. överläkare	I:e läkare	Underläkare	Extra läkare	Summa tjänster	Ändr. sedan föreg. år
B. Mentalsjukvård . . . . . Summa	I 20	28	1	75	1	125	+13
	II 142	75	63	262	4	546	+20
Total S:a	162	103	64	337	5	671	+33
Psykiatriska kliniker I	9	17	—	38	1	65	—1
	II 20	18	—	72	4	114	—
Klinik för alkoholsjukdomar I	1	1	—	4	—	6	—
Barn- och ungdomspsykiatriska kliniker I	6	4	—	12	—	22	—
	II 17	4	—	23	—	44	+7
Annan psykiatrisk avdelning på kroppssjukhus I	1	1	—	—	—	2	—
Kliniker på mentalsjukhus I	3	5	1	21	—	30	+14
	II 76	51	50	163	—	340	+11
Avdelningar för hjälpverksamhet och familjevård II	21	—	10	—	—	31	+4
Rättspsykiatriska avdelningar II	8	2	3	4	—	17	—2

Bilaga 4
Annex 4

Antalet läkare med specialistbehörighet ^{31/12} 1962 och 1963

Number of physicians with specialist qualifications

Källa: Register hos medicinalstyrelsens nämnd för specialistbehörighet.

Specialiteter <i>Specialities</i>	1962	1963	Netto- skill- nad
A) I kungörelsen angivna specialiteter <i>According to official decree</i>			
1. Anestesiologi <i>Anesthesiology</i>	37	44	+7
2. Bakteriologi och skyddsympningar <i>Bacteriology and inoculations</i>	34	34	—
3. Barnaålderns invärtes sjukdomar <i>Pediatrics</i>	288	295	+7
4. Barnaålderns kirurgiska sjukdomar <i>Child surgery</i>	14	14	—
5. Barnaålderns psykiska och nervösa sjukdomar <i>Child psychiatry</i>	30	39	+9
6. Hjärtsjukdomar <i>Cardiovascular diseases</i>	319	323	+4
7. Hud- och könsjukdomar <i>Dermato-Venereology</i>	84	87	+3
8. Invärtes sjukdomar <i>Internal medicine</i>	977	1 026	+49
9. Kirurgiska sjukdomar <i>Surgery</i>	551	562	+11
10. Klinisk epidemiologi och akuta infektionssjukdomar <i>Clinical epidemiology and infectious diseases</i>	34	37	+3
11. Klinisk fysiologi <i>Clinical physiology</i>	8	10	+2
12. Klinisk kemi <i>Clinical chemistry</i>	29	30	+1
13. Kvinnosjukdomar och förlossningar <i>Obstetrics and gynaecology</i>	281	288	+7
14. Lungsjukdomar <i>Pulmonary diseases</i>	235	237	+2
15. Matsmältningsorganets sjukdomar <i>Gastro-intestinal diseases</i>	81	82	+1
16. Nervsjukdomar <i>Neurology</i>	98	102	+4
17. Neurokirurgi <i>Neuro-surgery</i>	15	15	—
18. Ortopedi <i>Orthopedics</i>	73	80	+7
19. Plastikkirurgi <i>Plastic surgery</i>	13	13	—
20. Psykiska och nervösa sjukdomar <i>Mental and nervous diseases</i>	160	174	+14
21. Radiumbehandling <i>Radiotherapy</i>	38	39	+1
22. Röntgenbehandling <i>X-ray therapy</i>	125	130	+5
23. Röntgenundersökning <i>X-ray diagnostics</i>	191	213	+22
24. Röst- och talrubbingar <i>Phoniatrics</i>	6	7	+1
25. Tändernas sjukdomar <i>Stomatology</i>	37	37	—
26. Ämnesomsättningens sjukdomar <i>Metabolic diseases</i>	85	88	+3
27. Ögonsjukdomar <i>Ophthalmology</i>	132	143	+11
28. Öron-, näs- och halssjukdomar <i>Oto-rhino-laryngology</i>	199	210	+11
B) Enligt övergångsbestämmelserna medgivna specialiteter <i>Transitionaly licensed</i>			
29 a Massage och sjukgymnastik <i>Physiotherapy</i>	6	6	—
b Radiumbehandling, endast hudsjukdomar <i>Dermato radiotherapy</i>	2	2	—
c Radiumbehandling, endast kvinnosjukdomar <i>Gynaecological radiotherapy</i>	10	10	—
d Rättsspsykiatri <i>Forensic psychiatry</i>	14	14	—
e Röntgenbehandling, endast hudsjukdomar <i>Dermato X-ray therapy</i>	1	1	—
f Röntgenbehandling, endast kvinnosjukdomar <i>Gynaecological X-ray therapy</i>	10	10	—
g Röntgenundersökning, endast lungsjukdomar <i>Pulmonary X-ray diagnostics</i>	13	13	—
h Röntgenundersökning, endast ortopedi <i>Orthopedic X-ray diagnostics</i>	7	7	—
Summa Total	4 237	4 422	+185

Bilaga 4. Annex 4

Från och med år 1961 har läkares rätt att beteckna sig som specialist blivit föremål för författningsreglering; se 2 § o. f. kungörelsen den 25 november 1960, nr 653, med tillämpningsföreskrifter till lagen om behörighet att utöva läkaryrket.

Specialistbehörighet meddelas av en särskilt för ändamålet inrättad nämnd inom medicinalstyrelsen, kallad *medicinalstyrelsens nämnd för specialistbehörighet*.

Tidigare hade inom Sveriges läkarförbund funnits en motsvarande reglering för dess medlemmar. Enligt kungörelsen skall de,

som före 1961 års ingång av läkarförbundet erhållit rätt att beteckna sig som specialister, bibehållas vid denna rätt, även sedan den nya ordningen trätt i kraft.

Antalet meddelade behörigheter som specialist är icke liktydigt med det totala antalet läkare med specialistbehörighet. Det är nämligen vanligt, att en och samma läkare förvärvar behörighet i flera specialiteter. Här redovisas antalet meddelade specialistbehörigheter vid utgången av år 1962 och 1963. Dessa fördelar sig på 2 892 resp. 3 023 läkare. De anförda siffrorna innebär, att antalet specialiteter per läkare vid utgången av år 1963 uppgick till 1,46.

Bilaga 5
Annex 5

Befolkningsstatistik Vital statistics

Folkmängd år 1963 Population 1963

Källa: »Folkmängdens förändringar under år 1963» (B 1964: 9)

Sjukvårdsområden <i>Districts for health and sick care</i>	Rikets folkmängd (preliminära tal) <i>No. inhabitants</i> (preliminary figures)	
	den 31/12 on 31st Dec.	medelfolk- mängd mean po- pulation
Stockholms stad	795 976	799 050
Stockholms län	538 351	525 825
Uppsala län	175 564	173 796
Södermanlands län	233 559	232 820
Norrköpings stad	92 600	92 441
Östergötlands län i övrigt	268 195	267 629
Jönköpings län	289 327	288 150
Kronobergs län	160 171	159 798
Kalmar läns norra	85 371	85 717
Kalmar läns södra	148 538	148 278
Gotlands län	53 662	53 590
Blekinge län	146 824	146 402
Kristianstads län	257 263	256 869
Malmö stad	241 778	239 648
Hälsingborgs stad	78 291	77 960
Malmöhus län i övrigt	327 628	325 809
Hallands län	174 653	173 663
Göteborgs stad	414 466	412 574
Göteb. och Bohus län i övr.	233 277	231 278
Älvsborgs län	380 657	379 217
Skaraborgs län	251 391	250 943
Värmlands län	288 337	288 866
Örebro län	262 733	262 702
Västmanlands län	239 270	237 930
Kopparbergs län	284 620	285 386
Gävle stad	56 805	56 695
Gävleborgs län i övrigt	235 902	236 639
Västernorrlands län	279 498	280 419
Jämtlands län	134 200	134 989
Västerbottens län	235 012	235 890
Norrbottnens län	263 059	263 135
Summa Total	7 626 978	7 604 108
städer <i>towns</i>	4 009 574	3 989 451
landsbygd <i>country</i>	3 617 404	3 614 657
Summa Total 1962	7 581 148	7 561 588
» » 1960	7 498 770	7 480 090
» » 1955	7 290 112	7 262 388
» » 1950	7 046 920	7 016 551

Folkmängden efter kön och ålder den 31/12

Population according to sex and age

Källa: »Folkmängdens förändringar under år 1963». (B 1964:9)

Ålder <i>Age</i>	Män <i>Males</i>	Kvinnor <i>Females</i>	Summa <i>Total</i>
0 år <i>years</i>	57 102	54 038	111 140
1 »	54 243	51 585	105 828
2 »	52 886	50 112	102 998
3 »	51 624	49 339	100 963
4 »	53 487	50 084	103 571
0—4 »	269 342	255 158	524 500
5—9 »	270 448	255 679	526 127
10—14 »	285 784	270 529	556 313
15—19 »	328 259	314 089	642 348
20—24 »	272 741	262 178	534 919
25—29 »	228 908	220 786	449 694
30—34 »	225 408	222 545	447 953
35—39 »	246 240	243 743	489 983
40—44 »	278 488	274 166	552 654
45—49 »	259 509	257 115	516 624
50—54 »	266 826	263 973	530 799
55—59 »	239 717	246 704	486 421
60—64 »	202 519	218 053	420 572
65—69 »	162 550	183 614	346 164
70—74 »	119 125	144 040	263 165
75—79 »	82 822	103 432	186 254
80—84 »	43 589	56 140	99 729
85—89 »	17 680	23 679	41 359
90 år o. över	4 501	6 899	11 400
Summa Total	3 804 456	3 822 522	7 626 978

På 1 000 av medel- folkmängden <i>Per 1 000 of mean population</i>	Vigda par <i>Marri- ages</i>	Le- vande födda <i>Live births</i>	Döda (utom död- födda) <i>Crude death rate</i>	Späd- barns- dödlig- het ¹ <i>Infant morta- lity¹</i>
Sverige				
1901/05	5,90	26,12	15,48	91,0
1921/25	6,34	19,14	12,06	59,9
1931/35	7,31	14,10	11,64	50,1
1941/45	9,64	18,75	10,64	31,0
1950.....	7,73	16,45	10,02	21,0
1955.....	7,19	14,78	9,45	17,4
1960.....	6,70	13,66	10,04	16,6
1961.....	6,97	13,89	9,78	15,8
1962.....	7,00	14,19	10,16	15,3
1963*	6,88	14,83	10,06	15,0
Danmark (1963) ...				
Finland (1963).....	7,4	18,1	9,3	18
Island (1962).....	..	25,8	6,8	17
Norge (1963).....	6,6	17,3	10,1	17
Nederländerna(1963)	8,0	20,9	8,0	16
Frankrike (1963) ..	7,1	18,2	11,7	26
Schweiz (1963)	7,5	18,9	9,6	..
Storbritannien(1963)	7,5	18,5	12,2	22
Västtyskland (1963)	8,8	18,5	11,4	27
U. S. A. (1963).....	8,8	21,6	9,6	25
Nya Zeeland (1963).	7,8	25,5	8,8	20

Sveriges folkmängd framgår av tabellerna sidan 134. Uppgifterna i dessa liksom nedanstående uppgifter för år 1963 är preliminära.

Under år 1963 föddes 114 158 barn, varav 112 791 levande, avled 76 460 personer, varav 1 735 i första levnadsåret, ingicks 53 480 äktenskap och noterades en total folkökning, inklusive invandringsöverskott, på 47 941 personer.

Vissa relationstal, som kan beräknas på dylika tal, ställer sig för Sverige och en del utländska stater som framgår av tabell ovan, som i huvudsak hämtats ur »Statistisk årsbok».

Av de levande födda (år 1963) var 12,5 % födda utom äktenskap. Spädbarnsdödligheten (döda i första levnadsåret) var 23,2 av 1 000 levande födda bland dessa barn mot 15,0 bland samtliga levande födda.

Den återstående medellivslängden vid födelsen var i Sverige för män resp. kvinnor under perioden 1751/90 33,72 och 36,64, 1901/10 54,53 och 56,98 och 1956/60 71,23 och 74,72 år. Sistnämnda tal hör till de högsta noterade i något land, vilket antydes av följande uppgifter för män resp. kvinnor: Danmark (1956/60) 70,4 och 73,8, Norge (1956/60) 71,3 och 75,6, England och Wales (1960—62) 68,0 och 74,0, Nederländerna (1956—60) 71,4 och 74,8, Tyskland (Väst, 1959/60) 66,7 och 71,9, USA (1962) 66,8 och 73,4 och Nya Zeeland (1955/57) 68,2 och 73,0 år.

Dödsorsakerna enligt publikationen »Dödsorsaker» (av statistiska centralbyrån) framgår av följande tabell, som visar dödligheten på 100 000 invånare.

¹ Döda i första levnadsåret av 1 000 levande födda. *Dead during first year of life per 1 000 live births.*

Antal döda per 100 000 invånare *Annual number of deaths per 100 000 inhabitants*

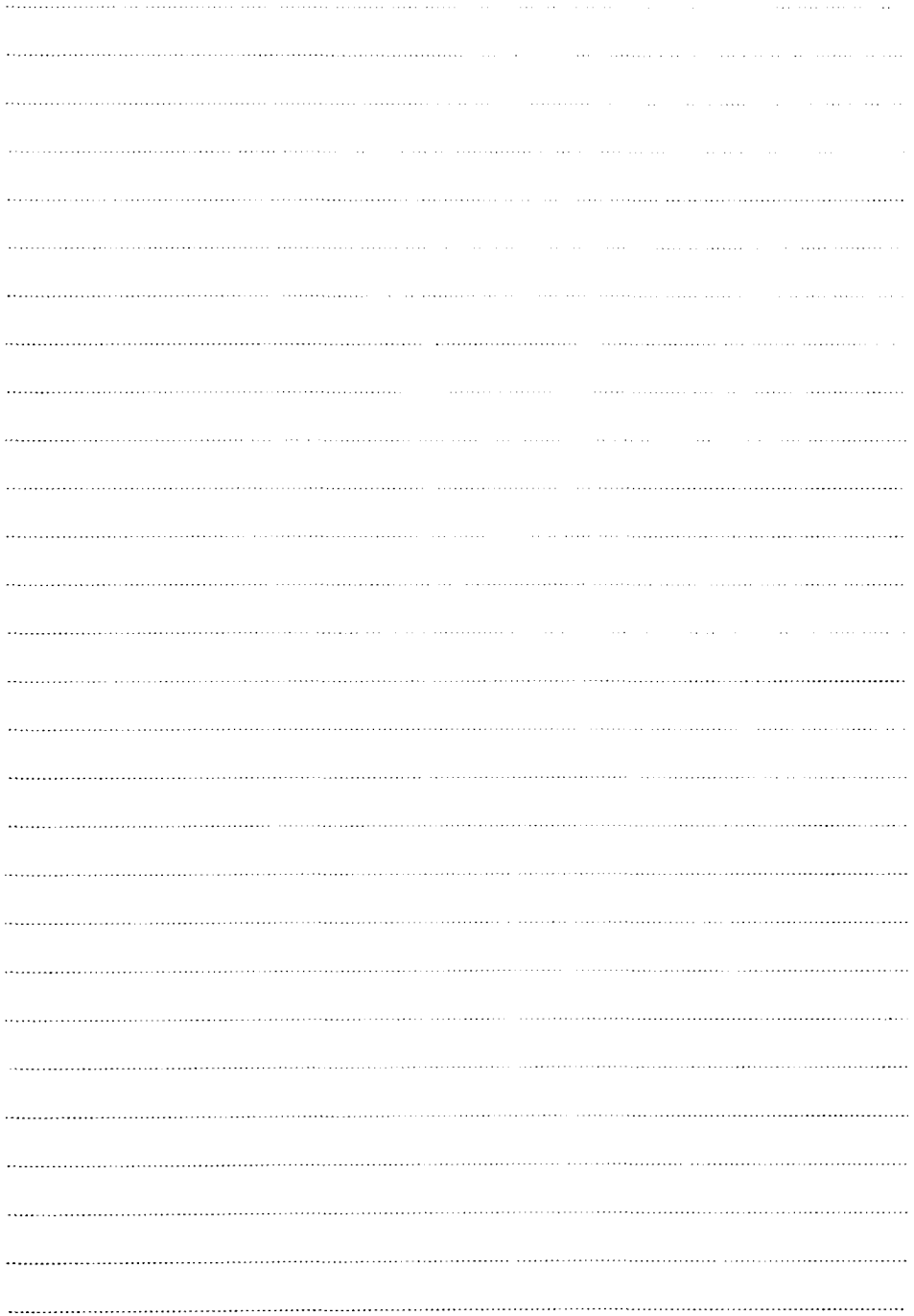
Dödsorsaker (huvudgrupper enligt 1948 års internationella klassifikation) <i>Causes of death (International Classification)</i>	Årligen 1936/40	Årligen 1941/45	Årligen 1946/50	Årligen 1951/55	Årligen 1956/60	År 1961	År 1962
Tuberkulos <i>Tuberculosis</i>	81	69	39	16	8	7	6
Andra infektionssjukdomar; parasitära sjukdomar <i>Other Infective and Parasitic Diseases</i>	26	19	10	5	4	3	3
Tumörer <i>Neoplasms</i>	156	160	164	169	182	192	197
Allergiska sjukdomar, endokrina systemets sjukdomar, ämnesomsättningssjukdomar, nutritionsjukdomar <i>Allergic, Endocrine System, Metabolic and Nutritional Diseases</i>	15	11	10	17	17	20	21
Blodbildande organens och blodets sjukdomar <i>Diseases of the Blood and Blood-forming Organs</i>	6	6	6	4	4	3	4
Mentalsjukdomar, mentala defekter m. m. <i>Mental, Psychoneurotic and Personality Disorders</i>	3	3	3	4	4	3	4
Nervsystemets och sinnesorganens sjukdomar <i>Diseases of the Nervous System and Sense Organs</i>	125	121	128	147	148	142	142
Cirkulationsorganens sjukdomar <i>Diseases of the Circulatory System</i>	305	303	355	337	367	387	405
Respirationsorganens sjukdomar <i>Diseases of the Respiratory System</i>	114	75	53	52	58	49	57
Matsmältningsorganens sjukdomar <i>Diseases of the Digestive System</i>	51	43	37	40	38	40	44
Uro-genitalorganens sjukdomar <i>Diseases of the Genito-urinary System</i>	46	40	35	25	27	29	29
Havandeskapets, förlossningens och barnsängstidens sjukdomar <i>Deliveries and Complications of Pregnancy, Childbirth and the Puerperium</i>	4	3	1	1	1	0	0
Hudens och underhudens sjukdomar <i>Diseases of the Skin and Cellular Tissue</i>	1	1	1	1	1	1	1
Skelettets och rörelseorganens sjukdomar <i>Diseases of the Bones and Organs of Movement</i>	4	4	4	5	3	3	3
Medfödda missbildningar <i>Congenital Malformations</i>	5	8	9	7	7	8	7
Sjukdomar hos nyfödda och spädbarn <i>Certain Diseases of Early Infancy</i>	32	30	24	18	15	14	15
Senilitet. Ofullständigt preciserade fall <i>Symptoms, Senility and Ill-defined Conditions</i>	137	109	91	58	29	14	14
Skador genom yttre våld och förgiftning (utom självmord) <i>Accidents, Poisoning and Violence (except suicide)</i>	42	44	38	40	42	46	46
Självmord <i>Suicide</i>	16	15	15	17	19	17	18
Summa <i>Total</i>	1 169	1 064	1 023	963	974	978	1 016

A series of horizontal dotted lines for writing.

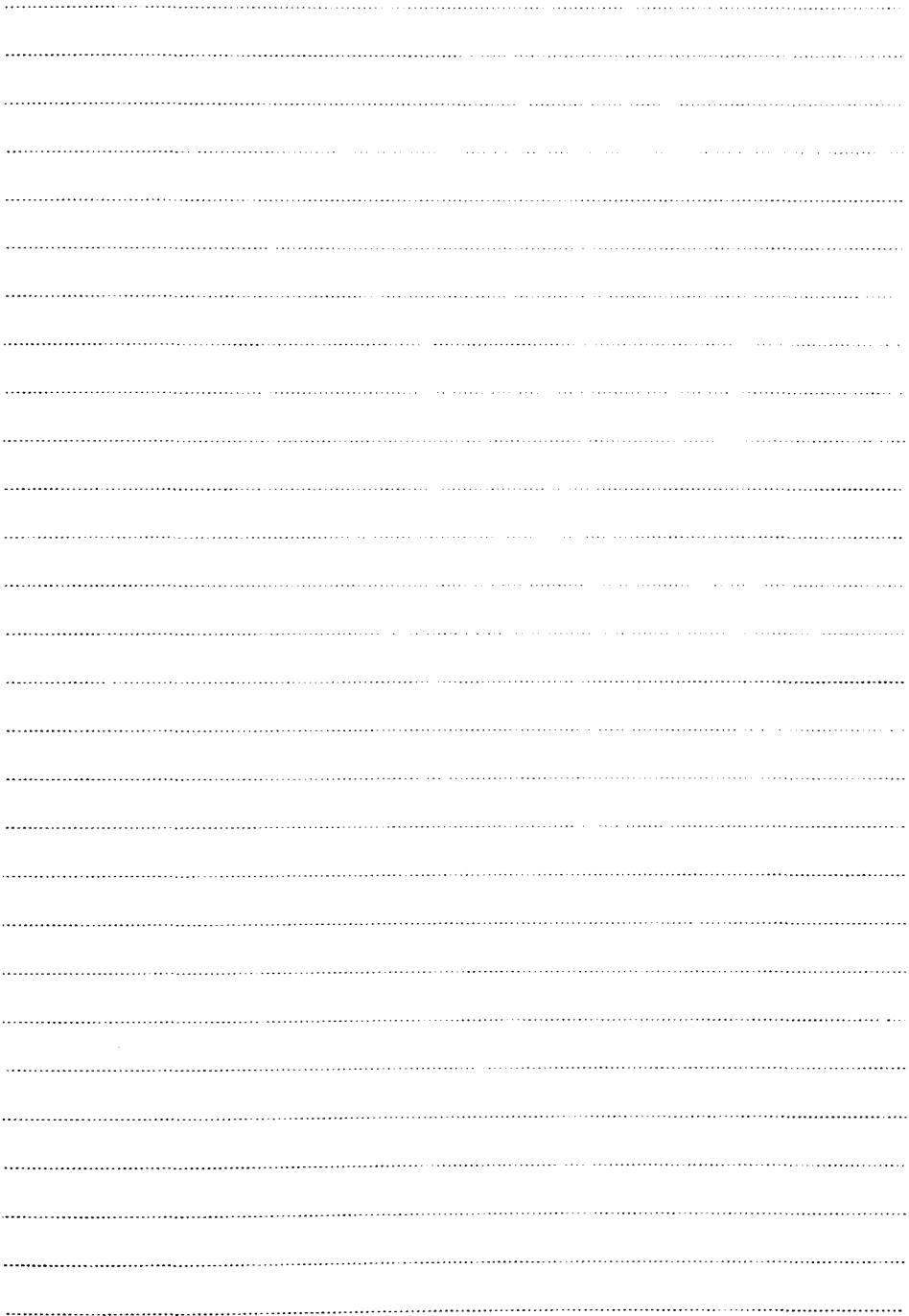

A series of horizontal dotted lines for writing.

TABELLER

- Tab. A 1. Översikt av den slutna vården år 1963
- Tab. A 2. Översikt av de fastställda vårdplatserna den $31/12$ 1963 fördelade dels efter sjukhustyp, dels efter vårdform
- Tab. A 3. Översikt av sjukhus och vårdplatser för slutna sjukvård den $31/12$ 1963 fördelade efter huvudmannakategori
- Tab. A 4. Översikt av den slutna vårdens utveckling åren 1920—1963
- Tab. A 5. Kroppssjukhusen år 1963, deras vårdplatser, intagningar, vård dagar och beläggning
- Tab. A 6. Vårdplatserna inom den slutna kroppssjukvården per 100000 invånare fördelade efter vårdformer och sjukvårdsområden vid slutet av år 1963
- Tab. A 7. Patienter i öppen vård och röntgenarbeten i öppen och slutna kroppssjukvård år 1963
- Tab. A 8. Personalen vid kroppssjukhusen den $31/12$ 1963
- Tab. A 9. Tjänster och vakanser bland personalen vid kroppssjukhusen den $31/12$ 1963
- Tab. A 10. Kroppssjukhusens samlade årliga driftkostnader
- Tab. A 11. Driftkostnad per vård dag resp. per intagen 1950—1963
- Tab. A 12. Lasarettens driftkonton år 1963
- Tab. A 13. Mentalsjukhusen och anstalterna för psykiskt efterblivna och epileptiker år 1963, deras intagningar, vård dagar och beläggning
- Tab. A 14. Personalen vid anstalter för vård av psykiskt sjuka och epileptiker vid slutet av år 1963
- Tab. A 15. Personalen vid anstalter för psykiskt efterblivna vid slutet av år 1963
- Tab. A 16. Tjänster och vakanser bland vårdpersonalen vid mentalsjukhus 1963
- Tab. A 17. Vårdpersonal per 100 vårdplatser vid anstalter för vård av psykiskt sjuka och psykiskt efterblivna år 1963
- Tab. A 18. Driftkostnad per vård dag inom mentalsjukvården
- Tab. A 19. Distriktssköterskornas verksamhet
- Tab. A 20. Den förebyggande mödra- och barnavården år 1963
- Tab. A 21. Verksamheten vid centraldispensärerna år 1963
- Tab. A 22. Folktandvård. Verksamheten år 1963
- Tab. A 23. Folktandvårdens utgifter och inkomster för driften år 1963. Distrikts- och centraltandpolikliniker
- Tab. A 24. Antal apotek, dessas försäljningsbelopp och personal år 1963
- Tab. B 1. Den yrkesverksamma personalen i hälso- och sjukvård i slutet av åren 1950—1963

- Tab. B 2. Legitimerade läkare fördelade efter kön, ålder och innehav av viss befattning den $\frac{1}{4}$ 1964
- Tab. B 3. Läkarkårens utveckling 1930—1963
- Tab. B 4. Sjuksköterskekårens utveckling 1930—1963
- Tab. B 5. Vissa sjukskötersketjänster den 31 december 1963 och barnmorsketjänster den 1 januari 1964
- Tab. C 1. Statens, landstingens och städernas utom landsting jämte allmänna sjukförsäkringarnas nettokostnader (drift- och anläggningskostnader) för hälso- och sjukvård åren 1959—1963, milj. kr
- Tab. C 2. Specifikation för år 1963 av tab. C 1 utom sjukförsäkringarna, milj. kr
- Tab. C 3. Sjukförsäkringarnas utgifter för sjukvård år 1963
- Tab. C 4. Primärkommuners, andra än städer utom landsting, nettokostnader (drift o. anläggning) för hälso- och sjukvård
- Tab. C 5. Det allmänna nettokostnader för nyanläggning och investering (nybyggnader och nyuppsättning av inventarier) år 1963 (1963/64), milj. kr
- Tab. C 6. Landstingens och städernas utom landsting driftkostnader för sjukvårdsändamål år 1963. Miljoner kronor
- Tab. D 1. Insjuknande i epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt åren 1955—1963 (kliniska fall) (nummer enligt internationell klassifikation)
- Tab. D 2. Vissa epidemiska sjukdomar 1875—1963. Sjukdomar och nummer enligt internationell statistisk klassifikation
- Tab. D 3. Insjuknade i epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt månadsvis år 1963
- Tab. D 4. Insjuknade i epidemiska sjukdomar med individuell anmälningsplikt, länsvis år 1963
- Tab. D 5. Fall av venerisk sjukdom år 1963 fördelade dels efter bostadsort, dels efter smittningsort
- Tab. D 6. Gonorré 1950—1963
- Tab. D 7. Fall av venerisk sjukdom år 1963 efter ålder och kön
- Tab. D 8. Medicinalstyrelsens skärmbildsundersökningar 1946—1963. Antal undersökta civila personer (exkl. patienter på mentalsjukhus) och gjorda fynd
- Tab. D 9. Tuberkulosjukligheten och -dödligheten år 1963
- Tab. D 10. Antal nya cancerfall diagnosticerade 1961 fördelade efter primärtumörens läge
- Tab. D 11. Antal nya cancerfall diagnosticerade 1961 fördelade efter primärtumörens läge och patientens hemort
- Tab. D 12. Fall av skador genom våld intagna på sjukhus år 1963
- Tab. D 13. Själv mord och självmordsförsök genom sömnmedel m. m. åren 1953—1963 (diagnos nr E 970)

- Tab. D 14. Aktuell kariesprocent för permanenta tänder hos i folktandvården undersökta sjuåriga skolbarn 1941—1963
- Tab. D 15. Förlossningar och födda barn år 1963 fördelade efter sjukvårdsområde och vårdform
- Tab. D 16. Dödfödda och tidigdöda jämte perinatal dödlighet m. m. Relativa tal
- Tab. D 17. Förlossningar på anstalt år 1963 fördelade efter barnaföderskans ålder, civilstånd och bördens ordningsnummer. Relativtal per 100000 barnaföderskor
- Tab. D 18. Abortfall (på sjukvårdsanstalter intagna fall) år 1963
- Tab. D 19. Legala aborter 1963
- Tab. D 20. Legala steriliseringar år 1963
- Tab. D 21. Utskrivningar från statens och storstädernas mentalsjukhus och psykiatriska kliniker vid lasarett år 1963 fördelade efter diagnos
- Tab. D 22. Patienter och vårdplatser på mentalsjukhus och sjukhem i medeltal per dag årligen 1945—1963